

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A NÉMET KÖZSÉGEK ÉS VÁROSOK ADÓRENDSZERE

ÍRTA

DR. LAKY GÉZA

67. KÖTET

3. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

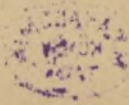
SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A NÉMET KÖZSÉGEK ÉS VÁROSOK ADÓRENDSZERE

ÍRTA

DR. LAKY GÉZA

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növekedéskönyv
472. 289. M.

Bevezetés.

A Németbirodalom községeinek adórendszerét feldolgozó tanulmány a dolog természeténél fogva *általános és különös* részre oszlik.

Az általános résznek mindenekelőtt azzal a kérdéssel kell foglalkoznia, miként oszlik meg az adóztatási főhatalom a birodalom, országok és községek között és miként oszlott meg a közelmúltban?

Az általános alapelvek ismerete nélkül ugyanis a részleteket sem tudnók kellőleg megérteni, különösen nem a német községeknél, amelyeknek adózási rendszere három egymástól különböző pilléren épül fel.

A német községeknek tudniillik a bevételek eredete szempontjából háromféle adóbevételeik vannak, mégpedig 1. a birodalmi adókból való részesedésekből, 2. az országos jog által szabályozott adókból, 3. a községek saját szabályrendeletein alapuló önálló adókból.

A tanulmány általános része tehát az adóztatási főhatalom megosztása kérdésének tárgyalása után elsősorban az országoknak és az országok útján a községeknek a birodalmi adókból való részesedéseit tárgyalja.

De a birodalmi jog nemcsak ezekre az országos és községi részesedésekre vonatkozó rendelkezéseket foglal magában, hanem az országos és az önálló községi adókat is több irányban szabályozza. Az országos és az önálló községi adókra vonatkozó birodalmi rendelkezések fejtegetése tehát szintén nem tárgyalható másutt, mint az általános részben.

Az általános részbe tartozik a német községek adóbevételeinek számszerű ismertetése és a számszerű eredményekből levonható általános következtetések tárgyalása is.

Végül az általános rész függeléke gyanánt az áttutált birodalmi adóknak főbb rendelkezései ismertetendők, mert ezeknek ismerete nélkül tökéletlen lenne az a kép, amelyet az általános résznek a német községek és városok adórendszeréről nyújtania kell.

A különös részbe tartoznak az országos jogrendszereknek a községi adókra, mégpedig úgy a községeket érdeklő birodalmi és országos jellegű, mint az önálló kivetési alapon nyugvó községi adókra vonatkozó rendelkezéseinek tárgyalása.

I. FEJEZET.

Az adóztatási főhatalom megosztása birodalom és országok között.

1. 1871-től 1918-ig bezárólag.

A Németbirodalom közigazgatása birodalmi, országos és községi közigazgatásra oszlik s minthogy a birodalom, az országok és a községek a pénzügyi szükségleteik fedezésére szükséges adókat természetesen ugyanarról a területről, ugyanazoktól az adózóktól s az adózóknak ugyanabból a jövedelméből, illetőleg gazdaságából merítik, az adóztatási főhatalmat a birodalom, az országok és a községek között valaminő formában okvetlenül meg kellett és meg kell osztani.

Mellőzve a régebbi időket, az 1871. évvel kezdjük, mert tudvalevőleg évszázados széttagoltság után politikailag az 1871. évben alakult meg az egységes Németbirodalom, az európai kultúrának ez az egyik leghatalmasabb oszlopa.

Az 1871. évi birodalmi alkotmánynak az adóztatási főhatalom megosztására vonatkozó sarkalatos intézkedései szerint a birodalom felhatalmazást nyert vámoknak, fogyasztási és egyéb adóknak szedésére, valamint az úgynevezett anyakönyvi járulékok kivetésére is; ez utóbbiakat lakosságuk számának arányában a szövetséges országok szedték és hajtották be. Ez a szabályozás lényegében a birodalom megalakulását megelőzőleg fennállott északnémet szövetség kebelén belül az adóztatási főhatalom megosztása tekintetében meghonosodott eljáráshoz símult és annak egyenes folyamát képezte.

Az adóztatási főhatalomnak a birodalom és az országok közt való megosztása tekintetében a birodalom megalakulása után is az a vezérlő gondolat uralkodott, hogy az egyenes adók kivetésének joga csak a szövetséges országokat illeti meg, a birodalomnak pedig szükségleteit a vámokból, fogyasztási és forgalmi adókból kell fedeznie.

Mellőzve a részleteket, az adóztatási főhatalomnak a birodalom és az országok közt való illetén felosztása arra vezetett, hogy a birodalom egyre növekvő pénzügyi szükségleteinek kielégítésére kellő források nem állottak rendelkezésre, a birodalom tehát kölcsönöket volt kénytelen felvenni. A kiadások folytonos növekedése következtében a pénzügyi nehézségek mindegyre súlyosbodtak s ez lassanként annak felismerésére vezetett, hogy a birodalom az egyenes adók kivetésének területéről mereven ki nem zárható. Egymásután jöttek tehát létre az olyan törvényes szabályozások, amelyek egyenes adók kivetésére jogosították fel a birodalmat, ilyen egyenes adók voltak a honvédelmi-, a birtokadó (Besitzsteuer) és a különféle hadiadók.

A világháború befejeztével ez az irányzat végleg győzött, mert a birodalom hatás-, illetőleg feladatköre annyira kibővült, hogy ezen feladatok teljesíthetése a szükséges anyagi eszközöket feltétlenül rendelkezésre kellett bocsátani.

2. Az 1919. évi augusztus hó 11-én kelt új birodalmi alkotmány intézkedései.

Az új rendezés szerint, amelyet a Németbirodalomnak 1919. évi augusztus hó 11-én kelt új alkotmánya eszközölt,

a) a birodalmat illeti meg a kizárólagos törvényhozás joga a vámok tekintetében; —

b) a birodalmat a szövetséges országokkal párhuzamos törvényhozási jog illeti meg *minden egyéb adó és bevétel tekintetében*, — amennyiben ezeknek *beszedését a maga részére és céljaira egészben vagy részben igénybe veszi*, — az olyan adóknak igénybevétele alkalmával azonban, amelyeknek kivétési joga eddigelé a szövetséges országokat illette meg, — a birodalom köteles arról gondoskodni, hogy az országok életképessége a jövedelemcsökkenés következtében veszélybe ne jusson; —

c) a birodalmat illeti meg azoknak az alapelveknek törvényhozási úton való megállapítása, *hogy az országok által egyáltalán minő adók és minő módon és formában szedhetők*, e tekintetben a birodalmi törvényhozás főleg oly célból rendelkezhetik, hogy a birodalmat illető adóbevételek megcsorbitásának, a kétszeres megadóztatásoknak és fontos társadalmi érdekek sérelmének eleje vétessék; — végül:

d) a birodalmat illeti meg a törvényhozás joga a birodalmi adókra vonatkozó törvények végrehajtása tekintetében és pedig a vámok és fogyasztási adók terén is, amelyeknek kezelését és igazgatását eddigelé a szövetséges országok hatóságai látták el.¹⁾

Ezekből az alapvető rendelkezésekből megállapítható, hogy a világháború befejeztével az adóztatási főhatalomnak a birodalom és az országok közt való megosztása tekintetében teljesen új helyzet állott elő.

A birodalom ugyanis jelenleg már nemcsak az egyenes adók kivételének területéről nincs kizárva, hanem a szövetséges országok adóztatási joga fölött, — mondhatnók, — ellenőrzést gyakorol. Míg tehát a világháború előtt, — mint ezt nagy általánosságban véve joggal állíthatjuk, — a vámoktól, a fogyasztási- és forgalmiadóktól eltekintve a birodalom adóztatási joga csak kivételes volt és mindenestre elég szűk térre szorítkozott, az adóztatási jog súlypontja pedig a szövetséges országok kezébe volt letéve, addig a világháború után a birodalommal szemben a szövetséges országok adóztatási felségjoga szorult háttérbe és lett jóformán kivételessé.

¹⁾ L. a németbirodalmi statisztikai hivatal kiadásában 1929-ben megjelent: »Verwaltungsaufbau, Steuerverteilung und Lastenverteilung im Deutschen Reich« című mű 124—125. oldalát.

Olyan alapvető változás ez a pénzügyek terén, hogy — azt mernők állítani — szinte mindennél jobban bizonyítja, hogy a németiség a világháború katasztrofális befejezése után lelkileg még sokkal jobban összeforrott és egységesebb lett, mint azelőtt volt, hiszen a pénzügyek, az adók érintik az embereket legközelebről és a legérzékenyebben s az a nép, amely teljesen szakítva a régi alapelvekkel, pénzügyeit egészen új és a nemzeti egységnek megfelelőbb alapra fekteti, megingathatatlan nemzeti összetartozandóságáról és élni akarásáról a világnak fényes bizonyítékot adott!

A Németbirodalom új alkotmányának az adóztatási felségjog szabályozására vonatkozó fentemlített rendelkezései a gyakorlatban csakhamar mélyreható változásokat hoztak létre.

A legfontosabb változás az, hogy a jövedelemadó kivetésének joga 1920-ban, a vagyonadó kivetésének joga pedig 1922-ben az országokról a birodalomra szállott át. Azonkívül a birodalom eddigi adóforrásait is erősebb mértékben vette igénybe s elsősorban a forgalmi adók rendszerét építette ki. Minthogy ilyenformán a legnagyobb pénzügyi eredményt nyújtó egyenes adók kivetésének és behajtásának joga a szövetséges országokról a birodalomra ment át, bekövetkezett annak a szükségessége, hogy az országok a bevételek csökkenéséért más irányban nyerjenek kárpótlást és hogy az adóztatási főhatalom megosztása a birodalom és az országok közt újonnan szabályoztassék. Ezt az új szabályozást az 1920. évi március hó 30-án kelt úgynevezett országos adótörvény eszközölte. Ezt a törvényt, valamint későbbi módosításait az alábbiakban részletesen tárgyaljuk.

II. FEJEZET.

Az adóztatási főhatalom megosztása országok és községek között.

1. A világháború előtt.

Az országok és községek közt az adóztatási főhatalom megosztását az országos jog, illetőleg az országos törvényhozás szabályozza.

A világháború előtti utolsó évben, az 1913. zárszámadási évben az egyenes adók: a jövedelem-, vagyon-, föld- és házadó képezték a szövetséges országok és a szövetséges országok fennhatósága alá tartozó községek háztartásának fundamentumát.

Az adóztatási rendszerek reformjának alapgondolata az volt, hogy a hozadéki adók rendszerének leépítése mellett a személyes adók rendszere építtessék ki. Az általános jövedelmi adót a világháború előtt már majdnem az összes szövetséges államok behozták, csak Waldeck állam tartotta még a régi osztályadót érvényben, Mecklenburg-Schwerin és Mecklenburg-Strelitz pedig az általános jövedelmi adót csak 1914. évi július hó 1-én, tehát közvetlenül a világháború kitörése előtt léptette életbe.

A Németbirodalom szövetséges országainak és községeinek a világháború előtti adózási rendszeréről igen könnyen áttekinthető és világos képet nyújt a németbirodalmi statisztikai hivatal alábbi összeállítása.¹⁾

Az 1913—1914. zárszámadási évben az általános jövedelmi adó mellett a szövetséges országok és hozzájuk tartozó községek szedtek még :

Ország	Ált. vagyon- adót mint kiegészítő adót	Föld- és házadót	Ipari adót	Tőkevagyonadó
Poroszország	állam	községek	községek	—
Bajorország	—	állam és községek	állam és községek	állam és községek
Szászország.....	állam	állam és községek	—	—
Württemberg	—	állam és községek	állam és községek	állam és községek
Baden	—	állam és községek	állam és községek	állam és községek
Hessen	állam	községek	községek	községek
Oldenburg	állam	állam és községek	—	—
Braunschweig	állam	állam és községek	állam és községek	—
Anhalt.....	—	állam és községek	állam és községek	állam
Lippe.....	állam	állam és községek	állam és községek	—
Waldeck	—	állam és községek	állam és községek	—
Schamburg-Lippe ..	állam	községek	községek	—
Hamburg	—	állam és községek	—	—
Bréma	—	állam és községek	állam és községek	—
Lübeck	—	községek	állam	—

A fenti összeállításból kitűnőleg az általános vagyonadót az 1913/14. zárszámadási évben Poroszország példájára még 6 német állam rendszerezítette. Megjegyzendő azonban, hogy Szászország a vagyonadó alá csak az ingó vagyont vonta, míg a föld- és háztulajdonra a hozadéki adózás rendszerét tartotta fenn, — Anhaltban pedig csak földadót vetettek ki — a házadó ismeretlen volt. Mind a 7 német szövetséges országban a vagyonadó kizárólagosan állami adó volt, a községeket a vagyonadó kivetésének joga sehol meg nem illette. Poroszország, Hessen és Schaumburg-Lippe kivételével

¹⁾ L. Verwaltungsaufbau, Steuerverteilung und Lastenverteilung im Deutschen Reich; Berlin 1929. című mű 246. o.

azonban az általános vagyonadót életbeléptető országok állami bevételi forrás gyanánt a hozadéki adók rendszerét is fenntartották, míg az említett 3 állam a hozadéki adókat egészen a községek háztartása részére engedte át.

A többi német állam, amely az általános vagyonadót életbe nem léptette, a jövedelemadó kiegészítése gyanánt a hozadéki adók rendszerét tartotta fenn, ezeknek az adóknak kivetési jogában azonban az alája tartozó községekkel osztozott, kivéve Anhaltban a tőkevagyon adóját és Lübeckben az ipari adót, ezek az adónemek ugyanis ebben a két német államban a kizárólagos állami adók jellegével bírtak. Ezzel szemben viszont Lübeckben a föld- és házadó kizárólagosan községi adó volt.

Az országok és az alájuk tartozó községek között az adóztatási jog megosztása tehát a világháború előtt általában véve 2 főirányt követett: Poroszország, Hessen és Schaumburg-Lippe a hozadéki (reál) adókat egészen a községi háztartások részére engedték át, míg a többi német államban ezeket az adókat az államok és az alájuk tartozó községek egyaránt szedték.

A fentemlített adók mellett a német szövetséges államok a világháború előtt általában véve még házaló ipari (Wandergewerbe), bélyegadó és örökségi adókat szedtek, amennyiben utóbbiaknak kivetése a birodalmi törvények szerint megengedett és lehetséges volt. A házaló kereskedelmi (Wanderlager), ital-, vigalmi- és kutyaadókat az államok túlnyomó része a községi háztartások részére engedte át. Az italadókat azonban Bajorországban, Württembergben és Badenben a községeken kívül az állam is szedte.

2. A világháború után napjainkig.

A Németbirodalom új alkotmányának életbelépése után megejtett pénzügyi reformok a szövetséges országok adózási rendszerét is közelebb hozták egymáshoz s azokat egységesebbé tették.

A szövetséges országok legfontosabb bevételi forrásait jelenleg a birodalmi adókból való részesedések és a művelés alatt álló földterületeknél a pénzértéktelenedés kiegyenlítése gyanánt kivetett adók képezik. Az egyenes adók közül a föld-, ház- és ipari adó maradt az országos törvényhozások önálló szabályozásának tárgya. Ezeket az adókat az összes német államok szedik. Az adóztatási főhatalom megosztása pedig az államok és községek között jelenleg oly módon van megejtve, hogy Poroszország, Schaumburg-Lippe és Mecklenburg-Strelitz csak a föld- és házbirtokot vonják állami adó alá, a községek azonban adóztatásuk körébe vonják a föld- és házbirtokot, valamint az ipari üzemeket is. A többi német államban a jelenlegi jogállapot szerint a föld- és házbirtok, valamint az ipari üzemek megadóztatásában az államok mellett a községek is osztozkodnak, vagy pedig a községek az állami adó bevételeiből részesedést kapnak. És pedig részesedést kapnak a községek Braunschweigban

és Brémában az állami ipari adó, Anhaltban a házadó bevételeiből, ellenben Szászországban a föld- és házadó, az ipari adó és Lippeben az ipari adó bevételeiből való községi részesedés rendszerét újabban a pótlékolás rendszere váltotta fel.

3. Az adók kivetésének módja a német országokban és községekben az 1913/14. és az 1925/26. zárszámadási években.

Az egyes német államokban és a hozzájuk tartozó községekben az 1913/14. és az 1925/26—1927/28. zárszámadási években az adóztatási jog megosztása mellett az adókivetés módját is szemléltetően tárja elénk a németbirodalmi statisztikai hivatal összeállítása.¹⁾ (I. a 10. oldalon.) A birodalmi statisztikai hivatalösszeállításából azonban csak az országokra és a községekre vonatkozó adatokat közöljük, ellenben a községeknél magasabbrendű közttestületekre vonatkozó adatok ismertetését, — minthogy a jelen tanulmány tárgyát nem érdeklik, — mellőzzük.

Ebből az összeállításból kitűnik, hogy a felsorolt adókat a községek 1. vagy az állami adók pótlékolása útján vagy 2. saját adóügyi rendeleteik alapján vetették és vetik ki vagy 3. az állami adók bevételeiből részesednek, esetleg 4. az állami adók bevételeit egészen a községek részére engedik át, amennyiben az állam az adókivetést nem a saját, hanem kizárólagosan a községek részére eszközli.

A fejlődés az állami adók pótlékolásának irányában halad, a saját községi adók kivetése mindinkább háttérbe szorul. Így Poroszországban az 1913/14. zárszámadási évben a községek az ipari adót még pótlékolás útján vagy saját adóügyi rendeleteik alapján vetették ki, az 1925/26—1927/28. zárszámadási években azonban már csak pótlékolás útján.

Szászországban a föld- (és ház-)adóra vonatkozó saját községi adók helyébe az állami átutalás, újabban pedig a pótlékolás rendszere.

Württembergben úgy a föld- (ház-), mint az ipari adónál a saját községi adók helyébe az állami adók pótlékolása lépett.

Braunschweigban a föld- (és ház-)adónál fakultatíve kivethető pótlékok és saját adók helyett az 1925/26—1927/28. zárszámadási években már csak a pótlékolás van megengedve.

Anhaltban a föld- és házadónál a saját adók helyébe az állami átutalás, az ipari adónál pedig a pótlékolás lépett.

Lippében a föld- (és ház-) adónál önálló alapon nyugvó községi adók kivetése már nincsen megengedve, csak a pótlékolás s az ipari adónál az 1926/27. zárszámadási évtől kezdve ugyanez a helyzet.

¹⁾ Lásd i. m. 248. o.

Az országos és községi egyenes adók kivetésének formái.
(Kivéve a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából
kivetett adókat.)

Jelmagyarázat. *P* = *Pótlékok*. Az adókivetés a más testületek által kivetett adók %-ában történik.
S. a. = *Saját adók*. A községeknél ez a rövidítés azt jelenti, hogy az adókivetés nem pótlékolás formájában történik, hanem különleges rendelkezések alapján. Az adókivetés vagy az állami adó kivetésére támaszkodik, vagy pedig az állami adó kivetésétől egészen független önálló községi adókivetés.
K. = *Kivetés*. Az állam az adókivétést csak a községek részére eszközli.
Á. = *Átutalás*. A községeket az állam az állami adó bevételeiből részelteti.

Adóztató hatalom		Jövedelem adó 1913/14. zár- számadási év	Vagyongadó 1913/14. zár- számadási év	Tőkeadó 1913/14. zár- számadási év	Föld- (ház-) adó		Ipari adó	
					1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zárszámadási évek	1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zárszámadási évek
Poroszország .	ország községek	S. a. P. v. S. a.	S. a. —	— —	K. P. vagy S. a.	S. a. P. vagy S. a.	K. P. vagy S. a.	K. P.
Bajorország .	ország községek	S. a. P.	— —	S. a. P.	S. a. P.	S. a. P.	S. a. P.	S. a. P.
Szászország ..	ország községek	S. a. S. a. vagy P.	S. a. — —	— — —	S. a. S. a. vagy P.	— Á. 1926. IX. 30-ig P. 1926. X. 1-től	— — —	S. a. Á. 1925/26-ig P. 1926/27-től
Württemberg	ország községek	S. a. P.	— —	S. a. P.	S. a. P. ²⁾	S. a. P.	S. a. P. ²⁾	S. a. P.
Baden	ország községek	S. a. S. a. ²⁾	S. a. S. a. ²⁾	v. ö. vagyongadó		S. a. S. a. ²⁾	v. ö. va- gyongadó	S. a. S. a. ²⁾
Thüringia* ..	ország községek	. .	. .	. .	. .	S. a. P.	. .	S. a. P.
Hessen	ország községek	S. a. S. a. ²⁾	S. a. —	— S. a.	— S. a.	S. a. S. a.	— S. a.	S. a. S. a.
Mecklenburg- Schwerin ⁴⁾ .	ország községek	. .	. .	. .	. .	S. a. P.	. .	S. a. 1926/27-ig K. 1927/28-ra P.
Oldenburg ...	ország községek	S. a. P.	S. a. —	— —	S. a. P. vagy S. a.	S. a. P. vagy S. a.	—	S. a. P. ²⁾
Braunschweig	ország községek	S. a. P. vagy S. a. ²⁾	S. a. — —	— — —	S. a. P. vagy S. a.	S. a. P.	S. a. P. vagy S. a.	S. a. A.
Anhalt	ország községek	S. a. S. a. ²⁾	— —	S. a. —	S. a. ²⁾ S. a.	S. a. ²⁾ Á. 1927/28-tól a házadóból	S. a. S. a. ²⁾	S. a. P.
Lippe	ország községek	S. a. P. vagy S. a. ²⁾	S. a. —	— —	S. a. P. vagy S. a. ²⁾	S. a. P.	S. a. P. vagy S. a. ²⁾	S. a. A. 1925/26-ra P. 1926/27-től
Mecklenburg- Strelitz ⁴⁾ ...	ország községek	. .	. .	. .	. .	S. a. P.	. .	— S. a. városok P. falusi községek
Waldeck	ország községek	S. a. ²⁾ P.	— —	— —	S. a. P.	S. a. P.	S. a. P.	K. (1926/27-től S. a.) P.
Schaumburg- Lippe	ország községek	S. a. P.	S. a. —	— —	K. P.	S. a. P.	K. P.	K. P.

Jegyzeteket lásd a következő oldalon.

Ezzel szemben egyetlen eset sem található arra, hogy, ahol 1913/14-ben a községi adókat az állami adók pótlékolása útján vetették ki, az 1925/26—1927/28. zárszámadási években pótlékolás helyett önálló községi szabályrendeletek alapján történnék a kivetés.

A községeknek önálló adóketési joga tehát ezekenél a főbb adónemekenél mindinkább háttérbe szorul, ami kétségkívül csak helyeselheto, mert az adózás terén a pótlékolás rendszere mellett nagyobb egyöntetűség érhető el s az adózók egyik-másik rétegének a többi rétegekkel szemben kedvezményekben való részesítésére is jóval csekélyebb tér, illetőleg kevesebb alkalom kínálkozik.

A különleges ipari adók kivetésének módját, illetőleg formáját ugyan-csak a német birodalmi statisztikai hivatal következő oldalon levő összeállítás szemlélteti.

Jegyzetek a 10. oldalhoz.

*) A Hansa városok, amelyek mint városi államok különleges állást foglalnak el és a 8 thüringiai állam egymástól eltérő adórendszereikkel ebbe az összeállításba nem vétettek fel.

1) Az 1913/14. zárszámadási évben az adó kivetésének joga és a kivetés tilalmazása tekintetében törvényes rendelkezések nem állottak fenn. Egyes, állami jóváhagyást igénylő rendeletek alapján vetettek ki a községek a jövedelemre és a földbirtokra saját adókat, vagy pedig pótlékokat az állami adó után.

2) A községi kivetés az állami kivetésre támaszkodik.

3) A bádeni községi adókat különleges jövedelemadóajstromok (Anschlag) és vagyoni kataszter alapján vetették ki, amelyek egy-két kivételtől eltekintve az állami jövedelemadóajstromokhoz és az állami vagyonadókataszterhez igazodtak.

4) A mecklenburgi államok adózása 1913/14-ben még a rendi alkotmány alapelveihez igazodott. Az egyenes állami adókat a rendes és szabályszerű adóketés (edikt-mässige Kontribution) során vetették ki. Az adók kivetésére vonatkozó rendeletek, illetőleg adózási tilalmak csak Mecklenburg-Schwerinben állottak fenn és pedig a kincstári uradalmak tanyáit és lakosságát, valamint az országos zárdákhoz tartozó helységeket illetőleg.

5) Nagyobb üzemek és fióküzletek pótlékolás helyett különleges ipari adókkal is megadóztathatók.

6) Az állami földadó alól a házak (épületek) mentesek. 1927/28-tól kezdve az állam külön ház- (épület-)adót szed.

7) Osztályadó.

A különleges ipari adók kivetésének formái.

Jelmagyarázat. *P.* = *Pótlékok*. Az adókivetés a más testületek által kivetett adók %-ában történik
S. a. = *Saját adók*. A községeknél ez a rövidítés azt jelenti, hogy az adókivetés nem pótlékolás formájában történik, hanem különleges rendelkezések alapján. Az adókivetés vagy az állami adók kivetésére támaszkodik, vagy pedig az állami adó kivetésétől egészen független községi adókivetés.

K. = *Kivetés*. Az állam az adókivetést csak a községek részére eszközli.

Á. = *Általadás*. A községeket az állam az állami adó bevételeiből részleteti.

P. i. = *Ipari adópótlékok*. Felemelt különleges pótlékok az állami ipari adó után.

Adóztató hatalom		Üzemi adó ¹⁾ (Csapszéki adó)		Aruházak adója		Fiókházak adója		Vándoripari- (háztaló-) adó		Vándor keres- kedelmi- (háztaló-) adó	
		1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zár- számadási évek	1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zár- számadási évek	1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zár- számadási évek	1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zár- számadási évek	1913/14. zár- számadási év	1925/26-1927/28. zár- számadási évek
Poroszország ..	ország községek	K. ²⁾ P.v.S. a. ³⁾	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	Á. ⁴⁾	Á. ⁵⁾ és P.
Bajorország ..	ország községek	—	—	P. i.	P. i.	—	—	S. a. P.	S. a. P.	Á. ⁶⁾	Á. ⁷⁾
Szászország ...	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	—	—
Württemberg .	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a. P.	S. a. ⁸⁾ P. ⁹⁾	S. a. P.	S. a. ¹⁰⁾ P. ¹¹⁾
Baden	ország községek	—	—	K. S. a.	—	—	—	S. a.	S. a. Á. (60%)	—	S. a. Á. (60%)
Thüringia* ...	ország községek	—	—	—	—	—	—	—	S. a. (vá- rosi ker.)	—	—
Hessen	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a. Á. (50%)	S. a. Á. (50%)
Mecklenburg- Schwerin ...	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a. P.	S. a. P.
Oldenburg	ország községek	S. a. ¹²⁾ P. ¹³⁾	S. a.	—	—	—	—	S. a.	S. a.	—	—
Braunschweig .	ország községek	—	—	Á. ¹⁴⁾ S. a.	—	—	—	S. a.	S. a.	Á. ¹⁵⁾ ¹⁶⁾	Á. ¹⁷⁾ ¹⁸⁾
Anhalt	ország községek	S. a.	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	—	—
Lippe	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	Á. ¹⁹⁾	Á. ²⁰⁾
Mecklenburg- Strelitz	ország községek	—	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a. P.	S. a. P.
Waldeck	ország községek	S. a.	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	Á. ²¹⁾ ²²⁾	Á. ²³⁾ ²⁴⁾ és P.
Schaumburg- Lippe	ország községek	K. P. vagy S. a. ²⁵⁾	—	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a.	S. a. 1926. XII/31-ig S. a. és 1927. I. 1-től P.
Hamburg	ország községek	—	—	—	—	—	—	—	—	S. a. ²⁶⁾ ²⁷⁾	S. a. ²⁸⁾ ²⁹⁾
Bréma	ország községek	S. a.	S. a. ³⁰⁾ Á. (50%)	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a.	S. a. ³¹⁾ ³²⁾
Lübeck	ország községek	S. a.	S. a.	—	—	—	—	S. a.	S. a.	S. a.	S. a.

Jegyzeteket lásd a következő oldalon.

A fenti táblázat szerinti adókban tehát, — amely adók egyébként a községi háztartások szempontjából jóval csekélyebb jelentőséggel bírnak, mint a jövedelem- és a vagyoadó, illetőleg a föld-, ház- és az általános ipari adó, — a községek túlnyomó részben úgy az 1913/14., mint az 1925/26—

Jegyzetek a 12. oldalhoz.

*) Az 1913/14. zárszámadási évre a 8 thüringiai állam a táblázatba nem vététt fel.

1) Oldenburgban (csak Oldenburg és Lübeck országrészekben) a neve ipari rekogníció, Lübeckben 1913/14-ben és Brémában gazdasági adó (Wirtschaftsabgabe).

2) A Hohenzollern uradalmakon az 1913/14. zárszámadási évben az állam vetette ki a községek részére az üzemi adót, amely adónak gazdasági adó (Wirtschaftsabgabe) volt a neve.

3) Az adó összes bevételeit a községek részére engedik át.

4) Az adó bevételeit falusi járások (Landkreise) és a községek részére utalták át.

5) A falusi községek az adót a falusi járások részére szedték be. Saját üzemi adóknak a falusi községek által való kivetése esetén az adó bevételeinek meghatározott része a falusi járásokat (Landkreise) illette. A városi kerületek (Stadtkreise) az adót saját részükre szedték.

6) A kétezer lélekszámot meghaladó községek adóbevételei.

7) A hálalóipar és a hálalókereskedelem megadóztatásáról a föld-, ház- és ipari adóról rendelkező törvény, valamint az illetékügyi törvény intézkedett és pedig olyanformán, hogy az állam területén letelepült üzemeket az országos ipari adó kivetésének során adóztatták meg, a külföldi üzemek megadóztatása pedig az illetékügyi törvény alapján történt.

8) A hálalókereskedelem adója a hálalóipar adójában foglaltatik.

9) Csak Oldenburg és Lübeck országrészekben.

10) Az adó bevételeinek $\frac{1}{3}$ része az állampénztárba folyt a kiskereskedelem és a kézművesipar támogatására.

11) 1927. IV. 1-től kezdődőleg a községek a pótlékok kivetésére kötelezve vannak.

12) A községek az adót állami megbízás folytán saját maguk vetik ki és szedik be.

13) Az adó bevételeit a hivatali kerületek (Amtsgemeinden) és a városi községek részére utalják át.

14) A községek a járások (Kreise) részére szedik az adót. Ha a községek önálló üzemi adót szednek, az adó bevételeinek meghatározott része a járások részére engedendő át, a városi községek ellenben az üzemi adót egészben saját részükre szedik.

15) A Hamburg, illetőleg Bréma városi kerületében befolyt adóösszegek.

16) A Bréma városi kerületében befolyt adóösszegek és a községekben befolyt adóösszegek 50%-a.

1927/28. zárszámadási években valaminő formában részesedtek. E tekintetben egyedül Lübeck a kivétel, ahol a községeknek ezekben az adókban érdekeltségük nem volt és jelenleg sincs. A vándor-(házaló)ipar adóját azonban 13 német állam, közöttük a legnagyobbak, mint Poroszország és Szászország, a községi háztartások részére egyáltalán nem engedték és nem engedik át, hanem ennek az adónak bevételeit egészen a saját részükre tartották és tartják meg, ebből a szempontból tehát ez az adónem a hasonló adónemek sorában egészen kivételes állást foglal el.

Másfelől viszont Szászországban a házalókereskedelem, — Hessenben az áruházak és a fióküzletek adója, Oldenburgban a fióküzletek és házalókereskedelem adója kizárólagosan községi adók jellegével bírnak, ilyen adókat ezek az államok a maguk részére egyáltalán nem vetettek és nem vetnek ki. Más államok pedig, így Poroszország 1913/14-ben a házalókereskedelem adójából a 2000 lélekszámot meghaladó lakossággal bíró községekben befolyt összes bevételeket, illetőleg az 1925/26—1927/28. zárszámadási években ennek az adónak összes bevételeit a községek részére engedte, illetőleg engedi át. Bajorország ugyanennek az adónak összes bevételeit úgy az 1913/14., mint az 1925/26—1927/28. zárszámadási években ugyancsak a községek részére engedte, illetőleg engedi át, szintúgy Waldeck és Braunschweig is s utóbbi két államban ezt az adót állami funkcionáriusok gyanánt a községek is vetik ki.

Ismét más államok, így Baden a házalóipari és házalókereskedelmi adók bevételeinek 60%-át, Hessen utóbbinak 50%-át, Bréma pedig az üzemi adóból a községekben befolyt bevételek 50%-át engedi át a községi háztartások javára.

Ami pedig ezeknél a különleges ipari adóknál az adókivetés módját illeti, a fenti táblázatból kétségtelenül megállapítható, hogy az önálló alapon nyugvó községi adókivetések egészen kivételesek, túlnyomó a pótlékolás, egyes országokban pedig a községek javára eszközölt átutalások is előfordulnak. A jövedelem- és vagyon-, tőkevagyon-, ház-, valamint az általános ipari adóval szemben ezeknél a különleges ipari adóknál a kivetés módja a békeévhez képest alig változott.

III. FEJEZET.

Az adóztatási főhatalomnak birodalom, országok és községek közt való megosztása az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény szerint.

Mint említettük, az adóztatási főhatalomnak a birodalom, az országok és községek közt való megosztását a világháború előtti időkhöz képest teljesen eltérő módon szabályozta és az országok, valamint a községek pénzügyeinek valósággal új fundamentumát rakta le az 1920. évi március

hó 30-án kelt birodalmi törvény, amely törvény a nem eléggé kifejező és a törvény rendelkezéseinek tartalmát távolról sem kimerítő »Országos adó-törvény« nevét viseli.

Ennek a törvénynek I. része ugyanis az országos és a községi adókra vonatkozó általános rendelkezéseket, II. része az országoknak és községeknek a birodalmi adók bevételeiből való részesedését, III. része a közterheknek birodalom, országok és községek között való megosztását, IV. része pedig az átmeneti rendelkezéseket foglalja magában.

Az országok és a községek (községi kötelek a törvény I. részének alapvető intézkedése szerint jogosítva vannak arra, hogy az országos jog értelmében adókat szedjenek (vessenek ki), amennyiben ezt a birodalmi alkotmány és a birodalmi alkotmány alapján kibocsátott birodalmi rendeletek nem tilalmazzák.

Ebből a rendelkezésből kétségtelen, hogy 1. a községek adókat nem korlátlanul és tetszés szerint, hanem csak az országos jog korlátai között vethetnek ki és szedhetnek be, továbbá, hogy 2. a szövetséges országok adókivetési joga sem korlátlan többé egyetlen adónem tekintetében sem, mert adóztatási jogukat csak a birodalmi alkotmány korlátai közt gyakorolhatják, sőt, — mint később még kifejtjük, — az országos adók egyáltalán csak a birodalmi törvényhozás által megállapított alapelvek figyelembevételével vethetők ki.

Tehát csak a birodalom adóztatási joga korlátlan, a szövetséges országok a korlátlan adóztatási jogot a jövőben az egyébként önálló szabályozásuk tárgyául átengedett adók tekintetében sem gyakorolhatják többé.

Még nyilvánvalóbban kitűnik az országok és községek korlátozott adóztatási hatalmával szemben a birodalom korlátlan adóztatási főhatalma a törvény következő rendelkezéseiből:

Amennyiben a birodalom valamely adó kivetésének jogát a maga részére igénybe veszi, *ez esetben az országok és a községek nemcsak ugyanazon, de még hasonló adókat sem vethetnek ki*, amennyiben birodalmi törvény másképp nem rendelkezik. Az országok és községek (községi kötelek), továbbá a birodalmi adók után pótlékokat csak birodalmi törvény felhatalmazása alapján szedhetnek.

Nem lehet helye olyan országos és községi adók kivetésének sem, amelyek a birodalom adó bevételeit csorbíthatják, ha az illető adók tekintetében a birodalmi pénzügyek érdekei az országos és községi pénzügyek érdekeivel szemben döntő fontosságúak.

Az országoknak és községeknek olyan adóügyi határozmányai, amelyek ezzel a rendelkezéssel ellenkeznek, hatályon kívül helyezendők, vagy pedig olyképp módosítandók, hogy a birodalmi pénzügyek érdekei csorbát ne szenvedjenek.

IV. FEJEZET.

A birodalom, országok és községek kölcsönös adóztatási jogának szabályozása az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény szerint.

A birodalom, az országok és a községek kölcsönös adóztatási jogáról igen fontos rendelkezéseket foglal magában az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény. Míg azonban az 1920. évi március hó 30-án kelt törvény az adóztatási főhatalom birodalom, országok és községek közt való megosztásának legfőbb alapelveit, továbbá az adók kivetése tekintetében az országokra és községekre nézve általánosan kötelező tiltó rendelkezéseket és az országos, valamint egyes községi adókra vonatkozó általános határozmányokat foglalja magában, addig az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény, — mondhatnók, — a részleteket, a detailkérdéseket szabályozza, a hatásköri összeütközéseknek igyekszik elejét venni.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény a birodalom, az országok és a községek kölcsönös adóztatási jogára vonatkozó törvény nevét viseli. A törvény intézkedéseit, fontosságukra való tekintettel, az alábbiakban részletesen ismertetjük.

a) Illetékek (díjak). A birodalom köteles az országoknak és községeknek (községi kötelékeknek), az országok és a községek (községi kötelékek) pedig kötelesek a birodalomnak a közérdekből fenntartott intézményeik használatbavételéért, valamint a hatósági cselekményekért általános rendelkezésekkel megállapított illetékeket (díjakat) megtéríteni, az utóbbiakat akkor is, ha az illető hatóságok a közhatalom gyakorlatában járnak el. Az illeték- (díj-) fizetési kötelezettség csak akkor nem áll be, ha a mentességnek törvényes intézkedés, rendelet vagy szerződés képezi az alapját. A német birodalmi posta igényét a neki járó illetékekre (díjakra) ezen rendelkezés nem érinti.

Egy kivételt mégis statuál a törvény az általános illetékfizetési kötelezettség alól, de csak a birodalom és az országok részére és csak a törvénykezési eljárás terén. A birodalom ugyanis az összes törvénykezési illetékek alól, a szövetséges országok pedig a birodalmi bíróságok előtti eljárás folyamán felmerülő törvénykezési illetékek alól egészen fel vannak mentve. A községek ellenben mentesítve nincsenek, a törvénykezési eljárás tehát részükről illetékmentesen illetőleg díjtalanul igénybe nem vehető.

b) Járulékok. A birodalom köteles az országoknak és a községeknek (községi kötelékeknek), az országok és a községek (községi kötelékek) pedig kötelesek a birodalomnak azokat a járulékokat (Beiträge) megtéríteni, amelyeket közérdekű intézményeik létesítési és karbantartási

költségeinek fedezése végett azoktól az ingatlantulajdonosoktól és iparúzóktól szednek be, akikre ezen intézmények fenntartásából különös előnyök hárulnak. Ezeknek a járulékoknak sorába tartoznak különösen a közutak építési költségeinek fedezése céljából fizetendő járulékok is.

Ha tehát a birodalmi intézmények fenntartásából az ingatlantulajdonosokra és iparúzókre háruló előnyök fejében a birodalom, — az országok, illetőleg a községek által fenntartott intézmények előnyei fejében pedig az országok, illetőleg a községek szednek járulékokat, ezekre a járulékokra az első esetben az országoknak és a községeknek, a második esetben pedig a birodalomnak természetsszerűleg semminemű igénye nincs, a beszedett járulékok kölcsönös megtérítésének kötelezettsége csak akkor forog fenn, ha a birodalmi intézmények létesítési és karbantartási költségei fejében az érdekelt ingatlantulajdonosoktól és iparúzóktól az országok és a községek, vagy pedig az országos, illetőleg a községi intézmények létesítési és karbantartási költségei fejében ugyanezekről az érdekeltektől a birodalom szed járulékokat.

Kivételes intézkedéseket statuál a törvény a birodalmi posta tekintetében.

A német birodalmi posta ugyanis járulékokkal csak mint ingatlan-tulajdonos terhelhető meg, mint iparúzó, illetőleg mint forgalmat lebonyolító intézmény ellenben nem. A németbirodalmi posta a közutak rendkívüli elhasználásának költségeihez való hozzájárulásra is kötelezhető, a járulékok azonban csak a díjazás fejében eszközölt személyszállítások után szedhetők, ellenben a posta tulajdonképeni feladatát képező áru-, illetőleg levél stb. forgalom lebonyolítását eszközölő menetek után nem. Továbbá a közutak többi igénybevevői által fizetendő járulékok nem lehetnek kedvezőbbek, mint a németbirodalmi posta által fizetendő járulékok.

c) *Társulati és vagyonadó.* A birodalom, az országok és a községek (községi kötelekek) a társulati, illetőleg a vagyonadóról szóló törvényes rendelkezések értelmében társulati- és vagyonadókötelesek.

Ez a rendelkezés némi megvilágításra szorul. A társulati adóról szóló törvényes rendelkezések szerint ugyanis többek közt a köztestületek intézményei és üzei is adókötelesek és pedig még akkor is, ha egyébként közhatalmat gyakorolnak, vagy pedig a lakosság életbevágóan fontos szükségleteit elégítik ki (közüzemek). Annak előrebocsájtása után, hogy a társulati adó birodalmi adó, amelyet kizárólag a birodalom vet ki és szed be, az országok és az országok útján a községek pedig ennek a birodalmi adónak bevételeiből csak részesedést kapnak, hangsúlyozandó és kiemelendő az, hogy a birodalom, az országok és a községek (községi kötelekek) nem mint ilyenek, nem mint köztestületek esnek társulati adó alá, hanem csak közigazgatási intézményeik és közüzemeik, ezek is természetesen csak abban az esetben, ha adóköteles bevételekre tesznek szert.

A társulati adó alól mentes birodalmi és országos közüzemeket a birodalmi törvény 9. §-a sorolja fel. Ezek a következők: a németbirodalmi posta, a birodalmi monopóliumok, a németbirodalmi vasúti társaság, a birodalmi bank, a német járadékbank, a német aranyeszámítolóbank, továbbá az országos intézmények közül az állami lottóvállalatok és az állami bankok, az utóbbiak közül azonban csak az olyanok, amelyek rendeltetésük szerint főleg állam- és közgazdasági érdekek szolgálatában állanak. Ellenben olyan községi intézmény, illetőleg üzem, amely ezen minőségénél fogva a társulati adó alól mentes lenne, nincs.

A vagyonadót illetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a vagyonadóra vonatkozó törvényes rendelkezések értelmében a birodalom, az országok és a községek (községi kötelekek) vagyonadó alá mint ilyenek, mint jogi személyiségek szintén nem esnek, sőt a birodalmi, országos és községi vagyon sem, hanem legfeljebb csak az általuk esetleg fenntartott részvény- stb. társaságok adóköteles vagyonai után. A mentességeket a vagyonadóra vonatkozó törvény taxatív fel sorolja, ezek sorában e helyütt csak egy mentességre kívánjuk a figyelmet különösen felhívni, a vagyonadó alól ugyanis mentesek azok a vállalatok, amelyeknek jövedelme kizárólag a birodalom, az országok és a községek pénztárába folyik, de csak annyiban, amennyiben nem hitelintézetéről van szó.

d) *A föld- és házadóra vonatkozó rendelkezések.* Az országok és a községek (községi kötelekek) a birodalmat az általuk kivetett föld- és házadó alá vonhatják, de csak akkor, ha nem olyan ingatlanokról van szó, amelyek közszolgálat teljesítésére vagy közhasználatra vannak rendelve. Ugyanez a rendelkezés irányadó azoknál az adóknál is, amelyeket az országok és a községek a beépített ingatlanokra a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából vetnek ki. (Ennek a községek szempontjából is rendkívüli fontossággal bíró törvénynek rendelkezéseit később részletesen tárgyaljuk.)

Amennyiben a birodalom ingatlanait lakás céljaira használják, ilyenkor azok közszolgálatra vagy közhasználatra rendelvek már nem tekinthetők, tehát az országok és a községek (községi kötelekek) által föld- és házadó alá vonhatók.

Ezen utóbbi szabály alól azonban ismét kivételt statuál a törvény, amikor kimondja, hogy — bár lakás céljaira szolgálnak — közszolgálatra rendeltnek tekintendők s így az országok és községek (községi kötelekek) által föld- vagy házadóval meg nem terhelhetők: a birodalmi véderő kaszárnyái, a védőőrség (Schutzpolitzei) és a birodalmi víziőrség (Reichswasserschutz) által a készültségek elhelyezésére használt helyiségek, valamint a birodalmi véderő kaszárnyáival és a védőőrség és a víziőrség készültségeinek elhelyezésére szolgáló helyiségekkel összefüggő vagy azok közelében fekvő azok a lakások, amelyeket a birodalmi véderő, védőőrség és víziőrség tagjainak szolgálati érdekből utalnak ki.

A németbirodalmi vasúti társaságnak föld- és házadóval való megadóztatása tekintetében a törvény igen figyelemreméltó különbséget tesz országok és községek közt. Megengedi ugyanis, hogy a községek (községi kötelékek) a németbirodalmi vasúti társaságot a birodalmi vasúti vagyonhoz tartozó ingatlanai után föld- és házadó alá vonják, de ehhez az engedélyhez azt a korlátozást fűzi, hogy megadóztatásnak csak olyan terjedelemben lehet helye, amily terjedelemben az egyes német országokban és községekben 1924. évi február hó 12-én a német államvasút (birodalmi vasút) ezen adóknak alá volt vetve. (A németbirodalmi vasúti társaság ugyanis a németbirodalmi államvasutakból alakult meg s annak üzemét vette át.)

Ellenben az országok a németbirodalmi vasúti társaságnak fentemlített ingatlanait sem az általános föld- és házadó alá, sem pedig a pénzértékcsökkenésének kiegyenlítéséről rendelkező törvény alapján a beépített telkekre kivetett speciális föld- és házadó alá nem vonhatják.

e) *Az ipari adókra vonatkozó rendelkezések.* Az országok és a községek (községi kötelékek) a birodalomnak csak azokat az intézményeit és üzemait vonhatják az általuk kivetett ipari adók alá, amelyek a társulati adóról rendelkező birodalmi törvény értelmében társulatiadókötelesek. (Ezeket a birodalmi intézményeket és üzemeket fentebb már ismertettük.)

f) *A közlekedési (szállítási) és a fogyasztási adókra vonatkozó rendelkezések.* A közlekedési (szállítási) adók kivetésének kérdését a törvény oly módon szabályozza, hogy általában véve megállapítja ugyan a birodalomnak, az országoknak és a községeknek (községi kötelékeknek) egymás kölcsönös megadóztatására vonatkozó jogát, azonban ezt a jogot több irányban korlátozza is.

A birodalom ugyanis az országokat és a községeket (községi kötelékeket), az országok és a községek (községi kötelékek) pedig a birodalmat közlekedési (szállítási) adók alá csak azokban az esetekben vonhatják, ha az illető hatóságok cselekményei, amelyek a megadóztatás alapjául szolgálnak, nem közhatósági jellegűek. A törvény taxatíve nem sorolja fel minő hatóságok és intézmények tekintendők közhatóságoknak, illetőleg közintézményeknek s ez a körülmény könnyen nézeteltérésekre vezethet, — egyetlenegy birodalmi intézményt azonban különösen kiemel, amelynél a közintézményi jelleg esetleg kétségbe vonható az intézménynek gazdasági jellege vitatható lenne, — ez az intézmény pedig a németbirodalmi posta, amelynek egész működését a birodalmi törvény közhatósági jellegűnek deklarálja s ilyen módon az országok és a községek által kivethető közlekedési (szállítási) adók alól kivonja.

Megszorító intézkedés az is, hogy a birodalom az országokat és a községeket (községi kötelékeket), illetőleg ezeknek intézményeit és üzemait nem vonhatja szélesebb körben közlekedési (szállítási) adó alá, mint a birodalmi intézményeket és üzemeket.

A »szélesebb körben« kifejezés kétségtelenül nemcsak azt jelenti, hogy amennyiben bizonyos fajta tevékenységet gyakorló birodalmi intézmények bizonyos cselekményei közlekedési adókötelesek, másfajta cselekményei ellenben adómentesek, ilyenkor az analógjellegű országos és községi intézményeknek is csak ugyanolyan cselekményei esnek birodalmi közlekedési adó alá, vagyis a birodalmi intézmények adómentes cselekményei az országos és a községi intézményeknél és üzemeknél sem vonhatók közlekedési adók alá, hanem jelenti azt is, hogy az országos és községi intézmények és üzemek megadóztatásának mérve sem lehet a birodalmi intézmények megadóztatásának mérvénél súlyosabb.

Másfelől viszont a birodalmi törvény rendelkezése szerint az *egyes országokban* a birodalmi intézmények sem vonhatók szélesebb körben közlekedési (szállítási) adó alá, mint az országos intézmények és üzemek.

Ez a szövegezés kétségtelenül kissé homályos, mert nem tűnik ki belőle, hogy a birodalommal szemben 1. az országok vagy a községek, vagy pedig 2. az országok és községek adóztatási joga korlátozzatik-e? Tekintettel azonban arra, hogy a fentebbiek szerint a birodalmi intézményeket és üzemeket úgy az országok, mint a községek (községi kötelekek) közlekedési (szállítási) adó alá vonhatják, a törvény rendelkezését úgy magyarázhatjuk, hogy az az országokra és községekre egyaránt vonatkozik, szóval sem az országok, sem pedig a községek (községi kötelekek) a birodalmi intézményeket és üzemeket szélesebb körben közlekedési (szállítási) adó alá nem vonhatják, mint aminő terjedelemben az országos intézmények az országokban és a hozzájuk tartozó községekben közlekedési (szállítási) adó alá esnek.

Azokkal az országos és községi adókkal, amelyeket egészben vagy részben a közutak karbantartásának céljaira szednek, a németbirodalmi posta is megadóztatható. Azonban a németbirodalmi postára ilyen adókat sem lehet kivetni azon menetek után, amelyek pusztán a postai (csomagok) szállítását eszközlik. Ez a rendelkezés nyilván az áruforgalom általános gazdasági szempontból káros megdrágításának akarja elejét venni és minthogy a posta feladatkörének túlnyomó részét épen az áruszállítás képezi, az országok és községek (községi kötelekek) a birodalmi postát csak igen csekély mértékben vonhatják útdadó alá, a posta megterhelése tehát csak minimális lehet.

A fogyasztási adók tekintetében a közlekedési adókra vonatkozó — fentebb ismertetett — határozmányok megfelelőleg alkalmazandók.

g) *A birodalmi üzemek által fizetendő pótlékok.* Azok a birodalmi üzemek, amelyek közhatalmat gyakorolnak, — ideértve a németbirodalmi postát, a birodalmi egyedáruságokat, továbbá a birodalmi vasúti társaság állomásait, műhelyeit és hasonló berendezéseit is, — azon községek részére, amelyekben munkásaik laknak (Wohngemeinden),

az illető községek felhívására a munkásokra fordított közigazgatási kiadások részbeni megtérítése céljából pótlékokat (Zuschüsse) kötelesek fizetni.

Lakásközségeknek a törvény értelmében azok a községek tekintendők, amelyekben a legutolsó általános összeírás (Personenstandsaufnahme) napján azoknak a munkásoknak, hivatalnokoknak és egyéb alkalmazottaknak, akiket a fentebbi intézmények és üzemek foglalkoztattak, lakóhelyük, belföldi lakóhely hiányában pedig rendes tartózkodási helyük volt és háztartási hozzátartozóikkal együtt a polgári lakosságnak több mint 5%-át tették ki.

A pótlékok a lakásközségeknek csak állandó jellegű kiadásai és pedig: az általános közigazgatási, népoktatási, népjóléti, lakásépítési kiadások, továbbá a közutak, utak és terek jókarbantartása költségeinek részbeni fedezésére szolgálnak. Az állandó jellegű kiadások sorába tartoznak azoknak a kölcsönöknek kamatai és törlesztési részletei is, amelyeket a községek kizárólag a fentemlített, de egy alkalommal felmerült kiadásoknak fedezése céljából vettek fel. A pótlékok kiszámíthatása végett a lakásközségeknek közigazgatási kiadásai abban a számadási évben felmerült nagyságukban veendőek alapul, amely azt a számadási évet közvetlenül megelőzi, amelyre a pótlékokat igénylik.

A fizetendő pótlékok a törvény által részletesen szabályozott módon kiszámítandó közigazgatási kiadásoknak 30%-ára rúgnak, ha az alkalmazottak hozzátartozóikkal együtt az összes lakosságnak legfeljebb 20%-át teszik ki, 50%-os a pótlék, ha az alkalmazottak hozzátartozóikkal együtt a lakosságnak több mint 20, de legfeljebb 40%-át, — végül 70 illetőleg 90%-os, ha a lakosságnak több mint 40, legfeljebb azonban 60, illetőleg több mint 60%-át teszik ki.

Azok a segítségek, amelyeket a pótlékok követelésére jogosított községek közigazgatási jellegű kiadásaik fedezésére a birodalmi segélyforrásokból szerződések alapján kapnak, a részükre járó pótlékok összegébe beszámítandók.

A községek a pótlékokat a fizetésükre kötelezett üzemektől és intézményektől annak a számadási évnek végéig kötelesek igényelni, amelyre a törvény értelmében járnak. Az adóhivatalok (Finanzämter) teendőit a pótlékok tekintetében az országos jog értelmében a községi adók kivetésére illetékes hatóságok látják el, — amennyiben pedig az illetékesség kétségesseé válnék, az országos kormányok döntenek. Egyebekben azonban a pótlékok kivetésére és a jogorvoslati eljárásra a birodalmi adókra vonatkozó rendelkezések alkalmazandók. A további (fellebbezési) eljárás során, abban az esetben, ha tények kiderítéséről, tényállás megállapításáról van szó, a birodalmi pénzügyi törvényszékek (Finanzgerichte) helyett az országos jog értelmében illetékes közigazgatási hatóságok vagy bíróságok járnak el. Végérvényesen pedig a birodalmi pénzügyi főtörvényszék (Reichsfinanzhof) dönt.

V. FEJEZET.

Az országok és községek részesedése a birodalmi adók bevételeiből, illetőleg a birodalmi törvényeknek erre vonatkozó intézkedései.

A) Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény intézkedései.

Az országoknak és községeknek a birodalmi adók bevételeiből való részesítéséről első ízben az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény, az úgynevezett országos adótörvény intézkedett.

A törvény első és alapvető intézkedése szerint birodalmi törvény állapítja meg, hogy az országok a birodalmi adók bevételeiből részesedést egyáltalán igényelhetnek-e és ha igen, minő mértékben?

A községeknek (községi kötelekeknek) a birodalmi adók bevételeiből való részeltetése tekintetében, — a birodalmi törvény e részbeni kötelező rendelkezéseinek figyelembevételével, — az országos törvényhozások intézkednek.

Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény szerint az országok a következő birodalmi adókból kapnak részesedést:

A jövedelem- és társulati adóból befolyó bevételekből $66\frac{2}{3}\%$ -ot, a forgalmiadóból befolyó bevételekből 15% -ot, (és pedig az országok 10% , a községek pedig külön 5% -ot),

az ingatlanszerzési adóból befolyó bevételekből 50% -ot,

az örökségi adóból befolyó bevételekből 20% -ot.

a) *Jövedelem- és társulati adó.* Koránt sincs tehát egészen az országok tetszésére bízva, hogy jövedelem- és társulati adó osztályrészeikből községeiket (községi kötelekeiket) egyáltalán részesítsék-e vagy sem, mert a birodalmi törvény intézkedése szerint *az országok és a községek együttesen kapják a jövedelem- és társulati adó bevételeinek $\frac{2}{3}$ részét*, sőt a törvény 19. §-ában külön is kimondja, hogy az országok községeiket jövedelem- és társulati adóosztályrészükből a birodalmi törvény kötelező intézkedéseinek figyelembevételével részeltetni kötelesek.

Dr. Georg Schanz szerint az országoknak és községeknek a jövedelem- és társulati adó bevételeiből való részesítése a németbirodalmi törvényhozást egészen új feladat elé állította. A háború előtti jog szerint ugyanis az országok és az országok kebelén belül a községek a területüktől származó jövedelmeket önállóan adóztatták meg. Az adókötelesre ennélfogva ott vetettek ki adót, ahol lakóhelye, illetőleg tartózkodási helye volt, de ott is megadóztatták, ahol ingatlanvagyonra vagy ipari üzeme volt. A kétszeres megadóztatásokra vonatkozó birodalmi törvény gondoskodott arról, hogy az adózót több ország meg ne adóztassa, az egyes országok kebelén belül pedig a kétszeres megadóztatásoknak az országos jogrendszerek igyekeztek elejét venni.

Különleges felosztási eljárásra tehát csak azokban az esetekben volt szükség, ha egyes adóztatóállamok az adókötelessel szemben túlzott követelésekkel állottak elő s az adókötelest méltánytalanul súlyos adókkal sujtották.¹⁾

A világháború után azonban a jövedelmi- és a társulati adókivetésének joga az országokról és községekről a birodalomra szállván át, ezeket a köztestületeket elmaradt bevételeikért a birodalomnak kellett kárpótolnia és pedig a jövedelem- és társulati adó bevételei egy részének átengedésével. A birodalmi törvényhozásnak tehát meg kellett állapítani azt, hogy 1. az országok és a községek ezeknek a birodalmi adóknak bevételeiből mennyiben részesedjenek és hogy 2. a részesedés kiszámítása miként történjék?

A jövedelem- és a társulati adóból való osztályrész nagysága tekintetében a birodalmi törvény, — mint fentebb már előadtam, — oly módon intézkedett, hogy az országok és a községek ennek a két adónak bevételeiből a befolyt összegek $\frac{2}{3}$ részének erejéig részesülnek.

És pedig részesedést igényelhet a község azoknak a természetes (jogi) személyeknek adójából, akiknek

1. a község területén van a lakóhelyük;
2. a község területén ingatlan vagyonuk, ipari, bánya- vagy kereskedelmi üzemük (telepük) van, a község területén ipart, kereskedelmet, vagy pedig a bányatársaságok kivételével bányászatot folytatnak;
3. a község területén ingatlan vagyonuk, ipari, bánya-, kereskedelmi üzemük (telepük) van, a község területén kereskedelmet vagy ipart (ideértve a bányászatot is) folytatnak, — de szintén csak az illető községben az adóköteles kezéhez befolyt jövedelmek után kivetett adóból.

Míg azonban az 1. alatti adóköteleseknél az illető község igénye az adóköteles összes, bárhonnan származó jövedelmei után kivetett jövedelemadó megfelelő részére, addig a 2. alatti adóköteleseknél csak a felsorolt jövedelemforrásokból az illető községben az adóköteles kezéhez befolyt jövedelmek után kivetett jövedelemadó megfelelő részére terjed ki. Ha tehát a 2. alatti adókötelesnek a felsorolt jövedelemforrásokon kívül más megadóztatott jövedelemforrásai is vannak, ebben az esetben a törvény 22. §-ában foglalt intézkedés alapján az ingatlanból vagy az ipari üzemből eredő jövedelemnek az összes adóköteles jövedelemhez való aránya alapján számítandó ki az összádonak az a része, amelyet az ingatlan vagy az ipari üzem fekvése alapján illetékes község igényelhet.

Az 1. alatti községeket nevezi a törvény a lakóhely alapján illetékes községeknek (Wohnsitzgemeinden), a 2. és 3. alatti községeket pedig a fekvés alapján illetékes községeknek (Belegenheitsgemeinden).

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 91. oldalát.

Kétségeknek elejét veendő, kimondatott az is, hogy a vasúti üzem után kivetett adó megfelelő részét csak azok a községek igényelhetik, amelyeknek területén az igazgatóság székhelye, valamely állomás, valamely önálló üzemi helyiség, műhely, vagy más ipari telep fekszik.

Az eddig tárgyalt rendelkezésekből világosan megállapítható, hogy az 1920. évi március hó 30-án kelt törvény szerint a jövedelem- és társulati adónál a felosztás tárgyát a birodalom szempontjából az illető számadási évben tényleg befolyt összes bevételek (Aufkommen), — a községek részesedésének kiszámítása tekintetében pedig az egyes adóketésekéből tényleg befolyt bevételeknek a törvény rendelkezései szerint az illető községre eső része képezik.

Az ily módon kiszámítandó tényleges adóbevételek azonban dr. Georg Schanz szerint a felosztásnál célszerűen alapul nem vehetők, mert a végleges összeg kiszámítása egyes esetekben évekig is eltarthat, így pl. akkor, ha az adóköteles késedelmesen fizeti adóját, ha a hatóság új vagy pótkivetést eszközöl, ha a jogorvoslati eljárás folytán a kivetett adóösszegek módosulnak, ha az adóköteles adójának fizetésére halasztást nyer, ha adója időközben elengedtetik vagy ha a befizetett összegek részére visszatéríttetnek stb. Ily módon azután az országok és a községek költségvetésükbe a jövedelem- és a társulati adóból való részesedésük fejében nem végleges összegeket, hanem csak előlegeket állíthatnának be, a végleges leszámolásig pedig, ha ugyanez egyáltalán lehetséges lenne, évek telhetnének el. Sőt mi több az országok és a községek ezeknek az előlegeknek nagyságát még csak megközelítő pontossággal sem számíthatnák ki s így költségvetéseiknek egyik legfontosabb tételénél teljesen bizonytalan becsléseket kellene alkalmazniok, ami viszont a költségvetések értékének rovására menne.¹⁾

Ezeknek a megfontolásoknak tulajdonítható az, hogy — mint később látni fogjuk, — az 1923. évi június hó 23-án kelt módosító törvény a jövedelem- és a társulati adó felosztásának módját az 1920. évi törvénytől egészen eltérő és sokkal célszerűbb módon szabályozta.

Abban az esetben, ha valamely adóösszeg megfelelő részére lakóhely és fekvés alapján illetékes községek egyaránt igényjogosultak, az adóösszeg köztük az ingatlanból vagy az ipari üzemből származó jövedelemnek az összes jövedelemhez való aránya szerint osztandó föl, az osszrészesedésnek legalább $\frac{1}{4}$ része azonban mindenesetre a lakóhely alapján illetékes községet illeti.

Ha az adókötelesnek több lakóhelye van, — a lakóhely alapján illetékes községekre eső osztályrész a lakóhelyen való tartózkodás időtartamának alapulvételével állapítandó meg.

Lakóhelynek számít a törvény rendelkezése értelmében a tartózkodási hely is, ha tartózkodás időtartama 3 hónapot meghalad.

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 92. oldalát.

Mi történjék azonban akkor, ha a jövedelem- és a társulati adóból járó osztályrész nem a lakóhely és a fekvés alapján illetékes községek közt, hanem az egyes fekvés alapján illetékes községek közt osztandó meg, *mert ugyanaz az ingatlan, ipari vállalat stb. több község területén fekszik?* Az ingatlanokat, illetőleg ezt a fontos kérdést az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény nyitva hagyta (a szabályozás az 1923. évi június hó 23-án kelt birodalmi törvényre maradt), ellenben az ipari üzemeknél alább ismer-tetendő rendelkezéseivel megoldotta.

Ha ugyanis valamely ipari-, vagy bányavállalat több igényjogosult község területén fekszik, ilyenkor a községi osztályrész felosztása oly módon történik, hogy az a község, amelynek területén az üzem központi vezetése székel, az összosztályrésznek $\frac{1}{10}$ részét kapja, a fennmaradó $\frac{9}{10}$ rész pedig :

1. A biztosító-, bank-, hitel- és árukereskedelmi vállalatoknál az egyes községekben elért nyersbevételek aránya szerint,

2. amennyiben pedig nem ilyen vállalatokról van szó, ebben az esetben az egyes községekben az illető vállalat által kifizetett munkabérek és fizetések aránya szerint osztatik föl, a fizetésekhez azonban nem számíthatók az igazgatósági és az üzemi személyzet részére az üzemi összeletelekből kiutalt tantiémek. További korlátozó rendelkezés az is, hogy a vasutaknál az általános igazgatás terén foglalkoztatott személyzet fizetései csak $\frac{1}{2}$ részben, a vonalszolgáltatásban és a műhelyek igazgatásánál foglalkoztatott személyzet illetményei pedig csak $\frac{2}{3}$ részben vehetők számításba.

Ezt a felosztási módozatot azonban a birodalmi törvény feltétlenül kötelezőnek nem mondotta ki, hanem arra az esetre, ha ily módon egyes igényjogosult községek különösen méltánytalan elbánásban részesülnének (besondere Harte), megengedi, hogy az illető vállalatok adójából a kérdéses községekre eső osztályrész felosztása más alapelvek szerint is történhessék.

Hiányként tűnhetik fel, hogy a birodalmi törvény az ilyen kivételes intézkedés elrendelésére hivatott hatóságot nem jelöli ki. A birodalmi pénzügy-miniszter erre alig lehetett volna illetékes, mert az 1920. évi törvény szerint a jövedelem- és a társulati adóból való részesedés megállapítása nem a birodalmi pénzügyminiszter, hanem a birodalmi adóhivatalok hatáskörébe tartozik. Az viszont alig képzelhető el, hogy a birodalmi adóhivatal, mint alsófokú hatóság lett volna jogosult a törvényes szabályokról való ily lényeges eltérések elrendelésére. Nem marad tehát hátra más feltevés, mint az, hogy a több községre kiterjedő ipari vállalatok adójának felosztása tekintetében a törvényes határozományoktól eltérő intézkedéseket az országos törvényhozások léptették volna életbe. Támogatja ezt a feltevést az is, hogy az 1923. évi június hó 23-án kelt novella nem ugyan az ipari vállalatok, hanem a több községre kiterjedő ingatlanok adójának felosztása tekintetében az országos törvényhozásokat hatalmazta fel kivételes rendelkezések megállapítására.

Amennyiben azonban nem valamely ipari-, vagy bányavállalat mint egész, hanem annak csak valamely olyan üzemi helyisége fekszik több község területén, amely üzemi helyiségben az illető vállalat fizetéseket és munkabéreket folyósít, ebben az esetben a fentebb ismertetett felosztás természetesen nem alkalmazható és az adótartozás $\frac{1}{10}$ része kihasításának sem lehet helye, hanem ilyenkor a törvény kifejezett rendelkezése szerint az illető üzemi helyiségre eső egész adótartozás felosztása a helyi viszonyok alapján eszközlendő és e mellett az üzemi helyiség által elfoglalt területből az egyes községekre eső területi hányad nagysága és az üzemi helyiség létezése folytán az érdekelt községekre háruló községi terhek is megfelelőleg figyelembeveendők.

A hatályos ellenőrzés biztosítása céljából fontos intézkedése a törvénynek az, hogy a részesedésre jogosult községek felhívására a vállalkozók a nyersbevételek és a kiadások, valamint a fizetések nagyságát hitelt érdemlő módon igazolni kötelesek. Ez a rendelkezés talán egy kissé túlmegy a szükséges mértéken, mert végtére is a jövedelem- és a társulati adó birodalmi adó s az országokat és községeket ezekből az adókból csak részesedések illetik meg, amelyeknek megállapítására a birodalmi adóhivatalok jogosultak. Erre való tekintettel tán helyesebb lett volna a fenti rendelkezést úgy fogalmazni, hogy az illetékes község felhívására a birodalmi adóhivatal követeli be a vállalkozóktól a bizonyítékokat és közli azokat a megkereső községgel.

Az országok osztályrészének kiszámítása tekintetében a törvény csak azt az egyetlen intézkedést foglalja magában, hogy e tekintetben a községekre érvényes szabályok szolgálnak irányadóul.

Azok az adóösszegek, amelyekből a fentebb ismertetett rendelkezések szerint valamely község vagy ország osztályrészt nem követelhet, teljes mértékben a birodalmi kincstár javára esnek. Ez az eset a jövedelemadónál főleg akkor fordulhat elő, ha az adókötelesnek belföldön lakóhelye nincs, ellenben belföldről származó *nem ipari, nem kereskedelmi, vagy földbirtokból eredő*, — *hanem pl. tőkéből eredő* vagy zálogjoggal biztosított követelésből származó kamatjövedelme, belföldről húzott fizetése van stb. A társulati adónál pedig ugyanez az eset akkor fordulhat elő, ha az illető vállalatnak nem ingatlanvagyonból, vagy ipari és kereskedelmi üzletből eredő, hanem egyéb és nem az illető község, vagy községek területén befolyó jövedelme van.

Igen fontos felhatalmazása a birodalmi törvénynek az is, hogy a községek (községi kötelek) egy-egy adóévre elhatározhatják azt, hogy jövedelemadóosztályrészük beszedése mellőztessék. Ilyen rendkívüli horderejű intézkedésre azonban a birodalmi törvény a községeket saját iniciatívájuk alapján korlátlanul még sem merte felhatalmazni, ezért kimondotta azt is, hogy országos törvény a községeknek ilyen elhatározását kizárhatja vagy korlátok közé szoríthatja.

Ha pedig a községek elhatározása alapján jövedelemadó osztályrészüknek csak egy hányada nem szedetik be, ebben az esetben az összes adókötelesekkel szemben való egyenlő elbánás elvének alapján az elengedés %-ának az összes adóköteleseknél arányosnak (gleichmässig) tehát nem egészen egyenlőnek kell lennie.

Rendkívül fontos felhatalmazást nyújt a törvény 30. §-a is a lakóhely alapján illetékes községek részére. Ezek ugyanis a jövedelemadó alól mentes minimumot is megadóztathatják, amennyiben ezt országos törvény meg nem tiltja. Az ily módon megállapítandó jövedelemadó azoknál a személyeknél, akik nem jövedelemadókötelesek, a jövedelemadó legalacsonyabb %-os tételét, a jövedelemadóköteles személyeknél pedig a kivetett birodalmi jövedelemadó legmagasabb %-os tételét meg nem haladhatja. Az adót a birodalmi hatóságok a birodalmi jövedelemadóval együttesen kezelik s a birodalmi jövedelemadó-törvény határozmányai megfelelőleg alkalmazandók.

Ez a rendelkezés némileg analóg a hazai pénzügyi jogrendszerünk szerinti önálló községi jövedelemadó intézményével, amelynek kivetését az 1927. évi 500. számú Hivatalos Összeállítás megengedi, — azonban városaink ezzel a törvényes felhatalmazással eddigelé nem éltek. Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvénynek fentebb ismertetett rendelkezését azonban már a jövedelemadó törvény 1921. évi március hó 24-én kelt novellája hatályon kívül helyezte, miért is az 1920. évi március hó 30-i törvény 1923. évi június hó 23-án kelt novellája a községeknek ezt a rendkívüli jogosítványát már nem is említi.

Az 1920. évi törvény végül az országok jövedelemadó osztályrészének minimumát garantálja azzal az intézkedéssel, hogy ha egy országnak a jövedelemadóból való osztályrésze, illetőleg ennek az illető ország egy-egy lakosára eső része valamelyik adóévben több, mint 20%-kal csekélyebb azon összegnél, amely az összes országok osztályrészeinek összegéből a birodalom egy-egy lakosára fejenként esik, ebben az esetben az illető országnak a jövedelemadóból való osztályrésze a 20%-os határ eléréséig a jövedelemadónak a birodalom részére megmaradt bevételeiből utólagosan kiegészítendő.

b) *Örökségi adó.* A birodalmi örökségi adó bevételeiből az országok 20%-ot kapnak. A községek igényjogosultságát a birodalmi törvény az örökségi adónál nem állapítja meg, sőt arra vonatkozólag sincs rendelkezés, hogy az országok a részükre jutó osztályrészből községeiket részesíteni kötelesek lennének.

Az egyes országok osztályrésze azokból az adóösszegekből számítandó ki, amelyeket a birodalmi adóhivatalok az illető ország területén kivetettek, amennyiben ezek az adók *tényleg be is folytak.*

c) *Ingatlanszerzési adó.* Az 1919. évi szeptember hó 12-én kelt birodalmi törvény alapján kivetett ingatlanszerzési adó bevételeiből az országok 50%-os, az ingatlanszerzési adótörvény 10 §-a alapján kivetett adókból pedig 25%-os részesedést kapnak.

A jövedelem- és társulati adóval szemben, amely adóknál, — mint láttuk, — a törvény a községek részeltetése tekintetében az országokat is kötelező rendelkezéseket ír elő, az ingatlanszerzési adónál ilyeneket meg nem állapít, hanem kifejezetten az országokra bízta, hogy a részükre kiutalt osztályrészt mire fordítsák? Abban a kapcsolatos rendelkezésben azonban, hogy különösképen az átutalt adóösszegeknek a községek (községi kötelek) részére való teljes vagy részbeni átengedése tekintetében is az országok léptetnek életbe megfelelő intézkedéseket, világosan felismerhető a birodalmi törvénynek az az intenciója, illetőleg reménye, hogy az átutalt birodalmi adónak legalább egy részét az országok útján a községek fogják megkapni.

Az egyes országok a területükön fekvő ingatlanok után kivetett adók megfelelő részét igényelhetik. Amennyiben pedig valamely ingatlan több ország területén fekszik, ebben az esetben a fekvés szerint illetékes országok osszosztályrésze a területükre eső ingatlanhányadok értékének arányában osztandó fel.

Hogy a birodalmi törvény, ha az ingatlanszerzési adó tekintetében a községeknek az országok által való részeltetését kifejezetten és kötelezőleg nem is írja elő, hallgatólag mindamellett mennyire kívánatosnak tartja a községeknek az átutalásokból való megfelelő részesítését, — világosan kiténik abból az intézkedésből is, hogy azok a községek (községi kötelek) amelyek 1918. évi január hó 1. előtt a birodalmi ingatlanszerzési adóval egy szempont alá eső községi adókat szedtek, 1923. évi március hó 31-ig bezárólag az illető község (községi kötelek) területén befolyt adónak a *birodalmat megillető részéből* külön kiutalást kapnak és pedig a birodalmi osztályrész $\frac{1}{4}$ részének erejéig. Minthogy pedig az országos osztályrész a fentebbiek szerint 50, illetőleg 25%, a birodalmi osztályrész tehát 50, esetleg 75% lehet, — ebből a rendelkezésből az következik, hogy az említett községek a birodalmi ingatlanszerzési adónak a birodalom javára megmaradó részéből $\frac{50}{4} = 12\frac{1}{2}$, illetőleg $\frac{75}{4} = 18\frac{3}{4}\%$ -ot kapnak, — a megszüntetett önálló községi adókért való kárpótlás fejében. Ha pedig községek és községi kötelek ezen rendelkezés alapján együtt és egyszerre igényjogosultak, ilyenkor az osztályrész felosztása tekintetében az országos törvényhozások léptetnek életbe megfelelő intézkedéseket.

Az ingatlanszerzési adónál megengedi a törvény azt is, hogy az országok valamint az országok jóváhagyásával a községek és a községi kötelek a *birodalmi adó után saját számlájukra pótlékokat vessenek ki.*

A pótlékolás megengedése tagadhatatlanul az ingatlanszerzési adó kizárólagos birodalmi jellegének rovására megy, mert ilymódon ez az adó

bizonyos szempontból országos, illetőleg községi adóknak is tekinthető. Másfelől viszont a birodalmi törvény rendelkezéséből az is következik, hogy a pótlékolás a többi átutalt birodalmi adónál kifejezetten megengedve nem lévén, ezeknél ilyen pótlékok kivetésének helye nem is lehet. Ezt a törvény 2-ik §-a kifejezetten is kimondja, mert ennek a törvényszakasznak értelmében az országok és a községek a birodalmi adók után pótlékokat csak birodalmi törvény felhatalmazása alapján vethetnek ki.

Érdekes azonban, hogy a birodalmi törvényhozás — e tekintetben a legcsekélyebb kételynek is elejét veendő, — az 1923. évi novellának 16. §-ában, amely szakasz az összes átutalt adókra vonatkozó általános rendelkezéseket foglalja magában, külön is szükségesnek tartotta kimondani, hogy az országok és községek (községi kötelekek) az ingatlanszerzési adó után pótlékokat vethetnek ki. *Pótlékok tehát már csak azért is egyedül az ingatlanszerzési adó után vethetők ki, mert pótlékok kivetését az általános rendelkezéseket megállapító 16. §. csak az ingatlanszerzési adónál engedi meg.*

Az országok és a községek (községi kötelekek) jogosítva vannak a pótlékokat az ingatlanok tárgyi ismertetőjelei szerint lefelé fokozatosan csökkenteni, más szóval degresszív skálát megállapítani, a művelés alatt nem álló ingatlanokat pedig különlegesen megterhelni. Ezzel az intézkedéssel a törvény a gazdasági szempontból fontossággal nem bíró és a konjunkturális nyereszkesedési célzatára mutató telekspekulációknak súlyosabb pótlékkal való megrovását kívánta lehetővé tenni, a művelés alatt álló ingatlanok átruházását pedig viszonylag alacsonyabb pótlékkal terhelni s így átruházásukat megkönnyíteni vagy legalább is meg nem nehezíteni.

A kivethető pótlékok maximumát is megszabja a birodalmi törvény, amennyiben az országok, községek és községi kötelekek által kivethető pótlékok együttesen nem tehetnek ki többet, mint az adóköteles (tehát a birodalmi adó alapjául szolgáló) érték 2%-át s az ily módon kivethető pótlékoknak legfeljebb $\frac{1}{2}$ része eshetik csak az országok javára.

Ez direkt a községek javára való intézkedés, mert a törvény rendelkezéséből az következik, hogy a kivetett pótlékokból a községekre 50, — sőt ennél nagyobb % is eshetik.

Kimondja a törvény azt is, hogy a megengedett legmagasabb (az érték után összesen legfeljebb 2%-ot kitehető) pótléktételek fokozatos pótlékok megállapítása és egyes ingatlanoknak különleges megterhelése esetében sem emelhetők feljebb, vagyis degresszív skála esetén is a maximum 2%, kompenzáció gyanánt tehát 2%-on felüli progressziónak helye nem lehet.

Amennyiben a birodalmi törvény adómérséklést engedélyez, a pótlékok hasonló módon mérséklendők.

A pótlékok kezelése tekintetében a birodalmi adókra vonatkozó rendelkezések érvényesek.

d) *Forgalmiadó.* Az 1919. évi december 24-én kelt birodalmi törvény alapján kivetett forgalmiadó bevételeiből az országok 10%-ot kapnak. Ez az összilletmény az országok között a lakosság lélekszáma szerint osztandó fel, a lakosság száma tekintetében pedig az utolsó népszámlálás adatai irányadók.

A községeknek az országok által való részeltetéséről a törvény a forgalmiadónál még annyi intézkedést sem foglal magában, mint az ingatlanszerzési adónál, — erről a kérdésről teljesen hallgat.

Viszont azonban, amire a jövedelem- és társulati adónál sincs rendelkezés, — pedig ezeknél az adóknál a törvény az országokat és a községeket együttesen és egymás mellett jelöli meg igényjogosultak gyanánt, — a forgalmiadó bevételeiből a törvény a községeket közvetlenül részelteti és pedig akkor, ha a forgalmiadót a forgalmiadó-törvény 11. §-ának 1. bekezdésében megjelölt adókötelesektől szedik be. Ebben az esetben a községek a területükön befolyt forgalmiadónak 5%-át kapják részesedés gyanánt és pedig a birodalom részére megmaradt (90%-os) osztályrészből. Ezt a részesedést közvetlenül az igényjogosult községek kapják.

Megjegyezzük e helyütt, hogy a forgalmiadó-törvény 11. §-ának 1. bekezdése értelmében a belföldön önállóan üzemelő ipari, vagy hivatásos foglalkozás keretén belül ellenszolgáltatás ellenében teljesített szállítások és egyéb szolgáltatások esnek forgalmiadó alá. A törvény 11. §-ának 2. bekezdése a saját üzemből az ipari és a hivatásos tevékenység körén kívül való felhasználásra, illetőleg elhasználásra kivett tárgyak értékének az adóalaphoz való számítását rendeli el, míg a 11. §. 3. bekezdése az árverések útján eszközölt szállítások adókötelezettségéről szól. A községek tehát a területükön befolyt összes forgalmiadó bevételeiből megkapják az 5%-os részesedést, kivéve a saját üzemből kivett s az adóköteles által az üzem, — illetőleg hivatás körén kívül elfogyasztott, illetve felhasznált áruk értéke és az árverési szállítások után kivetett forgalmiadóból befolyt összegeket.

A fenti rendelkezések nem vonatkoznak azokra a forgalmiadó összegekre, amelyeket a birodalmi egyedáruságok, vagy azok a kényszergazdálkodást folytató vállalatok fizetnek be, amelyeknek működése az egész birodalom területére kiterjed. A birodalmi egyedáruságok és a kényszergazdálkodást folytató vállalatok által lerótt forgalmiadóból ugyanis nem a községek, hanem az országok kapnak lakosságuk számának arányában külön 5%-os részesedést. A kapott összegeket azonban az országok teljes egészükben a községek részére kötelesek átengedni, illetőleg köztük a lakosság száma szerint felosztani, vagy pedig külön országos törvény alapján más módon ugyan, de mindenesetre egészben a községek javára fordítani. Hogy minő vállalkozások esnek a kényszergazdálkodást folytató vállalatok fogalma alá, ezt kétség esetében a birodalmi tanács dönti el.

A törvény fenti rendelkezésének célja nyilvánvalóan az, hogy a birodalmi egyedáruságok és a birodalmi jelentőségű vállalatok által fizetett forgalmiadóból kiutalt külön 5%-os részesedés a birodalom összes községeinek javára essék s az a község, amelynek területén véletlenül egy ilyen vállalatnak telepe fekszik, a többi községekkel szemben indokolatlan előnyben ne részesüljön.

e) *A felosztási eljárás.* A törvény következő szakaszai azokat az eljárási szabályokat állapítják meg, amelyek az országok és a községek osztályrészeinek megállapítása tekintetében irányadók.

A törvény 2 főesetét különböztet meg s nemcsak az eljárás, de az eljárásra illetékes hatóságok is a szerint különböznek egymástól, hogy 1. olyan adóról van-e szó, amelynél az országoknak és a községeknek részesedésre való igénye a helyi befolyáson (Ierováson = Örtliches Aufkommen) vagy pedig 2. olyan adóról, amelynél a részesedésre való igény más címen alapul.

A helyi befolyáson (Ierováson) alapul az igény a törvény fentebb ismertetett rendelkezései szerint a jövedelem, — a társulati, az örökségi — és a községek részesedése tekintetében a forgalmiadónál, ellenben az — országoknak a forgalmiadóból való részesedése más címen (a lakosság számán) alapul.

Az 1. alatti esetben az eljárásnak ismét 2 alete van és pedig a szerint, amint a) csak egy ország és a hozzátartozó község vagy községek, vagy pedig b) több ország, vagy különböző országokhoz tartozó községek az igényjogosultak.

Az a) alatti aleset kétségtől az egyszerűbb s ezért a törvény az eljárás tekintetében kevesebb formáságot ír elő. Ebben az esetben ugyanis a birodalmi adóhivatal az adó kivetésével egyidejűleg a kivetett adót az igényjogosultak közt felosztja és eljárásának eredményéről az érdekelt országot és községet vagy községeket értesíti.

A határozat ellen az illető ország és község, illetőleg községek az értesítéstől számított 3 hónapon belül kifogást (Einspruch) emelhetnek.

Az adóhivatalnak a kifogás felett hozott határozata 1 hónapon belül az országos adóhivatalhoz (Landesfinanzamt) panaszolható meg, amelynek határozata végérvényes.

Ha pedig a b) alatti alesetben több ország, vagy pedig más-más országokhoz tartozó községek az igényjogosultak, ilyenkor a kivetésre illetékes birodalmi adóhivatal felosztási tervet (Verteilungsplan) készít s azt az érdekeltekkel közli.

A felosztási tervet ellen 3 hónapon belül az adóhivatalnál kifogás adható be s a kifogás felett hozott határozat 1 hónap alatt az országos adóhivatalhoz panaszolható meg. Utóbbinak döntése ellen a birodalmi pénzügyi főtörvényszékhez (Reichsfinanzhof) lehet fordulni, amelynek határozata végérvényes.

Az a) és b) alatti esetekre vonatkozó közös rendelkezések. Azok az országok és községek, amelyeket valamely adóösszeg felosztásánál figyelembe nem vettek, a kivetésre illetékes adóhivatalnál felosztási tervezet felállítását kérhetik. Ha a kérelemnek helyet adnak, ebben az esetben a többi igényjogosult ország és község részesedésének aránya egymáshoz képest változatlan marad, — amennyiben ez az arány már jogerejűleg megállapított.

Ez természetes és egy gyakorlati példával élve annyit jelent, hogyha például a felosztandó adóösszeg 4000 márka s ez két igényjogosult község közt jogerejűleg úgy osztott fel, hogy az egyik 3000, a másik pedig 1000 márkát kap, ilyenkor, ha egy harmadik igényjogosult község részére a 4000 márkából utólagosan 1000 márkát kitevő osztályrészt állapítanak meg, a másik két község osztályrésze összesen 3000 márkára és pedig az egyiké 2250, a másiké pedig 750 márkára szállítandó le, mert a 3000 és az 1000 márka épen úgy aránylik egymáshoz, mint a 2250 márka a 750 márkához.

Ha pedig az eredeti felosztás alkalmával figyelembe nem vett ország vagy község utólagos részeltetés iránti kérelmét elutasították, az adóhivatalnak ily értelmű határozata kifogás felett hozott határozatnak tekintendő, amely ellen az országos adóhivatalokhoz, illetőleg a pénzügyi főtörvényszékhez lehet 2. fokú jogorvoslattal élni.

Célszerűségi szempontokból azonban az ilyen utólagos részeltetés iránti kérelmek előterjesztésére megfelelő, bár aránylag elég hosszú határidőt szab a törvény, amennyiben kimondja, hogy az illető adókivetés jogerőre emelkedésétől számított egy esztendő leteltével ilyen kérelmek többé elő nem terjeszthetők, illetőleg figyelembe nem vehetők.

A már megállapított igények lehető biztosítására és érdeksérelmek elkerülésére szolgál az az intézkedés, hogy az illetékes hatóságok az országok és községek osztályrészeinek bármely megváltoztatása előtt az összes érdekelteket, akiket a szándékolt módosítás érint, meghallgatni kötelesek.

Az országnak azokat az osztályrészeit, amelyeknek igényelhetése nem a helyi befolyás (lerovás) jogcímén alapul, a birodalmi pénzügyminiszter állapítja meg. Amennyiben a birodalmi pénzügyminiszter és valamely ország kormánya közt nézeteltérés merülne fel, a birodalmi tanács van hivatva a döntésre.

f) A terhek felosztása a birodalom, az országok és a községek közt. Az 1920. évi birodalmi törvény III. részének a terhek felosztására vonatkozó rendelkezései a következők:

1. Ha a birodalom az országok vagy a községek (községi kötelékek) hatáskörébe új feladatok teljesítését utalja, a birodalomnak a költségekhez való hozzájárulása törvényesen szabályozandó.

2. Ha egyes országokra vagy községekre (községi kötelékekre) szerződések, birodalmi törvények vagy a birodalmi hatóságok közigazgatási

rendszabályai folytán különös terhek hárulnak, a birodalom vagy az összes költségek fedezését köteles elvállalni, vagy pedig azokhoz megfelelő mértékben hozzájárulni (Zuschuss).

3. Ha az országok vagy a községek (községi kötelékek) olyan kulturális, gazdasági vagy szociális vállalkozásokat folytatnak, amelyeknek jelentősége az illető ország határain túl az egész birodalom területére vagy legalább annak nagyobb részére kiterjed, a birodalom *szükség esetén* vagy a költségekhez köteles hozzájárulni, vagy pedig a vállalkozást az illető országgal, illetőleg községgel (községi kötelékkel) egyetértőleg *saját kezelsébe átvenni*.

4. Az országok 1921. évi április hó 1-ig községeik és községi kötelékeik közt a terheknek megfelelő kiegyenlítéséről, — különösen a szegény-, iskolai és rendőri ügyek terén, — gondoskodni kötelesek.

g) *Garanciális határozmányok.* Az 1920. évi törvény IV. részének idevonatkozó rendelkezései szerint :

A birodalom minden egyes országnak garantálja azokat az adóbevételeket jelenlegi összegükben, amelyeket az országok és községeik (községi kötelékeik) a birodalmi jövedelem-, társulati, tőkeamatadó (Kapitalertragssteuer) és az örökségi adó által hatályon kívül helyezett adóíkból húztak.

A jövedelemadóból való osztályrésznek legalább 25%-kal kell meghaladnia azoknak a bevételeknek összegét, amelyeket az országok és községeik (községi kötelékeik) a birodalmi jövedelem-, társulati és tőkeamatadó által hatályon kívül helyezett adóíkból az 1919. évben húztak.

Az országok örökségi adó osztályrészének a volt országos adók 1912—1916. évi átlagos bevételeinek nagyságát kell elérnie.

1921. évi április hó 1-ig az országos törvényhozások ezeket az alapelveket az országok és a községek közti viszonyok szabályozásánál megfelelően alkalmazni kötelesek.

Ha a birodalmi adókból való országos osztályrész vagy osztályrészek valamelyik zárszámadási évben a garantált legkisebb összeget el nem érnék, az illető ország a birodalmi pénzügyminisztertől az osztályrész vagy az osztályrészek kiegészítését kérheti.

Ha megegyezés létre nem jön, kérelemre a birodalmi tanács dönt.

A birodalmi pénzügyminiszter és az általa megbízott birodalmi hatóságok jogosítva vannak arra, hogy az országos és a községi hatóságoktól az országos, illetőleg a községi adók tekintetében felvilágosításokat kérhessenek, a terhek megosztásának ellenőrzése céljából pedig költségvetéseikbe és zárszámadásaikba is betekinthessenek.

Ez a rendelkezés a birodalmi pénzügyminiszternek az országok és a községek pénzügyeinek ellenőrzése terén igen széleskörű jogot biztosít és az országos és községi pénzügyeket jóformán birodalmi felügyelet alá helyezi.

B) Az 1923. évi június hó 23-án kelt novella módosító rendelkezései.

A birodalmi adók átutalásáról első ízben rendelkező 1920. évi március hó 30-án kelt törvényt az 1923. évi június hó 23 kelt novella legalapvetőbb intézkedéseiben módosította.

A módosításoknak két főoka volt. Elsősorban ugyanis a jövedelem-adóra vonatkozó 1921. évi novelláris intézkedések lényegesen megváltoztatták azokat a feltételeket, amelyeken az 1920. évi március hó 30-án kelt úgynevezett országos adótörvény nyugodott, másodsorban pedig a mind rohamosabb léptekkel haladó pénzértéktelenedés nyomása alatt az országok és a községek feladatainak többé megfelelni nem tudtak és a birodalomtól vártak segítséget.

Az 1923. évi június hó 23-án kelt módosító törvény kellő megfontolás tárgyává tette ezeket a szempontokat s bár az 1920. évi törvény által felépített rendszert alapjában megrendíteni nem akarta, a gyakorlati élet követelményeivel számolva igen mélyreható módosításokat léptetett életbe.

Az 1923. évi június hó 23-án kelt novella szerint az országok a következő birodalmi adókból kapnak részesedést: a jövedelem- és társulati adóból befolyó bevételekből 75%-ot (és pedig már 1921. évi április hó 1-től kezdődőleg), a forgalmiadóból 25%-ot (és pedig az országok 10, — a községek pedig 15%-ot), az ingatlanszerzési adóból 100%-ot (4% kezelési költségnek a birodalom részére való levonása mellett, tehát tulajdonképen 96%-ot), az örökségi adóból 20%-ot, a gépjárművek adójából 50%-ot, ha pedig az ország maga is szed útdíjt, ez esetben 100%-ot (4% kezelési költség levonása mellett), a lóversenyfogadási (Totalisateur) adóból 100%-ot (4% kezelési költség levonása mellett.)

a) A jövedelem- és társulati adó. A jövedelem- és társulati adóból való részesedést tehát a novella $66\frac{2}{3}\%$ -ról 75%-ra emelte fel és pedig már 1921. évi április hó 1-étől kezdődő érvényességgel. Az 1920. évi március hó 30-án kelt törvény szerint az országok és a községek együtt és egymás mellett jogosultak a jövedelem- és a társulati adók bevételeiből $66\frac{2}{3}\%$ -os részesedésre, ellenben az 1923. évi június hó 23-i novella szerint a birodalommal szemben egyedül az országok igényjogosultak, a községek ellenben nem.

Az országok azonban a novella szerint is kötelezve vannak arra, hogy a jövedelem- és a társulati adó bevételeiből való részesedésükből községeiket megfelelőleg részesítsék, ellenben a községeknek a birodalommal szemben ezen részesedés kiutalására semminemű igénye nincs, hanem csak a felettes országgal szemben.

Az 1920. évi törvény határozmányjaiból is ez a következtetés lett volna levonandó, — mint ezt dr. Georg Schanz megjegyzi, — de minthogy ez a törvény az országok és a községek részeltetéséről együtt és egyszerre rendelkezett, rendelkezéseit sok tekintetben félreértették.

A törvényhozó, — folytatja tovább dr. Georg Schanz, — az országok és a községek részesedésének szabályozásánál két utat választhatott. Az első lehetőség ugyanis az, hogy az országok részesedésének kiszámítására állapít meg szabályokat és elrendeli, hogy ugyanezek a szabályok alkalmaztassanak a községek részesedésének kiszámításánál is. A második lehetőség pedig az, hogy a törvényhozó a községek részesedését szabályozza s az e tekintetben megállapított rendelkezéseket alkalmazza az országok osztályrészének kiszámításánál is.

A második lehetőség választásával a törvényhozó azt a technikai előnyt biztosíthatta a maga részére, hogy a fennálló, elsősorban pedig a porosz községi adórendszer rendelkezéseibe közvetlenül bekapcsolódhatott. Ezért választotta ezt az utat az 1920. évi törvény, amely kizárólag a községek részesedésének kiszámítására állított fel szabályokat, az országok részesedését illetően pedig a 27. §-ban csak azt az egyetlen intézkedést ismeri, hogy az országok részesedésének kiszámításánál a községek részesedésének kiszámításánál irányadó szabályok alkalmazandók.

Az 1923. évi novella ugyanígy jár el, — egyúttal azonban a községek jogi helyzetét is tisztázni igyekszik.

Amint ugyanis később részletesen kifejtjük, ami az 1923. évi novella szerint a községekre számításszerűen (rechnungsmässig) esik, ez nem olyan osztályrész, amelynek kiutalását a községek a birodalomtól, vagy a felettes országoktól követelhetnék, hanem pusztán a felettes országot megillető osztályrész kiszámításának alapját képezi, szóval számításszerű, tehát nem tényleges osztályrész. Ennélfogva az 1923. évi novella a községekre vonatkozó intézkedéseiben az 1920. évi törvény által használt olyan kifejezéseket, aminők pl.: a község igénye, a község osztályrésze, — mindenütt kerüli.

Az 1920. évi törvény szerint a helyi befolyás (Ierovás) irányadó a községeknek az országok által való részeltetése megállapításánál is. Ennek a rendelkezésnek célja dr. Georg Schanz szerint az volt, hogy az adó lerovása iránt a községek érdeklődése felkeltessék és közreműködésük biztosíttassék. A községeknek az országok által való részeltetése tekintetében más alapelv még részben sem volt alkalmazható s így az országok keze ebből a szempontból teljesen meg volt kötve, bár már a rájuk rótt az a kötelezettség is, hogy 1921. évi április hó 1-ig községeik és községi kötelekeik közti a terhek megfelelő kiegyenlítéséről gondoskodjanak, a helyi befolyástól (Ierovástól) egészen eltérő más alelvek alkalmazását tette volna szükségessé.¹⁾

Ezekre a szempontokra való tekintettel az 1923. évi novella az országokat csak arra kötelezi, hogy községeiket saját osztályrészükből legalább részben azoknak az alelveknek az alkalmazása mellett részesítsék, ame-

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 98. oldalát.

lyeket a törvény a községek számításszerű részesedésének megállapításánál felállít. A községek részesedésének nagyságát azonban az országos törvényhozások saját belátásuk szerint állapítják meg. Sőt a törvényjavaslat indokolása szerint a községek részesedésének megállapításánál az országos törvényhozások arra sem kötelesek, hogy minden egyes község részesedését a helyi befolyás (lerovás) elvének alapján egységes felosztási kulcs alkalmazásával állapítsák meg, hanem egyes községeknél a helyi befolyás (lerovás) alapelvének szem előtt tartása mellett ugyan, — de az általánostól eltérő felosztási kulcsokat is alkalmazhatnak.

A birodalommal szemben tehát az 1923. évi novella szerint minden kétséget kizárólag egyedül az országok jogosultak a megállapított osztályrészek követelésére.

Az országokat a jövedelem és a társulati adóból megillető osztályrész megállapításánál azonban az első pillantásra felöltő hasonlatosság dacára az 1923. évi novella az 1920. évi törvénytől lényegesen eltérő utakat követ.

Az 1920. évi törvény szerint a felosztásnál alapulvett kiinduló pont: az egyes adók kivetéséből befolyó összegek ugyanis, — mint már előadtuk, — a felosztásnak alkalmas és célszerű alapját nem képezhetik, — miért is a novella a felosztás alapjául nem az egyes, hanem az összes adóketési esetekből befolyt összeget veszi.

Ha azonban az egyes adóketések eredménye, illetőleg az egyes adóketésekből tényleg befolyt összegek a felosztásnak alkalmas és közvetlen tárgyat nem is képezhetik, — másfelől, — mint ezt dr. Georg Schanz megjegyzi a felosztás kiszámításánál *mértékesség gyanánt* célszerűen felhasználhatók, amennyiben a szükséges felosztási kulcs (Verteilungsschlüssel) ily módon kiszámítható.

Az 1923. évi novella tehát azt az eljárást követi, hogy az egyes adóketések folytán keletkezett tartozások és pedig az adóketés tényleges eredményének lehető megközelítése végett a kiigazított (módosított) adótartozások bizonyos eltérésekkel, — az 1920. évi törvénynek a felosztásra vonatkozó *anyag jogi szabályai szerint osztatnak fel*. A módosított adótartozás azt jelenti, hogy az előző naptári év folyamán bármely időre kivetett adókból eredő tartozásoknál azok a változások is figyelembe veendők, amelyek ezeknél az adóknál bekövetkeztek. Figyelembe veendő változásoknak tekintendők az új kivetések és a jogorvoslati eljárás folytán bekövetkezett változások is.¹⁾

Az ily módon az egyes községekre eső adótartozások összegéből alakul az egyes községek számításszerű részesedése, — a községek számításszerű részesedéseinek végösszegéből pedig a felettes országnak a birodalmat illető egész adótartozásból való kulcsszerinti részesedése (Schlüsselanteil, Verteilungsschlüssel). Az ekként megállapított részesedés tehát az országoknál

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 93. oldalát.

is pusztán virtuális, nem pedig tényleges részesedést jelent, csak a felosztási kulcsot képezi, mert a birodalmat illető összes adótartozásoknak minden egyes adókivetési esetben való széttagolása és a községek, valamint ezt követőleg az országok számításszerű részesedésének meghatározása is csak azt a célt szolgálja, hogy a tényleges adóbevételek felosztására alkalmas kulcsot szolgáltatson.

Ennek a rendszernek előnyei dr. Georg Schanz szerint szembeszökőek. Az előző évben kivetett és kiigazított adótartozás alapján ugyanis a felosztási kulcs minden naptári évre újonnan megállapítható. Az országok a saját és községeik részére pedig a legutóbb megállapított felosztási kulcs alapján az évi összes adóbevételekből állandóan és fennakadás nélkül megkaphatják az őket megillető %-os részesedést.

További előnye dr. Georg Schanz szerint ennek az eljárásnak az országok és a községek szempontjából az is, hogy az olyan adótartozásokból is megkapják az 1923. évi novella szerinti 75%-os részesedést, amelyek az 1920. évi törvény anyagi jogi rendelkezései szerint a helyi befolyás (lerovás) alapján egyetlen ország vagy község által sem lévén igényelhetők, — a birodalom részére maradtak meg. Az 1923. évi novella rendelkezései szerint viszont az olyan adótartozások, amelyek a községek számításszerű részesedésének kiszámítására megállapított szabályok szerint egyetlen község javára sem esnek, a felosztási kulcs megállapításánál ugyan figyelmen kívül hagyandók, a birodalom azonban a felosztási kulcs alapján az egy-egy évben befolyt összes jövedelem- és társadalmi adóbevételek 75%-át utalván át az országoknak és az országok útján a községeknek is, az országok és a községek részesedésüket az ilyen, a felosztási kulcs megállapításánál egészen figyelmen kívül hagyott bevételekből is szükségszerűen megkapják.

Végül az 1923. évi novella által a felosztásnál életbeléptetett új eljárás az országok és közvetve a községek szempontjából annyiban is előnyös, mert lehetővé teszi, hogy a munkabérek után nem kivetés, hanem a munkaadó által eszközölt levonás útján beszedett jövedelemadó-összegekből is 75% erejéig részesülhessenek.

Ennek a körülménynek megértésére a következőket adjuk elő: az 1923. évi novella 18. §-ának (2) bekezdése értelmében, amennyiben a munkabérek után járó jövedelemadót a jövedelemadó-törvény rendelkezései szerint nem kivetés, hanem a munkaadók által való levonás útján szedik be, az ilyen módon a munkaadók által visszatartott és előírászerűen felhasznált, vagy beszolgáltatott adóösszegek abban a naptári évben kivetetteknek tekintendők, amely naptári évre vonatkozólag a hatóság előtt igazolják, hogy szabályszerűen felhasználtattak, illetőleg beszolgáltatottak. A munkabérek *igazoltan* levont és szabályszerűen felhasznált vagy befizetett jövedelemadó-összegek tehát a felosztási kulcs megállapításánál a novella általános rendelkezései szerint figyelembe vétetnek.

Amennyiben azonban nem igazolják, vagy nem igazolható, hogy a levont illetményeknek a munkaadó által való szabályszerű felhasználása, illetőleg beszolgáltatása tényleg megtörtént, az országok és közvetve a községek ebben az esetben sem szenvednek semminemű anyagi hátrányt, mert az ilyen adók a felosztási kulcs megállapításánál ugyan figyelmen kívül hagyandók, minthogy azonban az országok és közvetve a községek valójában nem a felosztási kulcs kiszámításánál alapul vett adótartozásokból, illetőleg ezeknek a birodalomra nézve megállapított végösszegéből, hanem a birodalomnak a jövedelemadóból tényleg befolyt összes bevételeiből kapnak 75%-os részesedést; — ezt a részesedést természetsszerűleg megkapják akkor is, ha a munkabérekéből levonás útján beszedett jövedelemadót tényleg szabályszerű célra fordították, illetőleg befizették, tehát az adó birodalmi kincstárba tényleg befolyt ugyan, de ennek megtörténtét nem igazolták, vagy pedig ennek megtörténte a részesedésre jogosultak által nem is igazolható.

Ha az 1920. évi törvénynek a felosztási eljárásra vonatkozó intézkedéseit a novella érvényben hagyja, az országok és közvetve a községek ezektől a bevételektől kétségtelenül elestek volna, — mert az 1920. évi törvény szerint az egyes adó kivetési esetekben megállapított adótartozásokból befolyó tényleges bevételek képezték a felosztás alapját, azokból az adóösszegekből tehát, amelyek a felosztási eljárás alkalmával adótartozás gyanánt számba nem vettek, ezen összegeknek a birodalmi kincstárba való tényleges befolyása dacára sem kaphatták volna meg részesedésüket.

Az 1923. évi novella szerint tehát az országok jövedelem- és társulati adó osztályrészének nagysága 4 tényezőtől függ, ú. m. 1. a jövedelem-, illetőleg a társulati adó összes eredményétől, vagyis ezekből az adókból a birodalmi kincstárba befolyt összes bevételektől; — 2. attól a %-tól, amelynek mértéke szerint az országok összesége ezeknek az adóknak bevételeiben részesedik; — 3. a birodalom összes községei számításszerű részesedéseinek végösszegétől; — 4. az illető ország községei számításszerű részesedéseinek összegétől. Ezzel szemben 1920. évi törvény szerint *az országok és községek együttes részesedésének nagysága* csak két tényezőtől függött, ú. m. 1. az egyes, a felosztási eljárás alkalmával *figyelembevett* adó kivetési esetekben a birodalom egész területén tényleg befolyt bevételek összegétől; — 2. az országokat és községeket ezen bevételekből megillető % nagyságától.

A felosztási kulcsot az 1923. évi novella szerint a birodalmi pénzügyminiszter évről évre állapítja meg és pedig külön a jövedelem- és külön a társulati adó tekintetében.

Mármost minden egyes ország a birodalmi jövedelemadó- és társulati adóátutalásokból azt a törtrészt kapja, amelyet saját felosztási kulcs szerinti részesedésének az összes országok felosztási kulcs szerinti részesedésével való elosztása eredményez.

Hogy egy gyakorlati példával éljünk, a jövedelemadóból befolyt összes bevételek a birodalom területén 1926-ban 2.253,731.088-59 birodalmi márkára rúgtak. Az országok összes részesedése az 1926. zárszámadási évre a jövedelemadó bevételeinek 75%-a, Poroszországnak a VII. felosztási kulcs szerinti részesedése 1.597,159.623, az összes országok felosztási kulcs szerinti részesedése pedig 2.670,281.348 volt. Poroszország részesedése tehát a következőleg számíttatott ki:

$$\frac{2.253,731.088-59 \times 75}{100} \times \frac{1.597,159.623}{2.670,281.348} = 1.011,008.156-07 \text{ birodalmi márka.}$$

A községeket illető számításszerű osztályrész megállapításánál az 1923. évi novella, — mint említettük, — az *anyagilag jogi rendelkezések tekintetében* nagyjában az 1920. évi törvény rendelkezéseit tartja fenn, a részletekben azonban jelentős módosításokat eszközöl.

Az 1923. évi novella is különbséget tesz természetes és nem természetes személyek adója, tehát jövedelem- és társulati adó között és megállapítja, hogy 1. az egyes községekre esik:

α) azoknak a természetes személyeknek adótartozása, akik abban a naptári évben, amelyre a kivetés vonatkozik, a kivetés szempontjából irányadó általános adóösszeírás napján, vagy bár nem ezen a napon, de a kivetés évének folyamán a községben laktak, vagy belföldi lakóhely hiányában rendes tartózkodási helyük ott volt;

β) azoknak a nem természetes (jogi) személyeknek adótartozása, amelyek vezetésének székhelye annak a gazdasági (üzleti) vagy naptári évnek végén, amelyre a kivetés vonatkozik, a község területén volt.

Továbbá 2. az egyes községekre esik

α) azoknak a természetes személyeknek adótartozása, akiknek az illető kivetési év szempontjából irányadó általános adóösszeírás napján az illető községben ingatlan birtokuk vagy üzemi helyiségük volt,

β) azoknak az adóköteles nem természetes személyeknek adótartozása, amelyeknek annak a gazdasági (üzleti), illetőleg naptári évnek végén, amelyre a kivetés vonatkozik, a község területén ingatlan birtokuk vagy üzemi helyiségük volt.

Az eltérés tehát az 1920. évi törvény és az 1923. évi novella közt röviden az, hogy 1. az 1923. évi novella azt az időpontot is megjelöli, amelyben a természetes és a jogi személyeknek az illető község területén lakóhellyel stb. kell bírniuk, hogy adótartozásuk az illető község javára esőnek tekintethessék; — 2. a rendes tartózkodási helyet minden korlátozás nélkül (a háromhónapi minimális időtartamot meg nem kívánva) az állandó lakóhellyel egy szempont alá esőnek nyilvánítja, de viszont csak azoknál a személyeknél, akiknek belföldön egyáltalán nincs lakóhelyük, holott az

1920. évi törvény ezt nem mondotta ki; — 3. az 1920. évi törvény részletes felsorolása (kereskedelmi vagy ipari telep, kereskedelem vagy ipar folytatása stb.) helyett egyszerűen üzemi helyiséget említ, üzemi helyiség fogalma alatt azonban kétségtelenül úgy az ipar, mint a kereskedelem folytatásának céljaira használt helyiségeket egyaránt érti. Ez abból is kitűnik, hogy a novella az üzemi helyiség említésénél az 1920. évi törvény 10. szakaszára utal, amely szakasz az üzemi helyiség fogalmát úgy az úgynevezett álló, illetőleg helyhez kötött iparra (stehendes Gewerbe), valamint a kereskedelemre nézve azonos módon állapítja meg.

Amennyiben fekvés alapján illetékes község nincs (Belegenheits-gemeinde), az 1923. évi novella szerint is a kivetett jövedelem- és társulati adó egészen a lakóhely alapján illetékes községre esik. Az 1920. évi törvényt módosítja viszont az az intézkedés, hogy amennyiben az adóköteles természetes vagy jogi személyeknek több lakóhelye, illetőleg igazgatási székhelye van, a lakóhely, illetőleg igazgatási székhely alapján illetékes községek a kivetett adókban egyenlően részesednek, holott az 1920. évi törvény szerint ilyen esetben a lakóhelyen való tartózkodás időpontja szerinti arányos megosztásnak volt helye.¹⁾

Ezek a rendelkezések főleg az eljárásnak egyszerűsítését célozták. Erre pedig annál nagyobb szükség volt, mert az 1923. évi novella rendelkezései szerint a felosztás nemcsak egyes vitás esetekben eszközlendő, mint ez a korábbi jog szerint történt, — hanem általában minden oly esetben, — mikor valamely adótartozás tekintetében egynél több község van érdekelve, mert az érdekeltnek a jövedelem- és társulati adóból járó osztályrésze a novella szerint csak így módon számítható ki.

Az 1920. évi törvény — mint említettük —, több lakóhely esetén a községi osztályrészt a lakóhely alapján illetékes községek közt az illető községek területén való tartózkodás időtartamának arányában osztotta föl.

Dr. Georg Schanz szerint ez a körülmény volt az oka annak, hogy a lakóhelynek gyakori változtatása esetén, főleg azokon a vidékeken, ahol a népesség hullámozása különben is jelentékeny, a községi osztályrészek megállapítása túlhosszú ideig tartott és komplikált számításokat tett szükségessé. Ezért gondoskodik az 1923. évi novella olyan fordulónapról (Stichtag), amelyen a lakó-, illetőleg tartózkodóhely tekintetében fennálló állapot az igényjogosult községek részesedésének kiszámítása szempontjából döntő súllyal esik a latba. Ilyen fordulónap gyanánt az adóköteles természetes személyeknél az általános adóösszeírás napját, az adóköteles nem természetes (jogi) személyeknél pedig a gazdasági (üzleti), illetőleg naptári év végét volt célszerű felvenni. A helyi vonatkozások szerint való felosztás alapelvét tehát a törvényhozó ezzel részben

¹⁾ L. dr. Georg Schanz : a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 94. oldalát.

feladta, az országok és községek fontos érdekeit azonban a törvényhozónak ez az elhatározása nem sérti, mert ez a rendelkezés a birodalom minden községét egyenlő elbánásban részesíti s az egyik esetben netán bekövetkezett hátrányt a másik esetben beálló előny ellensúlyozza, illetőleg kiegyenlíti. Ennek az elgondolásnak következménye az, hogy több lakóhely esetén az 1923. évi novella az egyes lakóhely alapján illetékes községek közt nem a tartózkodás időtartamának arányában osztja föl az adót, hanem az egyes községek az adótartozásban egyenlően részesednek, amint ez a porosz jogrendszerben már korábban is így volt.

Az 1923. évi novella az 1920. évi törvénytől eltérőleg a lakóhely alapján illetékes községeket a Wohnsitzgemeinde szó helyett Sitzgemeinde szóval jelöli meg, Sitzgemeinde alatt azonban úgy az 1920. évi törvény szerinti Wohnsitzgemeindet, mint az ezen törvényben külön műszóval el nem nevezett tartózkodási hely alapján illetékes községet (Aufenthaltsgemeinde) is érti, — sőt, ami az 1920. évi törvénnyel szemben sarkalatos újítás, ugyancsak Sitzgemeinde szóval jelöli meg, tehát lakóhely alapján illetékes községnek tekinti a nem természetes személyeknél a vezetés (igazgatás) székhelye alapján illetékes községet is. Ezzel szemben az 1920. évi törvény az adóköteles jogi személyeknél lakó-, illetőleg tartózkodási hely alapján illetékes községet egyáltalán nem, hanem csak fekvés alapján illetékes községet ismert. (Belegenheitsgemeinde.)

Lakó-, illetőleg tartózkodóhelyről jogi személyeknél természetesen csak képletes értelemben lehet szó és a novella is csak ily képletes értelemben tekinti az adóköteles jogi személyeknél az üzem vezetésének (igazgatásának) székhelyét lakó-, illetőleg tartózkodóhelynek. A novella intézkedése a lakó-, illetőleg tartózkodóhely alapján illetékes község számításszerű részesedésének kiszámításánál, — mert ne felejtjük el, hogy a novella szerint a felosztási eljárás alkalmával a községeknek csak számításszerű — (virtuális), nem pedig tényleges részesedése állapíttatik meg, — azzal az előnnyel jár, hogy az illető adóköteles jogi személy adótartozásából legalább 25% erejéig feltétlenül részesül.

Az eljárás egyszerűsítését célozza továbbá a novellának az az intézkedése is,¹⁾ hogy az adóköteles nem természetes személyek adótartozása annak a fekvés alapján illetékes községnek számításszerű osztályrésze javára veendő számba, amely községben az illető jogi személynek annak a gazdasági (üzleti), illetőleg naptári évnek végén, — amelyre a kivetés vonatkozik —, ingatlan birtoka vagy üzemi helyisége volt. Ennek a rendelkezésnek kimondása nélkül ugyanis, amennyiben az adóköteles jogi személy üzemi helyiségét a kivetés évének folyamán ismételten más és más községbe helyezi át, vagy pedig ingatlan birtokát az év folyamán

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 94. oldalát.

eladja és más községben szerez ingatlant, az összes községek, amelyekben a kivetés évének folyamán üzemi helyisége, illetőleg ingatlana volt, fekvés alapján egyaránt illetékesek lennének és egyéb rendelkezés hiányában az adótartozás köztük az időtartam arányában lenne felosztandó, ami ismét komplikált számításokat tenne szükségessé és feleslegesen sok időt rabolna el.

A lakóhely alapján illetékes községre vagy községekre az összes adótartozásból legalább $\frac{1}{4}$ résznek kell esnie. E célból a fekvés alapján illetékes községek osztályrészei is esetleg megfelelőleg leszállítandók. Ezt a rendelkezést az 1920. évi törvény szintén ismerte s így kétség merülhetett föl, mi történjék akkor, ha a fekvés alapján illetékes községek osztályrészeinek kiszámítása után a fennmaradó összeg az egész adótartozásnak $\frac{1}{4}$ részét el nem érné?

Minden egyes fekvés alapján illetékes községre az adóköteles adótartozásából az a rész esik, amely az adókötelesnek az illető község területén fekvő ingatlan birtokából vagy a község területén levő ipari üzeméből kezéhez folyó jövedelem és az összes adóköteles jövedelem arányának megfelel.

Új és az 1920. évi törvénytől eltérő rendelkezése az 1923. évi novellának az is, hogy abban az esetben, ha az adókötelesnek összes jövedelme nem haladja meg azt az összeget, amely a jövedelemadó törvény szerint 10%-os adó alá esik vagy ha az ingatlan vagyonból, illetőleg ipari üzemből eredő jövedelem nem haladja meg ugyanezt az összeget, az adótartozásnak a részesedésre egyébként jogosult községek közt való felosztása elmarad, továbbá a valamely fekvés alapján illetékes községre a törvényes rendelkezések szerint eső adótartozás még akkor is, ha az adóköteles összes jövedelme, illetőleg ingatlan birtokából, vagy ipari üzeméből eredő jövedelme 10%-nál magasabb jövedelemadókulcs alá esnék, tényleg csak abban az esetben számítható az illető község számításszerű osztályrészéhez, ha az illető községre eső kérdéses adótartozás is meghaladja azt az összeget, amely a jövedelemadónál 10%-os adókulcs alá esik.

A pénz értékének erős ingadozására való tekintettel a birodalmi törvényhozás ezeknél a kivételes rendelkezéseknél abszolút számok megállapítását nyilván azért mellőzte, mert ajánlatosabbnak mutatkozott a jövedelemadónak mindenkor érvényes adókulcsaihoz alkalmazkodni.

Ezek a rendelkezések nyilván szintén az eljárás egyszerűsítését és a kisebb adózók adójának felosztásánál felesleges komplikációk elkerülését célozzák, minthogy azonban az 1923. évi novella a községeknek csak számításszerű, nem pedig tényleges osztályrészeit állapítja meg, ezek a határozmányok egyes fekvés alapján illetékes községek rovására csak akkor mehetnének, ha valamely ország törvényhozása ugyanezeket az elveket községei részesedésének kiszámítása alkalmával is alkalmazná.

Ugyancsak az egyszerűsítést célozza a novella azon rendelkezése is, hogy, ha valamely adótartozásban kizárólag ugyanazon ország köz-

ségei érdekelvők, ebben az esetben az országos törvényhozások elhatározhatják, hogy az olyan fekvés alapján illetékes községek, amelyekben az adókötelesnek ott fekvő ingatlan vagyona bizonyos meghatározott nagyságot, — vagy pedig az ingatlan értéke bizonyos megszabott értéket el nem ér, a számításszerű részesedés megállapítása alkalmával teljesen figyelmen kívül hagyassanak.

Új, az 1920. évi törvény e tekintetbeni hiányát pótló rendelkezése a novellának az, hogy azoknak a gazdasági egységet alkotó ingatlanoknak adótartozása, amely ingatlanok az adókivetésre irányadó általános adóösszeírás idején, vagy (jogi személyeknél) a gazdasági (üzemi), illetőleg naptári év végén több községre terjednek ki, oly módon osztandó föl, hogy azon község részére, amelyben az üzem vezetésének székhelye van, a megállapított adótartozás $\frac{1}{10}$ része előzetesen kihasítandó, a fennmaradó $\frac{9}{10}$ rész pedig az ingatlan birtoknak az egyes községekre eső hányada arányában osztandó föl.

Ez a rendelkezés az előzetesen kihasítandó $\frac{1}{10}$ rész tekintetében az 1920. évi törvénynek a több községre kiterjeszkedő ipari vagy bányavállalatok adótartozásának felosztására vonatkozó rendelkezésével egyezik, — az utóbbi vállalatokra vonatkozó határozmányokat az 1920. évi törvény különben érintetlenül hagyta, illetőleg hatályukban fenntartotta.

Felhatalmazza azonban a novella az országos törvényhozásokat arra is, hogy az ilyen gazdasági egységet alkotó ingatlanoknál az üzem vezetésének székhelye alapján illetékes községet illető $\frac{1}{10}$ rész levonása után fennmaradó $\frac{9}{10}$ rész felosztása tekintetében az illető községek számításszerű osztályrészeinek kiszámítása céljából a törvényes határozmányoktól eltérő rendelkezéseket is léptethessenek életbe.

Hasonló felhatalmazást az ipari üzemeknél és a bányavállalatoknál a novella nem ad az országoknak.

A jövedelem- és a társulati adóból való osztályrészek megállapíthatása végett az 1920. évi törvényben a vállalkozókra rótt kötelezettségeket az 1923. évi novella fenntartja, sőt 3 irányban ki is egészíti, amennyiben a kérdéses vállalkozók 1. nemcsak a községeknek, hanem az országoknak is kötelesek adatokat szolgáltatni és pedig 2. az ingatlan birtok, illetőleg az ipari üzem által elfoglalt terület nagysága, vagy pedig az e helyett az országos törvényhozások által megállapított más ismérvek tekintetében is, — 3. azokat a hatóságokat pedig, amelyekhez a vállalkozók jelentései betérjesztendők, az országos kormányok jelölik ki.

Kiegészítő rendelkezése végül a novellának az, hogy, amennyiben ugyanazon község, vagy községek lakóhely és fekvés alapján egyaránt illetékesek, a felosztás a fentebb ismertetett rendelkezések szerint történik ugyan, az adóztatás 25%-a azonban mindenesetre a lakóhely alapján illetékes községre esik.

b) *Az örökségi adó.* Az örökségi adónál az 1923. évi novella az 1920. évi törvénnyel egyezően az országoknak szintén 20%-os részesedést biztosít, — az 1920. évi törvény rendelkezéseinek lényegesebb módosítása nélkül.

c) *Az ingatlanszerzési adó.* Ellenben lényegesen módosította a novella az ingatlanszerzési adó bevételeiből való részesedés megállapítására vonatkozó rendelkezéseket. Az 1920. évi törvény szerinti 50, illetőleg 25%-os részesedéssel szemben ugyanis az országok a novella szerint az ingatlanszerzési adó bevételeit teljes összegükben, illetőleg 4% levonásával 96% erejéig megkapják, a visszatartott 4% pedig az ingatlanszerzési adónak a birodalom általi kezelése költségeinek megtérítésére szolgál.

A novella nem bízza már az országok tetszésére, hogy ingatlanszerzési adó-osztályrészükből községeiket egyáltalán részesítsék-e vagy sem, hanem kötelezőleg előírja, hogy az országok községeiket (községi kötelékeiket) osztályrészeikből mindenesetre részeltetni kötelesek, — sőt a részeltetés mértékének minimumát is megszabja, mert ennek legalább az országok részesedésének 50%-át kell elérnie. (Az országok tehát községeiket az ingatlan szerzési adó bevételeiből járó osztályrészükből ennél magasabb % erejéig is részeltethetik.

Az ilyen módon juttatott osztályrészeknek a községek és községi kötelékek közti felosztása tekintetében az országos törvényhozások léptetnek életbe megfelelő intézkedéseket.

Tekintettel arra, hogy az adó összes bevételei 96%-ának az országok részére való átengedése folytán úgy tűnhetnék föl, hogy az ingatlanszerzési adó birodalmi adóból tulajdonképpen országos adóvá lett, a novella szükségesnek tartotta külön kimondani azt is, hogy a 96%-os átutalás dacára az ingatlanszerzési adó a jövőben is minden tekintetben birodalmi adónak tekintendő. Épen ezért a birodalmi adók kezeléséről szóló 1919. évi december hó 13-án kelt rendelet, az úgynevezett »Reichsabgabenordnung«, 1. §-ának 2. bekezdésére is utal, amely szakasz szerint ez a rendelet mindazokra az adókra alkalmazandó, amelyek egészben vagy részben a birodalom javára szedtetnek be. (Már pedig az ingatlanszerzési adó bevételeinek 4%-a a jövőben is a birodalmat illeti.)

Az 1923. évi novella, hogy a községek törvényes igényét megerősítse, — az 1920. évi törvény idevonatkozó rendelkezéseinek egyébkénti épségben tartása mellett, — megállapítja azt, hogy az országok és a községek (községi kötelékek) azokat az adóösszegeket kapják, amelyeket a területükön fekvő ingatlanok után vetettek ki.

Az ingatlanszerzési adó után az országok, a községek (községi kötelékek) által kivethető pótlékok maximális összegét a novella az 1920. évi törvény szerinti 2%-kal szemben abban az esetben, ha az illető ingatlan után az országok és községek (községi kötelékek) értéknövekedési adót nem vetnek ki, 4%-ban állapítja meg.

A novella javaslatának indokolása szerint az ingatlanszerzési adó utáni pótlékok maximumának ilyen esetben 2%-ról 4%-ra való felemelése az országok és községek részére lehetővé teszi, hogy az értéknövekedési adóról, amely adónem ki nem elégítőnek és meg nem felelőnek bizonyult, lemondhassanak s adóbevételeik még se csökkenjenek. Ennek dacára azonban, — mint alább látni fogjuk, — a birodalmi törvényhozás az értéknövekedési adót, mint országos és községi adót sem ejtette egészen el, sőt épen az 1923. évi novella az értéknövekedési adó tekintetében egy, az országokat és községeket általánosan kötelező rendelkezést is megállapított.

Az országok feljogosítatnak arra, hogy, amennyiben az adóköteles részéről benyújtott jogorvoslat csupán a pótlékok, — nem pedig az alapadó ellen is irányul, — a jogorvoslati eljárást az 1920. évi törvény és a novella azon rendelkezése ellenére is, hogy a pótlékok kezelésére minden tekintetben a birodalmi adókra érvényes szabályok irányadók, — a birodalmi adók kezeléséről szóló rendelet határozmányaitól eltérőleg is szabályozhassák.

Ez a rendelkezés az ingatlanszerzési adónak a novella által is megóvni szándékolt birodalmi jellege rovására még nem megy, ellenben kétségtelenül már a birodalmi jelleg rovására megy azon további felhatalmazás, hogy a birodalmi pénzügyminiszter valamely országos kormány megkeresésére a birodalmi adóhivataloknak az ingatlanszerzési adó kezelése tekintetében való teendőit az illető országos kormány által kijelölt hatóságokra köteles átruházni.

Valamely adó birodalmi vagy országos jellegének eldöntése szempontjából ugyanis igen lényeges körülmény az, hogy az adót a birodalmi, vagy az országos hatóságok kezelik-e s ha az ingatlanszerzési adót adott esetben az országos kormányok által kijelölt hatóságok kezelik, akkor ez az adó már csak abból a szempontból tekinthető birodalmi adónak, hogy az anyagi jog tekintetében továbbra is a birodalmi törvény rendelkezései maradnak irányadók.

Az ingatlanszerzési adónak az országos kormányok által kijelölt hatóságok által való kezelése esetén természetesen a kezelési költségek megtérítése fejében a birodalom javára megállapított 4%-os levonás sem foglalhat helyet, viszont azonban az országos kormány a birodalommal szemben megtérítési igényt sem támaszthat (t. i. abban az esetben, ha a kezelési költségek az ingatlanszerzési adó bevételeinek több mint 4%-át emészténék fel).

Noha ezek a rendelkezések kétségtelenül az ingatlanszerzési adó kizárólagos birodalmi jellegének rovására mennek, nem mernők kétségbe vonni, hogy bizonyos szempontból célszerűek lehetnek, mert az ingatlanszerzési adó eredményessége tekintetében elsősorban az országok és a községek érdekelvük és a birodalmi hatóságoknál esetleg hiányzó helyi ismeretekkel rendelkező országos hatóságok működése sok tekintetben eredményesebb lehet, mint a birodalmi hatóságoké.

Az ingatlanszerzési adó utáni pótlékokkal kapcsolatban érdekesnek tartjuk megemlíteni azt, miszerint a novella javaslatának indokolása azt, hogy más birodalmi adók után is pótlékok legyenek kivethetők, megengedhetők nem tartotta és pedig a következő indokokból nem:

Ha a jövedelem- és a forgalmiadó közvetlen pótlékolása a községeknek megengedtetnék, kétségtelenül nemcsak kiadós és önálló adóforrások nyílnának meg előttük, hanem a községi képviselőtestületeknek saját pénzügyeik kezelése tekintetében való felelősségérzete is erősen növekednék. Ha azonban a birodalmi kormány erre az igen fontos szempontra kellő tekintettel van is, mégsem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a jövedelem- és a forgalmiadó pótlékolásának megengedését egyértelműleg az országok és a községek sem követelték, — annál kevésbbé teljesítheti tehát ezt a kívánságot a törvényjavaslat.

A jövedelemadó tételeinek, — folytatja a törvényjavaslat indokolása, — már magukbanvéve is úgy kül- mint belpolitikai indokokból a jövedelmek nemzetgazdasági szempontból megengedhető megterhelésének legmagasabb mértéket kell elérniök és hogy a jövedelemadó eredeti tételei ezt a legmagasabb mértéket is meghaladták és hogy a gazdasági viszonyokban időközben bekövetkezett változásoknak többé meg nem feleltek, ezt a birodalmi törvényhozás is elismerte akkor, amikor a jövedelemadó tételeit a pénz elértéktelenedésének mértékéhez ismételten arányosította. A községek pótlékolási jogosultságának engedélyezésével tehát a birodalmi törvényhozás nemcsak önmagának mondana ellent, hanem a legszélesebb néprétegek körében is olyan nyugtalanságot idézne elő, amelyet a községek pénzügyi szorultságára való pusztá utalással aligha lehetne lecsendesíteni. E mellett figyelembeveendő a jövedelemadó rendszerének alapgondolata is, hogy a megterhelés a teljesítőképesség alapulvételével az egész birodalom területén egységes legyen. A községenként váltakozó pótlékok pedig ezt az alapgondolatot éppen a jelenlegi végsőkéig feszített adótételek mellett visszajára fordítanak. Ehhez járul még az, hogy a munkabérek utáni jövedelem adókülön leges szabályozása a községi pótlékok kivetése elé a legnagyobb akadályokat gördítené, amelyeket részben is legfeljebb csak úgy lehetne elhárítani, hogy a pótlékolás megengedésével elérni óhajtott előnyök nagyrésze ismét veszendőbe menne.

A forgalmiadónál pedig a pótlékolás megengedésének még a gondolata is megengedhetetlen és gyakorlatilag megvalósíthatatlan. Speciálisan ennek az adónemnek mélyen szántó hatásánál fogva a túlnyomólag helyi szempontok által irányított egyenlőtlen kezelés az egész gazdasági élet terén beláthatatlanul súlyos következményeket idézhetne elő. A forgalmiadó elviselhetővé tétele céljából pedig a minden adózóval való egyenlő elbánás elvének feltétlen megvalósítása ennél az adónemnél még nagyobb mértékben szükséges, mint a jövedelemadónál.

A törvényjavaslat fentebb ismertetett indokolása a legnagyobb mértékben figyelemreméltó és ezzel szemben igazán csodálkoznunk kell azon, hogy a magyar jövedelem- és vagyoadóra vonatkozó 1927. évi 500. számú Hivatalos Összeállítás törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városainknak önálló községi jövedelemadó kivetését engedi meg, tehát a pótlékolásnál is sokkal messzebbmenő jogot biztosít részükre. Szerencsére azonban városaink ezzel a törvényes felhatalmazással eddigelé nem éltek.

d) *A forgalmiadó.* A forgalmiadó bevételeiből az 1923. évi novella szerint az országok 10%-ot kapnak és ez az összosztályrész az egyes országok közt az 1920. évi törvény rendelkezéseivel megegyezően lakosságuk számának arányában osztandó fel. A községeknek a forgalmiadóból való részesedése tekintetében azonban három irányban is eltér az 1920. évi törvény rendelkezéseitől és pedig:

1. bár szintén csak a forgalmiadótörvény 11. §-ának 1. bekezdése alapján kivetett forgalmiadó bevételeiből részesíti a községeket, de a részesedés mérvét 5%-ról 15%-ra emeli fel; —

2. az 1920. évi törvénynek azt a rendelkezését, hogy a birodalmi egyed-áruságok és az egész birodalom területére kiterjedő kényszergazdálkodást folytató vállalatok által lerovott forgalmiadó 5%-a nem a községek, hanem a felettes országok részére utaltatik ki s a felosztást a községek közt a felettes ország köteles eszközölni, hatályon kívül helyezi; —

3. a községek részesedésének kiszámítása tekintetében az eljárást az 1920. évi törvénnyel szemben egészen új alapokra fekteti.

A kérdéses forgalmiadó-tartozások felosztása tekintetében a novella úgy intézkedik, hogy a forgalmiadótörvény 11. §-ának 1. bekezdése szerinti adókötelesek adótartozása annak a községnek javára irandó, amelynek területén az adókötelesnek annak az időtartamnak végén, amelyre a kivetés vonatkozik, állandó lakóhelye, rendes tartózkodási helye, vagy pedig az adóköteles jogi személy igazgatásának székhelye van.

A mező- vagy erdőgazdasági üzemek adótartozása annak a községnek javára veendő számba, amelynek területén az üzem fekszik, ha pedig a mező- vagy erdőgazdasági üzem több község területére terjed ki, annak a községnek javára, amelynek területén az üzem vezetése székel.

Az ipari üzem adótartozása annak a községnek javára esik, amelynek területén annak az időszaknak végén, amelyre a kivetés vonatkozik, a vállalkozást folytatták, ha pedig a vállalkozást több község területén folytatták, ebben az esetben a jövedelem- és a társulati adónál az ilyen ipari vállalatok tekintetében érvényes, — fentebb már ismertetett, — rendelkezések megfelelően irányadók.

Az országos törvényhozások felhatalmaztatnak azonban arra, hogy a községi osztályrész kiszámításánál egészben vagy részben eltérő intézkedéseket léptethessenek életbe.

A községeket az egyes adótartozásokból ilymódon megillető osztályrészek összeadandók s a végösszeg képezi az illető község kulcsszerinti részesedését, másszóval a felosztási kulcsot, amelyet minden naptári évben a birodalmi pénzügyminiszter állapít meg. A felosztási kulcs és a községeket illető %-os kvóta alapján számítandó ki azután minden egyes ország községeit a forgalmiadó tényleges bevételeiből megillető osszrészesedés.

A novellának a forgalmiadóra vonatkozó fentebbi rendelkezései könnyebb megérthetése kedvéért dr. Georg Schanz nyomán a következőket adjuk elő:

A forgalmiadó bevételeiből már az 1920. évi törvény is 5% erejéig részeltette a községeket. Az 1920. évi törvény javaslatának indokolása szerint ez az 5% a községeknek az adókivetés körüli segédkezése költségeinek megtérítésére szolgált és minthogy ilyen segítő tevékenységet csak a lakóhely, — illetőleg az igazgatási székhely alapján illetékes községek (Sitzgemeinden) teljesíthettek, a törvény csak ezeket a községeket részeltette a forgalmiadó bevételeiből.

Nem kaptak tehát részesedést azok a községek, amelyeknek területén az adóköteles vállalkozásnak üzemi helyisége volt ugyan, de ez az üzemi helyiség nem volt a vállalat vezetése (igazgatása) székhelyének tekinthető. Ezen szabályozás folytán tehát igen sok község hátrányos helyzetbe került, miért is több oldalról azt a kívánságot nyilvánították, hogy a forgalmiadóból való községi osztályrész is a jövedelem- és a társulati adóra vonatkozó anyagi jogszabályok alapulvételével állapíttassék meg.

Az 1923. évi novella indokolása ezekkel a kívánalmakkal szemben aggodalmaskodó álláspontra helyezkedett, mert megvalósításuk a munkával amúgy is túlterhelt birodalmi adóhivataloknak újabb munkahalmazzal való elárasztását jelentette volna.

Mindamellet az volt az általános vélemény, hogy a fekvés alapján illetékes községek kívánalmainak, — már szorongatott pénzügyi helyzetükre való tekintettel is, — eleget kell tenni. Az a körülmény is döntő súllyal esett a latba a fekvés alapján illetékes községek kívánalmainak mérlegelésénél, hogy az 1923. évi novella szerint már nem 5, hanem 15%-os részesedésről és nem a forgalmiadó kezelése körül kifejtett segítő szolgálat költségeinek megtérítéséről, hanem komoly pénzügyi segítségről volt szó.

Ezeknek az indokoknak hatása alatt állapította meg a birodalmi törvényhozás a fentebb közölt rendelkezéseket, amelyekkel a fekvés alapján illetékes községek kívánalmait legalább nagyjában kielégítette.

Egyébként azonban a novella az országos törvényhozások tetszésére bízta, hogy a községekre eső forgalmiadó-osztályrészt az egyes községek közt miként osszák fel?

Ami a felosztandó összeget illeti, e tekintetben az 1923. évi novella eredeti javaslata a lehető egyszerűsítés érdekében az adótartozásokból

(ideértve az utólagos kivetéseket is), nem pedig a tényleges bevételekből akarta a községeket részeltetni.

A törvényjavaslat nem volt tekintettel arra sem, hogy ily módon a birodalom olyan adótartozásokból is részeltetné a községeket, amelyek a birodalmi kincstárba részben vagy egészben egyáltalán be sem folytak, pl. akkor, ha az adóköteles tartozását meg nem fizette vagy tartozását csak részben fizette meg, ha a tartozás a jogorvoslati eljárás során apadt, elengedtetett vagy töröltetett.

Csak a bizottsági tanácskozások során változtatta meg a birodalmi kormány álláspontját¹⁾ és pedig azért, mert a községek a forgalmiadó-törvény 1922. évi április hó 8-án kelt novellája által rendszeresített előleges befizetések-ből is részesedni óhajtottak. A birodalmi kormány nézete szerint ennek a kívánságnak abban az esetben, ha a községi részesedés megállapításánál nem a tényleges adóbevételek, hanem az adótartozások vétetnek alapul, megfelelni nem lehetett volna, mert ily módon a községek ugyanazokat az adóösszegeket kétszer kapták volna meg és pedig először az előleges fizetések, másodszor pedig a folyó kiutalások alkalmával; — az adótartozások alapján eszköz-lendő folyó kiutalásokban ugyanis az egyes adótartozásokra történt előleges fizetések természetesen már bennfoglaltattak volna.

A községek kívánságának tehát csak úgy lehetett megfelelni, ha a kiutalások a tényleges bevételek alapján eszközöltetnek. Ennek folytán a birodalmi kormány a birodalmi törvényhozás elé olyan új javaslatot terjesztett, amely a felosztás alapjául az egyes adókivetési esetekben megállapított adótartozások helyett a tényleges bevételeket teszi meg. Ez a tervezet azután törvénné is lett. *A felosztási kulcs tehát a forgalmiadónál is, — a jövedelem- és a társulati adóhoz hasonlóan, — az egyes adótartozások összege alapján állapíttatik ugyan meg, a tényleges kiutalás azonban ennek a felosztási kulcsnak a tényleges bevételekre való alkalmazásával a tényleges bevételekből eszközöltetik.*

A községeknek a forgalmiadóból járó számításszerű részesedéseit az adóhivatalok, a felosztási kulcsot pedig egy-egy ország községei számítás-szerű részesedéseinek végösszege alapján a birodalmi pénzügyminiszter állapítja meg.

e) *A gépjárművek adója.* A gépjárművek (gépkocsik) adójából az 1923. évi novella részelteti első ízben az országokat és pedig ily módon, hogy a gépjárművek adójából befolyó bevételek 50%-át engedi át az összes országok részére. Ennek az osszrészesedésnek egyik fele az országok közt lakosságuk számának, másik fele pedig területük nagyságának alapul-vételével osztandó fel.

Ha azonban valamely országban a novella 11. a) §-ának értelmében a közutak karbantartásának céljaira az utakat használó járművektől útdadó

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 90. oldalát.

szednek, ebben az esetben az illető ország részére a fentemlíttett 50%-os részesedésen felül a birodalmi gépkocsiadó bevételeiből a fennmaradó 50% is kiutalandó.

Amennyiben ily módon a birodalom ezt az adót az országok részére egészben átengedi is, a befolyt összegek 4%-át a kezelési költségek megtérítése fejében mindamellettsé visszatartja.

A gépkocsiadó birodalmi jellegének megóvása végett kimondja azonban a novella azt, hogy ez az adó akkor is birodalmi adónak tekintendő, ha bevételeit az országok részére egészben, illetőleg 96% erejéig átutalták is.

f) *A lóversenyfogadási (totalizátor-) adó.* A lóversenyfogadási (totalizátor-) adóból szintén az 1923. évi novella részelteti első ízben az országokat és pedig oly módon, hogy 4% kezelési költségnek a birodalom javára való levonása után ennek az adónak bevételeit egészen az országok részére engedi át. A részesedés $\frac{1}{2}$ része annak az országnak jut, amelynek területén a totalizátor-vállalat működik, a másik $\frac{1}{2}$ része pedig az egyes országok közt lakosságuk számának arányában osztandó föl.

Az országok a nekik kijáró részesedést $\frac{1}{3}$ részben a lótenyésztés céljaira kötelesek fordítani. Ez az adó a novella kifejezett rendelkezése szerint a teljes átutalás dacára is birodalmi adónak tekintendő.

A községek részeltetéséről sem a gépjárművek adójánál, sem pedig a totalizátoradónál említés nem tétetik, bár az előbbinek bevételeiben a községek rendszerint tényleg részesednek.

g) *Felosztási eljárás.* A felosztási eljárás tekintetében a novella lényeges újításokat léptetett életbe.

Az 1920. évi törvény ugyanis, — mint ismertettük — a felosztási eljárást egészen különböző módon szabályozta a helyi befolyáson (lerováson) és az egyéb címen alapuló részesedések kiszámításánál s az első esetben az eljárás lefolytatását az adóhivatalok, a második esetben pedig a birodalmi pénzügyminiszter hatáskörébe utalta. Ezzel szemben az 1923. évi novella az egyes birodalmi adóknál egyenként jelöli meg a felosztásra illetékes hatóságot és szabja meg a követendő eljárást.

A jövedelem- és társulati adónál a novella a felosztási kulcsok megállapítását a birodalmi pénzügyminiszter hatáskörébe utalja ugyan, de a felosztási kulcsok kiszámításának alapját képező községi számítászerű részesedések megállapítása továbbra is az adóhivatalok teendője marad.

A községet a jövedelem- és a társulati adóból megillető részesedések megállapításánál az 1920. évi törvény, — mint említettük — 2 alesetet különböztetett meg és pedig 1. ha a felosztandó adótartozásban csak egy ország és a hozzátartozó község vagy községek, — vagy pedig 2. különböző országok, illetőleg különböző országokhoz tartozó községek érdekelvén s az 1. alatti alesetben az érdekelteket megillető osztályrészeknek a kivetéssel

egyidejűleg való megállapítását, — a 2. alatti esetben pedig felosztási tervet készítését rendelte el.

Ellenben az 1923. évi novella a jövedelem- és társulati adóból a községeket megillető számításszerű részesedések megállapításánál szintén 2 esetet különböztet ugyan meg, ezek az esetek azonban nem egyeznek meg az 1920. évi törvény eseteivel. A novella szerint ugyanis az eljárás a szerint különbözik egymástól, amint a jövedelem- és a társulati adókivetésekből eredő tartozások felosztásánál 1. csak egy község, — vagy pedig 2. több község van érintelve.

A novella eljárása, — ismételten hangsúlyozva azt, hogy az 1920. évi törvény szerint a községeknek a kivetett adótartozásokból való tényleges, a novella szerint pedig csak számításszerű, azaz virtuális részesedése állapítatik meg, — helyesebbnek és logikusabbnak látszik.

Ha a jövedelem- és a társulati adó kivetésekből eredő adótartozásokban csak egy község van érintelve, ebben az esetben az adóhivatal a kivetéssel egyidejűleg ennek a községnek számításszerű részesedését is megállapítja.

A községeket, valamint az országos kormányokat az 1920. évi törvénnyel egyezően a novella is feljogosítja arra, hogy az adóhivatalok irataiba és kimutatásaiba betekinthesse. Az 1920. évi törvény azonban ezt a jogosítványt az ugyanazon ország és községei közt eszközözendő felosztás alkalmával a jogorvoslati eljárás szabályozásával kapcsolatban engedélyezte, vagyis ez a jog az országokat és községeket az adóhivatal határozata ellen érvényesített kifogás előterjesztése alkalmával, illetőleg ennek előterjesztése végett illette meg.

Ezzel szemben az 1923. évi novella nem jelöli meg, hogy a betekintési jog az országokat és a községeket az adóhivatal határozatának meghozatala előtt, vagy pedig a határozat meghozatala után illeti-e meg, sőt abban az esetben, ha a felosztási eljárásnál csak egy község van érintelve, a jogorvoslati eljárás tekintetében egyáltalán semminemű intézkedést nem foglal magában.

A már több ízben idézett »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 95. oldalán e tekintetben azt a megokolást olvashatjuk, hogy ilyen esetben a jogorvoslati eljárás szabályozása szükségesnek nem mutatkozott, mert a fölvilágosítások követelésére és a betekintésre vonatkozó jogosítvány is elegendő az esetleges véleményeltérések eloszlatására.

Ez részben helyes, de akkor a novellának világosan ki kellett volna mondania, hogy az említett jogosítvány az érdekelt községeket és a felettes országot az adóhivatal döntése előtt illeti meg, mert ha a döntés esetleg téves és jogszabályba ütközik, az érdekelt községnek, illetőleg a felettes országnak pedig a határozat meghozatala előtt észrevételeit nem volt alkalma megtenni, vagy ezzel a joggal élni nem kívánt, ki orvosolja akkor a sérelmet? Talán maga az adóhivatal?

Kérdéses azonban, hogy az adóhivatal egy már meghozott határozatát saját hatáskörében és kifogás benyújtása nélkül, illetőleg kifogás előterjesztésére való törvényes jogosultság hiányában is megváltoztathatja-e?

Vegyünk egy egyszerű gyakorlati esetet. Mondjuk, hogy X adókötelesnek az előző naptári évre kivetett jövedelemadója 5000 márkát tett ki. A kivetett jövedelemadóból eredő adótartozásra a számításszerű osztályrész megállapításánál csak Y községnek van igénye. Y község számításszerű osztályrésze tehát 5000 марка, — ezzel szemben azonban az adóhivatal Y község osztályrészét tévesen 3.000 márkában állapította meg.

A községek kezelésére vonatkozó magyar törvény tévedés esetén a adóhatóságot kifejezetten feljogosítja arra, hogy a tévedést öt éven belül akár fölfelé, akár pedig lefelé kikorrigálja. A német községek kezelésére vonatkozó törvényerejű rendelet: az ú. n. Reichsabgabenordnung azonban hasonló rendelkezést nem ismer, mert a 213. §-nak az a rendelkezése, hogyha a felügyeleti hatóság a kivetések felülvizsgálata alkalmával az elévülés bekövetkezése előtt olyan tévedésnek jön nyomára, amelynek alapján a megállapított adótartozás *leszállítandó volna*, ebben az esetben az illető adókivetés megfelelőleg *leszállítandó*, — az általunk felhozott esetre természetesen nem alkalmazható.

Ha tehát tévedés esetén az adóhivatal a kijavítás elől elzárkózik, aligha maradhat más hátra, mint hogy az 1923. évi novella 49. §-a alapján, — amely szakasz azonban a megállapított osztályrészek módosítására vonatkozik, — az érdekelt községek a birodalmi adók kezelésére vonatkozó rendeletben szabályozott jogorvoslati eljáráshoz folyamodjanak, vagyis az adóhivatal határozata ellen kifogást, a kifogásra hozott határozat ellen a pénzügyi bírósághoz (Finanzgericht) fellebbezést s utóbbinak ítélete ellen a birodalmi pénzügyi főtörvényszékhez (Reichsfinanzhof) panaszt nyújtsanak be.

Ez a kisegítő módozat azonban, — ha egyáltalán megengedhető lenne is, — azzal az anomáliával járna, hogy ily módon igen egyszerű vitás esetekben is három fokú jogorvoslat engedtetnék meg, épen úgy, mint azokban a komplikáltabb esetekben, mikor a számításszerű osztályrészek megállapításánál több község van érintve.

Az 1920. évi törvény kifejezetten nem rendelkezett arról és ez lényeges hiányának volt felróható, mi történjék abban az esetben, ha a kivetett jövedelem- és társulati adó évközben emelkedik, vagy ellenkezőleg apad, esetleg töröltetik? Hivatalból pedig ezek a változások annál kevésbé lettek volna figyelembe vehetők, mert az 1920. évi törvény szerint a kiutalásokat egyes adótartozásokból eredő tényleges adóbevételekből eszközölték, — amely adótartozásokat viszont végérvényesen a felosztási eljárás alkalmával állapították meg, — már pedig a felosztási eljárás szabályai a kérdéses változások utólagos figyelembevételére vonatkozó rendelkezéseket nem foglaltak magukban. Ennek következtében, ha az évközi apadások, vagy

törlések a szaporodások összegét meghaladták, a birodalmi kincstár osztályrésze csökkent, ellenkező esetben pedig emelkedett.

Az 1920. évi törvénynek ezen a lényeges hiányán segít az 1923. évi novella, mikor kimondja, hogyha a kivetett adótartozás a megelőző naptári év végéig emelkedik, vagy ellenkezőleg részben vagy egészben elesik, ebben az esetben a községek számításszerű osztályrészei is megfelelőleg helyesbítendők, de csak akkor, ha az új megállapítás már jogerőre emelkedett. Ennek megtörténteig az eredeti megállapítás a mérvadó. Sőt a 18. §-nak a felosztási kulcs megállapítására vonatkozó rendelkezése azt is kimondja, hogy a kérdéses változások figyelembevétele tekintetében mellékes, hogy az eredeti adótartozások milyen időszakra voltak kivetve, a lényeges egyedül az, hogy az az adókivetés, amelyre a kérdéses változás vonatkozik, az előző naptári évben eszközöltetett legyen. Ugyancsak figyelembe veendő a jogorvoslati eljárás folyamán hozott határozatok következtében szükségessé vált módosítások is.

A novella abban az esetben, ha a számításszerű részesedés megállapításánál csak egy község van érdekelve, csupán egy különleges esetben jelöli meg a jogorvoslat módját. Ez az eset az, ha valamely község azt állítja, *hogy a felosztásnál a legutóbb figyelembe vett község helyett kizárólagosan van érdekelve*. Ilyenkor ugyanis a község az illető adókivetésből eredő adótartozás jogerőre emelkedésétől számított egy év leteltéig az illetékes adóhivatalnál a számításszerű osztályrész megállapításának helyesbítését kérheti. Az elutasító határozat ellen a kérelmet előterjesztő község, a kérelemnek helyet adó határozat ellen pedig az eredeti megállapításnál figyelembe vett község az országos adóhivatalhoz panaszt nyújthat be, amely végérvényesen határoz. Ha pedig mindkét község különböző országokhoz tartozik, ebben az esetben ez a jogorvoslat az illetékes országos hatóságokat is megilleti.

Ha valamely adótartozás felosztásánál több község van érdekelve, ebben az esetben az adóhivatal ezeknek a községeknek számításszerű részesedéseit a kivetéssel egyidejűleg felosztási tervezetben állapítja meg. A felosztási tervezet az illető községekkel, ha pedig a községek különböző országokhoz tartoznak, az illetékes országos kormányokkal is közlendő. Ha az előző év végéig az adótartozás módosult, a községek számításszerű részesedései új felosztási tervezet készítése útján helyesbítendők.

A felosztási tervezet ellen az érdekelt községek, amennyiben pedig az érdekelt községek különböző országokhoz tartoznak, az illetékes országos hatóságok is három hónapon belül az adóhivatalnál kifogást nyújthatnak be, az adóhivatalnak a kifogás felett hozott határozatát pedig az országos adóhivatalhoz panaszolhatják meg, amelynek határozata ellen a végérvényesen határozó birodalmi pénzügyi főtörvényszékhez lehet további panaszt benyújtani.

Szóval, ha az adótartozás felosztásánál több község van érdekelve, a jogorvoslati eljárás ugyanaz, mint az 1920. évi törvény szerint abban az esetben, ha a felosztásnál több ország, vagy pedig különböző országokhoz tartozó községek vannak érdekelve.

Mielőtt a jövedelem- és társulati adótartozások felosztására vonatkozó fejtegetéseinket befejeznők a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 95—96. oldalán foglaltak nyomán érdekesnek tartjuk a következőket megemlíteni:

Minthogy az 1920. évi törvény 44. §-a a községek osztályrészéről szolt, tápot adott annak a felfogásnak, hogy az adóhivatalok a községi osztályrészeket nemcsak megállapítani, hanem a megállapított osztályrészeket a birodalmi törvény rendelkezése alapján az *országos jog értelmében* a község és a felettes ország közt felosztani is kötelesek. Hogy tényleg ilyen eljárás felelt volna-e meg az 1920. évi törvény intenciójának, ez a legnagyobb mértékben kétségbevonható. Az 1923. évi novellának azonban mindenesetre gondoskodnia kellett arról, hogy ez a felfogás a gyakorlatban meg ne honosodjék s az egész felosztási eljárást csődbe ne kergesse. A novella 49—52. §-ai ennél fogva teljesen kétségtelenné teszik azt, hogy a felosztási eljárás folyamán a községeknek csak a birodalmi jog szerinti számításszerű osztályrészei állapítandók meg s a felosztási eljárás nem terjed ki az országok és községek közt az országos jog értelmében való további felosztás eszközésére is.

Az örökségi adónál az országok osztályrészét az 1923. évi novella szerint is az adóhivatalok állapítják meg, mégis lényeges eltérés az, hogy az 1920. évi törvény szerint ez a megállapítás a kivetéssel egyidejűleg történik, a novella szerint ellenben csak akkor, ha az örökségi adó már be is fizettetett.

Ugyanez áll az ingatlanszerzési adó felosztására is. Eltérés azonban az örökségi adóval szemben az, hogy a novella szerint az ingatlanszerzési adónál az adóhivatal abban az esetben, ha a felosztásnál több ország, vagy pedig több község (községi kötelék) van érdekelve, a kivetéssel egyidejűleg csak azt a részesedési arányt állapítja meg, amely szerint az adótartozás az adóösszeg befizetése után felosztandó lesz. A részesedési arány megállapítása ellen az országok és községek a jövedelem- és a társulati adónál megjelölt háromfokú jogorvoslattal élhetnek. Csak ha azután az ingatlanszerzési adó be is fizettetett, állapítja meg az adóhivatal az arányszámok alapján az érdekeltek osztályrészeit is.

Ez az eljárás kétségtelenül kissé hosszadalmas és komplikált és e mellett a törvényben nincs eldöntve az a kérdés, mi történjék abban az esetben, ha az adóhivatal az osztályrészeket helytelenül állapítja meg, pl. a jogerősen megállapított arányszámok alapján az osztályrészek összegét helytelenül számítja ki? Ilyenkor aligha lehetne más megoldás, mint az, hogy a birodalmi adókra vonatkozó rendes jogorvoslatok vétessenek igénybe.

Ugyanez a kérdés felmerülhet az örökségi adónál is abban az esetben, ha az adóhivatal az országoknak az örökségi adóból járó osztályrészét az anyagi jogszabályok megsértésével állapítja meg, vagy pedig a megállapítás eszközzésénél számszerű tévedést követ el. Mi lesz ilyenkor az orvoslás módja? Szintén a birodalmi adók kezelésére vonatkozó 1919. évi rendeletben szabályozott jogorvoslatok lesznek igénybevehetők? De hát erre végtére is a novellában csak a jövedelem- és a társulati adó felosztási eljárásánál és abban az esetben, ha valamely adótartozás tekintetében több ország vagy pedig több község van érdekelve, az ingatlanszerzési adó felosztási eljárásánál van homályos célzás, — az örökségi adónál azonban egyáltalán nem ! Tehát megtámadhatlan az adóhivatal téves megállapítása ?

Az országoknak a forgalmiadóból, a gépkocsiadóból és a löversenyfogadási (totalizátor-) adóból való részesedését a birodalmi pénzügyminiszter állapítja meg. Ez a forgalmiadó tekintetében az 1920. évi törvény szerint is így volt, eltérés azonban az, hogy a novella értelmében és pedig nemcsak a forgalmiadónál, hanem a másik két adónál is, a megállapítás nem évenként egyszer, hanem minden naptári évnegyed végén eszközöltetik. Ennek a rendelkezésnek célja nyilvánvalóan az, hogy az országok gyorsabban juthassanak a megállapított részesedésekhez, mert hiszen az országok javára szóló esedékesség időpontja a megállapítás időpontjától kezdődőleg kezd folyni.

Amennyiben pedig az országoknak a forgalmiadóból, — a gépjárművek adójából és a totalizátoradóból járó osztályrésze tekintetében valamely országos kormány és a birodalmi pénzügyminiszter között nézeteltérés támad, a birodalmi tanács dönt.

A községeket a forgalmiadótartozásokból megillető követelések összegét (Sollbeträge) az adóhivatalok az egyes kivetésekkel egyidejűleg állapítják meg, — a felosztási kulcsot pedig ezeknek a követeléseknek az előző naptári év végén mutatkozó végösszege alapján a birodalmi pénzügyminiszter. Ellenben az 1920. évi törvény szerint, — mint láttuk, — a községeknek a forgalmiadóból való részesedését külön felosztási kulcs felállítása nélkül közvetlenül az adóhivatalok állapították meg.

A jogorvoslati eljárás tekintetében a novella szerint ugyanazok a szabályok irányadók, melyek a jövedelem- és a társulati adótartozások felosztása alkalmával érvényesek.

Az 1923. évi novella, hogy az 1920. évi törvénynek egyik lényeges hiányán segítsen, abban a tekintetben is intézkedik, hogy a birodalmi adókból való részesedéseknek a birodalom részéről való kifizetése mikor válik esedékessé, illetőleg az országok és a községek a megállapított részesedéseket a birodalomtól mikor követelhetik? E tekintetben a részletes intézkedések a következők :

Az országoknak a jövedelem- és a társulati adóból való részesedése a minden hó folyamán tényleg befolyt összegek $\frac{3}{4}$ részének erejéig a következő hó végén válik esedékessé.

Az országoknak az örökségi és az ingatlanszerzési adóból való részesedései azt a naptári évnegyedet követő hó végén válnak esedékessé, amelyben az illető osztályrészek megállapítottak. Megjegyezzük azonban, hogy ezek az osztályrészek is természetesen csak a már tényleg befolyt adóösszegekből utaltatnak ki, mert hiszen, — mint említettük, — ennél a két adónemnél az osztályrészek megállapítása csak az adótartozások tényleges befizetése után történik.

Az országoknak a forgalmiadóból, a gépkocsi- és a lóversenyfogadási (totalizátor-) adóból való részesedései a megállapítás után két hét múlva válnak esedékesekké.

A községeknek a forgalmiadóból való részesedése a minden egyes hónapban befolyt összeg 15%-ának erejéig a következő hó végével válik esedékessé.

h) *Terhek megosztása.* Az 1920. évi törvénynek a terhek megosztásáról szóló III. fejezete 52. §-ának azt a rendelkezését, hogy ha a birodalom az országok és községek hatáskörébe új feladatok teljesítését utalja, — a birodalomnak a költségekben való részesedése törvénnyel szabályozandó, — az 1923. évi novella odamódosította, hogy ilyen esetben a birodalom az országok és a községek részére a szükséges fedezetet rendelkezésre bocsátani köteles.

A novellának ebből a szövegezéséből arra kell következtetnünk, hogy új feladatoknak az országok és a községek hatáskörébe való utalása esetén a birodalomnak vagy a költségek egy részét kell elvállalnia, vagy pedig az országok és községek részére új bevételi forrásokat kijelölnie.

Az inflációval összefüggő intézkedés végül az, hogy az országok saját maguk és községeik (községi kötelékeik) részére azoknak a többletkiadásoknak fedezésére, amelyek a hivatalnoki fizetések, nyugdíjak stb. emelése folytán 1921. évi január 1. óta keletkeztek, ezen többletkiadások 75%-ának erejéig a birodalomtól pótlékokat kapnak.

C) *Az 1924. évi február hó 14-én kelt III. szükségadórendelet módosító rendelkezései.*

Az 1923. évi június hó 23-án kelt novella pénzügyi technikai szempontból az 1920. évi törvénnyel szemben mindenestre haladást jelentett, de az országoknak és községeknek a pénz elértéktelenedésével egyre növekvő pénzügyi nehézségein nem segíthetett.

Ezeknek a bajoknak orvoslására csak a pénz értékének állandósulása után lehetett gondolni s az első komoly lépést e téren az 1924. évi február hó 14-én kelt III. szükségadórendelet tette meg.

Az 1924. évi február hó 14-én kelt III. szükségadórendelet szerint az országok a birodalmi adókból a következő részesedéseket kapják :

a jövedelem- és társulati adóból a bevételek	90%-át,	} 4% kezelési költségnek levonása után ténylegesen csak 96%-át.
a forgalmiadóból	20%-át,	
az ingatlanszerzési adóból	100%-át,	
a gépjárművek adójából	100%-át,	
a löversenyfogadási (totalizátor-) adóból	100%-át,	
a tőzsdeadóból	100%-át.	

A III. szükségadórendelet tehát az országoknak az örökségi adóból való részesedését megszüntette, ellenben az 1923. évi december hó 19-én kelt II. szükségadórendelettel szabályozott tőzsdeadó bevételeit egészen az országok részére engedte át.

a) *Jövedelem- és társulati adó.* Az országoknak a jövedelem- és társulati adóból való részesedését a III. szükségadórendelet 75%-ról 90%-ra emelté fel. Ez a legmagasabb %, amelyet az országok ebből a két adóból eddigel. kaptak, — a következő törvény az országok részesedését már ismét leszállítjat A felosztási eljárást ennél a két adónemnél a III. szükségadórendelei érintetlenül hagyta.

b) *Forgalmiadó.* Ellenben a forgalmiadónál lényeges módosításokat eszközölt.

A községeknek a forgalmiadó bevételeiből a két előző törvény szerint járó önálló részesedését ugyanis, főleg azért, — mert a forgalmiadó bevételeiből való közvetlen részeltetés és a megállapított felosztási kulcs megfelelőnek nem bizonyult, — 1924. évi február hó 1-étől kezdődőleg egészen megszüntette s az országok részesedését ugyanezen időponttól kezdve 20%-ban állapította meg.

A községek 15%-os részesedését a III. szükségadórendelet az országok javára utalja ki, az országok eddigi 5%-os részesedésével együtt tehát a birodalom ezentúl is összesen 20%-ot enged át a forgalmiadó bevételeiből, azonban nem az országok és községek, hanem kizárólagosan az országok részére.

Kimondotta azonban a rendelet azt is, hogy a forgalmiadó bevételeinek 20%-át az országok a *sajátésközségeik (községi kötelekeik) részére kapják* és hogy forgalmiadó osztályrészükből községeiket (községi kötelekeiket) megfelelően részesíteni kötelesek, a részesedés módjának és mérvének megállapítását azonban — minden közelebbi imperatív vagy korlátozó intézkedés nélkül — egészen az egyes országok törvényhozásainak tetszésére bízta.

c) *Gépkocsiadó.* A gépkocsiadó bevételeit a rendelet az 1923. évi novellával szemben egész általánosságban, — tehát arra való tekintet nélkül, — hogy valamely országban az utakat használó járművektől a novella 11/a §-a alapján útdót szednek-e vagy sem, — teljes összegükben, — azonban 4% kezelési költségnek a birodalom részére való levonása mellett, — az országoknak engedi át, — egyben azonban kimondja azt is, hogy az országok

a gépkocsiadóból reájuk eső osztályrésznek legalább $\frac{1}{2}$ részét a közútak karbantartásának céljaira kötelesek fordítani.

d) *Tőzsdeadó.* Az újonnan életbeléptetett tőzsdeadó bevételeit a III. szükségadórendelet az országok részére a bevételek 100%-ának erejéig engedi át. Minden ország azokat az összegeket kapja, amelyeket területükön az adóhivatalok kivetettek és beszedtek. Az országok osztályrészeit is az illetékes adóhivatalok állapítják meg, de csak akkor, ha az adó be is fizetett. A tőzsdeadó bevételeiből az országokat megillető osztályrészek kiutalása a megállapítás után 2 hét múlva válik esedékessé.

e) *Pótlékok.* Az 1923. évi novella értelmében az országok részére a saját és községeik (községi kötelekeik) többletkiadásainak fedezésére folyósított pótlékok mérvét a többletkiadások 75%-áról a rendelet 1924. évi február hó 1-től kezdődő hatállyal 50, — 1924. évi március hó 1-étől kezdődő hatállyal 25%-ra szállítja le, 1924. évi április hó 1-étől kezdődőleg pedig azoknak utalványozását egészen megszünteti.

f) *Új feladatoknak az országok hatáskörébe való utalása.* A rendelet 42. §-a a népjóléti, iskola- és közművelődési ügyeket az országok önálló szabályozása tárgyául engedi át. Az országok állapítják meg, hogy ezeknek a feladatoknak megoldásában községeik (községi kötelekeik) mennyiben vegyenek részt.

g) *A községek bevonása az adókivetési eljárásba.* Végül a rendelet 43. §-a a jövedelem-, a vagyoadó (kivéve az örökségi adót) és a forgalmiadó kivételénél igen érdekes, a községeket közelről érintő újítást statuál. A felsorolt adók kivetése előtt ugyanis az adóhivatalnak az adóköteles illetékes községi hatóságát is meg kell hallgatnia. Sőt a lakó, — illetőleg a tartózkodási hely, vagy pedig az üzlet fekvése alapján illetékes községi hatóság azt is javasolhatja, hogy az adóhivatal főnöke a kivetések emelése céljából a szükséges lépéseket tegye meg.

D) *Az 1925. évi március hó 26-án kelt törvény.*

A III. szükségadórendeletet az 1925. évi március hó 26-án kelt törvény váltotta fel, amely törvény az 1923. évi novella hatályát 1925. évi április hó 1-étől 1925. évi szeptember hó 30-áig meghosszabbította, változtatásokat azonban nem eszközölt.

E) *Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény módosító rendelkezései.*

Ellenben a birodalom, az országok és a községek közti pénzügyeket szabályozó törvényt módosító, 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény igen lényeges újításokat léptetett életbe.

Ennek a törvénynek rendelkezései szerint az országok 1925. évi október hó 1-étől 1927. évi március hó 31-éig bezárólag a birodalmi adókból a következő osztályrészeket kapják:

a jövedelem és társulati adó bevételeiből	75%-ot,	
a forgalmiadó bevételeiből 1925. X. 1-től 1926.		
III. 31-ig	35%-ot,	
a forgalmiadó bevételeiből 1926. IV. 1-től	30%-ot,	
az ingatlanszerzési adó bevételeiből	100%-ot,	} 4% kezelési költségnek a birodalom részére való levonása mellett
a gépkocsiadó bevételeiből	100%-ot,	
a löversenyfogadási- (totalizátor-) adó bevételeiből ..	100%-ot.	

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény tehát az országok részesedését a jövedelem- és a társulati adóbevételeiből 90%-ról 75%-ra szállította le, vagyis a részesedés mérve tekintetében a III. szükségadó-rendelettel szemben az 1923. évi novella rendelkezésének érvényét állította vissza.

A forgalmiadóból az országok részesedését 1925. évi október hó 1-étől 1926. évi március hó 31-ig 20%-ról 35%-ra emelte fel a birodalmi törvény, ellenben 1926. évi április hó 1-étől kezdődőleg 30%-ra szállította le. Ez a birodalmi törvény is kimondja, hogy ezeket az osztályrészeket az országok a saját és községek részére kapják, a részeltetés mérvének és módjának közelebbi meghatározását azonban továbbra is az országos törvényhozások tetszésére bizza. Nagyfotosságú újítás azonban az, hogy az országoknak a forgalmiadóból járó összilletménye ezentúl csak $\frac{2}{3}$ részben osztandó fel a lakosság száma, $\frac{1}{3}$ részben azonban az egyes országokban való helyi befolyás (lerová) mérve szerint. Ezen intézkedés következtében a forgalmiadórészesedések felosztásának módja a jövedelmi- és társulati adó részesedések felosztásának módja felé közeledik.

Az országoknak a tőzsdeadóból való részeltetését az 1925. évi törvény egészen megszüntette.

A már ismertetett garanciális intézkedések érvényének érintetlenül hagyása mellett az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény az országok és a községek javára a jövedelem-, a társulati és a forgalmiadónál újabb igen fontos garanciális határozmányokat léptetett életbe, amely határozmányok azonban a törvény szerint csak az 1925. és az 1926. költségvetési évekre érvényesek.

Ezek a rendelkezések a következők:

Hogy az országok és a községek (községi kötelek) feladataikat, főleg pedig szociális és kulturális feladataikat teljesíthessék, abban az esetben, ha a jövedelem-, társulati és forgalmiadóból az 1925. és 1926. költségvetési években járó osztályrészeik költségvetési évenként 2100 millió birodalmi márkánál kevesebbet tennének ki, — a hiányzó összegeket a birodalmi kincstár saját bevételeiből és pedig elsősorban az el nem zálogosított fogyasztási adók bevételeiből bocsátja rendelkezésükre.

A forgalmiadónál pedig még azt a speciális garanciális rendelkezést is életbeléptette a törvény, hogyha az 1925. és 1926. költségvetési években az országok és községek (községi kötelek) részesedése költségvetési évenként 1500 millió birodalmi márkánál csekélyebb összegű birodalmi összbevételből utaltatnék ki, a hiányzó összeget a birodalom részükre akkor is rendelkezésre bocsátja, — ha egyébként a jövedelem-, társulati és forgalmiadóból való részesedéseik együttesen az évi 2100 millió birodalmi márkát elérnék vagy meghaladnák is.

Vagyis más szóval, ha a birodalom bevételei a forgalmiadóból az 1925. és 1926. költségvetési években évi 1500 millió birodalmi márkánál csekélyebb összeget tennének ki, az országok és községek részesedése ilyenkor is 1500 millió birodalmi márka birodalmi összbevétel alapulvételével számítható ki, — az országok és községek (községi kötelek) tehát a részesedés %-ának változatlan fenntartása mellett is a birodalom rovására a forgalmiadóból viszonylagosan nagyobb osztályrészeket kapnának.

Ugyancsak az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény 1927. évi április hó 1-étől kezdődő hatállyal az 1923. évi novellának azt a módosító intézkedését, hogy az ingatlanszerzési adó után az országok és a községek (községi kötelek) által szedhető pótlékok abban az esetben, ha egyben értéknövekedési adót is nem vetnek ki, az adóköteles érték 4%-át együttesen meg nem haladhatják, — hatályon kívül helyezi, 1927. évi április hó 1-étől kezdődőleg tehát az országok és községek (községi kötelek) által szedhető pótlékok tekintetében az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény rendelkezésének hatályát állítja vissza, amelynek értelmében a kivethető pótlékok együttesen 2%-ot nem haladhatnak meg.

Végül az 1925. évi törvény az országok és községek részére azt is kilátásba helyezi, hogy egy újabb birodalmi törvény részletes szabályozása alapján 1927. évi április hó 1-től kezdődőleg a jövedelem- és társulati adóból való osztályrészeiket önállóan állapíthatják meg és szedhetik be. Ugyancsak ez a megalkotandó birodalmi törvény az országokat arra is kötelezni fogja, hogy a birodalmi pénzügyminiszter által a birodalmi tanács jóváhagyásával megállapítandó alapelvek figyelembevételével abban a tekintetben is törvényhozásilag intézkedjenek, hogy az országoknak és a községeknek (községi köteleknek) adóbeli szükségletei milyen arányban fedezendők 1. a jövedelem- és a társulati adóból való osztályrészeikből és 2. a föld-, ház- és az ipari adó bevételeiből?

F) Az 1926. évi április hó 27-én kelt Hivatalos Összeállítás módosító rendelkezései.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény felhatalmazása alapján a birodalom, az országok és a községek közötti pénzügyeket szabályozó törvények érvényes rendelkezéseinek a birodalmi pénzügyminiszter

által 1926. évi április hó 27-én közzétett Hivatalos Összeállítása az országoknak (és községeknek) a birodalmi adók bevételeiből való részeltetése tekintetében a következő említésreméltó újításokat lépteti életbe:

A községekre eső számításszerű osztályrész megállapításánál a Hivatalos Összeállítás szerint az egyes községekre esik:

1. azoknak a jövedelemadóköteles személyeknek adótartozása, akiknek az irányadó adókimutatási időszak utolsó napján a községben lakóhelyük vagy belföldi lakóhely hiányában rendes tartózkodási helyük volt; —

2. azoknak a társulati adó alá eső jogi személyeknek adótartozása, amelyeknek igazgatási székhelye az irányadó adókimutatási időszak végén a községben volt; —

3. azoknak a jövedelemadó alá eső természetes és társulati adó alá eső jogi személyeknek adótartozása, akiknek, illetőleg amelyeknek az irányadó adókimutatási időszak folyamán a község területén ingatlan vagyonuk vagy üzemi helyiségük volt.

Az eltérés tehát az 1923. évi novellával szemben az, hogy az új szövegezés szerint az 1. pont esetében a jövedelemadó alá eső természetesszemélyeknél az általános adóösszeírás időpontja helyett, — a 2. pont esetében pedig a társulati adó alá eső jogi személyeknél a vonatkozó gazdasági (üzleti), illetőleg naptári év vége helyett a vonatkozó adókimutatási időszak utolsó napja irányadó.

A 3. pont alatti jövedelemadóköteles személyeknél az 1923. évi novella szerint a község számításszerű osztályrészének megállapítása szempontjából az általános adóösszeírás napja, az ugyancsak a 3. pont alatti társulati adó alá eső jogi személyeknél pedig az üzleti (gazdasági), illetőleg naptári év utolsó napja volt irányadó, holott a Hivatalos Összeállítás szerint úgy a jövedelem-, mint a társulati adó alá eső személyeknél a vonatkozó adókimutatási időszak irányadó és pedig nem annak utolsó napja, hanem az egész adókimutatási időszak elejétől végig.

A Hivatalos Összeállítás azt is megállapítja, hogy amennyiben a munkabérek után járó jövedelemadó nem kivetés, hanem a munkaadó által való levonás útján szedetik be, a beszedett összegek arra a községre esnek, amelynek területén az adókötelesnek a vonatkozó adókimutatási időszak folyamán lakóhelye vagy pedig belföldi lakóhely hiányában rendes tartózkodási helye volt.

A lakóhely alapján illetékes községek számításszerű osztályrészének megállapítása szempontjából fontos újítása a Hivatalos Összeállításnak az, hogy amennyiben valamely adóköteles összes jövedelme 4000 birodalmi márkát meg nem halad, az egész adótartozás, — a fekvés alapján illetékes községekre való tekintet, illetőleg ezeknek részesedése nélkül, — kizárólag a lakóhely alapján illetékes községre esik.

Ez a rendelkezés nyilvánvalóan a kisebb adótartozások felosztásának lehető egyszerűsítését célozza s amennyiben ezt az elvet az országos törvényhozások községeik részeltetésének megállapításánál is alkalmazzák, a lakóhely alapján illetékes községeknek a fekvés alapján illetékes községekkel szemben pozitív kedvezményben való részesedését is eredményezné.

Az 1923. évi novella szerint, — mint láttuk —, ha az adóköteles jövedelme nem haladta meg azt az összeget, amely 10%-os jövedelemadókulcs alá esik, — az adótartozásnak a fekvés alapján illetékes községek közt való felosztása elmaradt. Ezt a rendelkezést és a vele kapcsolatos ismertetett rendelkezéseket a Hivatalos Összeállításoda módosította, hogyha az adóköteles összes jövedelme 4000 birodalmi márkát meg nem halad, vagy ha az ingatlanból, illetőleg az ipari üzemből eredő jövedelme nem halad meg 2000—2000 birodalmi márkát, ilyenkor az adótartozásnak a fekvés alapján illetékes községek közt való felosztása elmarad, — továbbá a valamely fekvés alapján illetékes községre eső adótartozás ennek a községnek számításszerű osztályrészéhez tényleg csak akkor számítható hozzá, ha az adókötelesnek *ebben a községben* fekvő ingatlanvagyonára vagy ipari üzemére az összes jövedelemből egyenként 2000—2000 birodalmi márkánál nagyobb jövedelemhányad esik.

Egy gyakorlati példával élve, ha az adókötelesnek két ingatlana van, az egyik tegyük föl X, a másik pedig Y községben s az egyik ingatlanból eredő jövedelem a kiszámítás eredménye szerint 1500, a másik ingatlanból eredő jövedelem pedig 1000 birodalmi márkára rúg, ebben az esetben a fekvés alapján illetékes községek közt való felosztásnak helye nem lehet, mert bár az ingatlanokból eredő összes jövedelem: $1500 + 1000 = 2500$ birodalmi márka a 2000 birodalmi márkát meghaladja is, de az egyes ingatlanokra eső jövedelem egyenként nem haladja meg a 2000 birodalmi márkát. Ha pedig a föltett esetben az X község területén fekvő ingatlan jövedelme 2500, — az Y községbeli ingatlané pedig 1500 birodalmi márka, — ilyenkor csak X község számításszerű osztályrészéhez számítatik hozzá a 2500 birodalmi márka utáni jövedelemadó, Y községnél ellenben az 1500 birodalmi márka után kivetett jövedelemadó számbavétele elmarad.

Ha tehát az illető adóköteles lakóhelyén adózik, akkor ezekben az esetekben egész adótartozása a lakóhely alapján illetékes község javára vétetik számba, ha pedig egyik ingatlanának székhelyén adózik, ezt mint szintén fekvés alapján illetékes községet illeti meg az egyébként a fekvés alapján illetékes másik községre eső osztályrész is.

Azon a szabályon, hogy a több községre kiterjedő ipari üzemeknél abban az esetben, ha nem biztosító-, bank- vagy hitelvállalatról, hanem más vállalatról van szó, az üzem vezetésének székhelyére eső $\frac{1}{10}$ rész levonása után az adótartozás fennmaradó $\frac{9}{10}$ része az egyes községek között az illető községekben keletkezett kiadások alapulvételével osztandó fel, a Hivatalos Összeállítás azt a módosítást eszközli, hogy specialiter azoknál

az ipari üzemeknél, amelyek nem jogi személy formájában működnek, az adóköteles személyes szükségleteinek fedezésére fordított kiadások fejében a fentemlített kiadásokhoz 6000 birodalmi márka hozzászámítandó.

Megállapítja a Hivatalos Összeállítás azt is, hogy ingatlan vagyonyból eredő jövedelemnek tekintendő 1. a mező- és erdőgazdaságból származó, — 2. a földbirtoknak, épületeknek és épületrészeknek bérbeadásából a bérbeadót illető és kibérléséből a bérlőre háruló jövedelem. Ipari üzemből eredő jövedelemnek pedig nem csupán az adóköteles által személyesen folytatott, hanem az általa bérbeadott üzemből őt megillető, valamint a bérlő által szerzett jövedelem is tekintendő, sőt a jövedelemadótvény szerinti feltételek fennforgása mellett az üzem teljes vagy részleges elidegenítéséből származó bevétel is ipari üzemből eredő jövedelemnek számít.

Az ingatlanszerzési adó után kivethető pótlékok mérve tekintetében a Hivatalos Összeállítás azt a fontos megszorító intézkedést lépteti életbe, hogy az országok és a községek a birodalmi adó után ilyen pótlékokat egyáltalán nem vethetnek ki abban az esetben, ha valamely, a tőkeforgalmiadótvény (Kapitalverkehrssteuergesetz) 3 §-ában megjelölt úgynevezett tőketársaság (Kapitalgesellschaft) alapítása, — vagy a társasági tőke felemelése alkalmával az illető tőketársaság olyan ingatlant szerez meg, amelynél a megszerzés ellenértékéül a társasági jogokban való részesedés szolgál. Az országoknak és a községeknek, illetőleg községi köteleknek pótlékkivetési jogosultsága azonban érintetlenül marad akkor, ha a kérdéses ingatlanátruházás társasági adó (Gesellschaftsteuer) alá nem esik.

E törvényes rendelkezések megvilágítása gyanánt előadjuk, hogy a tőkeforgalmiadótvény 3. §-ában felszerelt tőketársaságok a következők: 1. a részvénytársaságok, 2. a részvényekre alakult betéti társaságok, 3. a korlátolt felelősségű társaságok, 4. a gyarmati társaságok, 5. a birodalmi bank, 6. a bányajog szerinti bányatársaságok stb., stb.

A Hivatalos Összeállítás tehát éppen a legfontosabb jogi személyek bizonyos ingatlanszerzéseit az ingatlanszerzési adó utáni országos és községi pótlékok kivetése alól mentesíti.

Nem vethető pedig ki a birodalmi társasági adó (Gesellschaftsteuer) és ennél fogva az országok és községek, illetőleg községi kötelek pótlékolási joga érintetlen marad, ha például valamely belföldi tőketársaság tagsági jogainak megszerzéséért nem az első megszerző teljesít fizetést vagy szolgáltatást, például enged át egy ingatlant, vagy ha a tőketársaság fennállásának időtartama alatt valaki a társaságnak ellenszolgáltatás nélkül ajándékozik ingatlant, vagy ha a tőkeforgalmiadótvény 4. §-a értelmében a társasági adó alól személyes mentességet élvező társaságok szereznek ingatlant.

A társasági adó alól személyes mentességet élveznek azok a belföldi részvény-, részvényekre alakult betéti és korlátolt felelősségű társaságok, amelyeknek jövedelme 1. kizárólag a birodalom, valamely ország vagy község

(községi kötelék) pénztárába folyik, (a községek hitelintézetei azonban adókötelesek), — továbbá 2. azok a részvény- stb. társaságok, amelyek a birodalom, országok vagy valamely község részesedése mellett kizárólag a nyilvános forgalom, — a lakosságnak vízzel, villanyárammal, gázzal vagy kislakásokkal való ellátást célozzák, de csak abban az esetben, ha az említett részesedés a társasági tőke legalább $\frac{1}{10}$ részének erre a célra ellenszolgáltatás nélkül való fordításában, vagy pedig ezen tőke legalább $\frac{1}{4}$ részének a birodalom, országok vagy valamely község által való átvételében áll. Mentések továbbá 3. a társasági adó alól azok a részvény- stb. társaságok, amelyek közhasznú és a szegényebb lakosság javára szolgáló tevékenységet folytatnak, azonban csak abban az esetben, ha az alapszabályszerű tiszta nyereség a befizetett tőkéknek legfeljebb 5%-os kamatozására szorítkozik és ha a társaság feloszlása alkalmával csak a befizetett tőkék térítettnek a tagok részére vissza, a vagyon esetleg fennmaradó része pedig közhasznú célokra fordíttatik.

Ha tehát a birodalmi társasági adó alól mentes felsorolt jogi személyek bármikor ingatlant szereznek, ez az ingatlanszerzés társasági adó alá nem esik, ingatlanszerzési adó alá azonban igen s a kivetett birodalmi ingatlanszerzési adó után az országok és a községek, valamint a községi kötelékek Hivatalos Összeállítás értelmében is vethetnek ki pótlékokat, — kivéve természetesen azt az esetet, ha az illető ingatlanszerzés után a birodalmi ingatlanszerzési adó sem vethető ki, így például a 3. pont esetében akkor, ha specialiter az illető ingatlan megszerzése is a szegényebb néposztálybeli egyének részére egészséges lakások építésének céljaira szolgál s ha a megszerző, a társasági adó alól személyes mentességet élvező részvény- stb. társaság az ingatlanszerzési adó alól is mentes, úgynevezett személyi egyesületek fogalma alá vonható.

A Hivatalos Összeállítás a birodalmi adók bevételeiből való részesedésekre vonatkozó összes eddigelé ismertetett garanciális intézkedések érvényét érintetlenül hagyja.

G) Az 1926. évi május hó 15-én kelt birodalmi törvény módosító rendelkezései.

A gépkocsiadóra vonatkozó törvényt módosító 1926. évi május hó 15-én kelt birodalmi törvény annyiban érinti az országoknak és közvetve a községeknek a gépkocsiadó bevételeiből való részesedését, hogy az addig érvényes rendelkezésekkel szemben ennek az adónak a birodalmi kincstárba befolyt összes bevételeit az országok közt a bevételek $\frac{1}{4}$ részének erejéig a lakosság száma, $\frac{1}{4}$, illetőleg $\frac{1}{2}$ részének erejéig pedig a helyi befolyás, illetőleg a terület nagysága arányában osztja föl.

Ugyanennek a törvénynek módosító rendelkezése az is, hogy az országok a gépkocsiadó bevételeiből járó egész osztályrészüket, — nem pedig csak osztályrészüknek legalább $\frac{1}{2}$ részét, — a közutak karbantartásának céljaira kötelesek fordítani. Továbbá 1926. évi április hó 1-től kezdődőleg a közutak rendkívüli elhasználása (megrongálása) illetőleg a szükséges renoválási költségek fejében az országok a gépkocsiktól semmiféle járulékot többé nem szedhetnek. Ezen járulékok elvesztéséért való kárpótlás fejében azonban az országok, — egyelőre 1927. évi március hó 31-ig bezárólag, — a birodalmi gépkocsiadó után 25%-os általános pótlékot szedhetnek. 1927. évi április hó 1-étől kezdődőleg a pótlékok nagysága évenként lesz megálapítandó, a maximális pótlék azonban 25%-nál magasabb nem lehet.

Az 1926. évi május hó 15-én kelt birodalmi törvény fenti rendelkezése alapján az 1927. költségvetési évre a birodalmi gépkocsiadó után kivethető országos pótlék 25%-ban, — a birodalmi gépkocsiadóról szóló törvény 1927. évi december hó 21-én kelt új szövegezésének 19. §-a szerint pedig az 1928. költségvetési évre 20 — és az 1929. költségvetési évre 15%-ban állapítottatott meg.

H) Az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvény módosító rendelkezései.

Ez a törvény, — amely a birodalom, az országok és a községek közti pénzügyek átmeneti szabályozásáról szóló törvény nevét viseli, — a birodalmi adók bevételeiből való részesedések tekintetében a következő fontosabb módosításokat eszközölte:

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvénynek a jövedelem-, társulati- és forgalmiadóra vonatkozó garanciális intézkedését az új törvény nemcsak fenntartotta, hanem a garantált összeget fel is emelte, amennyiben úgy intézkedett, hogy ha az 1927. és 1928. költségvetési években az országok részesedései ebből a 3 adóból költségvetési évenként összesen 2600 millió birodalmi márkánál csekélyebb összegre rúgnának, a hiányzó összeget a birodalmi kincstár bocsátja rendelkezésükre.

Továbbá ugyancsak az 1927. és 1928. költségvetési évekre a jövedelem-, társulati és forgalmiadó bevételeiből költségvetési évenként összesen 450 millió birodalmi márka az országok közt a forgalmiadó felosztására vonatkozó szabályok szerint osztandó fel.

Ennek az utóbbi rendelkezésnek jelentősége az, hogy a jövedelem- és társulati adónál, — mint láttuk —, a felosztás alapját kizárólag a községeknek a kivetett adókból eredő tartozásokra vonatkozó és a helyi befolyáson (lerováson) alapuló igénye képezi, a forgalmiadónál ellenben a helyi befolyás (lerová) csak $\frac{1}{3}$ részben képezi a felosztás alapját, $\frac{2}{3}$ részben pedig a népesség száma. Ha tehát egyes országokra a jövedelem- és társulati adó bevéte-

leiből a szabályszerűleg irányadó helyi befolyás (lerovás) elvének kizárólagos alkalmazása mellett nagyobb osztályrész esnék, mint a forgalmiadó csak $\frac{1}{3}$ részben a helyi befolyáson alapuló felosztási kulcsának alapulvétele mellett, akkor ennek az országnak jövedelem- és társulati adó osztályrésze az 1927. évi április hó 9-én kelt törvény módosító intézkedése folytán csökken, ellenkező esetben pedig növekedik.

A birodalom osztályrészét ez a törvényes intézkedés természetesen nem csorbitja, mert a birodalom a jövedelem- és a társulati adó bevételeiből ezenkívül is 75, — a forgalmiadóból pedig 1926. évi április hó 1. óta 30%-ot enged át az országok részére, — a 450 millió birodalmi márka különleges felosztási kulcsának alkalmazása mellett is. Ez a 450 millió birodalmi márka tehát, — bár a törvény kifejezetten nem említi, — a fentebb említett 2600 millió birodalmi márkába természetesen beszámítandó.

Nem mondja meg azonban a törvény azt sem, hogy a 450 millió birodalmi márka miként osztandó meg a jövedelem-, társulati és forgalmiadó között s ez már hiánynak tűnhetik fel, mert hiszen a megosztás természetesen igen sokféleképp történhetik. Egyenlően osztandó tehát fel a kérdéses 450 millió a 3 adónem között?

Fontos rendelkezése az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvénynek az is, hogy a fentemlített 450 millió birodalmi márka az 1920. évi törvény azon garanciális intézkedésének alkalmazásánál számba nem veendő, amely szerint, ha valamely országnak a jövedelemadóból való osztályrésze, illetőleg ennek az illető ország egy-egy lakosára eső része azon átlagos összegnél több mint 20%-kal alacsonyabb, amely az összes országok osztályrészeiből a birodalom egy-egy lakosára fejenként esik, ilyenkor ennek az országnak osztályrésze a 20%-os határ eléréséig a birodalom részére megmaradt adóbevételekből utólagosan kiegészítendő.

Ezzel szemben az új törvény az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvénynek a forgalmiadóra vonatkozó azt a külön garanciális intézkedését az 1927. és 1928. költségvetési évekre nem hosszabbította meg, amely szerint, ha az 1925. és 1926. költségvetési években az országoknak és községeknek a forgalmiadóból való osztályrésze költségvetési évenként 1500 millió birodalmi márkánál csekélyebb összbevételből utaltatnék ki, az osztályrészek akkor is legalább 1500 millió birodalmi márka összbevétel alapulvételével számítandók ki, ha a jövedelem-, társulati és forgalmiadóból való részesedések együttesen 2100 millió birodalmi márkát érnek vagy meghaladnak is.

Fontos rendelkezés az is, hogy az országok községeiknek a jövedelem-, társulati és forgalmiadó átutalásokból való részesítése alkalmával különös tekintettel kötelesek lenni azoknak a kisebb és kevés adóbevétellel rendelkező községeknek helyzetére, amely községek szorult helyzetét különösen terhes kulturális és szociális feladatok teljesítése okozza. Ezek a községek

tehát az országok részéről aránylag magasabb összegekkel dotál-landók, mint a gazdag és nagyobb adóbevételek felett rendelkező községek, szóval ez a rendelkezés az egyes országok kebelén belül az adóbevételeknek a községek által viselendő közterhekkel való összhangba-hozását célozza.

Az országok továbbá a tárgyi (reál-)adókra vonatkozó rendelkezéseik-ben, — a községek birodalmi adórészesedéseinek megállapítása, — valamint községek (községi kötelekek) önálló kivetési alapon nyugvó adói tekintetében arról is gondoskodni kötelesek, hogy a birodalmi jövedelem-, társulati és forgalmiadó bevételeinek átengedéséből eredő, 2400 millió birodalmi márkán felüli többletbevételeik elsősorban a föld-, ház- és ipari adónak az 1927. évi március hó 31-i mérven alul való leszállítására fordíttassanak.

A birodalmi törvény intenciója szerint tehát kívánatos, hogy az orszá-gok és a községek (községi kötelekek) háztartási szükségleteiket elsősorban a birodalmi adók bevételeiből való részesedéseikből fedezzék, a hozadáki adókat pedig leszállítsák.

1927. évi október hó 1-ig a birodalmi kormány a tárgyi(reál)adók és a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adók egységes szabályozása tárgyában kerettörvény (Rahmen-gesetz) javaslatát köteles a birodalmi törvényhozás elé terjeszteni.

Igen fontos az új törvénynek az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvényből átvett alábbi intézkedése is, — amely azonban az 1925. évi törvény szerint csak az 1926. költségvetési évre volt érvényes, míg az 1927. évi április hó 9-én kelt törvény szerint időbeli korlátozás nélkül úgy az 1927 és 1928 költségvetési évekre, valamint a későbbi évekre is hatályos.

Ha valamely község (községi kötelék) azoknak a szükségleteinek mérvét, — amelyek adókból, közszolgáltatásokból és a községi üzemek feles-legéből fedezendőek, — az 1914. évi szükséglet mérvén felül *mértéken túl kiter-jesztí*, az országos kormány vagy az általa megbízott hatóság fel van joga-sítva arra, hogy az illető község (községi kötelék) részére az országos jog értelmében kiutalandó jövedelem- és társulati adó osztályrészt megfelelőleg leszállítsa. A tekintetben, hogy a mértéken túl való kiterjesztés esete fenn-forog-e vagy sem, az országos kormány, vagy az általa megbízott hatóság határoz. A határozat meghozatala alkalmával figyelmet kell fordítani az általános drágulás nagyságára, továbbá arra, hogy a III. szükségadórendelet 42. §-a a községekre (községi kötelekekre) szociális téren új feladatok telje-sítését bízta és hogy az 1914. év óta a község (községi kötelék) viszonyaiban lényeges változások következhetnek be.

Ez a rendelkezés tehát indirekt és — ha szigorúan alkalmazzák, — fel-tétlenül hathatós eszköze lehet a községi túlköltekezések meggátolásának a nélkül, hogy a községek önálló elhatározási és szabadrendelkezési jogköre ily módon csorbát szenvedne.

Az összehasonlítás kedvéért érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy nálunk, Magyarországon az általános kereseti adó bevételeit teljes összegükben városaink és községeink részére engedi át az állam, — a német intézkedéshez tehát nálunk egy esetleges oly intézkedés hasonlíthatna, hogy városaink és községeink mértékentűli költsékezés esetén az általános kereseti adónak nem összes bevételeit, hanem a bevételeknek csak bizonyos hányadát kapják meg az államtól.

Részünkről ily intézkedést nem helyeselhetnénk és Isten ments, hogy ilyesmi jusson az illetékesek eszébe, mert évszázados multtal bíró önkormányzatunk rovására mehetne, amelyre jelenleg is szükségünk van és még nagyobb szükségünk lehet a jövőben, — az önkormányzat szabadsága nálunk sokkal fontosabb érdek, mint a németeknél, akiknél ilyen különben is alig van!

Az olyan vállalatoknak, amelyek a lakosság vízzel, gázzal, vagy villamos-árammal való ellátásának céljait szolgálják, az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvény szerint nincs üzemi helyisége abban a községben, amelyben csak a vezetékek húzódnak át, a nélkül, hogy a vállalatok ott vizet, gázt, vagy villamosáramot szolgáltatnának.

Ezen rendelkezés folytán, — amely a birodalmi törvény szerint az 1927. naptári évvel végződő kivetési időszak folyamán megállapított jövedelem- és társulati adótartozások felosztására vonatkozik, — az említett községek, mint fekvés alapján illetékes községek (Belegenheitsgemeinden) a számításszerű részesedések kiszámításánál figyelembe egyáltalán nem vétetnek.

A több községre kiterjedő ipari üzemek és bányavállalatok adójának felosztása tekintetében követendő eljárást, — amelyet elsőízben az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény szabályozott, — az 1926. évi április hó 27-én kelt törvény pedig, — mint láttuk, — lényegtelenül módosított, az 1927. évi április hó 9-én kelt törvény alapvető rendelkezéseiben változtatta meg, amennyiben az 1927. naptári évvel végződő kivetési időszak jövedelem- és társulati adójának felosztására vonatkozó hatállyal kimondotta, hogy az ilyen ipari üzemeknél és bányavállalatoknál az adótartozás $\frac{1}{10}$ része azon község részére, amelyben a vállalat igazgatásának székhelye fekszik, előzetesen ki nem hasítandó, tehát a jövőben nem a kihasítás után megmaradó $\frac{9}{10}$ rész képezi a felosztás tárgyát, hanem az ilyen vállalatoknak összes adótartozása az illetékes községek között a bevételek, illetőleg kiadások aránya szerint az 1926. évi április hó 27-én kelt Hivatalos Összeállítás ismertetett rendelkezései alapján osztandó föl.

Az előző törvényeknek azokat a rendelkezéseit pedig, amelyek valamely ipari- vagy bányavállalat több községre kiterjedő olyan üzemi helyisége adótartozásának felosztására vonatkoztak, amely községekben az illető vállalat fizetéseket és munkabéreket folyósít, — szintén az 1927. naptári évvel

végződő adókimvetési időszak folyamán kimvetett jövedelem- és társulati adótartozások felosztására vonatkozó hatállyal az új törvény a következőleg módosította:

1. ha valamely biztosító-, bank- vagy hitelvállalat *több községre kiterjedő egységes üzemi helyisége (einheitliche Betriebsstätte)* minden egyes községben bevételre tett szert, vagy ha nem ilyen, hanem

2. más vállalatról van szó s ez a vállalat minden egyes községben fizetéseket és munkabéreket folyósít, ebben az esetben az illető üzemi helyiségre eső egész adótartozásnak az 1. alatti esetben a bevételek a 2. alatti esetben pedig a kiadások alapján való felosztása szempontjából az egységes üzemi helyiségeknek az egyes községekben fekvő részei önálló üzemi helyiségeknek tekintendők. (Ebben az esetben tehát az illető egységes üzemi helyiségre eső egész adótartozásnak az egyes községek közt való felosztása az illető községekben elért bevételek, illetőleg folyósított kiadások aránya alapján eszközöltetik.)

Ha azonban az egységesnek tekintendő üzemi helyiség *nem minden egyes községben* tesz szert bevételekre, vagy nem minden egyes községben folyósít fizetéseket és munkabéreket, — ebben az esetben a felosztási kulcsok alkalmazása szempontjából az illető egységes üzemi helyiség egy község üzemi helyiségeivel azonos szempont alá esőnek tekintendő. (Ilyenkor tehát az üzemi helyiség által elért bevételek, illetőleg a folyósított kiadások mérve alapján való felosztásáról nem lehet szó, hanem az egész adótartozás az egyes községek közt a helyi viszonyok és a községekre az üzemi helyiség fennállása folytán háruló községi terhek figyelembevételével osztandó föl.)

Az új törvény főeltérése tehát az egységes üzemi helyiségek adójának felosztására vonatkozó rendelkezések tekintetében a korábbi törvényekkel szemben az, hogy

1. élesen megkülönbözteti a több községre kiterjedő egységes ipari vállalatokat a valamely ipari vállalatnak több községre kiterjedő egységes üzemi helyiségétől,

2. az egységes üzemi helyiségek adótartozásának felosztása tekintetében a korábbi törvényekkel szemben két esetet különböztet meg és az egyik esetben az egységes ipari üzemek, illetőleg vállalatok adótartozásának felosztására vonatkozó általános szabályokat, a másik esetben pedig az 1920. évi március hó 30-án kelt törvényben föllállított különleges szabályt alkalmazza, amely szerint az adótartozás felosztása az érdekelt községek között a helyi viszonyok és az egységes üzemi helyiség fennállása folytán a községekre háruló terhek figyelembevételével eszközölendő.

A korábbi törvényeknek azt a garanciális intézkedését, hogy, ha valamely országnak a jövedelem- és társulati adóból való részesedése, illetőleg ennek az illető ország egy-egy lakosára eső része valamely számadási évben több mint 20%-kal csekélyebb annál az átlagos részesedésnél, mely az összes

országok részesedéseiből a birodalom egy-egy lakosára fejenként esik, ez esetben a 20%-os határ eléréséig az illető ország osztályrésze a birodalom által utólagosan kiegészítendő, — az új törvény odamódosította, illetőleg korlátozta, hogy ilyen kiegészítésnek csak az illető ország osztályrésze $\frac{1}{3}$ részének erejéig lehet helye.

Figyelemre méltó eltérés a korábbi törvényekkel szemben az is, hogy míg ezek szerint ilyen esetben az illető ország osztályrésze a birodalom részére a jövedelemadóból megmaradó bevételekből egészítendő ki, addig az új törvény szerint a jövedelem- és a társulati adóból megmaradó bevételekből. Ezzel tehát minden kétség el van oszlatva, mert a korábbi törvények rendelkezései alapján arra is lehetett volna következtetni, hogy

1. ez a garanciális intézkedés csak a jövedelemadóra vonatkozik, a társulati adóra ellenben nem, —

2. hogy a garanciális intézkedés ugyan mindkét adónemre vonatkozik, — hisz a korábbi törvények is a jövedelem- és a társulati adó felosztását együttesen tárgyalják illetőleg szabályozzák és kifejezetten az említett garanciális intézkedésnél sem mondják ki, hogy az csak a jövedelemadóra vonatkoznék, — de mindkét adóból való osztályrész kiegészítése a birodalomnak csak jövedelem, — nem pedig társulati adó osztályrészéből is eszközölendő, ami tagadhatatlanul anomália és gyakorlatilag esetleg megvalósítható sem lenne.

Az ingatlanszerzési adó pótlékolása tekintetében, — az érvényben álló határozmányok egyébkénti érintetlenül hagyása mellett, — az 1927. évi április hó 9-én kelt törvény azt a különleges intézkedést lépteti életbe, hogy az ingatlanszerzési adóról rendelkező birodalmi törvény 10. §-ának eseteiben az országok, a községek és a községi kötelekek által a birodalmi adó után kivethető pótlékok együttesen 1%-ot, az ingatlanszerzési adónak ugyancsak a birodalmi törvény 10. §-a alapján első ízben való kivetése alkalmával pedig $\frac{1}{2}$ %-ot meg nem haladhatnak.

Hogy ezt a rendelkezést megérthessük, tudnunk kell, hogy az ingatlanszerzési adóra vonatkozó birodalmi törvény 1927. évi március hó 11-én kelt szövegezése szerint az ingatlanszerzési adó azok után a belföldi ingatlanok után is fizetendő, 1. amelyek olyan rendelkezések alapján, amelyeket a polgári törvénykönyv életbeléptetéséről rendelkező törvény határozmányai érintetlenül hagytak, le vannak kötve, — 2. amelyek személyi egyesülések, intézetek vagy bárminemű alapítványok birtokában vannak, ha az 1. alatti esetben a lekötés időpontjától, a 2. alatti esetben pedig a megszerzéstől, vagy az adókötelezettség legutóbbi beálltának időpontjától kezdve 20 év elmúlt. Ugyancsak az ingatlanszerzési adóról rendelkező törvény 28. §-ának 2. bekezdése szerint az adókötelezettség ezekben az esetekben 1929. évi január hó 1-ével, vagy pedig a törvény életbelépése utáni azon a napon áll be, amelyen a lekötés, illetőleg a megszerzés óta 10 év már eltelt.

A birodalmi adó ezekben az esetekben az ingatlan közönséges értékének csak 1, míg a rendes esetekben 3%-a, ez a körülmény indokolja tehát, hogy a kivethető országos és községi pótlékok is az 1927. évi április hó 9-i törvény szerint alacsonyabbak, mint azok a pótlékok, amelyek egyébként rendszerint kivethetők.

Minthogy azonban időközben az 1928. évi december hó 22-én kelt birodalmi törvény úgy intézkedett, hogy az ingatlanszerzési adótörvény 10. §-a alapján való adókimutatók újabb törvényes szabályozásáig egyelőre elhalasztatnak és minthogy alapadó hiányában önként érthetőleg pótlékok kivetésének sem lehet helye, — ennél fogva az 1927. évi április hó 9-én kelt törvénynek az ingatlanszerzési adótörvény 10. §-a alapján kivetendő birodalmi ingatlanszerzési adó pótlékolása tekintetében felállított különleges szabályai gyakorlati jelentőséggel egyelőre nem, hanem a birodalmi adókimutatók megtörténte után esetleg csak a jövőben birhatnak.

Fontos rendelkezés az is, hogy a birodalom az országoknak és a községeknek azokat a kiadásait, amelyek rájuk a keresetnélküliek gyámlításáról szóló 1924. évi február hó 16-án kelt rendelet határozmányai alapján 1927. évi április hó 1-étől kezdődőleg a munkanélküliek biztosításáról rendelkező birodalmi törvény életbelépéséig hárulnak, — megtéríti.

A megtérítés iránti igényeket az illető ország és az egyes községek nevében a legfelsőbb országos hatóság terjeszti elő, — a birodalom azonban ezeket a kiadásokat de facto csak akkor téríti meg, ha a kiadások szükségessége igazoltatik és ezt a birodalom is elismeri.

A megtérítésre vonatkozó fenti határozmányok legkésőbb 1927. évi szeptember hó 30-án hatályukat veszti.

1) A városok és községek részesedése a birodalmi társasági adó adóbevételeiből.

Ez a részesedés a német városok és községek háztartásai szempontjából összességüként meglehetősen jelentéktelen, de minthogy ezek a részesedések a nagyobb német városok költségvetéseiben rendszerint szerepelnek, az ezen részesedések alapját képező törvényes rendelkezések ismertetése is szükséges.

Az 1926. évi március hó 31-én kelt, a gazdasági helyzet megkönnyítésére szolgáló adómérséklésekről rendelkező törvény 8 §-a szerint az úgynevezett tőketársaságok összeolvadása és szanálása esetén a birodalmi társasági adó 1%-ra mérsékeltek. Ha ezekben az esetekben a társaság ingatlant szerez meg, ilyenkor az ingatlanszerzési adó 1½%-ra csökken, az országok és községek pedig az ingatlanszerzési adó után pótlékokat nem vehetnek ki és értéknövekedési adót nem szedhetnek. Ezek a rendelkezések irányadók az olyan tőke-

társaságok összeolvadásánál is, amelyeknél a beolvasztó társaság alaptőkéjét fel nem emeli.

A birodalmi törvény 9. §-a szerint abban az esetben, ha több vállalatnak hasonló vagy gazdaságilag összefüggő üzemei egyesülnek, — a 8. §. feltételei azonban fenn nem forognak, — kérelemre ugyanazok a rendelkezések alkalmazandók:

1. valamely új tőketársaság alapítása, —
2. valamely már fennálló tőketársaság társasági tőkéjének felemelése, —
3. valamely üzemnek egy tőketársaság által való átvétele alkalmával, ha vizsontszolgáltatás gyanánt a beolvasztó társaság a beolvadó társaság részére társasági jogokat nyújt, saját tőkéjét azonban nem emeli fel.

A birodalmi törvény 10. §-a szerint, ha nyereszkesedési célzattal alakult és gazdasági szövetkezetek összeolvadása alkalmával az összeolvadásban részes szövetkezetek egyikének ingatlanai a beolvasztó szövetkezetre ruháztatnak át, ebben az esetben az ingatlanszerzési adó $1\frac{1}{2}\%$ -ra mérsékeltetik, *az országok és községek pedig az ingatlan szerzése után pótlékokat ki nem vehetnek és értéknövekedési adót nem szedhetnek.*

A fenti bekezdés rendelkezései arra az esetre is megfelelőleg alkalmazandók, ha valamely tőketársaság üzemét egészen vagy részben szövetkezet veszi át s az ilymódon egyesült üzemek hasonneműek vagy pedig gazdaságilag összefüggenek.

A birodalmi törvény 12. §-a szerint *a 8. és 9. §-ok alapján kivetett társasági adó felerészben az országok részére utalandó át és pedig az üzemek egyesítése által hátrányt szenvedett községeik részére s az országok között felosztásra vonatkozó részletes határozmányokat a birodalmi pénzügyminiszter a birodalmi tanács hozzájárulásával állapítja meg.*

Végül a 13. §. szerint a törvény rendelkezései azokra a jogesetekre alkalmazandók, amelyeknek adókötelezettsége az 1925. évi szeptember hó 1-től 1927. évi szeptember hó 30-ig terjedő időben következett be.

Ezen törvényes határozmányok alapján a birodalmi pénzügyminiszternek 1927. évi július hó 28-án a birodalmi tanács hozzájárulásával kiadott rendelete úgy intézkedett, hogy:

Az adócsökkentési törvény 8. és 9. §-a alapján kivetett társasági adó 50%-a az országok részére utaltatik át és ezen 50%-nak *a községek (községi kötelelékek) között való felosztása tekintetében az országos kormányok rendelkeznek.*

A tőketársaságoknak az adócsökkentési törvény rendelkezései értelmében való összeolvadása, illetőleg az adócsökkentési törvény 9. §-a szerinti üzemek egyesítése esetén a kivetett adóból azok az országok részesednek, amelyeknek területén a beolvadó (egyesülő) üzemek üzemi helyiségei a beolvadás (egyesülés) időpontjában vannak.

A tőketársaságok szanálása alkalmával kivetett adóból azok az országok részesednek, amelyeknek területén az adókötelezettség keletkezése idején a tőketársaságok üzemi helyiségei vannak.

Ha a kivetett társasági adóból több ország bír részesedési jogosultsággal, ebben az esetben az illetékes adóhivatal az illető országok kormányaival a megállapított adót közli s ha az országos kormányok ettől a közléstől számított 2 hónapon belül kijelentik, hogy az adó felosztásában megegyeztek, az általuk egyességlel megállapított részesedési arány a mérvadó.

Ha pedig egyességlel megállapított részesedési arányt az adóhivattal kellő időben nem közöltek és az országok az országos adóhivatalnál a részesedési arányoknak méltányossági alapon való megállapítását sem kérelmezték, ebben az esetben az adóhivatal a részesedési arányokat azoknak a munkásoknak lélekszáma alapján állapítja meg, akik az érdekelt országok területén levő üzemi helyiségekben a mérvadó időpontban foglalkoztatva voltak.

Az adóhivatal a részesedési arányok megállapítását az érdekelt országos kormányokkal közli. Az országos kormányok ettől a közléstől számított 1 hónapon belül a megállapítás ellen az országos adóhivatalhoz panaszt nyújthatnak be, az országos adóhivatal döntése ellen pedig a végérvényesen határozó birodalom pénzügyi főtörvényszékhez további panasszal élhetnek.

Ezenkívül minden érdekelt ország az adóösszeg közlésétől számított 2 hónapon belül kérheti, hogy az illetékes országos adóhivatal a részarányokat méltányos mérlegelése alapján állapítsa meg. Az országos adóhivatal a megállapítás alkalmával különösen az adóbevételeknek az érdekelt községeknel bekövetkezett vagy várható csökkenését és a szociális téren teljesítendő kiadások növekedését köteles megfelelően figyelembe venni. Az országos adóhivatal a megállapítás előtt a tényállás rövid ismertetése mellett az országos kormányoknak módot nyújt arra, hogy nyilatkozataikat előterjeszthessék, ennek megtörténte után pedig a részarányokat megállapítja s az országos kormányokkal közli. Megállapítása ellen 1 hónapon belül a pénzügyi főtörvényszékhez panasz nyújtható be. A pénzügyi főtörvényszék döntése alkalmával a fentebb említett körülményeket szintén mérlegelni köteles.

Az érdekelt vállalatok és községek a birodalmi pénzügyi hatóságok, valamint az országos kormányok felhívására a részarányok megállapítására szükséges adatokat előterjeszteni kötelesek.

A részarányok jogérvényes megállapítása után, — amennyiben az adó be is fizettetett, — az adóhivatal az egyes országokra eső adóösszegeket megállapítja és kiutaltványozza.

Végül megemlítjük még, hogy az 1926. évi március hó 31-én kelt adócsökkentési törvény érvényességi időtartamának meghosszabbításáról rendelkező 1927. évi július hó 16-án kelt birodalmi törvény

az adócsökkentési törvény fentebb ismertetett rendelkezései érvényességének időtartamát az 1927. évi október hó 1-től 1928. évi szeptember hó 30-ig, az 1928. évi november hó 28-án kelt birodalmi törvény pedig az 1928. évi október hó 1-től 1929. évi szeptember hó 30-ig felmerülő adóköteles jogesetekre is kiterjesztette. Utóbbi törvény szerint tehát az országok és közvetve a községek a tőketársaságok összeolvadása, illetőleg szanálása és a gazdasági szempontból összefüggő üzemek egyesítése esetén kivetendő birodalmi társasági adóból az 1929. évi szeptember hó 30-áig bezárólag keletkezett adóalapok után részesednek.

VI. FEJEZET.

A birodalmi törvényeknek azokra az országos adókra vonatkozó rendelkezései, amelyeknek bevételeiből a községek is részesülnek.

Az országos, de a községeket is érdeklő azon adók közül, amelyeknek bevételeiből a községek rendszerint részesülnek, a birodalmi törvények a hozadéki, — az értéknövekedési — és a pénz elértéklenedésének a művelés alatt álló ingatlanoknál való kiegyenlítése fejében kivetett adó tekintetében foglalnak magukban intézkedéseket.

Az értéknövekedési adó azonban *a birodalmi törvények rendelkezései szerint* nem szükségkép országos adó, hanem önálló községi adó is lehet s az értéknövekedési adót ebben a fejezetben csak azért tárgyaljuk, mert a birodalmi törvények elsősorban mégis mint országos adót szabályozzák.

A) A birodalmi törvények rendelkezései a hozadéki adók tekintetében.

Az 1920. évi március hó 3-án kelt birodalmi törvény szerint az országok az ingatlan vagyronra és az ipari üzemekre vethetnek ki adókat. Ezek az adók az érték, a hozadék, a hozadéki képesség vagy pedig az ingatlanvagyon, illetőleg az ipari üzem terjedelme alapján szedhetők.

Az országok a hozadéki adókat a községek (községi kötelékek) részére egészben vagy részben átengedhetik.

A hozadéki adók jövedelmi adókká nem fejleszthetők ki. Ennek folytán tehát az olyan ismertető jelek, amelyek az adóköteles személyes teljesítőképességének mérvére utalnak, az adókivetések alapjául nem vehetők.

Rendkívül nagy horderejű intézkedés ez s ennek az intézkedésnek következménye az a mélyreható eltérés, amely az egyes német országok ipari adói és a mi általános kereseti adónk közt van. Általános kereseti adónk ugyan elméleti szempontból kétségtelenül a német országok ipari adóinak felelnek ugyan meg, a jövedelemadó mellett azonban mégis második személyes adónak, sőt valósággal speciális második jövedelem-

adónak tekinthető, Németországban ellenben az ipari adók a hozadéki, — tehát a föld-, ház- stb. adók sorában foglalnak helyet.

Az ingatlanvagyon és az ipari üzemek utáni adók csak abban az országban vethetők ki, amelynek területén az ingatlanvagyon, vagyis a földbirtok vagy a ház (épület), illetőleg az álló (helyhez kötött) ipar (stehendes Gewerbe) folytatására szolgáló üzemi helyiség fekszik. Ilyen üzemi helyiségnek tekintendők az üzem székhelyén kívül a műhelyek, bevásárlási és eladási telepek, irodák, fióktelepek stb.

Ha ugyanannak az ipari vállalatnak üzemi helyiségei több ország területén fekszenek, ebben az esetben az illető országok az ipari vállalatot csak »részarányosan« (anteilig) vonhatják (ipari) adó alá.

A birodalmi törvény nem mondja meg közelebbről, mit ért »részarányos« adóztatás alatt, — amit annál feltűnőbbnek tartunk, mert e tekintetben a későbbi módosító törvények sem állapítanak meg részletesebb intézkedéseket.

Úgy látszik tehát, hogy a birodalmi törvényhozás következetesen ragaszkodik ahhoz a nyíltan ugyan ki nem jelentett, de hallgatólag szem előtt tartott álláspontjához, hogy ezen a téren az országok felségjogát nem korlátozza, hanem bölcs belátásukra bizza a »részarányos« adóztatás elvének gyakorlati megvalósítását.

A birodalmi törvényhozásnak a kifejezett törvényes szabályozástól való tartózkodása e tekintetben odáig megy, hogy még a jogorvoslati eljárás szabályozása alkalmával sem állapítja meg, hogy az illetékes hatóságok a vitás kérdésben milyen alapelvek szem előtt tartásával hozzák meg döntésüket?

Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény 11. §-a szerint ugyanis — s ezt a rendelkezést a későbbi törvények minden módosítás nélkül szóról-szóra átvették, — ha az adókötelest több országban ugyanazon adótárgy után hasonló fajta adókkal adóztatták meg, *ebben az esetben igénye van az adótárgy felosztására*, a felosztásnál irányadó szempontokról azonban egyetlen szóval sem emlékezik meg, sőt kötelező rendelkezéseket e tekintetben a jogorvoslati fórumok kijelölése alkalmával sem állapít meg.

A hálalóipar — ideértve a hálalókereskedelem — csak azokban az országokban adóztatható meg, amelyeknek területén a hálalóipart, illetőleg hálalókereskedelmet folytatják. Az 1920. évi március 30-án kelt birodalmi törvénynek ezt az intézkedését a későbbi módosító törvények is változatlanul érvényben hagyták.

Az 1923. évi június hó 23-án kelt birodalmi törvény az országoknak a hozadéki adók kivetésére vonatkozó jogkörét annyiban korlátozza, amennyiben az adókivetéseknél az üzemek gazdaságosságának figyelembevételét is kötelezővé teszi, e meglehetősen elasztikus fogalom körülírását azonban mellőzván, ennek a rendelkezésnek gyakorlati érvényesítését az egyes országok kormányaira bizza.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény szerint, ha az országok a föld-, ház- és az ipari adókat az érték ismertetőjelei alapján vetik ki, ilyenkor ezeknek az adóknak kivetésénél is a birodalmi vagyoadó kivetésénél alapulvett értékek irányadók.

Ugyanezen törvény szerint a hozadéki adók kivetésénél az olyan adózási ismérvek figyelembevétele, amelyek az adóköteles személyes teljesítő-képességének mérvére utalnak, — ezentúl is tilos ugyan, *ez a rendelkezés azonban nem zárja ki az olyan ismérvek figyelembevételét, amelyek az ingatlan-vagyonnal, vagy az ipari üzemmel gazdasági összefüggésben vannak.* Ilyen ismérvek elsősorban nyilván a gazdasági, illetőleg üzleti adósságok és az ezek után fizetendő kamatok.

A hozadéki adókra vonatkozó birodalmi rendelkezések közé sorozható az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvénynek az a már fentebb a birodalmi adókból való részesedések tárgyalásánál ismertetett rendelkezése is, miszerint az országok kötelezve vannak arra, hogy hozadéki adóik, a községek saját adói és a községeknek a birodalmi adó átutalásokból való részeltetése tekintetében olyan intézkedéseket léptessenek életbe, hogy a jövedelem-, társulati és forgalmiadóból eredő, 2-4 milliárd márkán felüli osztályrészeik elsősorban a föld-, ház- és ipari adók 1927. évi március hó 31-i mérvének leszállítására használtassanak fel.

A birodalmi törvényhozás intenciója tehát az, hogy a hozadéki adók lehetőleg leépíttessenek és az országok, valamint a községek háztartási szükségleteiket elsősorban a birodalmi adókból való részesedésekből és a hozadéki adókon kívüli egyéb bevételeikből fedezzék.

Ugyanezt a célt tartotta szem előtt a birodalmi törvényhozás akkor is, amikor ugyancsak az 1927. évi április hó 9-én kelt törvényben kimondotta, hogy az országos kormányok a községeknek (községi köteleknek) söradó szedését csak akkor engedhetik meg, ha a söradó életbeléptetése, vagy az adótételek emelése következtében az adózó közönségre háruló tehertöbblet más téren, *különösen pedig a föld-, ház- és ipari adók megfelelő leszállítása által kiegyenlítettik.*

Ezt a rendelkezést alább, a községek önálló kivetési alapon nyugvó adóit tárgyaló fejezetben részletesebben is ismertetjük.

Végül meg kell említenünk azt is, hogy az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvény azzal az intézkedésével, — amely szerint a lakosság részére vizet, gázt vagy villamos áramot szolgáltató vállalatoknak *nincs üzemi helyisége* azokban a községekben, amelyeken csak a vezetékek húzódnak át, a nélkül azonban, hogy a vállalatok a kérdéses községekben vizet, gázt vagy villamos áramot szolgáltatnának, — *az országoknak a hozadéki adók kivetésére való jogkörét nem korlátozta,* mert ez a rendelkezés a birodalmi törvény félre nem érthető szavai szerint kizárólag az 1927. naptári évvel végződő kivetési időszak folyamán megállapított jövedelem- és társulati adótartozások fel-

osztására vonatkozik. Ipari adóval tehát a kérdéses vállalatok az olyan községekben is megadóztathatók, amelyeken át csak a vezetékek húzódnak, mert maguk a vezetékek is mint üzemi berendezések a birodalmi törvények félre nem érthető rendelkezései szerint üzemi helyiségnek tekintendők, az ipari adó pedig az üzemi helyiség fekvése alapján vethető ki.

B) A birodalmi törvényeknek az értéknövekedési adóra vonatkozó rendelkezései.

Az értéknövekedési adó (Wertzuwachssteuer) tekintetében az 1923. évi június hó 23-án kelt birodalmi törvény csak egyetlen intézkedést állapít meg, amely szerint, ha az országok és a községek (községi kötelekek) az ingatlan vagyon tulajdonának átruházása (átszállása) alkalmával értéknövekedési adót szednek, — az eladási árnak a vételárt meghaladó többletét —, amely többlet értéknövekedés gyanánt adó alá esik, a márkának a vétel és az eladás idejében való belső vásárló ereje összehasonlítása útján kell kiszámítani.

Ez a törvényes rendelkezés kétségtelenül az infláció szüleménye, indokául a márkának katasztrofális értékzuhanása szolgált. Az ingatlanok értéke ugyanis a pénz elértéktelenedése folytán napról-napra emelkedett s ha a későbbben csillagászati számok magasságára emelkedett eladási árak a jó, illetőleg a jobb márkában való sokkal alacsonyabb vételárakkal hasonlítottak volna össze, ebben az esetben minden ingatlan eladása alkalmával papírmárkában horribilis értéknövekedési adót kellett volna kivetni.

Talán egyszerűbb és célirányosabb lett volna a márka belső vásárló ereje helyett a márkának a vétel és az eladás időpontjában való külföldi jegyzéseit, illetőleg az aranymárka értékét alapul venni, mert a belső vásárlóerő megállapítása komplikált feladat és igen hosszadalmas és labilis számítások eredménye, — a törvényes rendelkezést azonban mindamellett abból a szempontból is fontosnak tartjuk, mert az aranymárkában, illetőleg az értékálló valutában való adóztatás előhírnökének tekinthető. Másfelől pedig a birodalmi törvényhozás ezzel a rövid intézkedéssel nagy igazságtalanságoknak is vette elejét, mert pld. az 1919. évi papírmárkában való vételi és az 1923. évi papírmárkában való eladási árnak összehasonlítása abszurd eredményekre vezetett volna, minthogy majdnem az egész eladási ár adóköteles értéknövekedés gyanánt jöhetett volna számba.

Az 1925. évi augusztus 10-én kelt birodalmi törvény már kötelező módon írja elő, hogy az országok, vagy pedig az országok jog alapján és tüzetesebb rendelkezéseihez képest a községek (községi kötelekek) értéknövekedési adót szedjenek az olyan ingatlanok elidegenítése alkalmával, amely ingatlanok eladói tulajdonukat az 1919. évi január hó 1-étől 1924. évi december hó 31-ig terjedő időben szerezték. Az eladási és a vételár

összehasonlításánál a márkának az eladás és a vétel időpontjában való belső vásárló erejéből kell kiindulni, — ez az intézkedés tehát lényegileg azonos az 1923. évi birodalmi törvény rendelkezésével.

Az 1923. és 1925. évi birodalmi törvények ezen két rövid intézkedésen kívül a részletek szabályozása és az értéknövekedési adó rendszerének kiépítése az országok, illetőleg a községek hatáskörében maradt.

C/a) A birodalmi törvények rendelkezései a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából beépített telkek különleges megadóztatása tekintetében.

Az országoknak és községeknek a birodalmi adókból való részesedések után sorrendben legfontosabb bevételi forrásait azok az adók képezik, amelyeket a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából a beépített telkekre vetnek ki.

Ezt a bőséges adóforrást elsőízben az 1924. évi február hó 14-én kelt ú. n. III. szükségadórendelet nyitotta meg az országok és a községek előtt. A III. szükségadórendelet határozmányait az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény sok tekintetben megváltoztatta.

A beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adók a német városok és községek háztartásai szempontjából annyira fontosak, hogy az idevonatkozó törvényes rendelkezések részletes ismertetése előtt a könnyebb megértés kedvéért sem lesz érdektelen a következőket előrebocsátanunk:

Mint ismeretes, a világháború befejezése után a valuták értékromlása a német márka katasztrófájában érte el tetőpontját, — a német márka ugyanis idők multán a szó legszorosabb értelmében teljesen értéktelen papírronggyá lett. Ennek következtében azok, akik vagyonukat szerencsétlenségükre papírmárkába fektették és a papírmárkától idejében meg nem szabadultak, — vagyonukat egészen elvesztették. Ezzel szemben az ingatlanok a pénz elértéktelenedése folytán értéküket nem veszítették el, az ingatlanok értéküket, ha ez az érték a világháború előtti értékhez képest aranymárkában kifejezve csökkent is, nagyban egészben véve mégis megtartották és ez az érték mindenesetre a márka békebeli értékének jelentős %-ában volt kifejezhető.

A pénz értékének állandósulásával tehát már az egyenlő teherviselés elvének szempontjánál fogva is parancsolóan szükségesnek mutatkozott, hogy a pénz elértéktelenedésének kiegyenlítése céljából az elértéktelenedéstől megmenekült ingatlanok különlegesen és igen erősen megadóztattassanak. (Vajjon miért nem jutottak nálunk az illetékesek ilyen adó életbeléptetésének gondolatára? Pedig így a legbőségebb bevételi forrásokat nyithatták volna meg a kincstárnak, esetleg az önkormányzati testületeknek is s a közterhek jelentékeny részét a legteherbíróbb vállakra rakhatták volna?)

De különös figyelemmel volt a német birodalmi törvényhozás arra is, hogy az ingatlanok nemcsak általábanvéve menekültek meg az elértéktelenedéstől, hanem tulajdonosaik sok esetben épen a valuta elértéktelenedése folytán, messzemenő előnyökhöz jutottak. Egyes olyan ingatlanok értéke ugyanis, amelyek békében erősen meg voltak terhelve, jelentékenyen növekedett annak következtében, hogy tulajdonosaik békebeli jó márkában felvett tartozásaikat vagy legalább tartozásaiknak jelentős részét érték-telen papírmárkában fizették vissza s így ingatlanaikat egészben vagy részben tehermentesítették. Ez a körülmény tehát még szükségesebbé tette az ingatlanoknak a pénz értékének állandósulásával való különleges és erős megadóztatását.

Ezen szempontok mellett a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetendő adók az országok és községek részére új és bőséges bevételi forrásokat is voltak megnyitandók, amelyekre azoknak annál nagyobb szükségük volt, mert egyfelől a legfontosabb egyenesadók kivetésének joga a világháború után az országokról és községekről a birodalomra szállott át és ezeknek az adóknak bevételeiből ezek a köztestületek ezentúl csak részesedéseket kaptak, másfelől mert az infláció megszűntével annak az egészségtelen gazdálkodásnak is meg kellett szűnnie, amely az országok és községek háztartási hiányait a birodalom által nyújtott pótlékokkal igyekezett kiegyenlíteni.

Végül az új adónak kellett az addig fennállott lakásépítési adót is helyettesíteni és az általános pénzügyi szükségletek fedezése mellett a lakásépítési tevékenységnek közbevételek rendelkezésre bocsátásával való támogatását is lehetővé tenni.

A birodalmi jog határozmányai a beépített telkeknek pénzértéktelenedést kiegyenlítő adója tekintetében úgynevezett keret szabályok, — az országok és az országok részletesebb intézkedéseihez képest a községek ezen keretszabályok alapján vetik ki az adót.

Az adó súlyosságára való tekintettel a birodalmi törvényhozás a keretszabályokat oly módon állapította meg, hogy az egyes adófizetők helyzetére és gazdasági viszonyaira is messzemenő figyelemmel volt.

E mellett azonban ezeket az adókat az országok és községek fennálló adórendszerébe is be kellett illeszteni s azokkal szerves kapcsolatba hozni. Ezért a birodalmi jog szabályai az országoknak meglehetősen tág körben szabadkezet biztosítanak az adó közelebbi szabályozása és kiépítése tekintetében.

Nem csodálható tehát, hogy a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adók a 18 német államban egymástól nagyban különböznek, legfőként pedig az adókulcsok magassága, az adómentességek és az adómérséklések tekintetében.

Már az adó neve sem egységes az egyes országokban, amennyiben a német birodalmi statisztikai hivatal kiadásában megjelent »Verwaltungs-aufbau, Steuerverteilung und Lastenverteilung im Deutschen Reich« című mű 196. oldalán foglalt összeállítás szerint ezeknek az adóknak a német országokban az 1925/1926., 1926/1927. és 1927/1928. zárszámadási években a következő elnevezései voltak :

házbéradó Poroszországban, Braunschweigban, Mecklenburg-Strelitzben, Schaumburg-Lippeben és Waldeckben,

felértékelési adó Szászországban, Thüringiában és Lübeckben,

háztelhermentesítési adó (Gebäudeentschuldungssteuer) Württembergben és az 1926. zárszámadási évtől kezdve Lippében,

különleges házadó (Gebäudesondersteuer) Badenben,

külön házadó (Sondergebäudesteuer) az 1926. zárszámadási évtől kezdve Hessenben,

bér- vagy házbéradó (Miet- oder Mietzinssteuer) Brémában, Mecklenburg-Schwerinben és az 1925. zárszámadási évben Lippében,

a beépített telkek adója, vagy különleges adója Anhaltban, Oldenburgban és az 1925. zárszámadási évben Hessenben,

a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából a beépített telkekre kivetett adó Bajorországban s végül

a pénzértéktelenedés kiegyenlítésére szolgáló földadóptólik (Grundsteuerzuschlag) Hamburgban.

Ugyanezekben a zárszámadási években az adónak a birodalmi törvényben szabályozott két módozata közül

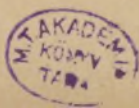
1. a különös felértékelési adó formáját választották: Szászország, Thüringia, Oldenburg az oldenburgi országrész számára (az 1926. zárszámadási évtől kezdve), Braunschweig, Anhalt, Lippe, Mecklenburg-Strelitz és Waldeck,

2. az ingatlanvagyon különleges adójának formáját választották: Poroszország, Bajorország, Württemberg, Baden, Hessen, Mecklenburg-Schwerin, Oldenburg, (Lübeck és Birkenfeld országrészek számára), Schaumburg-Lippe, Hamburg, Bréma és Lübeck.

A birodalmi jog határozmányai szerint a pénzértéktelenedést kiegyenlítő adó lehet 1. kizárólagosan országos adó, amelynek bevételeiből azonban az országok a községeket és a községi kötelekeket megfelelően részesítik, lehet 2. országos adó és az országos adó mellett ettől függetlenül kivetett községi adó, vagy lehet 3. országos adó, amely adó után azonban a községek, vagy a községek és a községi kötelekek pótlékokat vethetnek ki.

Mind a három módozatot felhasználták a német államok a beépített telkek megadóztatásánál, amennyiben ez az adó

1. kizárólagosan országos adó a községeknek (itt-ott a községi kötelekeknek is) az adó bevételeiből való részesedése mellett Poroszországban, (ahol

1926. június 30-ig a községek ezenfelül az országos adó után pótlékokat is szedtek), Bajorországban, Badenben, Thüringiában, Mecklenburg-Schwerinben (1926. március 31-ig azonban ebben az országban a városok és a velük egyenlő sorba helyezett községek az országos adó után pótlékokat vetettek ki), — Braunschweigban, Lippeben, Mecklenburg-Strelitzben, Waldeckben, Brémában és Lübeckben, —

2. országos adó és az országos adó mellett, ettől függetlenül kivetett községi adó Württembergben (ennek az országnak községei ezenfelül még pótlékokat is kivethettek) és Anhaltban; Hessenben pedig a községek és a községi kötelek az országos adó mellett önálló adót szedtek.

Végül a pénzleértéktelenedés kiegyenlítő adója,

3. országos adó a községek pótlékolási jogával Schaumburg-Lippeben és Hamburgban és országos adó a községek és községi kötelek pótlékolási jogával Szászországban és Oldenburgban.¹⁾

A III. szükségadórendelet alapvető rendelkezése szerint az országok és az országos jog részletesebb határozmányai értelmében a községek (községi kötelek) a bérleti ügy szabályozásával kapcsolatban a művelés alatt álló ingatlanokra adót vetnek ki.

Ehhez az alapvető rendelkezéshez a birodalom, országok és községek közti pénzügyek szabályozásának módosításáról szóló 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény azt a kiegészítő megállapítást fűzi, — ami a III. szükségadórendelet fenti határozmányából kétségtelenül ki nem tűnt s így vitatható volt, — hogy a törvény értelmében művelés alatt álló ingatlanoknak tekintendők és így megadóztathatók az ipar, valamint a mezőgazdaság használatában álló gazdasági épületek is.

Ugyancsak az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény szerint azonban az egyes országok megfelelőleg intézkedni kötelesek, hogy a mezőgazdasági épületek az adózás alól mentességet nyerjenek-e s ha igen, mennyiben?

Az adó bevételei a III. szükségadórendelet szerint az országok és a községek (községi kötelek) általános pénzügyi szükségleteinek és első-sorban azoknak a kiadásainak fedezésére fordítandók, amelyeket a rendelet 42. §-a önálló szabályozásuk tárgyául átengedett. Az országok és községek (községi kötelek) az adó bevételeinek legalább 10%-át új lakások építésének céljaira kötelesek fordítani, az általános pénzügyi szükségletek fedezésére tehát legfeljebb 90% fordítható.

Az 1925. évi augusztus 10-én kelt törvény szerint az általános pénzügyi szükségletek fedezésére a teljes békebérek elérésének időpontjáig a békebéreknek legalább 20 és legfeljebb 30%-a fordítandó. Ha pedig a tényleges bérek a békebérek fölé emelkednek, a tényleges bérek és a békebérek különbözetének legfeljebb $\frac{1}{3}$ része is az általános pénzügyi szükségletek fedezésére fordítható.

¹⁾ L. az idézett mű 196. oldalát.

Az adónak az általános pénzügyi szükségletek fedezésére fenn nem tartott része az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény szerint a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó. És pedig erre a célra fordítandó 1926. évi április hó 1-től 1928. évi március hó 31-ig a békebéreknek legalább 15—20%-a, a későbbi időkre ezen célra fordítandó százalék minimumát a birodalmi kormány a birodalmi tanács hozzájárulásával állapítja meg. A birodalmi kormány azonban a birodalmi tanács hozzájárulásával ezt a legkisebb százalékot általában, vagy pedig egyes országokra nézve mérsékelheti, ha ezt az általános gazdasági viszonyok vagy pedig valamely ország különös viszonyai sürgősen szükségessé teszik. Az országok továbbá az adónak a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó részét külön is megállapíthatják és kivethetik s az adónak ezzel a részével azokat az épületeket is megterhelhetik, amelyek a beépített telkekre a pénzértécsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetendő adó alól esetleg fel vannak mentve. (Pl. a mezőgazdasági épületek.) Az adónak azon része helyett, amely az építési tevékenység előmozdítására fordítandó, az országok a birodalmi törvény által szabályozott adótól egészen különböző, attól független adót is szedhetnek.

Az adónak a lakásépítési tevékenység előmozdítására szánt része az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény szerint elsősorban kislakásoknak a szegényebb lakosság és a sokgyermekes családok részére való építésére, valamint az effajta régi lakásoknak karbantartására fordítandó. Az említett egyénnel, illetőleg családokkal azonos szempont alá esnek az olyan hitelezők és takarékbetétulajdonosok (Sparer) is, akik az infláció folytán vagyonukat elvesztették. Az adónak a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó részéből az országok a vagyontalan sokgyermekes családok és a háborúban súlyosan megsebesültek, főleg pedig a »hadi vakok« (Kriegsblinde) részére lakásépítés céljaira a lakásépítési költségek teljes összegének erejéig kölcsönöket is nyújthatnak.

Ezekből a rendelkezésekből kitűnőleg az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény az adó bevételeinek felhasználása tekintetében a III. szükségadórendelettel szemben lényeges újításokat léptetett életbe. A III. szükségadórendelet ugyanis kifejezetten csak az adó bevételeiből a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó rész *minimumát* szabta meg, minek folytán közvetve az általános pénzügyi szükségletek fedezésére szolgáló rész *maximuma* is megállapítást nyert. Ellenben nem állapította meg a III. szükségadórendelet a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó rész maximumát, sem pedig az általános pénzügyi szükségletek fedezésére szolgáló rész minimumát.

Viszont az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény az adó bevételeiből az általános pénzügyi szükségletek fedezésére szolgáló résznek úgy minimumát, mint maximumát kifejezetten megállapítja, a lakásépítési tevé-

kenység előmozdítására szolgáló résznek azonban a III. szükségadórendelet szellemében, — bár más mérték szerint, — szintén csak a minimumát állapítja meg. Ennek következtében a béreknek idő múltán való fokozatos emelkedése s az adó bevételeinek ezzel kapcsolatos növekedése folytán automatikusan a bevételek mindnagyobb része fordítható a lakásépítési tevékenység előmozdítására. Ez valóban igen hathatós módszer a lakásépítési tevékenység alapos fellendítésére s úgy látszik, hogy a törvényesszabályozásnak is ez képezte az indító okát.

A tanulmányunk IX. fejezetében közölt statisztikai táblázat szerint az 1925/1926. zárszámadási évben a községek és a községi kötelek a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adó bevételeiből 225·5 millió birodalmi márkát fordítottak általános pénzügyi szükségleteik fedezésére és 324·9 millió birodalmi márkát, tehát jóval jelentékenyebb összeget a lakásépítési tevékenység előmozdítására. Ezzel szemben az országok ugyanebben a zárszámadási évben az adó bevételeiből 426·4 millió birodalmi márkát fordítottak az általános pénzügyi szükségletek fedezésére, 227 millió birodalmi márkát pedig a lakásépítési tevékenység előmozdítására. Ebből kitűnik, hogy az 1925/1926. zárszámadási évben a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adó szociális jelentősége az országoknál jóval csekélyebb volt, mint a községeknél s az adónak pénzügyi bevételi forrás szempontjából való fontossága az építkezési tevékenység szempontjának fontosságát az országoknál jelentékenyen meghaladta.

A Hansa városok pedig ugyancsak az 1925/1926. zárszámadási évben az adó bevételeiből az általános pénzügyi szükségletek fedezésére 11 millió, a lakásépítési tevékenység előmozdítására pedig 43·4 millió birodalmi márkát fordítottak.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet az adókulcsot közvetlenül egyáltalán nem és, — mint alább látni fogjuk, — közvetve is csak a felértékelési adó formájában kivetett adónál állapította meg. Ellenben az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény közvetlenül ugyan szintén nem, közvetve azonban az adókulcs minimumát az adó mindkét formájánál kötelező erővel megállapítja, mert abból, hogy az általános pénzügyi szükségletek fedezésére a békebéreknek legalább 20—30%-a, — a lakásépítési tevékenység előmozdítására pedig legalább 15—20%-a fordítandó, nyilvánvaló, hogy az adókulcs nem lehet alacsonyabb, mint a békebérek $20+15=35\%$ -a.

A lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó rész minimumát az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény a III. szükségadórendelettel szemben jelentékenyen felemelte, amennyiben utóbbi szerint az adó bevételeinek legalább 10%-a volt erre a célra fordítandó, — az 1925. évi törvény szerint pedig, tekintettel arra, hogy a fentiek szerint a minimális adókulcs a békebérek 35%-ánál alacsonyabb nem lehet, hogy továbbá a béreknek legalább 15%-a fordítandó a lakásépítési tevékenység előmozdítására,

a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó rész minimuma a minimális kulcs alapján járó adónak legalább $\frac{15}{35} \times 100 = 42.87\%$ -át teszi ki.

Eltérés az is, hogy, míg az 1924. évi III. szükségadórendelet szerint a lakásépítési tevékenység előmozdítására az adó bevételeiből legalább 10%-ot kellett fordítani és ezt a százalékot leszállítani nem lehetett, addig az 1925. évi törvény szerint bizonyos esetekben ennek a minimumnak mérslése is meg van engedve.

Végül az 1925. évi törvény a lakásépítési tevékenység fogalmát is pontosabban körülírta, amennyiben a »Neubautätigkeit« szó helyett — amely szón csak a III. szükségadórendelet céljának és későbbi rendelkezéseinek figyelembe vétele mellett lehetett a szoros értelemben vett lakásépítési tevékenységet érteni, — a »Bautätigkeit auf dem Gebiete des Wohnungswesens« körülírást használja s ily módon minden esetleg felmerülhetl kételynek elejét veszi. Különös szociális érzéssel hangsúlyozást nyer az is, hogy a lakásépítési tevékenység előmozdítása alatt is elsősorban a szegényebb néposztály részére való kislakások stb. építése értendő.

Az 1924. évi szükségadórendelet az országokat felhatalmazza arra, hogy a bérek fizetését az 1922. évi március hó 24-én kelt birodalmi törvény határozmányaitól eltérőleg is szabályozhassák. Az országok ezzel a felhatalmazással olymódon kötelesek élni, hogy a bérösszegek az általános gazdasági helyzet javulásával a béreket lassanként megközelítsék. E tekintetben az egyes országok és községek adóbeli szükségletei mellett az általános érdekekre is kellő figyelmet kell fordítani, illetőleg különös tekintettel kell lenni arra, hogy a házak karbantartása és jókarba helyezése biztosíttassék, a bérlők pedig a béreket megfizetni képesek legyenek. Békebérenek tekintendő annak a bérösszegnek aranymárkában kifejezett értéke, — amelyet az 1914. évi július hó 1-ével kezdődő bérleti időszakra kölcsönös megegyezéssel megállapítottak.

Az 1925. évi törvény a III. szükségadórendeletnek ezt a szakaszát szintén módosította és pedig olyanformán, hogy 1. a békebérek megközelítése helyett csak a béreknek a gazdasági helyzet javulásával való fokozatos emelése kötelező, — 2. a bérösszegnek pedig a karbantartási stb. költségeken felül a fizetendő adót és pedig ennek úgy az általános pénzügyi szükségletek fedezésére, — valamint a lakásépítési tevékenység előmozdítására szolgáló részét is fedezniök kell.

Minthogy pedig a bérösszegeket a bérlők fizetik, ebből a rendelkezésből megállapítható, hogy a törvényhozó intenciója szerint a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adót végeredményben a bérlők fizetik, vagyis a bérbeadó az adó terhét a bérlőre hárítja át. Sőt, — mint alább látni fogjuk, — a különös felértékelési adónál kifejezetten is ki van mondva, hogy ez az adó a bérek alakulásának az országok által való

szabályozása alkalmával *a bérlőre áthárítandó* s az ingatlanvagyon megadóztatásának formájában jelentkező adónál is van egy rendelkezés, amely szerint az egyes országok olymódon is intézkedhetnek, hogy az adó a törvényes bérekben ugyan benn nem foglaltatik, a bérbeadó azonban jogosítva van azt a bérlőre áthárítani.

Ki viseli tehát végeredményben a beépített telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adó terhét? Ha ez az adó a békebérek bizonyos százalékában van megállapítva és a törvényhozó az áthárítást kifejezetten el nem tiltja, természetesen a bérlő. Még inkább a bérlőre hárul azonban az adóteher akkor, ha az áthárítás nemcsak hogy eltiltva nincs, de meg van engedve, sőt az áthárításra a bérbeadó egyenesen kötelezve van, mint a törvény kifejezett rendelkezése szerint a felértékelési adónál. A III. szükségadórendelet és az 1925. évi törvény hangzatos elnevezése tehát: »a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából a beépített telkekre kivetendő adó«, meglehetősen megtévesztő s ennek az elnevezésnek valódi értelmét és tulajdonképeni jelentését megállapítani nem a legkönnyűbb feladat.

Mert, ha a pénz elértéktelenedésének a beépített telkeknél való kiegyenlítéséről beszélünk, nem látszik-e plauzibilisnek előttünk, hogy ezt az adót az ingatlantulajdonosok ne csak névleg fizessék, hanem annak terhét valóban viseljék is, hisz az ingatlantulajdonosok voltak azok, akik az infláció dacára vagyonukat megmentették! Mert, ha végeredményben, sőt felértékelési adó kivetése esetén a törvény kifejezett intézkedése alapján (a kötelező áthárítás következtében) a bérlő fizeti az adót, aki rendszerint vagyontalan éssok esetben épen az infláció folytán ingó tőkéjét, pénzvagyont teljesen elvesztette, mit, minő igazságtalanságot egyenlít akkor ki ez a pénzértéktelenedést állítólag kiegyenlítő adó?

Az ilyen adó épen ellenkezőleg az elszegényedett, ingó tőkéjét elvesztett lakosság vállára rak újabb terhet. Az ilyen adónak tehát csak pénzügyi, valamint a lakásépítési tevékenység előmozdítását célzó jelentősége lehet, de azt a vérlázító igazságtalanságot, hogy az ingó tőkések vagyonukat az infláció folyamán egészen elvesztették, míg az ingatlantulajdonosok átmementték, nem reparálja.

Ha a német törvényhozás komolyan azt akarta volna, hogy ez a reparáció tényleg megtörténjék, hogy ezt az adót ne csak névleg, hanem valóban az ingatlantulajdonosok viseljék, akkor egészen más rendelkezéseket kellett volna megállapítania, például az ingatlanokat egyszersmindenkorra az érték bizonyos százalékának erejéig adóval megterhelni s az ilymódon kivetett esetleg igen súlyos adónak részletekben, több éven át való törlesztését megengedni, vagy legalább is az adót nem a békebérek százalékában megállapítani, amikor a bérbeadó részéről az áthárításra való törekvés egészen plauzibilis, hanem más módon, például az érték bizonyos százalékában megszabni s évről-évre ilymódon kivetni.

Az ilyen adót azután a bérbeadó jóval nehezebben háríthatta volna át bérlőjére, pláne addig, amíg a fizetendő bérek törvényesen szabályozva vannak.

Mikor viseli tehát valóban az ingatlan tulajdonosa a beépített telkek pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adójának terhét?

Csak akkor, ha nincs bérlő, akire az adóterhét átháríthatja, vagy pedig a törvény kötelező rendelkezése alapján egyenesen köteles áthárítani, — vagyis: ha az ingatlan nincs bérbeadva, hanem a tulajdonos az ingatlant maga használja. Figyelembe veendő azonban, hogy a tulajdonos által használt, illetőleg lakott házaknál már a III. szükségadórendelet, — mint látni fogjuk, — bizonyos esetekben adómérséklések engedélyezését teszi lehetővé, — az 1925. évi törvény pedig bizonyos feltételek fennforgása mellett az ilyen házakat az adó alól egészen mentesíti. A mezőgazdasági épületeket pedig, valamint több helyütt a mező- és erdőgazdaság folytatásának céljára szolgáló ingatlanokat is rendszerint az országos törvényhozások mentesítik a pénzelértéktelenedés kiegyenlítő adója alól. Ez a kifejezés tehát: »a pénzelértéktelenedés kiegyenlítő adója« abban az esetben, ha az ingatlan bérbe van adva, csak annyit jelent, hogy az állam, illetőleg az adóztató hatalom *a saját javára, illetőleg hasznára egyenlíti ki* az ingatlanok értékének az infláció dacára való konzerválását, — amennyiben az infláció folyamán megsemmisült ingó tőkét többé meg nem adóztathatja, — az ingatlanokat ellenben igen s éppen az ingó vagyon, illetőleg az ingó vagyon jövedelme után kivetett adók csökkenése fejében kárpótolja magát a beépített telkek erősebb és különleges megadóztatásával.

Amit azonban a pénzelértéktelenedés kiegyenlítése alatt elsősorban érteni kellene, azt t. i., hogy ez az adó azt a társadalmi és nemzetgazdasági szempontból kiáltó igazságtalanságot reparálja, — hogy az ingótőkések, illetve a pénztulajdonosok az infláció folytán vagyonukat egészen elvesztették, míg az ingatlantulajdonosok annak jelentékeny részét megőrizték, — ezt az igazságtalanságot a »pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adó« csak akkor orvosolja, ha bérbe nem adott ingatlanokról van szó, amelyeknek adóját a tulajdonos bérlőjére át nem háríthatja, hanem maga kénytelen viselni. Az ingatlanvagyon különleges és erős megadóztatása u. i. az egész vagyonukat elvesztett ingótőkések részére minden esetre némi elégtételt jelent s fájó sebeikre jótékony írt boríthat.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény a III. szükségadórendelet határozmányait kiegészítve azt is kimondja, hogy az országok által megállapítandó bérösszegekből az adónak, a karbantartási és igazgatási költségeknek fedezésén felül a tulajdonos részére felértékelt jelzálogi adósságai kamatainak megfizethetése végett és az ingatlanba fektetett saját tőkéjének kamatai fejében legalább is olyan összegnek kell megmaradnia, amely összeggel valamely olyan, 1918. évi január

hó 1. előtt bekebelezett és az 1925. évi július hó 10-én kelt birodalmi felértékelési törvény határozmányai alapján felértékelt papírmárkára szóló jelzálogi adósság kamatoznék, amelynek névértéke az ingatlan békebeli értékével egyenlő. A kamatozás %-át illetőleg a felértékelési törvény 28. §-a irányadó. Az országok ezen összeg egyenértékéül a bérek alakulásának szabályozása alkalmával a békebérek meghatározott %-át jelölik meg.

Ennek az első pillantásra kissé bonyolultnak látszó törvényes rendelkezésnek könnyebb megérthetése céljából a következőket adjuk elő:

A törvényes rendelkezésnek célja nyilvánvalóan az, hogy a tulajdonos részére az adó megfizetésén és a karbantartási valamint az igazgatási költségek fedezésén felül a felértékelt jelzálogi adósságok kamatainak megfizethetése és az ingatlanba fektetett saját tőkéjének kellő kamatozása is biztosíttassék. Saját tőke alatt pedig természetesen csak az ingatlan vételára és az esetleges befektetések értéke érthető.

Hogy azonban a tulajdonos a felértékelt jelzálogi adósságok kamatait tényleg megfizetheti-e és saját tőkéjének kellő kamatozása tényleg biztosítva lesz-e, ez a kérdés már máslapra tartozik, *mert a törvény csak a lehetőséget adja meg errenézve.*

Az ugyan nagyon valószínű, hogy az ingatlanok békében az érték 100%-án felül jelzálogilag megterhelve aligha lehettek, hiszen a már 100% erejéig megterhelt ingatlanra józan hitelező újabb jelzálogi hitelt bizonyára nem folyósított volna. A békebeli érték megállapítása azonban meglehetősen ingatag alapon áll, a háború után tíz év múlva való pontos megállapítása pedig még nehezebb és, ami a legnagyobb baj, a törvény az érték megállapítása tekintetében semminemű kötelező rendelkezést elő nem ír. Így tehát teljesen önkényesen állapítható meg az illetékes hatóság által a békebeli érték?

Úgy látszik, hogy ez tényleg így van és ez igen nagy hiányossága a törvénynek, mert ha ilyenformán a hatóság a békebeli értéket a tényleges értéknél, jóhiszeműleg ugyan, de tévesen alacsonyabb összegben állapítja meg, könnyen megeshetik, hogy a tulajdonos részére még az ingatlanra tényleg bekebelezett és felértékelt jelzálogi adósságok kamatainak megfizethetése sem lesz biztosítva, hát még az ingatlanba fektetett saját tőkéjének kamatozása?

Ha tehát az ilymódon megállapítandó adót a tulajdonos bérlőjére át nem háríthatja, ez tényleg vagyoni romlására vezethetne. Szerencséjére azonban a bérbeadóknak, a bérlőknek pedig szerencsétlenségére, — mint említettük, — a tulajdonos az adót bérlőjére majdnem mindig átháríthatja s így a törvényes rendelkezés kétségtelen hiányossága nagyobb zavarokat aligha okozhat.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvényben hivatkozott birodalmi felértékelési törvényről csak annyit jegyzünk meg, hogy ez a törvény az

ingatlanokra bekebelezett jelzálogokat aranymárkában kifejezett értéküknek általában véve 25%-ára értékelte fel,— a jelzálog azonban nem értékelhető fel magasabban, mint a jelzáloggal biztosított személyes követelés.

A felértékelési törvény 9. §-a szerint pedig — amely ezt a rendelkezést érthetővé teszi, — a jelzálog által biztosított személyes követelés ugyan általában véve szintén ugyanolyan mérvben értékeltetik fel, mint a személyes követelés biztosítására szolgáló jelzálog, — ez azonban a felértékelésnek csak maximuma (maximaler Höchstsatz), a személyes követelés ugyanis bizonyos esetekben a jelzálognál magasabban vagy alacsonyabban is felértékelhető.

A jelzálog tehát a személyes követelésnél alacsonyabban értékeltetik fel abban az esetben, ha a személyes követelés például 50%-ra értékeltetett fel, mert a jelzálog ez esetben sem értékelhető fel 25%-nál magasabban, ha pedig a személyes követelés például 15%-ra értékeltetett fel, a személyes követelés biztosítására szolgáló jelzálog sem értékelhető fel magasabban, mint az aranymárkaérték 15%-ára.

A kamatozást illetőleg pedig ugyancsak a felértékelési törvény 28. §-a kimondja, hogy 1925. évi január hó 1-től kezdve a fizetendő kamat a felértékelt összeg 1·2%-át, — 1925. évi július hó 1-től kezdve 2·5%-át, — 1926. évi január hó 1-től kezdve 3%-át, — 1928. évi január hó 1-től kezdve pedig 5%-át teszi ki.

Az 1925. évi törvény az 1924. évi III. szükségadórendelettel egyezően megengedi azt is, hogy különleges esetekben az országok a békebéreket az általános szabálytól eltérően is megállapíthassák s a III. szükségadórendeletet e tekintetben kiegészítve kimondja azt, hogy ilyen különleges esetnek tekintendő az is, ha a pénzértéktelenedést kiegyenlítő adót az ingatlanvagyon adójának formájában vetik ki. (Ebben az esetben tehát a békebérek az 1914. évi július hó 1-vel kezdődő bérleti időszakra kölcsönösen megállapított bér aranymárkaértékénél magasabb vagy alacsonyabb összegben is megállapíthatók, sőt a békebér kiszámítása egészen más módon is történhetik.)

Viszont a III. szükségadórendelettel szemben, amely a bérek alakulásának szabályozását egészen az országok tetszésére bízta, az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény kimondja, hogy a birodalmi kormány a birodalmi tanács hozzájárulásával a törvényes bérösszegek legalacsonyabb százalékát az egész birodalom területére egységesen állapítja meg.

Az 1925. évi törvény tehát ezzel az intézkedésével az országoknak a bérek alakulásának szabályozására vonatkozó jogkörét jelentékenyen megnyírbálta, mert az országok a törvényes béreknél magasabb béreket ugyan ezentúl is megállapíthatnak, alacsonyabbakat azonban nem.

Ugyancsak az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény szerint a bérösszegeknek 1926. évi április hó 1-én a békebérek 100%-át el kell érniök. Ez a rendelkezés az országok szabad bérmegállapítási jogának további kor-

látozását jelenti, a törvény azonban nem zárja ki, hogy az országok a békebérek 100%-át esetleg már 1926. évi április hó 1. előtt elérjék.

A gazdasági helyzet megkönnyítésére szolgáló adómérséklésekről rendelkező 1926. évi március hó 31-én kelt birodalmi törvény ezt a rendelkezést olymódon egészítette ki, hogy 1927. évi március hó 31-ig bezárólag a békebérek 100%-a — bizonyos kivételektől eltekintve — meg nem haladható.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet szerint a beépített telkek pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adója különleges felértékelési adó vagy pedig az ingatlanvagyon adójának formájában vehető ki, utóbbi esetben a rendelet alapján kivetendő különleges és az általános ingatlanadó elkülönített kezeléséről gondoskodni kell.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt törvény a III. szükségadórendelet fenti határozmányához azt a kiegészítő rendelkezést fűzi, hogy az ingatlan vagyonadó formájának választása esetében is irányadók azok a már ismertetett szabályok, amelyek szerint a békebérek teljes összegének eléréséig az adó bevételeiből a békebérek 20—30%-ának megfelelő összeg az általános pénzügyi szükségletek fedezésére, 15—20%-ának megfelelő összeg pedig a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandó. Irányadók e mellett azok a már szintén ismertetett szabályok is, hogy a törvényesen megállapítandó bérösszegeknek minő költségeket kell fedezniök és a tulajdonos részére ezen költségek fedezése után a felértékelt jelzálogi adósságok kamatainak megfizethetése végett és az ingatlanba fektetett saját tőkéjének kellő kamatozása fejében minő összegeknek kell megmaradnia?

Az 1925. évi törvénynek ez a kiegészítő rendelkezése első pillantásra feleslegesnek tűnhetik fel, hiszen a fentebb említett szabályok ennek a törvénynek elején, mondhatnók általános részében vannak megállapítva, tehát önként érthetőleg az adó mindkét formájára egyaránt vonatkoznak, illetőleg bármelyik forma választása esetén is kötelezők, — abból a szempontból azonban célszerűnek mutatkozhatott ezeknek a szabályoknak alkalmazását az ingatlanvagyon adójának formájában jelentkező adónál is kifejezetten elrendelni, mert így minden kétségnek eleje vétetik, hisz az ingatlanvagyon adójának formájában jelentkező adó esetleg a bérösszegekre való minden tekintet nélkül, a bérösszegektől teljesen függetlenül is kivethető, sőt rendszerint így is vetik ki.

Az 1925. évi törvénynek ebből a rendelkezéséből tehát félremagarázhatatlanul kitűnik az, hogy ha az adót az ingatlanvagyon adójának formájában vetik is ki, a minimális adókulcs ennek dacára sem lehet a békebérek $20 + 15 = 35\%$ -ánál alacsonyabb.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet szerint az ingatlan vagyon adójának formájában jelentkező adó tételei olymódon állapítandók meg, hogy a tulajdonos a kapott bérösszegeből az épületnek legalább is azokat az

üzemi és karbantartási költségeit fedezhesse, amelyek a fennforgó körülmények között az épület épségben tartására szükségeseknek mutatkoznak. Az adó és ezen költségek levonása után a tulajdonos részére megmaradó összegnek 1924. évi április hó 1-én legalább is a békebér 30%-át kell elérnie.

Ezeket a rendelkezéseket az 1925. évi törvény hatályon kívül helyezte, a tulajdonos részére az adó és a karbantartási költségek fedezése után megmaradó összeg megállapításánál pedig, — mint láttuk, — a felértékelte jelzálogi adósságok kamatainak megfizethetésére és az ingatlanba fektetett saját tőke kellő kamatozásának biztosítására is tekintettel volt. S ez a szabályozás úgy a felértékelési, mint az ingatlan vagyoadójának formájában jelentkező adóra egyaránt vonatkozik, — ami 1924. évi III. szükségadórendelettel szemben újabb eltérést jelent, mert ennek fentemlített határozmányai csak az ingatlan vagyoadójának formájában jelentkező adóra vonatkoznak.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet szerint, amennyiben a rendelet életbelépte előtt az ingatlanra a külföldi valutákra szóló jelzálogok bekebelezéséről rendelkező 1920. évi február hó 13-án kelt birodalmi törvény, — vagy az értékálló jelzálogokról rendelkező 1923. évi június hó 23-án kelt birodalmi törvény határozmányai alapján valamely értékálló magánjogi teher (Last) jegyeztetett be, az adó kérelemre az ezen magánjogi teher folytán fizetendő folyó pénztartozás összegének értékével csökkentendő.

Az 1925. évi törvény módosító szövegezése szerint ebben az esetben a tulajdonos kérelmére ez az összeg részére megtérítendő. Azt jelentené-e ez a rendelkezés, hogy a folyó pénztartozás összege nem már a kivetés alkalmával veendő figyelembe, hanem a már kivetett adó a folyó pénztartozás összegével utólag mérséklendő? Ha igen, akkor ez az intézkedés épen nem gyakorlati és felesleges munkaszaporításnak lenne szülőanyja.

Azoknál az ingatlanoknál, amelyek 1914 július 1-én, ha pedig az épület későbbben készült el, az elkészülés időpontjában vagy egyáltalán nem voltak megterhelve, vagy pedig magánjogi címen alapuló megterhelésük az ingatlan összértékének 20%-ánál többre nem rúgott, az adó az 1924. évi szükségadórendelet szerint a tulajdonos kérelmére olyan összegre szállítandó le, hogy a békebérek 20%-ánál többet ki ne tegyen. Amennyiben pedig olyan épületekről van szó, amelyek bérbeadva nincsenek (saját ház, saját lakás), az országok az adónak további csökkentését is elhatározhatják.

Míg tehát az értékálló stb. jelzálogokkal biztosított adósságok folytán teljesítendő folyó pénzbeli kötelezettség értéke az adóból teljes összegében levonandó, — sőt, minthogy a levonásnak határ szabva nincs, — a megállapított fix adótételek mellett ilymódon a teljes adómentesség esete is bekövetkezhet, addig a háború előtt vagy alatt bekebelezett, az ingatlan összértékének 20%-át meg nem haladó, nem értékálló valutára szóló jelzálogi adósságok az adó kivetésénél csak általában figyelembe veendő csökkentő körülményt képeznek, — az esetek különbözőségére való minden

tekintet nélkül, — teljes adómentesség pedig ezeknek a jelzálogi adóságnak figyelembe vétele következtében nem állhat be, mert az adónak a terhek figyelembevétele mellett is legalább a békebérek 20%-át kell kitennie.

Az egészen tehermentes, vagy az értéknek csak 20%-áig, tehát mérsékelten megterhelt ingatlanoknak az erősebben megterhelt ingatlanokkal szemben adókedvezményben való részesítése nyilván arra a megfontolásra vezetendő vissza, hogy ezeknek az ingatlanoknak tulajdonosai a valutaromlás folytán vagy egyáltalán semmit sem nyertek, vagy legalább is jóval csekélyebb előnyökhöz jutottak, mint az ingatlan értékének magas %-áig megterhelt vagy esetleg túlterhelt ingatlanok tulajdonosai, akik sokszor rossz márkákban fizették vissza az egész, békebeli jó márkában felvett, nem egyszer százezrekre rúgó tartozásaikat és így ingatlanuk tényleges értékét valósággal megsokszorozták, — mert hisz a felértékelési törvény szerint a jelzálogok csak 25% erejéig értékeltettek fel, sőt a tulajdonos kérelmére méltányos esetekben a felértékelés %-a legfeljebb 10%-kal még csökkenthető is.

Az 1925. évi törvény az 1924. évi III. szükségadórendeletnek a tehermentes vagy csak kevésbé megterhelt ingatlanok adójának mérséklésére vonatkozó határozmányait egészen újonnan szövegezte, a legfontosabb pontokban megváltoztatta s részben ki is bővítette.

Az 1925. évi törvény részletes határozmányai szerint:

Azoknál az ingatlanoknál, amelyek 1918. évi december hó 31-én vagy teljesen tehermentesek voltak, vagy amelyeknek magánjogi címen alapuló zálogjogi megterhelése a békebeli érték 30%-ánál többre nem rúgott, — az adó összege a tulajdonos kérelmére olymódon szállítandó le, — hogy a fizetendő adó

a teljesen tehermentes ingatlanoknál a békebér 10%-ánál, —

az ingatlan békebeli értéke 10%-ának erejéig megterhelt ingatlanoknál a békebér 15%-ánál, —

az ingatlan békebeli értéke 20%-ának erejéig megterhelt ingatlanoknál a békebér 20%-ánál, —

az ingatlan békebeli értéke 30%-ának erejéig megterhelt ingatlanoknál pedig a békebér 25%-ánál többet ki ne tegyen.

Az országok ezeket a tételeket az egymásközötti, vagy pedig az adó általános tételeihez való arányosítás céljából felemelhetik vagy leszállíthatják, az adóteher megfelelő elosztása érdekében pedig a megterhelésnek a fentiekén kívül még más fokozatait is megszabhatják és ezekre az esetekre különleges adótételeket állapíthatnak meg, — továbbá kimondhatják azt is, hogy a birodalmi törvény szerinti fentemlített adómérséklések egyáltalán nem hatályosulnak abban az esetben, illetőleg az adónak arra a részére, amely a béreknek a békebérek 100%-át meghaladó részére esik. Ha pedig az adó

nem a békebérek alapulvételével számítandó ki, ebben az esetben a békebérek %-ának helyére az országos törvény értelmében az adóztatás szempontjából irányadó értéknek az országok által megállapítandó része lép.

Amennyiben olyan lakóházakról (a tulajdonos által lakott házakról) van szó, amelyek egyáltalában nem vagy pedig csak hatósági intézkedés folytán adatnak bérbe, ebben az esetben az országok az adónak még messzebbmenő csökkentését is elhatározhatják.

Az országok végül megfelelő határozmányokat léptethetnek életbe abban a tekintetben is, hogy a fenti rendelkezések szerinti adókedvezmények egyáltalán hatályosuljanak-e s ha igen, mennyiben és minő mérvben az olyan ingatlanoknál, amelyeket tulajdonosaik zálogjogilag az 1914. évi augusztus hó 1-étől 1918. évi december hó 31-ig terjedő időben terheltek meg.

Összevetve az 1925. évi törvény rendelkezéseit az 1924. évi III. szükségadórendelet határozányaival, az első szembetűnő eltérés az, hogy utóbbi szerint azok az ingatlanok részesülnek adókedvezményben, amelyek 1914. évi július hó 1-én, vagy pedig az épület elkészültének (használható karba helyezésének) időpontjában (1918. évi június 30-áig bezárólag) vagy teljesen tehermentesek voltak, vagy pedig legfeljebb csak az érték 20%-ának erejéig voltak megterhelve.

Az 1918 június 30-i zárhatáridőre abból következtethetünk, hogy a III. szükségadórendeletnek alább ismertetendő rendelkezései szerint azok az új építmények, amelyek csak 1918 július 1. után készültek el, — az ingatlan vagyoadójának formájában jelentkező adó alól egészen mentesítvők.

Másfelől azonban a rendelet szövegezéséből az is következtethető, hogy a régi, 1914. évi július hó 1-én már elkészült épületeknél csak a háború előtt keletkezett, a későbbi időben, a háború folyamán 1918. évi június 30-áig bezárólag elkészült épületeknél pedig esetleg már a háború előtt, de a háború alatt is 1918. évi június 30-ig bezárólag keletkezett zálogjogi adósságok veendő figyelembe az adózásnál való mérséklő körülmény gyanánt.

Ezzel szemben igen lényeges eltérésnek tekinthető az 1925. évi törvénynek az a rendelkezése, hogy azok az ingatlanok, amelyeket tulajdonosaik az 1914. évi július hó 1-étől 1918. évi december hó 31-ig terjedő időben terheltek meg, — adókedvezményekben csak abban az esetben részesülnek, ha az egyes országok e tekintetben külön intézkednek.

Ami pedig nem a magánjogi teher *keletkezésének*, hanem tényleges fennállásának időpontját illeti, — e tekintetben az 1925. évi törvény az 1918. évi december hó 31-i időpontot vévén alapul, — úgy a régi, mint az új épületeknél az 1924. évi rendeletről eltérőleg nem különböző, hanem azonos időpontot jelöl meg, sőt új és régi épületek közt az 1924. évi rendelethez hasonlóan különbséget egyáltalán nem tesz, minthogy azonban azok az új építmények,

amelyek 1918. július 1-je után készültek el, az 1925. évi törvény szerint is adómentesek, — azoknak az új épületeknek, amelyek megadóztatásánál a zálogjogi megterhelés mérséklő körülmény gyanánt figyelembe veendő, — legalább is 1918. évi június hó 30-áig kellett elkészülniök.

Az 1924. évi III. szükségadórendeletnek azzal a mondhatnók sommás eljárásával szemben, hogy a tehermentes és az értéknek legfeljebb 20%-a erejéig megterhelt ingatlanokat egészen egyenlő elbánás alá vonta, — az 1925. évi törvény az egészen tehermentes állapottól felfelé több fokozatot állított fel és a terhek %-os nagyságának emelkedésével a kedvezmény mértékét csökkentette, — másfelől azonban a kedvezmény legkisebb mértékét az érték legfeljebb 30%-ának erejéig megterhelt ingatlanokra is kiterjesztette, — ebben a tekintetben tehát az 1924. évi rendelettel szemben a kedvezmény terjedelmét kibővítette.

Míg továbbá az 1924. évi rendelet szerint a kedvezmény mértéke és feltételei tekintetében megállapított szabályok az országokra és községekre nézve feltétlenül kötelezőek voltak, — a rendelet szerinti kedvezményeknél nagyobb kedvezményeket nyújtaniok tehát nem lehetett, addig az 1925. évi törvény a körülmények nagy változatosságának figyelembevételével az országokat arra is feljogosította, hogy a törvényes határozmányoktól eltérő rendelkezéseket léptethessenek életbe s így az 1925. évi törvénynek a terhek figyelembevételére vonatkozó fentebbi rendelkezései igen elasztikusaknak, sőt majdnem fakultatívoknak tekinthetők s az országokra nézve feltétlenül csupán annyi kötelező, hogy az ingatlanoknak 1918. évi december hó 31-én való teljes tehermentessége vagy pedig egy bizonyos határig való megterhelése esetében ezeknek az ingatlanoknak tulajdonosai részére a többi, a megállapított maximumon túl megterhelt ingatlanok tulajdonosaival szemben adókedvezményeket nyujtsanak.

Az 1924. évi III. szükségadórendeletnek azt az intézkedését, hogy a ki nem bérelt ingatlanok a törvényesnél messzebbmenő kedvezményekben is részesíthetők, az 1925. évi törvény arra az esetre is kiterjesztette, ha az illető ingatlan bérbe van ugyan adva, de nem önként, hanem csak hatósági kényszerrendszabályok folytán.

Az 1924. évi szükségadórendelet szerint, amennyiben valamely országnak a bérek szabályozásában vonatkozó határozmányai értelmében az adó a törvényes bérösszegekben nem foglaltatik ugyan benn, a bérbeadó azonban jogosítva van arra, hogy az adót a bérlőre áthárítsa, ebben az esetben a bérbeadó a fentebb ismertetett adókedvezményekben való részesedés és esetleg az adó alól való teljes felmentés dacára is jogosítva van arra, hogy az adó teljes (tehát a mérséklés figyelembevétele nélküli) összegének megfelelő összeget bérlőjére áthárítson.

Ezt a rendelkezést az 1925. évi törvény hatályában fentartotta.

Mit jelent ez a rendelkezés?

Mint láttuk, az 1924. évi III. szükségadórendelet az ingatlanvagyon adójának formájában jelentkező adónál, az 1925. évi törvény pedig az általános részben a felértékelési adónál is kimondotta, hogy a bérösszegek oly módon állapítandók meg, hogy a kivetendő adót, a karbantartási költségeket stb. magukban foglalják.

Ezzel az általános rendelkezéssel szemben a fentemlített rendelkezés kivételt képez, vagyis azt az esetet jelenti, amikor az adó nem foglaltatik benn a törvényes bérösszegekben. Ha a bérbeadó ilyenkor az adót bérlőjére áthárítani jogosítva nem lenne, ebben az esetben az adót nemcsak megfizetni, hanem annak terhét valóban viselni is kénytelen lenne.

Ha azonban a bérbeadó olyankor, — amikor a fizetendő adó a törvényes bérösszegekben nem foglaltatik benn, — az áthárításra kifejezetten fel van jogosítva, lehet-e egyáltalán kérdés tárgya, mit, mekkora adóösszeget háríthat jogosan át bérlőjére? Nyilván csak azt az összeget, amelyet saját fizetett!

A törvényes rendelkezés tehát, amely a tulajdonos által de facto fizetett, vagy fizetendő adónál magasabb összegű adó áthárítását engedi meg, a bérlőkkel igen méltánytalanul bánik el. Sőt joggal lehetne állítani azt is, hogyha a tulajdonos az általa tényleg fizetett vagy fizetendő adónál nagyobb összeget háríthat át bérlőjére, vagy pedig teljes adómentesség esetén is jogosítva van az áthárításra és pedig annak az egész adóösszegnek áthárítására, amely a teljes adómentességet eredményező körülmények fennforgásának hiányában kivethető lett volna, ilyenkor már egyáltalán nem is lehet áthárításról beszélni, mert az ilyen törvényes rendelkezés végeredményben azt eredményezi, hogy a bérlő a béren és az adón felül a tulajdonos adósságának terhét is részben vagy egészben viselni kénytelen.

Az adó alól mentesek azok az új építmények, vagy az át-, illetőleg beépítés útján újonnan keletkezett épületrészek, amelyeknek építése csak 1918. évi július hó 1. után nyert befejezést és pedig még akkor is, ha ezeket az új építkezéseket át- vagy beépítéseket közpénztárakból nyújtott segélyekkel létesítették is.

Az ezen új építkezések megadóztatásából befolyó bevételek kizárólag a lakásépítési tevékenység előmozdítására fordítandók. Ezeket az új stb. építkezéseket is megadóztathatják tehát az országok, csakhogy nem a művelés alatt álló ingatlanok pénzértéktelenedését kiegyenlítő adójával, — hanem ettől egészen független más adóval. Ezen adó helyett az országos kormányok az olyan ingatlanokat, amelyeken közpénztárakból nyújtott segélyekkel új épületet emeltek, — a lakásépítési tevékenység előmozdításainak céljaira a nyújtott segítség aranymárkára átszámított értékének 40%-a (az 1925. évi törvény szerint csak 25%-a), vagy pedig az ingatlan békebeli értékének meghatározott %-a erejéig telekadóssággal is megterhelhetik.

Ez a megterhelés rangsorban minden más megterhelést megelőz, kivéve azt a megterhelést, amely az 1923. évi október hó 15-én kelt rendelet értelmében a német járadékbank javára kebelezetett be. Amennyiben pedig az ingatlanra a nyújtott segélyek biztosítására szolgáló értékálló jelzálogok vannak bejegyezve, vagy amennyiben a segély egyes részleteit visszafizették, a telekadósság összege a megfelelő összeg aranymárkára átszámított értékének összegével csökken.

Az 1925. évi törvény az 1924. évi III. szükségadórendelet határozmányain túlmenve egészen új és különleges adómentességet állapít meg az olyan egy család által használt, illetőleg lakott házaknál, amelyek már 1918. évi július hó 1-je előtt használható karba helyezettek és ebben az időpontban a békebeli érték 20%-nál magasabb összeg erejéig megterhelve nem voltak. Ezek a házak kérelemre az adó alól egészen felmentendők, de csak akkor, ha kizárólag a tulajdonos és családja által használatnak és a lakóhelyiségek terjedelme 70 négyzetmétert meg nem halad. Az adó alól való felmentés akkor sincs kizárva, ha az illető családi ház csekély részben hatósági intézkedés folytán bérbe is van adva. A részletes határozmányokat, különösen pedig azokat az alapelveket, amelyek szerint a lakóhelyiségek terjedelme kiszámítandó, a birodalmi tanács hozzájárulásával a birodalmi kormány állapítja meg, a megállapításnál azonban a sokgyermekes családok körülményeire különös tekintettel kell lenni.

Ha a megadóztatás a különleges felértékelési adó formájában történik, ebben az esetben a következő alapelvek irányadók:

1. Az adó kivetése a békebéreknek az országok által megállapítandó %-ában történik. Az adó a béreknek az országok által eszközözlendő szabályozása alkalmával a bérlőre hárítandó át.

Ehhez a rendelkezéshez az 1925. évi törvény azt a kiegészítő intézkedést fűzi, hogy a bérlők által megfizetett adóösszegeket a tulajdonos teljes egészében beszolgáltatni köteles. A tulajdonos által használt helyiségek békebeli bérértéke pedig szükség esetén a béregyeztető hivatal által állapítandó meg. (Mieteinigungsamt.)

2. Az épület vagy az épület egy része használatának bérleti szerződésen kívüli egyéb módon való átengedése (haszonbérlet, haszonélvezet) a bérlettel egy tekintet alá esik.

3. Az adó alól feltétlenül mentesítendők:

- a) a (köz-) testületek tulajdonát képező és általuk közcélokra használt épületek;

- b) az alapszabályaik vagy egyéb szervezeti szabályaik (Verfassung) értelmében közhasznú, — jótékony, — erkölcsi — vagy vallásos célú belföldi személyi egyesületek és vagyontömegek tulajdonát képező és általuk ilyen célokra használt épületek;

c) a nagykövetségek, követségek és konzulátusok által saját céljaikra használt és az illető állam tulajdonát képező épületek, amennyiben viszonosság áll fenn.

Ha az a), b), c) alatti feltételek az épületnek csak egy részére vonatkozólag állanak fenn, ebben az esetben az adómentesség csak erre a részre szorítkozik.

A fentemlített adómentességeken kívül természetesen a felértékelési adó kivetésénél is érvényesek az ingatlan vagyonadójának formájában jelentkező adónál felsorolt azok a rendelkezések, amelyek szerint az adó alól egészen felmentendők az olyan új stb. építmények, amelyek csak 1918. évi július hó 1. után helyeztetek használható karba.

A felértékelési adó formájában jelentkező adó tehát az 1924. évi III. szükségadórendelet, illetőleg az 1925. évi törvény kifejezett rendelkezése értelmében a bérlőre lévén áthárítandó s így az adót a bérlő lévén köteles megfizetni, a tulajdonos csak a bérlők által megfizetett adóösszegek beszédjének tekinthető, szóval, — ami egy hozadéki, tehát egyenes adónál némiképp különösnek tűnhetik fel, — *határozottan közvetett adó*.

A beépített telkek pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adójára vonatkozó részletes határozmányokat az 1924. évi rendelet szerint az adó mindkét formájánál az országos kormányok állapítják meg.

Ehhez a rendelkezéshez az 1925. évi törvény a következő kiegészítő intézkedést fűzi :

Az országos kormányok állapítják meg az ingatlanok békebeli értékének kiszámítására vonatkozó alapelveket. Az országos kormányok olyan esetekben, amikor a törvény szabályai különösen szigorúak lennének vagy ellenkezőleg indokolatlan kedvezményeket nyújtanának, a törvényes szabályoktól eltérő rendelkezéseket is léptethetnek életbe. (Ez mindenestre nagyon tágkörű felhatalmazás.)

Az országok (tehát már nem az országos kormányok) rendelkeznek továbbá abban a tekintetben, hogy azok a segélyezésre szoruló egyének, akik a magasabb béreket egyáltalán vagy legalább ideiglenesen meg nem fizethetik és lakásukat más lakással sem cserélhetik fel, a szociális egyesületek (Fürsorgeverbände) közreműködésével minő módon és mértékben támogatandók és ezen egyesületek részére a szükséges anyagi eszközök miként bocsátandók rendelkezésre.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet szerint a rendelet összes határozmányai csak addig maradnak érvényben, amíg az illető *országrészekben* a bérek törvényesen szabályozva vannak, 1926. évi március hó 31-e után azonban mindenestre hatályukat veszti. A birodalmi kormány azonban a birodalmi tanács hozzájárulásával a rendelet határozmányait korábbi időpontban is hatályon kívül helyezheti.

Ha ily módon a rendelet határozmányai hatályukat veszti is, a beépített telkek a beépítetlen telkekre vonatkozó szabályok értelmében a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából továbbra is megadóztat-hatók, — a megadóztatásra vonatkozó tüzeteseb határozmányokat egy újabb birodalmi törvény állapítja meg.

Az 1925. évi törvény az 1924. évi III. szükségadórendeletnek ezeket a határozmányait a következő határozmányokkal helyettesítette :

1928. évi április hó 1. előtt kellő időben vizsgálat tárgyává teendő, hogy a beépített ingatlanok pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adója ettől az időponttól kezdve továbbra is szedendő-e? E vizsgálat alkal-mával számot kell vetni az országok és községek (községi kötelekek) általános pénzügyi szükségleteinek nagyságával, ideértve azokat a kiadásokat is, amelyeket az 1924. évi III. szükségadórendelet 42. §-a értelmében önálló szabályozásuk tárgyául átengedett feladatok teljesítése tesz szük-ségessé, számot kell vetni továbbá a lakásügy kívánalmaival, különösen pedig az új lakások építésének szükséges vagy szükségtelen voltával, — végül figyelembe kell venni az ingatlanok értékének emelkedését és az ebből származó vagyonszaporulatot is. 1928. évi április hó 1. előtt a birodalmi gyűlésnek és a birodalmi tanácsnak kellő időben jelentés teendő.

Az 1924. évi III. szükségadórendelet, tehát a beépített ingatlanok pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adóját nemcsak kifejezetten ideiglenes jellegű, — hanem csak egy határozott időpontig bezárólag kivethető adónem gyanánt konstruálta.

Ezzel szemben az 1925. évi törvény az adó ideiglenes jellegét fenn-tartotta ugyan, de kivethetésének időtartamát 2 évvel feltétlenül meg-hosszabbította, a későbbi időkire vonatkozólag pedig a birodalmi törvény-hozásnak a megelőzően kötelező vizsgálat dacára is az adó további kivetése vagy ki nem vetése tekintetében teljesen szabad kezet biztosított.

A beépített ingatlanok pénzelértéktelenedést kiegyenlítő adója tehát a jövőben könnyen állandósulhat, mert az országok és a községek egyre növekvő pénzügyi szükségleteik mellett egyhamar aligha nélkülözhetik ezt az egyik legkiadósabb bevételi forrásukat.

C/b) A beépítetlen telkekre a pénz értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetett adó.

Tekintettel arra, hogy a beépítetlen telkek adójáról a német országok közül eddigelé csak Lippe alkotott törvényt, az adót azonban tényleg ki nem veti, — az 1924. évi III. szükségadórendeletnek ide-vonatkozó határozmányaira csak utalunk és csak az összefüggés kedvéért említjük meg, hogy a rendelet értelmében az országok fel vannak jogosítva arra, hogy az olyan telkeket, amelyek a beépítetlen telkekre a pénz

értékcsökkenésének kiegyenlítése céljából kivetendő adó határozmányai alá nem esnek és amelyek birodalmi márkára szóló jelzáloggal, — telek- vagy járadékadósággal vannak, vagy pedig 1919. évi január hó 1. óta ideiglenesen meg voltak terhelve, megfelelőleg megadóztassák.

VII. FEJEZET.

A birodalmi törvényeknek az önálló kivetési alapon nyugvó községi adókra vonatkozó intézkedései.

A speciális, önálló kivetési alapon nyugvó községi adók közül a birodalmi törvények a vigalmi adó és az italadók tekintetében foglalnak magukban általánosan kötelező rendelkezéseket. Legújabban pedig a birodalmi elnöknek 1930. évi július 26-án kiadott rendelete a községi polgáradó (Bürgersteuer) kivetését rendszeresítette.

A) A birodalmi törvényeknek a vigalmi adóra vonatkozó rendelkezései.

A községi vigalmi adót első ízben az 1920. évi március hó 30-án kelt ú. n. országos adótörvény szabályozta és ennek a törvénynek rendelkezéseit az 1923. évi június hó 23-án kelt novella részben módosította.

Mindkét törvény alapvető intézkedése az, hogy a birodalom összes községei a területükön előforduló adóköteles esetek után vigalmi adót nemcsak jogosítva vannak, — hanem egyenesen kötelesek szedni.

A birodalmi törvények imperatív rendelkezése értelmében tehát a vigalmi adó a községek kötelező jövedelemforrása gyanánt jön számba.

Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény és az 1923. évi novella a birodalmi tanácsot felhatalmazza arra, hogy a vigalmi adó tekintetében olyan határozmányokat léptethessen életbe, amelyek adókötelezettség módját, terjedelmét, *a legkisebb adótételeket* (az 1920. évi törvény szerint egész általánosan az adótételeket) és a községeknek az adó kivetésére vonatkozó egyéb jogosítványait szabályozzák.

Hogy azonban az egységes szabályozás merev ne legyen és az országoként változó helyi körülmények is figyelembe vehetők legyenek, az 1923. évi novella egyben kimondja azt is, hogy az országok a birodalmi tanács által megállapítandó alapelvek szem előtt tartásával és azoknak keretében ugyan, de a birodalmi tanács határozmányaival szemben mindamellettt eltéréseket állapíthatnak és engedhetnek meg.

Ez a törvényes rendelkezés, amelyet az 1920. évi március hó 30-án kelt törvény még nem ismert, — az országok részére annál tágabbkörű felhatalmazást nyújt, mert — mint látni fogjuk, — maga a birodalmi tanács is az általa megállapított határozmányok »keretét« oly liberálisan vonja meg, hogy alig van a határozmányoknak egyetlen olyan intézkedése is, amellyel szemben eltérések megállapíthatók nem lennének.

Dr. Georg Schanz szerint az 1920. évi törvénynek a vigalmi adóra vonatkozó 12—13. §-ai alapján kétségek merülhettek fel, hogy a birodalmi tanácsnak időközben 1921. évi június hó 9-én közzétett határozmányai a birodalmi alkotmány 13. cikkelyének 1. bekezdése értelmében az országos jog felett vagy alatt állanak-e, más szóval hogy az országos törvényhozások ezeket a határozmányokat megváltoztathatják vagy érvényüket megszüntethetik-e? Az 1920. évi törvény intenciója dr. Georg Schanz szerint kétségtelenül az volt, hogy a birodalmi jog elsőbbsége ezen a téren is feltétlenül biztosíttassék, mert a jogegységnek és a vigalmi adó kedvező pénzügyi eredményének, — amelyet az 1920. évi törvény 13. §-a is elérendő cél gyanánt tűzött ki, — a birodalmi jog feltétlen elsőbbsége lehet csak az egyedül hathatós garanciája.

Ha ugyanis az országos törvényhozások a birodalmi tanács határozmányait egyszerűen hatályon kívül helyezhetnék és ezektől a határozmányoktól egészen eltérő rendelkezéseket léptethetnének életbe, ezzel a jogegységet megszüntetnék, esetleg alacsony és szűk térre szorítkozó megadóztatással pedig a vigalmi adó kedvező pénzügyi eredményét rontanák le.

Ezek a szempontok vezettek dr. Georg Schanz szerint arra, hogy az 1923. évi novella 12—13. §-ai ezt a kérdést újonnan olymódon szabályozták, amely szabályozás minden jogos érdeket méltányosan figyelembe vett és kielégített.¹⁾

Dr. Georg Schanznak ezekhez a fejtegetéseihez részünkről csak azt kívánjuk hozzátenni és különösen hangsúlyozni, hogy az 1920. évi törvény 12—13. §-ai az országos törvényhozásokat egyáltalán nem hatalmazzák fel arra, hogy a vigalmi adó tekintetében a birodalmi tanács által megállapítandó határozmányoktól eltérő általánosan kötelező határozmányokat léptethessenek életbe, mert ez a törvény csak annyit enged meg, hogy egyes községek az országos kormányok jóváhagyásával a birodalmi tanács határozmányainak keretében önálló szabályrendeleteket alkothassanak (és ezekben a szabályrendeletekben természetesen a birodalmi tanács határozmányaitól részben eltérő rendelkezéseket állapíthassanak meg).

Ezzel szemben az 1923. évi novella az országokat határozottan felhatalmazza arra, hogy a birodalmi tanács határozmányaitól eltérő általános határozmányokat is léptethessenek életbe, — hogy azonban ilyen intézkedésre az országos törvényhozások vagy pedig az országos kormányok jogosultak-e, e tekintetben állást nem foglal. Az országok által megállapítható eltérő általános határozmányok azonban csak a birodalmi tanács határozmányainak keretében mozoghatnak.

Ezzel az intézkedésével a novella kétségtelenül eldönti azt is, hogy az országok a birodalmi tanács határozmányait egészen hatályon kívül nem

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 82. oldalát.

helyezhetik s a birodalmi tanács határozmányaitól egészen eltérő általános rendelkezéseket meg nem állapíthatnak.

Az 1923. évi novella szerint az országok elhatárolhatják azt, hogy a vigalmi adót a községek helyett a községi kötelékek vagy az ország (állam) szedje és az országok fel vannak hatalmazva arra is, hogy a vigalmi adóból befolyó bevételeknek a községek, községi kötelékek és az illető ország (állam) közti felosztása tekintetében megfelelő intézkedéseket léptethessenek életbe.

Georg Schanz szerint azt a birodalmi gyűlésen előterjesztett javaslatot, hogy a vigalmi adó kizárólag községi adó legyen, arra a felvilágosításra vonták vissza, hogy kisközségeknek egyáltalán nincs olyan hozzáértő hivatali személyzete, amely a vigalmi adó kivetését és beszedését elláthatná, ezek a kisközségek tehát a vigalmi adó kezelése végett úgyis a föléjük rendelt kötelékekhez fordulnának. Sőt a kisebb államok és a városállamok különleges viszonyaira való tekintettel is lehetővé kell tenni azt, hogy a vigalmi adót ne csak a községek, hanem az országok is szedhessék.

A speciális német viszonyokra való tekintettel ez az indokolás tényleg helytálló és érthetővé teszi, hogy a német birodalomban az az adónem, amely helyi vonatkozásainál fogva a legsajátlagosabb és legjogosabb községi adónemek egyike, miért nem feltétlenül és kizárólagosan községi adó?

A birodalmi törvények felhatalmazása alapján a birodalmi tanács már 1921. évi június hó 9-én megállapította és közzétette a vigalmi adóra vonatkozó általános határozmányokat, amelyeket 1923. évi június hó 21-én, 1924. évi április hó 10-én és 1926. évi június hó 10-én részben módosított.

Az alábbiakban az 1923. évi június hó 21-én kelt módosító határozmányok alapján a birodalmi pénzügyminiszter által 1923. évi július hó 7-én közzétett Hivatalos Összeállítás rendelkezéseit ismertetjük és az 1924. és 1926. évi módosításokra mindenütt rámutatunk.

A birodalmi tanács határozmányai szerint vigalmi adó alá esik általában véve minden a község területén rendezett mulatság (szórakozás).

A birodalmi tanács határozmányainak példázó, de nem kimerítő felsorolása szerint *vigalmi adó alá esnek különösen a következő mulatságok (szórakozások):*

- 1 táncmulatságok, álarcos bálók,
2. népies mulatságok, mint a lovasjátékok, hintázás, pénz- és érték-tárgyak kisorsolása stb.
3. cirkusz, varieté, kabaré, stb. előadások,
4. zeneművek és szónoklatok mechanikai úton való előadása,
5. sportmulatságok,
6. mozgófényképelőadások,
7. színházi, balettelőadások,
8. hangversenyek és egyéb zenei előadások, felolvasások, szónoklások, táncművészeti előadások stb.

A vigalmai adó pénzügyi eredményének biztosítása végett a birodalmi tanács a fentebb megjelölt szórakozásokat (mulatságokat) akkor is kifejezetten vigalmai adó alá esőknek nyilvánítja, ha a nyereszkeskedési cél mellett egyben épületes vagy oktató célzattal bírnak is és az sem mentesít a vigalmai adó megfizetésének kötelezettsége alól, ha a vállalkozó mulatságot (szórakozást) rendezni nem is szándékozik.

A vigalmai adó alól mentesek az olyan mulatságok, előadások stb. :

1. amelyeket a nyilvános vagy hatóságilag engedélyezett magán-tanintézetekben pusztán oktatás céljából rendeznek (az 1926. évi április hó 10-én kelt határozmányok szerint *főleg* oktatás céljából);

2. amelyeknek jövedelme kizárólag és közvetlenül az előzetesen megjelölendő jótékony célra fordítják, de csak akkor, ha táncmulatságokkal nem kapcsolatosak ;

3. amelyek az ifjúság nevelésére szolgálnak és táncmulatságokkal nem kapcsolatosak ;

4. amelyek a testgyakorlás céljaira szolgálnak, — nem mentesek azonban a vigalmai adó alól a keresetszerűleg rendezett ilyen előadások és az olyanok sem, amelyek totalizátorral vagy táncmulatságokkal kapcsolatosak ;

5. amelyeket magánlakásokban rendeznek, de csak akkor, ha a megjelentek sem ellenszolgáltatásra nincsenek kötelezve, sem pedig ételeket és italokat részükre fizetés ellenében ki nem szolgáltatnak ;

6. amelyeket a katonai hatóságok rendelkezéséhez képest katonai szolgálati érdekekből rendeznek ;

7. azok a mozgófénykép-, színházi-, balettelőadások, hangversenyek, felolvasások stb., amelyeket az egyes országok közérdekből rendeznek, valamint azok az előadások, amelyeket nyereszkeskedési célzat kizárásával a művészet és a népnevelés érdekében rendeznek s az országos kormányok kifejezetten közhasznú előadásoknak nyilvánítanak.

A vigalmai adó lerovásának 3 módozata lehet :

1. jegyadó formájában, amennyiben a mulatságon való részvétel beléptijegyek váltásától van függővé téve ;

2. általány formájában, ha a mulatságon beléptijegy váltása nélkül lehet megjelenni, vagy ha a résztvevők beléptijegy váltására vannak ugyan kötelezve, a beléptijegyek alapján történő adózást azonban kielégítő módon ellenőrizni nem lehet, végül ha az általányozás útján *magasabb adóbevétel érhető el* ;

3. különleges adó formájában, a művészeti szempontból magas színvonalon álló előadásoknál. (Az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet fogalmazása szerint a bruttó bevételek utáni különleges adó formájában.)

Az adóköteles mulatságokat, előadásokat stb. a községnél legalább egy, — ha pedig a vigalmi adót a jegyadó formájában szedik, — legalább két köznappal előbb hivatalos elismervény ellenében előzetesen be kell jelenteni.

A bejelentésre egyaránt kötelezve van a multság, előadás stb. rendezője, valamint a helyiség tulajdonosa. Utóbbi az adóköteles multság megtartásához hozzájárulását csak akkor adhatja meg, ha a bejelentésről szóló elismervényt előtte felmutatják.

A községi adóhatóság a valószínű adóösszeg erejéig biztosítékot is követelhet és ha biztosítékot nem adnak, a multság, előadás megtartását betilthatja.

1. A j e g y a d ó.

A jegyadó a kiadott beléptijegyek számának és a jegyek árának alapulvételével számítandó ki. Díjtalanul kiadott beléptijegyek azonban a vállalkozó kérelmére figyelmen kívül hagyandók, ha felismerhető módon díjtalanok gyanánt vannak megjelölve és díjtalan kiadásukat igazolják.

Ha a beléptijegyeket a feltüntetett áraknál drágábban adják el, ebben az esetben az adó alapjául a résztvevők által tényleg teljesített ellenszolgáltatások, — ellenben, ha a jegyek elárúsítása a feltüntetett áraknál olcsóbban történik, — a beléptijegyeken feltüntetett árak veendőek.

A jegyeken feltüntetett ár tehát a vigalmi adó kiszámításánál a minimumot képezi, ennél alacsonyabb összeg adóalapul nem vehető, magasabb azonban igen. Ebben a tekintetben tehát a birodalmi tanács rendeletében minden egyéb szempont, sőt az igazságos és méltányos elbánás szempontja felett is a legridegebb pénzügyi szempont dominál, a minél magasabb adóbevételek biztosítása a kizárólagos cél, ami érthető és annyiban menthető is, mert végtére multságokon és szórakozásokon senki sem köteles résztvenni s az ilyen multságok rendezői társadalmi szempontból fontos hivatást nem töltenek be.

Az 1926. évi június hó 10-én kelt határozmányok a fentebbi rendelkezéseket csak annyiban módosítják, hogy félreértések elkerülése végett kifejezetten kimondják azt, — ami egyébként természetes — hogy a jegyeken esetleg feltüntetett vigalmi adó az adó alapját képező árhoz hozzá nem számítható.

A jegyek ára helyett esetleg alapul vehető ellenszolgáltatás fogalmát a birodalmi tanács határozmányai a legrigorózusabban körülírják és valósággal aprólékos gondot fordítanak arra, hogy semminemű ellenszolgáltatás a vigalmi adó alól ki ne bujhassék. Ellenszolgáltatásnak tekintendőek ugyanis mindazok a fizetségek (kivéve az 1926. évi június hó 10-én kelt határozmányok szerint a fizetett vigalmi adót), amelyekre a résztvevők a multságra való bebocsátás céljából kötelezve vannak. Ide tartoznak

tehát a ruhatári díjak, valamint az előadási programmokért fizetendő összegek is akkor, ha a résztvevőket ruhatári jegyek váltása, illetőleg programmok vásárlása nélkül a mulatságra be nem bocsátják.

Ha ezeken kívül a vállalkozó még más szolgáltatások teljesítését is kívánja a résztvevőktől, — például előadás közben ívek körözése útján gyűjtéseket rendez, — ebben az esetben ezeknek a különleges szolgáltatásoknak értékösszege, — ha pedig összegük pontosan meg nem állapítható, értékük fejében az adó alapjául szolgáló egyéb ellenszolgáltatások 20%-a a vigalmi adó alapjához számítandó.

Az olyan egyenként vagy csoportosan kiadott jegyek után, amelyek különböző időpontokban megtartandó meghatározott számú mulatságon, előadáson stb. való részvételre jogosítanak, az adó az egyes beléptijegyek árának alapulvételével állapítandó meg olyanformán, hogy a beléptijegyek ára a megtartandó mulatságok számával megszoroztatik. Az ilyen módon kiadott bérleti stb. kártyákon feltüntetett ár alapján pedig az adó csak akkor állapítandó meg, ha az előadások, mulatságok stb. száma bizonytalan.

Szóval a bérletjegyet váltóknak a birodalmi tanács határozmányai nem sok kedvezményt biztosítanak, — nyilván ismét abból indulván ki, hogy a vigalmi adónál a pénzügyi eredmény, a minél magasabb adóbevétel biztosítása a legfontosabb szempont, mulatságokon, szórakozásokon résztvenni pedig senki számára nem életszükséglet.

S ha a több személyre szóló jegyeket az egyes jegyeknél olcsóbban adnák is el, ez is hiábavaló, mert a vigalmi adót a belépésre jogosított személyek számának alapulvételével kell kiszámítani. Ha pedig ezeknek a személyeknek a száma bizonytalan, — így például a családi jegyeknél, — a személyek számát ötnek kell felvenni.

A jegyadó tételei az 1923. évi július 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint a következők:

A vigalmi adó, ha az összes jegyek ára ugyanaz, a jegyek árának, vagy a jegyekért fizetett ellenszolgáltatásnak 15%-át teszi ki: — ha kétféle árú jegyek adatnak ki, ebben az esetben az olcsóbb jegyek adója a jegyek árának vagy a megszerzésük fejében teljesített ellenszolgáltatásnak 15%-a, a drágábbaké pedig: 20%-a; — ha a beléptijegyek három árfokozatban adatnak ki, az adó a jegyek árának vagy az ellenszolgáltatásnak: 15—20—25%-a; — ha végül négy vagy még többféle árú jegy adatik ki, ebben az esetben az adó a jegyek árának, illetőleg az ellenszolgáltatásnak: 15—20—25—30%-a.

Minthogy az olyan mulatságokat, amelyeknél minden jegy ára egyforma, kétségkívül inkább az alsóbb néposztályok és a lakosságnak szerényebb anyagi viszonyok közt élő rétegei számára rendezik és ezeket a mulatságokat, előadásokat, többnyire az ilyen egyének látogatják is, az

adótételeknek a jegyek árának fokozatai, illetőleg árcsoportok szerint felfelé való fokozásában véleményünk szerint fontos szociális tendencia nyilvánul meg, mert a birodalmi tanács a szegény emberek szórakozását a gazdagabbak szórakozásaival szemben ilymódon bizonyára aránylag olcsóbbá akarta tenni.

Ezzel szemben a jegyek árának abszolút vagy viszonylagos magassága a birodalmi tanács rendelete szerint az adótételek fokozása szempontjából nem minősítő körülmény s ez szintén nagyon helyes intézkedés, mert a viszonyok rendkívüli változatossága mellett ilyen szempontból igazságos fokozatokat aligha lehetne felállítani és különben is rendszerint az olyan mulatságok beléptijegyei a legolcsóbbak, amelyekre csak egyféle árú jegyek adatnak ki, többféle árú jegyek kiadása esetén ellenben az árak rendszerint magasabbak s így az adótételeknek az árfokozatok számának növekedésével való fokozása az arányos és a teherviselő-képességre is kellő figyelmet fordító adóztatást egymagában véve is teljesen biztosíthatja.

Azoknál a színházi, balettelőadásoknál, hangversenyeknél, szórakozásoknál, táncművészeti előadásoknál stb., amelyeknél a művészeti és a népnevelési célzat túlnyomó, a községi adóhatóság a jegyadót feléig lemérsékelheti és pedig még akkor is, ha az előadás alatt ételeket vagy italokat fizetés ellenében szolgáltatnak ki, vagy ha a dohányzás meg van engedve.

A birodalmi tanács 1924. évi április hó 10-én kelt rendelete a jegyadó tételeit az egész vonalon 5%-kal mérsékelte, olyanformán, hogy a legalacsonyabb adótétel az egységes árú jegyeknél a jegyek árának vagy az ellenszolgáltatásnak 15%-a helyett 10%-át, a legmagasabb adótétel pedig 30% helyett 25%-át teszi ki. Az adótételek tehát a következők: 10, 10—15, 10—15—20, 10—15—20—25%.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendelete a mozgófényképelőadások adótételeit a jegyek árára és az esetleges árcsoportokra való tekintet nélkül egységesen a jegyek árának, illetőleg a jegyek megszerzéséért teljesített ellenszolgáltatásnak 15%-ában állapította meg.

Ez az intézkedés a 25%-os általános maximummal szemben tehát igen jelentékeny adómérséklést jelent s ismét csak arra mutat, hogy a birodalmi tanács a szegényebb néposztályok szellemi szükségletei tekintetében igen nagy megértést és rokonérzést tanúsít, mert ezeknek a néposztályoknak a mozi szinte az egyedüli szórakozásuk s színházba vagy más költségesebb szórakozásokra már a beléptijegyek jóval magasabb ára folytán is alig járhatnak.

Viszont a jegyadó 10%-os általános minimumnál a mozgófényképelőadások egységes adókulcsa 5%-kal magasabb ugyan, figyelembe veendő azonban, hogy a mozgófényképelőadásoknál a jegyek mindig legalább 4,

sőt rendszerint 4-nél is több árfokozatban adatnak ki, ilyen esetben pedig az egyéb vigalmi adóköteles szórakozásoknál és multságoknál már a harmadik árfokozatú jegyek 20, — a negyedik árfokozatú jegyek pedig 25%-os adó alá esnek. Végeredményben és általában véve tehát a mozgófényképelőadások az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet szerint nyilván alacsonyabb adókulcs alá esnek, mint az egyéb vigalmi adóköteles szórakozások és multságok.

Még tovább megy azonban az 1926. évi rendelet a tan-, továbbá a művészi értékű vagy népnevelési célú filmek vigalmi adójának mérséklése tekintetében.

Olyan filmek előadásánál ugyanis, amelyeket a berlini vagy a müncheni központi intézet tanfilmeknek nyilvánít, ha a filmszalag hossza 100 métert meghalad és az olyan filmeknél, amelyeket az említett intézetek művészi értékűnek vagy népnevelési célra alkalmasnak jelentenek ki, — ha a filmszalag hossza 200 métert meghalad, — a 15%-os jegyadó helyébe a következő adótételeknek lépnek:

Ha a tanfilm vagy a művészi értékűnek, illetőleg népnevelési célra alkalmasnak nyilvánított film hossza az illető előadás során bemutatott összes más filmek hosszának legfeljebb $\frac{1}{4}$ részét teszi ki, ebben az esetben az adó a jegyek árának vagy a jegyek megszerzése fejében teljesített ellenszolgáltatásnak 12%-ában, — ha $\frac{1}{4}$ részénél több, de legfeljebb $\frac{1}{2}$ részét teszi ki, 11%-ban, — ha $\frac{1}{2}$ részénél több, de legfeljebb $\frac{3}{4}$ részét teszi ki, 9%-ában — ha pedig több mint $\frac{3}{4}$ részét teszi ki, 7%-ában állapítandó meg.

Ha pedig a tanfilm hossza a bemutatott összes filmek hosszának $\frac{9}{10}$ részét meghaladja, teljes adómentességnek van helye.

A fentebb említett adómerséklések azonban nem hatályosulnak akkor, ha a mozgófényképelőadásokkal olyan egyéb multságok, illetőleg előadások kapcsolatosak, amelyek tanító, népnevelési célokkal, vagy pedig művészi értékkel nem bírnak. A mérsékelt adótételek alkalmazása azonban csak akkor van kizárva, ha az utóbbi előadások az előadási program összes idejének több mint $\frac{1}{5}$ részét veszik igénybe.

Az 1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint a vállalkozó a kiadandó beléptijegyeket a községi adóhatóságnál előzetesen bemutatni köteles. A jegyek folyószámokkal látandók el és a községi adóhatóság által lebélyegzendők. A vállalkozó a multságon, előadáson való részvételt csak a lebélyegzett beléptijegyek felmutatása mellett engedheti meg. A felmutatott jegyek a vállalkozó által értéktelenítendő, de a résztvevők birtokában hagyandók s felhívásra a községi adóhatóságnak bemutatandók.

Az eladott beléptijegyekről a vállalkozó nyilvántartást vezetni, — az el nem adott jegyeket pedig 3 hónapon át megőrizni s felhívásra a községi adóhatóságnak felmutatni köteles.

A vigalmi adó fizetésének kötelezettsége a jegyek eladásához fűződik ugyan, esedékessé azonban csak az adó összegének a községi adóhatóság által való megállapítása, illetőleg ennek az adókötelessel való közlése után 2 köznap multán válik.

Kérdés, nem lett volna-e célszerűbb az esedékesség idejét olymódon szabályozni, hogy az adó a jegyek eladásával azonnal esedékessé válik és rövid határidőn, mondjuk 48 órán belül a község pénztárába befizetendő, — hiszen a vigalmi adó közvetett adó lévén, a vállalkozó úgylis csak a mulatságon, előadáson stb. résztvevők által befizetett adóösszegek beszédjének tekinthető, — indokolt-e tehát, hogy az ilymódon beszédett adóösszegeket esetleg hosszabb ideig magánál tarhassa? Mert előfordulhat, hogy az adó megállapítása az adóhatóság más irányú elfoglaltsága következtében hosszabb ideig tart, illetőleg a megállapításra csak az előadás után hosszabb idő múlva kerülhet sor.

Igaz ugyan, hogy a birodalmi tanács határozmányai szerint a községi adóhatóság az előreláthatólag kivetendő adóösszeg erejéig biztosítékot követelhet s biztosíték adásának megtagadása esetén a vigalmi adóköteles mulatságot, előadást stb. be is tilthatja, a hatóság azonban esetleg tévedhet a vállalkozó megítélésében s biztosítékot nem követel, holott erre szükség lenne, könnyen megeshetik tehát, hogy valamely vállalkozó a beszédett vigalmi adóösszegeket a község pénztárába be nem szolgáltatja, hanem azokkal egyszerűen odábbáll.

Szerény véleményünk szerint legalább is a kisebb és állandó üzlet-helyiséggel nem rendelkező vállalkozóknál helyesebb lett volna úgy rendelkezni, hogy az ilyen vállalkozók a résztvevők által megfizetett s tőlük beszédett adóösszegeket azonnal vagy a legrövidebb időn belül kötelesek a község pénztárába beszolgáltatni s a fizetendő adó összegének végleges megállapításától, illetőleg a megállapításnak az adókötelessel való közléstől számított 2 köznapon belül csak azok az esetleges különbözetek fizetendők be, amelyek a községi adóhatóságok által megállapított adóösszeg és a vállalkozó által előzetesen befizetett összeg közt mutatkoznak. Ha pedig a vállalkozó az ilyértelmű törvényes rendelkezés dacára a fizetendő adó összegének hatósági megállapítása előtt mit sem fizetett volna be, ilyenkor az adó összegének a hatósági megállapításáról szerzett értesüléstől számított 2 köznapon belül természetesen az egész összeget tartoznék befizetni, — a késedelem törvényes következményei alól azonban nem mentesülne.

Bizonyos nehézségek csak a filmelőadások vigalmi adójánál merülhetnének fel, mert a filmelőadások adójának kiszámítása tagadhatatlanul kissé komplikált, — a filmelőadásoknál tehát tényleg célszerű lehet, hogy a vigalmi adót a vállalkozó csak az adó összegének hatósági megállapítása után fizesse meg, — a többi vigalmi adóköteles mulatságok, előadások adó-

jának kiszámítása azonban szerfelett egyszerű, a szabályszerűen fizetendő adó összegét tehát a vállalkozó minden nehézség nélkül maga is pontosan megállapíthatná s ilymódon az adót már a hatósági megállapítás előtt befizethetné.

Ha a vállalkozó bejelentési és egyéb kötelezettségeit olymódon szegi meg, hogy a vigalmi adó kiszámításánál irányadó körülmények teljes biztonsággal meg nem állapíthatók, ebben az esetben a községi adóhatóság az adót annak feltételezése mellett állapíthatja meg, hogy az összes jegyek a rendes árakon elkeltek.

Ha pedig az adóköteles a bejelentés, — a beléptijegyeknek a községi adóhatóságnál való előzetes bemutatása és az adó megfizetése tekintetében megállapított határozmányokat nem tartja meg, ilyenkor a végérvényesen megállapított vigalmi adó 25%-áig terjedhető pótlék vethető ki rá.

2. Az általány- (és az egyességi) adó.

A vigalmi adó 2. lerovási módozata az 1923. évi július 7-én kelt Hivatalos Összeállítás határozmányai szerint az általány.

Az általánynak 5 alakja van, az általány ugyanis megállapítható:

- a) a nyers bevételek alapján,
- b) az egyes jegyek árának többszöröse alapján,
- c) az érték alapján,
- d) a közreműködők száma alapján,
- e) a vigalmi adóköteles szórakozás, mulatság megtartására szolgáló

helyiség nagysága alapján.

Részünkről azonban megállapíthatni véljük azt, hogy a Hivatalos Összeállításnak az általányozásra vonatkozó szakaszaiban tulajdonképpen egy másik lerovási módozatról is van szó, amely lerovási módozat általány helyett helyesebben egyességi adónak lenne nevezhető.

A szigorú értelemben vett általánynál ugyanis a kivető hatóság a Hivatalos Összeállítás szerint határozott adótételekhez és adókiszámítási módozatokhoz van kötve, míg az egyességi adót minden korlátozástól menten, szabadon, az összes körülmények mérlegelésével legjobb belátása szerint állapíthatja meg. Minthogy tehát a községi adóhatóság ilyen esetben a megállapított adókulcsokhoz sincs kötve, az ilymódon megállapított adó általánynak már alig nevezhető.

Általányról ugyanis csak addig a határig lehet szó, amíg csak a nyers bevételek összege állapíttatik meg becslésszerűleg vagy a jogszabály által előírt módon s az ilymódon megállapított nyers bevételek után vetik ki a jogszabály szerinti adókulcsok szerint járó adót. Ha azonban a hatóság a törvényes adókulcsokhoz sincs kötve, hanem a nyers bevételekre való minden

tekintet nélkül, a nyersbevételeket esetleg meg sem állapítva szabhatja meg a fizetendő adó összegét, akkor általányról már nem, hanem csak egyeségi adózásról lehet szó.

Jogosan vitatható lenne az is, hogy a községi adóhatóságoknak ilyen igen messzemenő diszkrecionárius jogkörrel való felruházása célszerű-e s egyes esetekben indokolatlan önkényre vagy ellenkezőleg meg nem érdemelt kedvezményekre nem vezethet-e?

Ezekkel az aggodalmakkal szemben az ilyen tágkörű törvényes felhatalmazás megokolására legfeljebb az lenne felhozható, hogy a vigalmi adó kedvező pénzügyi eredménye biztosításának szempontja minden egyéb szemponton felül áll és hogy bizonyos esetekben a valóságos adóalapot kinyomozni igen nagy nehézségekbe ütközik, sőt néha alig lehetséges.

a) A nyersbevételek alapján megállapított általány.

Az általányadó, — amennyiben az alább ismertetendő rendelkezések értelmében másként nem számítandó ki, — az 1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint a nyersbevételeknek 15, ha pedig többféle árú jegyek adatnak ki, — 20%-ában állapítandó meg.

Az 1924. évi április hó 10-én kelt rendelet ezeket az adótételeket 10, illetőleg 15%-ra szállította le.

A birodalmi tanács határozmányai a nyersbevételek fogalmát közelebből meg nem határozván, nyersbevételek alatt a közönséges felfogás szerint csak a beléptijegyek eladásából befolyó összegek érthetők. Ügylátszik tehát, mintha egyféle árú jegyek kiadása esetén a fizetendő általány összege és a tételes lerovás szerint járó jegyadó összege közt eltérés nem is lehetne, mert hisz a jegyadónál is, — miként az általánynál, — egyféle árú jegyek kiadása esetén a vigalmi adó, — mint említettük, — a jegyek árának, illetőleg a jegyek ára fejében teljesítendő ellenszolgáltatásnak 10%-ára rúg.

Ez tényleg így is lenne, ha az általányt is, miként a jegyadót, a községi adóhatóság csak az előadás megtartása után állapíthatná meg s az ily módon megállapított általányt is a községi adóhatóságnak az előadás megtartása után hozott határozatáról szerzett értesülés után kellene megfizetni, — amikor a nyersbevételek összege már ismeretes.

Igen ám, de a Hivatalos Összeállítás kifejezett intézkedése szerint az általányt a vigalmi adóköteles szórakozás, előadás stb. bejelentése alkalmával kell megfizetni. Ez a rendelkezés pedig a jegyadóval szemben már a fizetési határidő tekintetében is lényeges eltérést jelent, de ezenkívül már sokkal fontosabb eltérésnek is kútforrásává válik.

A vállalkozó által eszközölt bejelentés alkalmával ugyanis a nyersbevételek összege még nem ismeretes, minthogy az előadást még nem tartották

meg, a nyersbevételek összege tehát csak becsléssel állapítható meg. A becslésnél pedig a községi adóhatóság két feltevésből indulhat ki: vagy abból, hogy a vállalkozó az összes jegyeket eladja, vagy pedig abból, hogy azoknak csak egy részét fogja eladni.

Ha az adóhatóság az általány megállapításánál abból indul ki, hogy a vállalkozó az összes jegyeket eladja s ha ennek dacára a vállalkozó a jegyeknek tényleg csak egy részét adja el, ilyenkor egyféle árú jegyek kiadása esetén, a fizetendő általány összege magasabb lesz, mint a tételes lerovás szerint járó jegyadó lett volna, — a vállalkozó tehát az általányra ráfizet. Sőt helyzetét az is súlyosbítja, hogy az ilymódon befizetett adótöbbség részére vissza nem téríthető, mert a rendelet kifejezett intézkedése szerint a befizetett vígalmi adó visszatérítésének csak akkor lehet helye, ha az adóköteles szórakozást, előadást stb. egyáltalán nem tartják meg. Másfelől azonban el kell ismerni, hogy ez az intézkedés bizonyos szempontból nagyon is helyénvaló, mert az általány egyik legfőbb célja a hatóság munkájának megkönnyítése lévén, ez a cél teljesen felborulna, ha az adóköteles mulatság, előadás stb. megtartása után a tényleges bevételek összegéhez képest az általány mérséklése lenne kérhető, minthogy ilyen esetben a hatóságnak újra foglalkozni kellene az ügygel és így kétszeres munkát végeznie.

Viszont egyféle árú jegyek kiadása esetén is megeshetik az, hogy a vállalkozó az általánnyal a tételes lerovás szerinti fizetési módozattal szemben megtakarítást ér el és pedig akkor, ha a községi adóhatóság az általány összegének megállapításánál abból indul ki, hogy a vállalkozó a beléptijegyeknek csak egy részét fogja tényleg eladni, mert annak, hogy a községi adóhatóság ily feltevés mellett állapíthassa meg a fizetendő általány összegét, a birodalmi tanács határozmányai szerint semminemű akadályja nincs. Ha tehát a tényleges bevételek összege nagyobb mint az általány kiszámítása alkalmával megbecsült bevételek összege, ilyenkor a vállalkozó az általány útján a jegyadóval szemben megtakarítást ér el.

Ha pedig egyféle árú jegyek helyett a jegyek kétféle árfokozatban adatnak ki, — amikor a megállapított nyersbevételek 15%-a fizetendő általányadó címén, ilyenkor az általány adókulcsa magasabb, mint a jegyadónál, abban az esetben, ha a jegyek csak 2 árfokozatban adatnak ki, mert, — mint láttuk —, a jegyadó kulcsa ilyenkor az olcsóbb jegyek ára után 10, a drágább jegyek ára után pedig 15%-ot tesz ki.

Viszont 3—4 vagy több árfokozatú jegyek kiadása esetén az általány adókulcsa 5, illetőleg 10%-kal alacsonyabb a jegyadó kulcsának maximumánál. Ezekben az esetekben tehát a községi adóhatóság az általány megállapításánál a nehezebb áttekinthetés folytán még könnyebben érhet el a tételes lerovás szerinti fizetési módozattal szemben emelést, — az adózó pedig mérséklést.

Ami az emelést illeti, ez annál inkább lehetséges, mert a birodalmi tanács határozmányainak kifejezett rendelkezése szerint, — mint láttuk —

az általányadó a jegyadó helyett magasabb adóbevétel biztosítása végett is alkalmazható. Ebben a tekintetben azonban az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet azt a korlátozó intézkedést állítja fel, hogy a mozgófénykép-előadások utáni vigalmi adó általányozása esetén az általány célját a jegyek alapján történő adózással szemben magasabb adóbevétel biztosítása nem képezheti.

Ami az úgynevezett egyességi adót illeti, e tekintetben az 1923. évi Hivatalos Összeállítás csak azt az egy intézkedést foglalja magába, hogy a községi adóhatóság mindazokban az esetekben, amikor a vigalmi adó általányozásának van, illetőleg lehet helye, a vállalkozót a nyersbevételek nagyságának részletes kimutatása alól felmentheti s a vigalmi adót a vele kötött egyesség alapján állapíthatja meg.

b) Az egyes jegyek árának többszöröse alapján megállapított általány.

Az általányadó ezen 2. alakja a népmulatságoknál, lovasjátékoknál stb. fordul elő és abban áll, hogy az általány az egyes beléptijegyek árának többszörösében állapíttatik meg, mégpedig a lovasjátékoknál az egyes jegyek árának 20—40—60-szorosában és pedig ahhoz képest, amint ezeknek a mulatságoknak rendezésénél emberi, — állati vagy pedig mechanikai erő működik közre, a hintajátékoknál pedig az általányadó az egyes jegyek árának húszszorosára rúg.

Az 1924. évi április hó 10-én kelt rendelet ezeket a szorzószámokat olymódon mérsékelte, hogy a lovasjátékoknál emberi vagy állati erő közreműködése esetén az egyes jegyek árának 10-szerese, mechanikai erő közreműködése esetén 20-szorosa veendő az általány kiszámításánál alapul, — míg a hintajátékoknál, ha a hajók száma 8-nál nem több, az általány az egyes jegyek árának 10-szeresében, 8-nál több hajó esetén pedig 15-szörösében állapítandó meg.

Egyéb népies mulatságoknál az egyes jegyek árának az esetek szerint eltérő többszörösében állapítandó meg az általány.

A fentebbi rendelkezésekből kétségtelenül kitűnik, hogy a birodalmi tanács a népies mulatságok általányának megállapításánál a fizetendő adó összegét a tételes lerovás szerinti fizetési módozattal szemben mérsékelni kívánta s így a szegényebb néposztályoknak ezeken a mulatságokon való részvételét megkönnyíteni.

Ez abból is nyilvánvaló, mert az általány kiszámításánál alapulveendő többszörösök, vagy más szóval szorzószámok meglehetősen alacsonyan vannak megállapítva. Ez a mérséklési tendencia pedig azért igen figyelemreméltó, mert — mint láttuk — általános rendelkezés az, hogy az általány a jegyadóval szemben magasabb adóbevételek biztosítása céljából is alkalmazható.

c) *Az érték alapján megállapított általány.*

Az általányozásnak ez a 3. alakja

1. a mutatóványos stb. készülékeknél, — továbbá

2. a nyilvános helyiségekben, vendéglőkben és csapszékekben felállított olyan készülékeknél fordul elő, amelyek zeneműveket és szónoklatokat mechanikai úton adnak elő (zongoraverkli, fonográf stb.).

Az 1. alatti mutatóványos készülékek adója minden megkezdett üzemi hónapra a készülék értékének $\frac{1}{2}$, — a 2. alattiaké pedig az érték $\frac{1}{4}$ százalékában állapítandó meg.

A községi adóhatóság az adót általány helyett mindkét esetben az adókötelessel kötendő egység alapján is megállapíthatja.

Az adó minden hónap első hetében fizetendő.

d) *A közreműködő személyek száma alapján megállapított általány.*

Az általány 4. alakja a közreműködő személyek száma alapján megállapított általány.

Az 1923. évi július 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint:

Vendéglőkben, csapszékekben stb. való zenei előadásoknál, ha a közreműködők száma háromnál nem több, minden egyes közreműködő után és minden napra 1000 papírmárka fizetendő általányi adó fejében.

Olyan keresetszerűleg üzőtt ének- és zeneelőadásoknál, amelyeket nyilvános utakon, utcákon, tereken, vendéglőkben és csapszékekben stb. tartanak, a vigalmi adó összege naponként:

egy vagy két közreműködő esetén összesen 1000 papírmárka,				
három	«	«	«	1500 «
négy vagy öt	«	«	«	2000 «
ötnél több	«	«	pedig	

minden további közreműködő után *fejenként* 1000 papírmárka.

Az 1924. évi április hó 10-én kelt rendelet ezeket az adótételeket aranyfillérekben, — az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet pedig ugyanannyi bírodalmi fillérben állapította meg, olyanformán, hogy az adó összesen 20, — 25, — 30 bírodalmi fillért, 5-nél több közreműködő esetén pedig minden további közreműködő után fejenként 20 bírodalmi fillért tesz ki.

Az előadások előzetesen bejelentendők. Ha a vállalkozó ugyanarra a napra vigalmi adót már fizetett, — ebben az esetben a további megadóztatás alól mentes, az adó lerovását azonban igazolni köteles.

Alkalomszerű ének- és zenei előadások nyilvános utakon, utcákon és tereken, valamint magánházak udvarán a vigalmi adó alól mentesek.

e) *A vigalmi adóköteles mulatságok, előadások megtartására szolgáló helyiségek terjedelme alapján kivetett általány.*

Az általányozás ezen 5. alakjának akkor van helye, ha a vigalmi adó alá eső szórakozásokat, előadásokat stb., különösen azonban táncmulatságokat, varietéket, kabarékat, hangversenyeket és hasonló mulatságokat főleg azért rendezik, hogy a jelenlevők részére ételek és italok nyereséggel kiszolgáltathatók legyenek, vagy ha ezek a mulatságokat egyesületi ünnepélyek alkalmával rendezik. Ezekben az esetekben az általány a mulatság, előadás stb. megtartásának céljára szolgáló helyiség nagysága alapján állapítandó meg.

Az adó a mulatság, előadás stb. megtartásának céljára szolgáló helyiség minden tíz négyzetmétere után a levélportó $\frac{3}{10}$ részével egyenlő, levélportó alatt pedig az az összeg értendő, amely legfeljebb 20 gramm súlyú levélnek a távolsági forgalomban való továbbításáért mindenkoron fizetendő.

Ez a kissé különös adókulcs az infláció szüleménye s ezt az adókulcsot a birodalmi tanács 1924. évi április hó 10-én kelt rendelete olykép módosította, hogy a vigalmi adóköteles mulatságok, előadások stb. megtartására szolgáló helyiség minden tíz négyzetmétere után vigalmi adó fejében 10 aranyfillér, — az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet szerint pedig 10 birodalmi fillér fizetendő.

Ha a vigalmi adóköteles mulatság, előadás stb. 3 óránál tovább tart, — minden megkezdett 3 óra egy adóköteles mulatságnak stb. számít. Olyan mulatságoknál, előadásoknál azonban, amelyek több napon át tartanak, az adó kivetése egy-egy napra történik. Végül, ha a helyiségek nagysága alapján való adózás csak nehezen lenne megvalósítható, az adóhatóság a vállalkozóval általány helyett egyességet is köthet.

3. A bruttó hozadék utáni különleges adó.

1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállítás rendelkezései szerint a vigalmiadó az olyan művészeti szempontból magas színvonalon álló előadásoknál, amelyeknél az üzlet és a pénztár vezetése a kereskedelmi vállalatokkal szemben támasztott követelményeknek megfelel, — a bruttó hozadék 10%-ában állapítandó meg.

Hogy a bruttó hozadék mit jelent, ezt az 1923. évi Hivatalos Összeállítás nem határozza meg. Bruttó hozadék alatt tehát itt is, miként az általánynál, csak a nyers bevételek összege érthető, a nyers bevételek összegét pedig a beléptijegyek árából, illetőleg a beléptijegyek megszerzése fejében teljesített ellenszolgáltatásokból befolyó összegek képezik, — bármilyenü regiekiadás levonása nélkül.

Az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet a bruttó hozadék kifejezést, félreértések elkerülése végett a bruttó bevételek kifejezéssel helyettesíti és egyben az adókulcsot 10%-ról 5%-ra szállítja le.

Az 1926. évi rendelet szerinti adókulcs tehát jóval alacsonyabb, mint a jegyadónak és az általánynak legalacsonyabb adókulcsa, ami a megkövetelt magas művészi színvonal folytán természetesnek tűnik fel, mert hiszen a művészetet támogatni mindenütt elismert állami kötelesség s az államnak igen nagy érdekei fűződnek ahhoz, hogy lakosságának szellemi színvonalát minden módon, tehát a művészi színvonalú előadások beléptijegyeinek aránylag olcsóbbá tételével s így az ilyen előadások látogatásának megkönnyítésével is előmozdítsa.

Abban a kérdésben, hogy művészeti szempontból magas színvonalú előadásról van-e szó és hogy a rendes üzletvezetés és pénztárkezelés feltételei fennforognak-e, az országos kormányok határoznak.

Közös határozmányok.

Adóköteles az előadás, szórakozás stb. vállalkozója. Aki a nélkül, hogy maga vállalkozó lenne, a bejelentésre köteles (ilyen a földterület, a helyiség tulajdonosa stb.), a kivetett vigalmi adóért a vállalkozóval együtt egyetemleges felelősséggel tartozik.

Az 1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállításnak a felügyeletre vonatkozó intézkedése nem egészen világos.

A Hivatalos Összeállítás szerint ugyanis a 21. §-ban megjelölt személyekre, valamint az adóköteles multságok, előadások stb. *résztevőire*, továbbá azokra a jótékony célú, az ifjúság nevelését és a testgyakorlás előmozdítását célzó és az országok által közérdekből tartott multságok, előadások stb. *résztevőire*, — amely multságokra, előadásokra adómentesség engedélyezését kéri, — a birodalmi adók kezelésére vonatkozó 1919. évi december hó 13-án kelt rendelet 193—201. §-ai nyerne alkalmazást.

A Hivatalos Összeállítás 21. §-ában megjelölt személyek azok, akik a művészi szempontból magas színvonalú előadásokat rendezik, tehát a vállalkozók, résztvevők alatt pedig a szó közönséges értelmében csak azok érthetők, akik a multságon, előadáson stb., mint nézők megjelennek s a Hivatalos Összeállítás előző §-aiban ugyanilyen értelemben használja a résztvevő szót.

Vajjon tehát ezekre az egyénekre, akiknek a vigalmi adóköteles előadáshoz, multsághoz stb. megjelenésük előtt és távozásuk után semmi közüik többé nincs, — a birodalmi adók kezeléséről szóló rendelet szigorú intézkedései alkalmazást nyerhetnek-e, amely intézkedések szerint adott esetben a legszigorúbb ellenőrzés, könyvvizsgálat rendelhető el, sőt az olyan üzemeknél, amelyeknek tulajdonosa szándékosan és tudatosan olyan alkalmazottakat és munkásokat foglalkoztat, akiket adócsalás miatt előzőleg jelentékeny pénzbüntetésre vagy szabadságvesztésbüntetésre ítélték, a tulaj-

donos költségére egészen különleges és kivételes felügyeleti rendszabályok is életbeléptethetők? Az ilyen rendszabályok alkalmazásának csak a vállalkozókkal vagy a vigalmi adóköteles előadáson, mulatságon stb. közreműködőkkel szemben lehet értelme és jogosultsága, — ezért véleményünk szerint az 1923. évi július hó 7-i Hivatalos Összeállítás »Teilnehmer« szavának olyan értelmezés adandó, hogy az tulajdonképen közreműködőt: »Mitwirkender« jelent.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendeletének felhatalmazása alapján a vigalmi adó tekintetében érvényes szabályoknak a birodalmi pénzügyminiszter által 1926. évi június hó 12-én közzétett Hivatalos Összeállítása a fentebb ismertetett rendelkezéseknél csak annyi változtatást eszközöl, hogy a birodalmi adók kezelésére vonatkozó 1919. évi december hó 13-án kelt rendelet 193—201. §-ait nemcsak a művészeti szempontból magas színvonalú előadások rendezőire, illetőleg vállalkozóira, hanem minden vigalmi adó alá eső multság, előadás stb. vállalkozójára és a bejelentésre köteles személyekre egyaránt alkalmazni rendeli, — ellenben a kétségekre okot szolgáltatatható résztvevő (Teilnehmer) szót szintén használja és nem helyettesíti azt a megfelelőbb közreműködő (Mitwirkender) szóval.

A vigalmi adó összes kivétési módozataira érvényes igen fontos általános határozmány továbbá az is, hogy rendkívüli és indokolatlan szigorúság elkerülése végett a községek kivételes esetekben az egész vigalmi adót vagy annak egy részét is elengedhetik, sőt esetleg, — ha a vigalmi adó időközben már befizettetett volna, — utólagosan is visszatéríthetik.

A rendkívüli szigorúság (aussergewöhnliche Härte) eseteit a birodalmi tanács rendeletei közelebről meg nem határozzák s így ez az intézkedés a községeknek igen széleskörű diszkrécionárius jogot biztosít.

Az adócsalás az 1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint az eltitkolt vigalmi adó 20-szorosáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet ezt az intézkedést az adócsalás esete kiemelésének mellőzésével újonnan olymódon szövegezi, hogy a vigalmi adóra vonatkozó törvényes szabályok megsértése ugyanolyan büntetések alá esnek, mint a birodalmi adókra vonatkozó szabályok megsértése.

A birodalmi tanács határozmányjaival szemben megengedhető eltérések.

Az országos kormányok, vagy az országos kormányok által erre felhatalmazott hatóságok engedélyével a községek a vigalmi adó tekintetében önálló szabályrendeleteket alkothatnak, — szabályrendeleteikben azonban a birodalmi tanács határozmányaitól csak az alább felsorolt határozmányok tekintetében és az alább megengedett módokon térhetnek el.

Ugyanezeket az eltéréseket a községek akkor is megállapíthatják és életbe léptethetik, ha területükön a vigalmi adó tekintetében egyébként, — önálló szabályrendelet hiányában, — a birodalmi tanács határozmányai nyerne alkalmazást.

A megengedett eltérések a következők:

1. a vigalmi adó alá eső multságok (előadások) stb. eseteit a községek szabályrendeleteikben közelebbről és tüzetesebben is megjelölhetik.

Tekintettel arra, hogy a vigalmi adó alá eső multságoknak, előadásoknak stb. a birodalmi tanács határozmányai szerinti felsorolása a bő részletezés dacára is kifejezetten csak példázó és korántsem kimerítő, ez a felhatalmazás azt is jelenti, hogy a községek a birodalmi tanács határozmányjaiban kifejezetten meg nem jelölt, de az ott felsoroltakkal ugyanazon tekintet alá eső multságokat, előadásokat stb. is adóköteleseknek nyilváníthatnak.

2. Az adómentességek a birodalmi tanács határozmányaitól eltérőleg is megállapíthatók. Ez igen tágkörű felhatalmazás lenne, de a felhatalmazás élét mindjárt eltompítja az a további intézkedés, hogy a Hivatalos Összeállítás 2. §-ának 1., továbbá 3. és 4. pontjaiban megállapított adómentességeket (lásd ezeket fentebb) a községek minden körülmények között respektálni tartoznak. A 2. és 4. pontok alatti adómentesség a községek szabályrendeleteiben attól a további feltételtől is függővé tehető, hogy a vállalkozó a tiszta jövedelmet és a jövedelem felhasználásának módját a községi adóhatóság előtt rendes könyvvizsgálattal, vagy pedig egyéb szabályszerű módon igazolja.

3. A jegyadó és az általány alkalmazásának köre a községi szabályrendeletekben a birodalmi tanács rendeletétől eltérő módon is szabályozható és specialiter az általányozás esetei a rendelet határozmányain túl is kiterjeszthetők. Sőt meghatározott irányelvek megállapítása mellett a községi adóhatóságok az adókötelessel való egyesség kötésére általában véve is felhatalmazhatók.

Ez a felhatalmazás nagyon messzemenőnek mondható, mert, — mint fentebb kifejtettük, — a birodalmi tanács rendelete szerint az egyesség megállapításánál a községi adóhatóság tulajdonképp még a szabályszerű adókulcs alkalmazásához sincs kötve. A birodalmi tanács határozmányai szerint továbbá, — mint láttuk, — általányozás helyett egyességi adózásnak, az általányozásnak nem minden, hanem csak egyes kivetési módozatainál lehet helye és pedig: 1. a nyers bevételek, — 2. a vigalmi adó alá eső előadások, multságok megtartására szolgáló helyiségek nagysága — és 3. a használt készülékek értéke alapján eszközrendő általányozás eseteiben, ellenben nem alkalmazható az egyességi adózás az egyes jegyek árának többszöröse és a közreműködők száma alapján megállapítandó általány helyett.

Ha tehát az országos kormányok által megállapított irányelvek ezeken az eseteken is túlmenőleg, sőt (mert a birodalmi tanács felhatalmázása folytán ez sincs kizárva) a jegyadó alkalmazásának eseteiben is megengednék az egyesség alkalmazását, ebben az esetben a birodalmi tanács rendeletének a jegyadó és az általány adókulcsainak megállapítására vonatkozó intézkedései meglehetősen problematikus értékkel bírnának.

4. A bejelentési kötelezettség birodalmi tanács határozmányaitól eltérőleg is szabályozható.

5. A jegyadónál a beléptijegyek adóalapul veendő árának vagy az ellenszolgáltatásnak fogalma a községi szabályrendeletekben a birodalmi tanács határozmányaitól eltérőleg is megállapítható.

Ez igen fontos felhatalmazás a községek részére, mert ilyenformán például a községek szabályrendeleteikben nincsenek ahhoz a szabályhoz kötve, hogy a vigalmi adó akkor is a jegyek ára alapján állapítandó meg, ha a jegyek a feltüntetett áraknál olcsóbban adatnak el, — ami kisebb és alkalomszerű vállalkozásoknál esetleg előfordulhat, — sem pedig nem kötelesek ahhoz a szabályhoz ragaszkodni, hogy a vigalmi adó az ellenszolgáltatás alapulvételével állapítandó meg abban az esetben, ha az ellenszolgáltatás értéke a jegyeken feltüntetett árnál magasabb. A vállalkozó által szedett mellékes illeteket (ruhatári díjak stb.) az adó megállapításánál szintén teljesen figyelmen kívül hagyhatják s így a vállalkozó helyzetét lényegesen megkönnyíthetik.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendelete ezenfelül azt is megengedi, hogy a községek a vigalmi adót akár általánosságban, akár pedig az adóköteles mulatságok, előadások bizonyos fajainál a jegyek árának, illetőleg a jegyek megszerzése fejében teljesített ellenszolgáltatásnak és a fizetendő vigalmi adónak együttes összege alapján vessék ki.

6. Az 1923. évi július hó 7-én kelt Hivatalos Összeállítás szerint a községek a jegyadó fokozatai tekintetében a birodalmi tanács határozmányaitól egészen eltérhetnek, — tehát több vagy kevesebb adófokozatot állíthatnak fel, mint a Hivatalos Összeállítás.

Szabályrendeleteikben a 30%-os maximális adókulcsot is meghaladhatják a községek, a legalacsonyabb adótétel azonban a szabályszerű 15%-nál alacsonyabb nem lehet. Továbbá az adóköteles mulatságokat, előadásokat stb. csoportokba is foglalhatják és a megállapított csoportokat különböző adótételekkel róhatják meg.

Ami azt a felhatalmazást illeti, hogy az adótételek felfelé 30%-on túl is korlátlanul fokozhatók, ezt nem helyeselhetjük, mert így adott esetben túl magas és méltánytalan adókulcsok is megállapíthatók lennének s a községi szabályrendeletek ebben a tekintetben a birodalom területén igen nagy egyenlőtlenségeket okozhatnának.

Megállapítható továbbá a községi szabályrendeletekben az is, hogy színházi, balettelőadásoknál, hangversenyeknél, felolvasásoknál, szónoklatoknál és táncművészeti előadásoknál a községi adóhatóság bizonyos meghatározott % erejéig adómérsékléseket nemcsak jogosult, hanem egyenesen köteles legyen engedélyezni.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendelete a községeknek a jegyadó tételeinek megállapításánál még szabadabb kezet enged, amennyiben megengedi azt is, hogy a községek a jegyadó tételeinek fokozásától egészen eltekinthessenek és a jegyek után az árak ugyanazon %-ában megállapítandó adót szedhessenek, vagy pedig az adótételek fokozását nem a rendelet szerinti árfokozatok, hanem egészen más kritériumok alapulvételével valósítsák meg, a legalacsonyabb adótétel azonban az 1924. évi április hó 10-én kelt rendelettel megállapított minimális 10%-nál alacsonyabb nem lehet.

Ugyancsak az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet a jegyadónál az 1923. évi Hivatalos Összeállításnak a szabályszerűen megengedett mértéken túlmenő adómérséklésekre vonatkozó nem egészen világos és kétségekre okot szolgáltatható intézkedését egészen újonnan szövegezte.

Megállapítja ugyanis az 1926. évi rendelet azt, hogy a községek önálló szabályrendeleteikben a fentebb említett színházi, ballett stb. előadásoknál nemcsak az adótételek 50%-áig terjedhető adómérsékléseket, hanem bizonyos határig bezárólag 50%-ot meghaladó adómérsékléseket is engedélyezhetnek. Ez az 1923. évi Hivatalos Összeállításban kimondva nem volt s így 50%-osnál magasabb adómérsékléseket a községek szabályrendeleteikben egyáltalán nem engedélyezhettek.

Másfelől azonban az 1923. évi Hivatalos Összeállításnak azt az intézkedését nem veszi át, hogy a községi adóhatóságok a községi szabályrendeletek intézkedéséhez képest bizonyos meghatározott határig terjedhető adómérsékléseket *kötelesek engedélyezni*, hanem a községi adóhatóságokról említést egyáltalán nem is téve csupán azt engedi meg, hogy a községi szabályrendeletek 50%-ot meghaladó adómérséklések felől is intézkedhessenek. Hogy azután ilyen esetekben az 50%-ot meghaladó adómérséklések tényleg engedélyeztetnek-e vagy sem, ez természetesen a községi adóhatóságok elbírálásától függ. Ha tehát a községi adóhatóságok elbírálásuk eredménye gyanánt az adómérséklés fennforgásának előfeltételeit megállapítják, az adómentességet engedélyezik, — ellenkező esetben pedig az adót a rendes adótételek alapulvételével vetik ki.

7. A mozgófényképelőadásoknál, — amelyeket, — mint láttuk, — az 1926. évi június hó 10-én kelt rendelet különlegesen szabályoz és a rendes adótételekkel szemben általában véve mérsékeltebb adótételek alá von, — ugyanez a rendelet a megállapított adókulcs módosítását úgy felfelé, mint lefelé megengedi.

A mozgófényképelőadások jegyadójának adótételei ugyanis a belépti-jegyek árának vagy az ellenszolgáltatásnak legfeljebb 5%-ával felemelhetők, legfeljebb 2%-ával pedig lemérsékelhetők.

Ez más szóval annyit jelent, hogy a községek szabályrendeleteikben a rendes 15% helyett a mozgófényképelőadások jegyadójának kulcsát felfelé 20%-ig fokozhatják, lefelé pedig 13%-ig leszállíthatják, vagyis az adótételek 13 és 20% között mozoghatnak, — oly módon, — hogy az *egységes adótételek* 15% helyett 13, 14, 16, 17, 18, 19 vagy 20%-ban is megállapíthatók.

A községek tehát a mozgófényképelőadásoknál szabályrendeletileg sem állapíthatnak meg 20%-osnál magasabb jegyadót s ennek folytán az adótételeket felfelé korlátlanul nem fokozhatják úgy, — mint ezt az egyéb vigalmi adó alá eső mulatságoknál, előadásoknál stb. a birodalmi tanács rendeletének felhatalmazása alapján megtehetik, — mert ezeknél, — mint láttuk, — csak a 10%-os minimum alá nem szállhatnak le. Viszont a mozgófényképelőadások jegyadójának adókulcsa 13%-on alul sem állapítható meg, holott az egyéb vigalmi adóköteles mulatságok és előadások jegyadójának minimális kulcsa 10%-ot tesz ki.

Az 1926. évi rendelet azonban a községeknek a mozgófényképelőadások jegyadója tételeinek megállapításánál még így is nagyobb mozgási szabadságot biztosít, mint a vigalmi adó alá eső egyéb mulatságoknál, előadásoknál stb., mert ezeknél a rendes 10%-os minimum lemérséklése egyáltalán nincs megengedve, holott a mozgófényképelőadásoknál a szabályszerű 15%-os adótétel 2%-kal lemérsékelhető.

Az elismerten művészi értékű és népnevelési célra alkalmasnak kijelentett filmek jegyadójának tételeit a községek szabályrendeleteikben felfelé a jegyek árának, illetőleg a jegyek megszerzése fejében teljesített ellenszolgáltatásnak 3, — a tanfilmek adótételeit pedig 2%-ával emelhetik, lefelé pedig úgy az elismerten művészi értékű, mint a népnevelési célra alkalmasnak kijelentett és a tanfilmek jegyadójának tételeit egyaránt 2%-kal mérsékelhetik, ha ezek a filmek az 1926. évi rendelet szerinti, fentebb részletesen ismertetett feltételeknek megfelelnek.

Ezeknek az adótételeknek emelése, illetőleg mérséklése a községi adóhatóságok mérlegelésére is bízható, — szóval a szabályszerű adótételektől való eltérés nemcsak kötelező módon, hanem fakultatíve is megállapítható, — utóbbi esetben az adótételek emelése, illetőleg mérséklése a községi adóhatóság diszkrecionárius jogát képezvén.

A községek szabályrendeleteikben megállapíthatják azt is, hogy a mozgófényképelőadások a birodalmi tanács rendelete szerinti egységes adótétel helyett különböző adótételek alá essenek.

A különböző adótételek megállapítása árfokozatok felállítása útján is történhetik, amint ez a birodalmi tanács rendeletei szerint a jegyadónál

általában véve történik, — vagyis a mozgófényképelőadások jegyadójának tételeit a községek szabályrendeletileg felfelé annak alapulvételével fokozhatják, hogy hányféle árú jegy adatik ki.

Másfelől azonban és ez igen fontos felhatalmazás, mert a birodalmi tanács rendeletei ezt a módozatot nem ismerik, a mozgófényképelőadások jegyadójának tételei a beléptijegyek ára nagyságának alapulvételével is különböző fokozatokban állapíthatók meg, — vagyis a magasabb árú jegyek arányosan magasabb adótételek alá is vonhatók, mint az alacsonyabb árú jegyek.

Az adótételek ilyen progresszív módon való megállapításának azonban bizonyos irányban határt szab a rendeletnek az a további intézkedése, hogy az összes jegyek eladásának feltételezése esetén az ilyen módon megállapítható adótételek alapján kiszámítandó összadó nem lehet magasabb, mint az összes beléptijegyek árának, illetőleg a beléptijegyek megszerzése fejében teljesített ellenszolgáltatásnak 20%-a és nem lehet csekélyebb, mint 13%-a. (Az egységes 15%-os adótételt ugyanis a községek szabályrendeletileg 5%-kal emelhetik és 2%-kal mérsékelhetik le.)

Mindamellett ez a megszorító rendelkezés is a községnek a mozgófényképelőadások jegyadója tételeinek megállapítása terén meglehetősen nagy mozgási szabadságot biztosít és lehetővé teszi, hogy az egységes adótételek szerinti adózás elejtése esetén az egységes adótételeknél megszabott 20%-os maximumot meghaladhassák, illetőleg a 13%-os minimum alá leszállhassanak.

Ugyanilyen módon engedi meg az 1926. évi rendelet az adótételek fokozását a tan-, továbbá a művészi értékű és népnevelési célra alkalmasnak kijelentett filmek jegyadójánál is, mégis azzal az eltéréssel, hogy az ilyen filmeknél az összes jegyek eladásának feltételezése esetén az összes adó a művészeti értékű és népnevelési célra alkalmasnak kijelentett filmeknél felfelé 3, a tanfilmeknél 2%-kal nem haladhatja meg a rendelet szerinti adótételek szerint járó összadót, — lefelé pedig mind a három fajta filmnél 2%-kal nem lehet annál csekélyebb.

A tan-, továbbá a népnevelő és művészi értékű filmek kedvezményes adótételei az 1926. évi rendelet szerint nem alkalmazhatók akkor, ha az ilyen filmek mellett egyéb előadásokat is rendeznek és utóbbiak a program idejének több mint $\frac{1}{5}$ részét töltik ki. Ezt az időt a községek szabályrendeletileg a felére, vagyis a program idejének $\frac{1}{10}$ részét meghaladó időre szállíthatják le.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendelete — mint említettük — megengedi, hogy a községek szabályrendeleteikben akár általánosan, akár egyes speciális esetekre vonatkozólag oly módon is intézkedhessenek, hogy a vigalmi adó a jegyek árának, illetőleg a jegyek megszerzése fejében teljesítendő ellenszolgáltatásnak és a vállalkozó által beszedendő vigalmi adónak együttes összege alapján számíttassék ki.

Ha ilyen esetben az adótételek ugyanazok lehetnének, mint akkor, ha a vigalmi adó csak a jegyek ára, illetőleg az ellenszolgáltatás alapulvételével számíttatik ki, ez nyilván az adókulcsok burkolt és jelentős felemelésével lenne egyenlő értelmű. Gondoskodni kellett tehát arról, hogy ez meg ne történhessék s a vállalkozó mindkét esetben ugyanazt az adóösszeget fizesse.

Az 1926. évi rendelet tehát egy táblázatot állít fel, amely pontos számítások alapján a csak a beléptijegyek ára, illetőleg az ellenszolgáltatás alapulvételével fizetendő vigalmi adó %-os kulcsait a vigalmi adó beszámításával fizetendő adótételekkel állítja szembe.

Ez a táblázat a birodalmi tanács rendelete szerint csak a mozgóképnyelvéadások jegyadójának tételeire vonatkozik ugyan, *de részben* az általános jegyadó tételeire is alkalmazható, azonban az általános jegyadó minimális kulcsa, — mint láttuk, — 10% alá le nem szállítható, felfelé azonban 25%-on túl is fokozható.

E táblázat szerint előrebocsátva azt, hogy netto adó az ár, illetőleg az ellenszolgáltatási, brutto adó pedig az ár, illetőleg ellenszolgáltatás és a vigalmi adó együttes összege alapján fizetendő adót jelenti: —,

20%-os netto adó megfelel	16.67%-os bruttó adónak
19%-os « « «	15.97%-os « «
18%-os « « «	15.25%-os « «
17%-os « « «	14.53%-os « «
16%-os « « «	13.79%-os « «
15%-os « « «	13.04%-os « «
14%-os « « «	12.28%-os « «
13%-os « « «	11.05%-os « «
12%-os « « «	10.71%-os « «
11%-os « « «	9.91%-os « «
10%-os « « «	9.09%-os « «
9%-os « « «	8.26%-os « «
8%-os « « «	7.41%-os « «
7%-os « « «	6.54%-os « «
6%-os « « «	5.66%-os « «
5%-os « « «	4.76%-os « «
4%-os « « «	3.85%-os « «
3%-os « « «	2.91%-os « «
2%-os « « «	1.96%-os « «
1%-os « « «	0.99%-os « «

Szabályrendeletileg kimondhatják a községek azt is, hogy az olyan filmelőadások, amelyeknél a vállalkozó üzletvitelének és pénztára kezelésének módja azoknak a követelményeknek megfelel, amelyeket kereskedelmi vállalatokkal szemben szokás támasztani, ne jegyadó formájában, hanem a bruttóbevételek utáni különleges adó formájában adóztatandók meg, — olyan összeg erejéig, — amint ez fentiek szerint a jegyadónál meg van engedve.

Ha a községek ezzel a felhatalmazással tényleg élnek, a vállalkozó ennek folytán adómérsékléshez nem jut, mert a bruttó bevételek utáni különleges adó alacsony 5%-os kulcsa ilyen esetben nem alkalmazható, a jegyadó jóval magasabb egységes adókulcsát pedig a községek csak a művészi értékű, népnevelési célzatú és tanfilmeknél szállíthatják le 5%-ra.

Mínt hogy pedig a bruttóbevételek összege végeredményben a beléptijegyek elárúsításából befolyó összegekkel egyenlő, a fizetendő adó összege ugyanakkora lesz, akár jegyadó formájában, akár pedig a bruttó bevételek utáni különleges adó formájában fizeti az illető vállalat, — szóval a kérdéses vállalatoknak jegyadó helyett a bruttó bevételek utáni különleges adóval való megadóztatása esetén csak technikai, illetőleg adókivetési eltérésről lehet szó.

8. A jegyeknek a községi adóhatóságnál való előzetes bemutatása tekintetében a birodalmi tanács rendeletei a községeket felhatalmazták, hogy hivatalosan kiállítandó beléptijegyek kötelező használatát is elrendelhessék, amely beléptijegyeket a vállalkozó az előállítási költségek megtérítése ellenében a községi adóhatóságtól köteles átvenni.

Hivatalosan kiállítandó beléptijegyek kötelező használata által a kijátszásoknak mindenestre hathatósan elejét lehet venni, azonban közhatóság részéről kissé szokatlannak találnók beléptijegyeknek nyomtatását és azoknak a vállalkozó részére való kiszolgáltatását.

A birodalmi tanács 1926. évi június hó 10-én kelt rendelete a községeket arra is felhatalmazza, hogy szabályrendeleteikben azoknak az eseteknek számát, amelyekben vétkes mulasztások folytán adópótlékok vethetők ki, növeljék és 25%-nál magasabb pótlékokat is vethessenek ki. Az ily módon kivethető pótlékok maximuma a szabályrendeletben megállapítandó.

Egyéb korlátozás e tekintetben a birodalmi tanács rendeletében nem található, szóval a vigalmi adó után vétkes mulasztások esetén kivethető pótlékok az adó összegének akár 100%-át is elérhetik, sőt felül is múlhatják.

Olyan messzemenő felhatalmazás ez, hogy joggal kérhetjük, — nem kellett volna-e a birodalmi tanácsnak a szabályrendeletig megállapítható pótlékok maximumát mégis megszabni? Hiszen nagyon magas pl. 100%-os pótlékkal adott esetben egy vállalatot teljesen a romlásba lehetne dönteni és ha más községek ilyen magas pótlékokat nem szednek, hanem csak a szabályszerű 25%-ig terjedhető, vagy ennél nem sokkal magasabb pótlékokat, ez igen nagy egyenlőtlenségeket okozhat a birodalom területén, már pedig a vigalmiadó birodalmi szabályozásának egyik legfontosabb célja végtére is az, hogy ennek a községi adónemnek kivetése terén bizonyos egyöntetűség biztosíttassék a birodalom egész területén.

9. A nyersbevételek alapján megállapítandó általánynál a községek a birodalmi tanács határozmányaitól eltérő határozmányokat léptethetnek ugyan életbe, — a megállapított adókulcs alá azonban le nem szállhatnak.

Felfelé tehát a községek az általányi adó kulcsát szabadon fokozhatják és nagyon feltűnő, — amit szintén nem helyeselhettünk, — hogy e tekintetben semminemű korlát nincs, mert ily módon adott esetben bármely vigalmi adó alá eső mulatság, előadás stb. megtartása az általányadó kulcsának túlságosan magas százalékban való megállapításával egyszerűen lehetetlenné lenne tehető. Ügylátszik azonban, a birodalmi tanács e tekintetben a községek és a felettes országos kormányok tapintatára és bölcs belátására számít, hogy a korlátlan felhatalmazással okosan és mérsékelten fognak élni.

Meg van engedve az is, hogy a községek a vigalmi adó alá eső mulatságokat, előadásokat stb. csoportokba foglalják s az egyes csoportokat különböző adótételekkel adóztassák meg.

Tüzetesebb rendelkezéseket állapíthatnak meg a községek a nyersbevételek megállapítása, illetőleg megbecsülése, valamint a vállalkozóval kötendő egyesség tekintetében is.

Ezen a téren a birodalmi tanács rendeleteitől eltérő intézkedések megállapítására különösen tág tér nyílhat meg, mert — mint kifejtettük, — az egyességi adózásnál a községi adóhatóság tulajdonkép adókulcshoz sincs kötve, célszerűnek mutatkozhatik tehát, hogy szinte korlátlan felhatalmazás helyett a községek az egyesség tekintetében saját adóhatóságaik kezét bizonyos normatívumok felállításával előre megkössék.

Minthogy pedig a birodalmi tanács rendeleteinek általános érvényű intézkedése szerint az általány a jegyadó helyett abból a célból is alkalmazható, hogy az általánnyal a jegyadó mellett kivethető adónál nagyobb bevétel biztosíttassék, — az 1926. évi rendelet a mindenképen kedvezményezett mozgófényképelőadásoknál szükségesnek tartotta külön kimondani, hogy ezeknél az általány ilyen célból nem alkalmazható, — ilyen intézkedés hiányában ugyanis a törvényhozónak ezeknél a favorizált előadásoknál való mérséklési szándéka a jegyadó mellett beszédhető adó összegénél magasabb összegű általány megállapítása által könnyen meghiusulhatna.

10. Az általányadó egyéb alakjainál a községek a birodalmi tanács rendeletétől eltérő határozmányokat szintén életbeléptethetnek ugyan, a megállapított adótételeket azonban le nem szállíthatják.

Az adótételek feljebbemelése tehát meg van engedve és, — ami szintén alig helyeselhető, — e tekintetben a községek részére korlátok megszabva nincsenek.

Hogy a szabályszerű rendes adótételeket a községek kerülő úton se szállíthassák le, ez azzal a rendszabállyal van biztosítva, hogy ha az általányi adót a községek más formában, illetőleg más ismérvek alapján vetnék ki, mint amely formákat és ismérveket a birodalmi tanács rendelete ismer, a vigalmi adó pénzügyi eredménye ennek dacára sem csorbítható, — vagyis az adóbevételek nem lehetnek csekélyebbek annál az összegnél, amely a rendelet szerinti ismérvek alapján kivethető lenne.

Amennyiben pedig a községek az adókulcsokat nem %-okban, hanem számszerűleg meghatározott fix összegekben állapítanak meg, — ebben az esetben a községi elüljáróság vagy más községi hatóság arra is felhatalmazható, hogy ezeket a fix adókulcsokat a mindenkori árviszonyokhoz képest megfelelőleg módosíthassa.

Ez az intézkedés nyilván annak akarja elejét venni, hogy a bizonyos árviszonyok feltételezése mellett megállapított fix adókulcsok az árak csökkenése, illetőleg emelkedése folytán túlságosan nyomasztókká, vagy ellenkezőleg indokolatlanul enyhékké ne válhassanak.

Ez a felhatalmazás nagyon tágkörű, de gyakorlatiatlan és a mellett célszerűtlen is, mert valóban célszerűtlen lenne ott, ahol az adó a jegyárak %-ában állapítható meg, ettől a biztos bázistól eltérni, az adókulcsokat fix összegekben megállapítani s az árak változásához képest utólag helyesbíteni. Ennek tulajdonítható az, hogy az 1926. évi rendelet a községek ilyen irányú felhatalmazását megszüntette. E mellett szükségesnek tartotta azonban az 1926. évi rendelet azt is kimondani, hogy az olyan népies mulatságoknál, (pl. lovasjátékoknál, hintázásnál stb.) amelyeket nem állandóan ugyanazonokon a helyeken, hanem országos vásárok, népünnepélyek, lövészünnepélyek alkalmával rendeznek, a községi adóhatóságok az általányt csak az egységárak többszörösében és egész napokra számítva állapíthatják meg, — amint ezt az 1923. évi Hivatalos Összeállítás előírja, — az adókulcsokat azonban természetesen feljebb emelhetik, mert csak a szabályszerű adókulcsok lemérséklése nincs megengedve.

11. A bruttó bevételek utáni különleges adónál az 1926. évi rendelet azt a fontos felhatalmazást nyújtja a községek részére, hogy az ugyanebben a rendeletben 10%-ról 5%-ra leszállított adókulcsot 3%-kal emelhessék és 2%-kal leszállíthassák, a községeknek tehát az adókulcsuk megállapítása tekintetében jelentékeny mozgási szabadságot biztosít, amennyiben az adókulcsot a jegyek árának, illetőleg az ellenszolgáltatásnak 3—8%-ában szabhatják meg.

Ugyanezen határok közt, illetőleg adótételek mellett a községek a bruttó bevételek utáni különleges adó alá eső vállalatokat csoportokba is foglalhatják s az egyes csoportokat különböző adótételekkel róhatják meg.

Sőt a színházi és balettelőadásokat a községek a vigalmi adó alól egészen fel is menthetik olyankor, ha a felettes ország vagy az illető község által a községi kötelék területén üzemben tartott hasonló vállalatok az adó alól szintén mentesek.

12. A fentebb részletesen ismertetett, a birodalmi tanács rendeleteinek határozmányaiival szemben megengedhető eltéréseket — amennyiben az országos kormány azokat jóváhagyja, — az országos kormány a birodalmi pénzügyminiszterrel közölni nem köteles. Amennyiben azonban valamely község a vigalmi adó tekintetében a birodalmi tanács határozmányaiival szemben

olyan eltéréseket óhajtana megállapítani és életbeléptetni, amelyek a fentiek szerint megengedve nincsenek, úgy a szabályrendelet érvényességéhez nemcsak az országos kormány jóváhagyása, hanem a birodalmi pénzügyminiszterrel való közlés és utóbbinak jóváhagyása is szükséges. Ezt a kérdést részletesebben a községek adóügyi szabályrendelet alkotási jogának ismertetése alkalmával tárgyaljuk.

B) A birodalmi törvényeknek a községi italadókra vonatkozó rendelkezései.

Az úgynevezett országos adótörvény 1923. évi június hó 23-án kelt novellájának 13. §-a *megengedi*, hogy a községek (községi kötelek) italadókat szedhessenek.

Italadókat tehát a községek nem kötelesek, hanem csak jogosítottak szedni, míg a vigalmi adó kivetésére, — mint láttuk, — egyenesen kötelezve vannak. *Ennek folytán az italadók a birodalmi törvény értelmében a községeknek csak fakultatív jövedelemforrását képezik, a vigalmi adó ellenben kötelező bevételi forrás gyanánt jön számba.*

A birodalmi törvény részletes intézkedései szerint a községek italadókat szedhetnek a bor, a borhoz hasonló és a bortartalmú italok, a pezsgő és a pezsgő-féle italok, a sör, a pálinka, az ásványvizek és a mesterségesen készült italok helybeli fogyasztása után.

Italadókat a községek csak az országos kormány, illetőleg az országos kormány által erre felhatalmazott hatóság engedélyével vethetnek ki.

Az italadók vagy a kiskereskedelmi ár — vagy pedig az adóköteles italfélék mennyisége alapján állapíthatók meg.

Ha a községek az italadókat a kiskereskedelmi (detail-) árak alapján vetik ki, ilyenkor az adókulcs a kiskereskedelmi ár 5, — a pezsgőnél (kivéve a gyümölcsből készült pezsgőt), a pezsgőszerű italoknál és a pálinkánál pedig 15%-át meg nem haladhatja.

A birodalmi törvény tehát az adókulcsoknak csak a maximumát állapítja meg, lefelé azonban korlátot nem emel és a törvény intenciójához képest a luxusitalok és az egészségre való nagyobb ártalmassága folytán a pálinka a többi italoknál jóval súlyosabb megadóztatás alá esnek.

Adott esetben azonban a pezsgő és a pálinka adója a többi italok adójánál esetleg alacsonyabb is lehetne, mert az adótételeknek a törvényes maximum alatti megállapítása a községi szabályrendeletek feladatát képezi, — azonban bizonyos, hogy az adókulcsoknak esetleges ilyen megállapítása a birodalmi törvény intenciójába ütköznék.

Ha pedig a községek az italadókat az adóköteles italfélék mennyisége alapján vetik ki, ebben az esetben az adókulcsok maximumának megállapítása helyett a birodalmi törvény annak kimondásával éri be, hogy a

mennyiség alapján járó adótételek nem haladhatják meg azokat az adótételeket, amelyek a kiskereskedelmi árak alapulvétele mellett lennének megállapíthatók.

Bár a mennyiség alapján kiróható adókulcsok maximumát a községek nagyobb nehézség nélkül maguk is meghatározhatnák, mivel a kiskereskedelmi árak alapján szedhető adótételek maximumát a birodalmi törvény megállapítja, mégis kívánatosnak látszott, hogy az alapul veendő kiskereskedelmi árak egyöntetűen szabályoztassanak s az adó kivetése a kiskereskedelmi árak külön megállapítása által ne komplikáltassék. A birodalmi törvény tehát a birodalmi pénzügyminisztert felhatalmazza arra, hogy a mennyiség szerinti adóztatás esetében a kiskereskedelmi árak figyelembevétele mellett mutatkozó adótételek *maximumát* a birodalmi tanács jóváhagyásával kötelező erővel megállapíthassa.

A birodalmi pénzügyminiszternek a törvény felhatalmazása alapján 1923. évi november hó 24-én megjelent rendelete 1923. évi december hó 1-től kezdődő hatállyal a megengedhető legmagasabb adótételeket a következő módon állapította meg:

Olyan legmagasabb adótételek gyanánt, amelyek a községi italadóknak az adóköteles italfélék mennyisége alapján való kivetése esetén feljebb nem emelhetők, további intézkedésig azok a lefelé 1,000.000 márkára kikerekített összegek veendők, amelyeket az alábbi táblázatban közölt alapszámoknak a birodalmi adók aranyértékre való átszámításánál irányadóul szolgáló kulcsokkal való szorzása eredményez.

Adóköteles ital	A mennyiség egysége	Alapszámok arany- márkában
Szőlőből készült bor:		
a) nyílt edényekben	1 liter	0-03
b) palackokban	1 egész üveg	0-06
Borhoz hasonló italok	1 » »	0-015
Bortartalmú italok	1 » »	0-05
Pezsgő, a gyümölcsből készült kivételével	1 » »	0-75
Gyümölcsből készült pezsgő	1 » »	0-06
Pezsgőszerű italok	1 liter	0-18
Egyszerű sör (Einfachbier)	1 »	0-01
Csapolt sör (Schankbier)	1 »	0-15
Teljes sör (Vollbier)	1 »	0-02
Erős sör (Starkbier)	1 »	0-03
Természetes ásványvíz	1 »	0-01
Mesterséges ásványvíz	1 »	0-005
Citromlé (limonádék) és hasonló mesterségesen készült italok	1 »	0-006
Tiszta (unverschnittener) arak, rum és tisztán gyümölcsből készült pálinka és 10%-nál magasabb alkoholtartalommal bíró pálinka	1 »	0-90
Egyéb pálinkafélék	1 »	0-45

A birodalmi pénzügyminiszter továbbá a birodalmi tanács hozzájárulásával az italadók tekintetében részletesebb határozmányokat is megállapíthat.

Az országos kormányokat pedig a birodalmi törvény felhatalmazza arra, hogy az italadók neme és terjedelme tekintetében általános kötelező rendelkezéseket állapíthassanak meg, vagyis megállapíthassák azt, hogy a fennhatóságuk alá tartozó községek egyáltalán minő italok után és mekkora italadót szedhetnek. Utóbbi esetben a községi szabályrendeletek általában véve természetsszerűleg az országok által megállapított határozmányok keretében fognak mozogni, — bár az ilyen szabályrendeleteknek kötelezőleg előírt országos jóváhagyása folytán adott esetben az általános szabályozástól eltérő rendelkezések megállapítása sem lenne kizárva.

Az 1923. évi július hó 21-én kelt rendelet azon községek részére, amelyek 1923. évi augusztus hó 15-éig bezárólag a községi italadók tekintetében önálló szabályrendeleteket alkottak, azt a kedvezményt biztosította, hogy ezeket a szabályrendeleteiket 1923. évi július hó 1-éig visszamenő érvénnyel léptethetik életbe.

Megjegyezzük e helyütt, — hogy a községi italadók csak részben új adók, mert a községi italadók tekintetében egyes intézkedések már a korábbi birodalmi törvényekben is előfordulnak, — így az 1918. évi július hó 26-án kelt söradótörvényben, továbbá az ugyanezen a napon kelt boradótörvényben. Az 1922. évi április hó 8-án kelt, a szeszmonopóliumról rendelkező birodalmi törvény 175. §-a szerint pedig azok a községek, amelyek 1921. évi január hó 1-én a pálinkára adókat vetettek ki, ezeket az adókat a törvény életbelépésétől számított 5 éven belül az addigi mértékben továbbra is szedhetik, — a pálinkafogyasztás után szedhető egyéb községi adók tekintetében pedig külön birodalmi törvény fog intézkedni.

Mindezeket a korábbi törvényes rendelkezéseket azonban az 1923. évi június hó 23-án kelt novella 13. §-ának 7. bekezdése hatályon kívül helyezte.

A községi italadókra vonatkozó későbbi birodalmi törvényhozási intézkedések a teljes leépítés jegyében mozognak.

Ennek az irányzatnak bevezetője, a birodalom, az országok és a községek kölcsönös adóztatási jogáról rendelkező 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény III. cikkelyének 14/a §-a szerint azok a községek, amelyek 1925. évi szeptember hó 1-én községi italadókat nem szedtek, ilyen adókat újonnan már életbe nem léptethetnek.

Továbbá ugyanezen törvény szerint azok a községek is, amelyek italadókat 1925. évi szeptember hó 1-én szedtek s ennek folytán azokat továbbra is szedhetik, az adókulcsokat az 1925. évi szeptember hó 1-én érvényben volt adókulcsoknál magasabbra nem emelhetik.

Végül azok a községek is, amelyek már 1925. évi szeptember hó 1. előtt italadókat vetettek ki, ezeket csak 1927. évi március hó 31-ig bezárólag szedhetik, — ezen időponton túl azonban nem, — szóval 1927. évi március hó 31-e után a községeknek italadókból eredő bevételei többé egyáltalán nem lehetnek.

Ugyancsak az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény szerint az ásványvizek és a mesterségesen készített italok után italadó 1925. évi október hó 1-étől kezdődőleg többé ki nem vethető.

A birodalom, országok és községek közti pénzügyek átmeneti szabályozásáról szóló 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvény azonban a sörre vonatkozólag az 1925. évi törvény intézkedése alól utólag mégis kivételt állapított meg, amennyiben 15. §-ában kimondotta, hogy a községek (községi kötelékek) az országos kormányok vagy az általuk esetleg megbízott hatóságok jóváhagyásával a sör helybeli fogyasztása után italadót 1927. évi március hó 31-én túl is szedhetnek. (És pedig akkor is, ha 1925. évi szeptember hó 1. előtt italadókat egyáltalán nem szedtek, mert az 1927. évi április hó 9-én kelt törvény 15. §-a az 1925. évi augusztus 10-én kelt törvénynek azt a fentebb említett korlátozó intézkedését is hatályon kívül helyezte, hogy azok a községek, amelyek 1925. évi szeptember hó 1-én községi italadókat nem szedtek, ilyeneket újonnan életbe már nem léptethetnek).

Az engedélynek az országos kormányok részéről való megadását azonban ahhoz a feltételhez kötötte a birodalmi törvény, hogy a söradó életbeléptetése, illetőleg az adótételek emelése következtében az adózó községekre háruló tehertöbblet más téren, különösen pedig a föld-, ház- és az ipari adó terén ezeknek az adóknak csökkentésével nyerjen kiegyenlítést.

A korábbi törvényekkel ellentétben, — amelyek az adóköteles egyént nem jelölték meg, hanem kijelölését a községekre, illetőleg az országos kormányokra bízta, — az 1927. évi április hó 9-én kelt birodalmi törvény kimondja azt, hogy a községi söradó csak a gyárostól (készítőtől) vagy attól szedhető, aki a sört a község (községi kötelék) területére behozza.

Az ilymódon szedhető adó a termelési (előállítás) ár 2%-át meg nem haladhatja. Egyéb rendelkezéseket a birodalmi törvény az adótételek tekintetében magában nem foglal, az adótételeknek a törvényes maximum alatti közelebbi megállapítása ennél fogva a községi szabályrendeletek feladatát képezi.

A községi söradó tehát közvetlenül a fogyasztóktól nem szedhető, minthogy azonban a törvény a söradóval végeredményben nem a termelőt, illetőleg az importőrt, hanem a fogyasztót kívánja megadóztatni, a termelő, illetőleg az importőr törekvése természetesen az lesz, hogy a söradó terhét a fogyasztó közönségre hárítsa át. Megtörténhetik azonban, hogy az áthárítási törekvések, — főleg a piaci árak kedvezőtlen alakulása folytán nem járnak sikerrel, — ebben az esetben azután a söradó terhét tényleg és véglegesen is a termelő, illetőleg az importőr kénytelen viselni.

Gyökeres, bár egyelőre véglegeseknek nem tekinthető változtatásokat eszközölt a községi fogyasztási adók terén a birodalmi elnöknek a pénzügyi, gazdasági és társadalmi nehézségek megszüntetése végett 1930. évi július 26-án kiadott rendelete.

Ennek a rendeletnek II. része ugyanis szakítva azzal a felfogással, hogy a birodalom a községi italadók kulcsainak csak a maximumát állapítja meg, a részletes szabályozás pedig a községek és a felettes országok feladata marad, — *a községi söradók kulcsát az egész birodalom területén egységesen és általánosan kötelező erővel olymódon állapította meg, hogy*

az egyszerű sör (Einfachbier) után hl.-kint	2:50	birodalmi márka,
a csapolt « (Schankbier) « «	3:75	« «
a teljes « (Vollbier) « «	5.—	« «
az erős « (Starkbier) « «	7:50	« «

söradó szedhető.

A söradóra vonatkozó községi szabályrendelet csak a naptári hó elején léptethető életbe.

Ennél is sokkal fontosabb újítás azonban az, hogy *az oly községek, amelyeknek háztartását népjóléti kiadások rendkívüli mértékben terhelik, az országos kormány jóváhagyásával a községi söradón kívül a borra, a borhoz hasonló és bortartalmú italokra, a pezsgőre és a pezsgőféle italokra, pálinkafélékre, az ásványvizekre és a mesterségesen készült italokra, valamint a kakaóra, kávéra, teára és növényi anyagokból készült más kivonatokra adót vethetnek ki, ha a felsorolt italfélét a helyszínen fizetés ellenében szolgáltatják ki. Az ilymódon kivethető adó a kiskereskedelmi árak legalább 5%-ában állapítandó meg.*

A birodalmi elnök rendelete tehát az eddigi jogfejlődés irányával szemben, amely a községi fogyasztási adókat teljesen leépítette és 1927. évi április 1-től kezdődőleg csak a söradó szedését engedte meg, — a fentemlített községeknek nemcsak ismét megengedi a söradókön kívül az egyéb italfélére kivetendő italadók szedését, hanem az adótárgyak körét az 1923. évi június 23-án kelt novellával szemben jelentékenyen ki is tágítja, amennyiben a mesterségesen készült italokon kívül a kakaó, kávé és tea-fogyasztás megadóztatását is megengedi.

S míg az 1923. évi novella a községi italadóknak csak a maximális tételeit állapította meg, lefelé azonban a községeknek és az országoknak az adótételek megállapítása terén teljesen szabadkezet engedett, — addig a birodalmi elnök rendelete az adótételek minimumát határozza meg, felfelé pedig korlátot egyáltalán meg nem szab, úgyhogy az adótételek adott esetekben igen súlyosak és mindenesetre sokkal súlyosabbak lehetnek, mint azon tételek, amelyek az eddigi törvényes rendelkezés alapján megállapíthatók voltak.

A rendelet 6. §-a szerint, ha az 1930-i költségvetési évre valamely községben, — függetlenül attól, hogy háztartását a népjóléti kiadások rendkívüli mértékben terhelik-e, vagy sem, — a községi föld-(ház-)adónak, vagy a községi iparadónak az 1930. évi augusztus hó 1-ig érvényes kulcsait *felemelik, — az ilyen község nemcsak jogosítva, hanem egyenesen kötelezve is van arra, hogy a megállapított adótételek mellett községi söradót, vagy pedig polgáradót* (Bürgersteuer, lásd: alább) *szedjen.* Az 1931. költségvetési évtől kezdve a föld- (ház-) és ipari adót szabályozó birodalmi »kerettörvény« életbelépéséig, ha a községi föld- (ház-)adónak, vagy a községi ipari adónak 1930. augusztus 1-ig érvényes tételeit felemelik — az illető község ugyancsak söradót, vagy pedig polgári (személyi) adót köteles szedni.

Ha pedig az 1931. évi költségvetési évtől kezdve ugyancsak a birodalmi »kerettörvény« életbelépéséig a föld- (ház-) vagy ipari adó kulcsa az országos kormányok által megállapítandó átlagos kulcsot meghaladja, — *ilyenkor az illető község úgy söradót, mint polgári adót köteles szedni* és a községi söradó és polgári adó tételei fokozatosan emelkedve 100% erejéig pótlékolandók abban az esetben, ha a községi föld- (ház-) vagy pedig községi ipari adó tételei az országos átlagot több mint 200%-kal meghaladják.

C) Községi polgáradó.

A fentebb említett polgáradó (Bürgersteuer), mint községi jövedelemforrás egészen új intézmény, amelyet egyenesen a birodalmi elnök rendelete léptetett életbe.

Polgáradó alá esnek mindazok a 20 éven felüli természetes személyek, akik a község területén laknak.

Az adó alól csak a közgyámolításból élő személyek mentesek.

Az adó kulcsát (az országos adótételt: Landessatz) az országok saját elhatározásukból állapítják meg. A megengedhető legkisebb adótételeket azonban jövedelemosztályonként a birodalmi elnök rendelete határozza meg *olyformán, hogy a legkisebb adótétel 8000 birodalmi márka jövedelemig bezárólag legalább 6, 500.000 márka jövedelmen felül pedig legalább 1000 birodalmi márkára rúg.*

D) Törvény erejére nem emelkedett javaslatok a községi fogyasztási adók tekintetében.

A községi italadókra vonatkozó tételes birodalmi jogi intézkedések ismertetése után érdekesnek tartjuk fölemlíteni, hogy az 1923. évi novella birodalmi gyűlési tárgyalásának során több oldalról a községi italadóknak olymódon való szabályozását tartották kívánatosnak, hogy a birodalom a birodalmi jog által szabályozott italadókon kívül a községek részére az adótételek 50%-ára (a pálinkánál pedig a nagykereskedelmi árak 15%-ára

rúgó pótlékokat szedjen s az ekként befolyt összegeket a lakosság számarányához képest az országok közt ossza fel. Az országok a részükre kiutaltványozott összegeket községeik között ugyancsak a lakosság számának arányában lettek volna kötelesek felosztani. Az indítványozók ugyanis attól tartottak, hogy indítványuk elvetése esetén a községeknek új hivatalnoki személyzetre lenne szüksége, amelynek fentartása aránytalanul nagy költségeket okozna.

A birodalmi kormány azonban ezeket a javaslatokat ellenezte. Azt hangsúlyozta ugyanis, hogy az esetenként eltérő helyi viszonyokkal csak a valóságos külön adó vethet kellőkép számot, hogy továbbá a népesség száma szerint való felosztás igazságtalan, a pálinka nagykereskedelmi ára utáni pótlékok szedése pedig azért ütköznék akadályokba, mert a nagykereskedelem forgalma a pálinkánál a sok közvetítő folytán szerfelett ingadozó, — ha pedig a nagykereskedelmi ár helyett a birodalmi egyedáruság eladási ára vétetnék alapul, — ebben az esetben a beszolgáltatás kötelezettsége alól mentes összes szeszfélék, a gyümölcs-, bor-, rozspálinka adó, illetőleg községi pótlék alá vonhatók nem lennének.¹⁾

Hazai városaink és községeink az 1923. évi XXXIII. t.-c. 3. §-a alapján a területükön elfogyasztott bor után, (ideértve a pezsgőféléket és a gyümölcsből készült borokat is) a pénzügyminiszter által megállapított árszabásban foglalt tételeket meg nem haladó mértékben önálló alakban szedhetnek adót, a területükön elfogyasztott sör és égetett szesz folyadékok után pedig az állami fogyasztási adó és a kincstári árrészesedés együttes összegének 10, illetőleg 8%-át kitevő fogyasztási adópótlékot vethetnek ki.

A borfogyasztási adó tételei hazai városainkban és községeinkben hektoliterenkint 4 fillér és 19 pengő között mozognak.

A székesfőváros, a törvényhatósági joggal felruházott, valamint a rendezett tanácsú városok pedig a területükön elfogyasztott ásványvíz és szikvíz után a törvényhatóság által jóváhagyandó szabályrendeletben szabályozott fogyasztási adókat szedhetik. Ezeknek a városi fogyasztási adóknak tételei 2—10 fillér között mozognak.

Már ebből a rövid ismertetésből is nyilvánvaló, — amit a később ismertetendő statisztikai adatok kétségtelenül igazolni fognak —, hogy hazai városaink és községeink háztartásai szempontjából a fogyasztási adók sokkal jelentékenyebb szerepet játszanak, mint a német városoknál és községeknél, hiszen a német városok és községek egyetlen fogyasztási adója a legújabb időkben, illetőleg a birodalmi elnök ismertetett rendeletének életbelépéséig a söradó, nálunk pedig a városi és községi fogyasztási adók nemcsak jóval több fogyasztási cikk után szedhetők, hanem a sörnél és a szesznél az állami adónak a németeknél egészen ismeretlen pótlékolása is előfordulhat.

¹⁾ L. a „Finanzarchiv“ 1924. évi I. kötetének 82. oldalát.

Az 1923. évi június hó 23-án kelt novella javaslata a községeknél a csapszéki fogyasztási adót (Schankverzehrsteuer) és a szarvasmarhatartási adót is rendszeresíteni óhajtotta, — azonban egyik javaslatból sem lett törvény.

A csapszéki fogyasztási adóra vonatkozó javaslat értelmében a községek (községi kötelekek) az országos kormányok jóváhagyásával az éttermekben, korcsmákban és vendéglőkben kiszolgáltattott illetőleg elfogyasztott ételek ára után 10, fokozatos adótételek megállapítása esetén pedig 20%-ot meg nem haladó adót vethettek volna ki.

A birodalmi gyűlés azonban attól tartott, hogy a csapszéki fogyasztási adó beszédese nagy költségekkel járna, az adókijátszásokat pedig nem lehetne megakadályozni s ezért a javaslatot nem szavazta meg.

A szarvasmarhatartási adóra vonatkozó javaslat értelmében a községek a mezőgazdaság és az állattenyésztés előmozdításának céljaira az országos kormányok jóváhagyásával vethettek volna ki adót.

Ilyen adónem behozatalát eddigelé az 1903. évi december hó 25-én kelt vámtarifátörvény nem engedte meg, mert ennek 13. §-a szerint a községek 1910. évi április hó 1-étől kezdődőleg gabonára, hüvelyes veteményekre, lisztre, szarvasmarhára, húsrá, húsból készült árukra, zsírra adót ki nem vethettek.

A birodalmi gyűlési tárgyalások során a szarvasmarhatartási adóra vonatkozó javaslatot sokan üdvözölték, mert véleményük szerint egy ilyen adó az élelmezési probléma megoldását jelentékenyen előmozdítaná. Arra is utaltak, hogy az adóból befolyó bevételek a mezőgazdaság hivatalos érdekvépviseletének meghallgatása után csak azon állatfajta tenyésztésének előmozdítására lennének fordíthatók, amely állatfajta után az adót beszedték.

Mások ellenben úgy vélekedtek, hogy a szarvasmarhatartási adó idegenszerű s községekre nézve pénzügyileg előnyös sem lenne, minthogy a bevételek meghatározott célra lennének fordítandók, a községek nehéz pénzügyi helyzetén tehát ez az adó csak akkor segíthetne, ha az adó bevételeinek felhasználását különös szabályokhoz nem kötnék.

A birodalmi gyűlés azonban ehhez az utóbbi indítványhoz hozzá nem járult, mert úgy vélekedett, — nagyon fontos, — hogy a községek azokat a feladataikat is, amelyeket nem kötelezőleg, hanem csak fakultatíve teljesítenek, kellő módon, a szükséges anyagi segédeszközökkel ellátva oldhassák meg.

A vitáknak vége pedig az lett, hogy nemcsak a szarvasmarhatartási adóra vonatkozó javaslatot nem szavazták meg, hanem ellenkezőleg az 1923. évi június hó 23-án kelt novella 15. §-ában külön tilalmat is állított fel a birodalmi törvényhozás abban a tekintetben, hogy a mezőgazdaság vagy ipar üzemi eszközeire különleges adókat kivetni nem szabad.¹⁾

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 85. oldalát.

Hazai községeink és városaink az 1923. évi XXXIII. t.-c. 3. §-a alapján fel vannak hatalmazva arra, hogy a területükön elfogyasztott húsneműek után szabályrendeletileg meghatározott módon adókat szedhessenek, a pénzügyminiszter által megállapított adótételeket azonban meg nem haladhatják.

A húsfogyasztási adó tételei városainknál és községeinknél a levágott állatok darabja után 41 fillértől 20 pengőig, a friss hús, szalonna 100 kg-ja után 2 pengő 72 fillértől 6 pengő 80 fillérig, szárnyasok után pedig (csakis Budapesten) darabonként 4 fillértől 88 fillérig terjednek.

Sőt a német vámtarifatörvény fentemlített határozott tilalmával szemben városaink és községeink a területükre vasúton, hajón vagy szekéren behozott szállítmányok után ú. n. belépési (vásári) vámokat is szedhetnek. (Az ilyen vámok hatása végeredményben ugyanaz, mint a fogyasztási adóké, mert a vámokat az importeur épen úgy a fogyasztóra törekszik áthárítani, mint a termelő (gyáros) az általa fizetett fogyasztási adót.)

Ezek a belépési (vásári) vámok métermázsánként vannak megállapítva és pedig a gabonaneműek után vasúton szállítva átlagosan 6-6 fillérben, kocsin (szekéren) szállítva 82 fillérben, leölt állatok húsa után átlagosan 21 fillérben, illetőleg 1 pengő 40 fillérben, birka, bivaly, 1 éven felüli borjú, hizottsertés, ökör után darabonként átlagosan 23 fillérben stb. stb.

VIII. FEJEZET.

A birodalmi törvényeknek a községek adóügyi szabályrendeletalkotási jogára vonatkozó intézkedései.

Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény szerint a községek új adóügyi szabályrendeleteit az illetékes országos hatóságok a birodalmi pénzügyminiszterrel vagy az általa megbízott birodalmi hatósággal kötelesek közölni.

A birodalmi pénzügyminiszter vagy az általa megbízott birodalmi hatóság a vele történt közléstől számított 1 hónap alatt kifogást emelhet, ha :

1. az adóügyi szabályrendelet intézkedései a birodalmi joggal össze nem egyeztethetők, vagy ha

2. az adóügyi szabályrendelet intézkedései a birodalom adóbevételeit csorbíthatják és *ha a birodalmi pénzügyek érdekeinek fontossága az adott esetben túlnyomó.*

Ha a birodalmi pénzügyminiszter és valamely országos kormány között abban a kérdésben, hogy valamely *országos adórendelet* a birodalmi joggal összeegyeztethető-e vagy sem, nézeteltérés merül fel, a birodalmi kormány vagy pedig az országos kormány előterjesztésére a birodalmi pénzügyi főtörvényszék (Reichsfinanzhof) dönt. Abban a kérdésben pedig,

hogy az országos vagy községi adók a birodalom adóbevételeit csorbítják-e és hogy a birodalmi pénzügyek érdekei az adott esetben az országos vagy a községi pénzügyek érdekeinél nyomósabbak-e, a birodalmi pénzügyminiszter vagy az országos kormány előterjesztésére a birodalmi tanács dönt.

Az utóbbi kérdés, különösen pedig a birodalmi pénzügyek érdekei túlnyomó fontosságának kérdése kétségtelenül nem jogi, hanem politikai kérdés, nyilván ezért ruházza fel a birodalmi törvény ezekben a kényes természetű kérdésekben a birodalmi pénzügyi főtörvényszék helyett a birodalmi tanácsot a végső döntés jogával.

Az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény tehát arról az esetről nem intézkedik és ez kétségtelenül súlyos hiányának tekinthető, minő hatóság hivatott a döntésre, ha a birodalmi pénzügyminiszter nézete szerint nem valamely országos, *hanem valamely községi adóügyi szabályrendelet határozmányai nem egyeztethetők össze a birodalmi joggal*, — a birodalmi törvény intézkedése ugyanis kizárólag csak arra az esetre vonatkozik, mi történjék akkor, ha valamely ország adóügyi rendeletszabályai nem férnek össze a birodalmi joggal.

Kétségtelennek látszik azonban, hogy akkor is, ha valamely községi adóügyi szabályrendelet rendelkezései nem egyeztethetők össze a birodalmi joggal, az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény intenciója szerint a birodalmi pénzügyminiszter vagy az országos kormány előterjesztésére a birodalmi pénzügyi főtörvényszék lett volna a végső döntés meghozatalára hivatott, amint ez ennél a jogkérdésnél, — az országos adókra vonatkozó analóg rendelkezésre való tekintettel is, — másként el sem képzelhető.

Ezt a nézetünket azzal is támogathatjuk, hogy a törvény 1. §-a szerint a községek adókat csak az országos jog korlátai közt vethetnek ki, ha tehát valamely községi adóügyi szabályrendelet a birodalmi joggal összeegyeztethetetlennek látszik, az összeütközés végeredményben tulajdonkép a birodalmi és az országos jog között forog fenn.

Az 1920. évi március hó 30-i birodalmi törvénynek 1923. évi június hó 23-án kelt novellája a községek adóügyi szabályrendeletalkotási jogkörét pontosabban körvonalazta és több szempontból lényegesen megszorította.

Mielőtt a novella erre vonatkozó intézkedéseit ismertetnők, érdekesnek tartjuk az új szabályozás létrejöttének körülményeiről és indokairól az alábbiakat előadni:

Az 1920. évi törvény 5. §-ának indokolása szerint, amennyiben a birodalmi pénzügyminiszter az illetékes országos hatóság által vele közlendő új községi adóügyi szabályrendelet ellen kifogást emel, kifogásának jogi következménye az, hogy a kifogásolt adóügyi szabályrendelet ki nem bocsátható, illetőleg életbe nem léptethető. Ha pedig ez mindamellet meg történnék, a községi szabályrendelet érvénytelen.

Ezt a jogi következményt azonban az 1920. évi törvény egyáltalán nem mondotta ki, sőt a kérdést még csak nem is érintette, miért is dr. Georg Schanz szerint a joggyakorlat a kifogás dacára életbeléptetett új községi adóügyi szabályrendeletek érvényességének kérdésében ingadozó volt.

Ezzel az állapottal a birodalmi pénzügyminiszter természetesen nem lehetett megelégedve, hiszen a kifogásolás dacára életbeléptetett új községi adóügyi szabályrendeletek a birodalom pénzügyi érdekeit nyilván nagyban veszélyeztethették. Az 1923. évi novella tervezetében tehát a birodalmi kormány olyan kiegészítő rendelkezések megállapítását javasolta, amelyek kétségtelenné tették volna, hogy az új községi adóügyi szabályrendeletek tényleg csak akkor léptethetők életbe, ha azokat a birodalom pénzügyminisztere nem kifogásolta, vagy pedig a birodalmi pénzügyminiszter által emelt kifogást a birodalmi pénzügyi főtörvényszék alaptalannak találván, elutasította. A birodalmi tanács azonban a pénzügyi kormány javaslatát nem fogadhatta el és pedig azért nem, mert úgy vélte, hogy a javaslat intézkedései a községek pénzügyi gazdálkodásának és az országok állami felségjogának szempontjaival összeegyeztethetetlenek. Sőt a birodalmi tanács nézete szerint a javaslatnak törvény erejére emelkedése esetén a községek pénzügyeiben bizonytalanság honosodnék meg és szilárd alapra való fektetésük tán lehetetlen is lenne.

Attól is tartott a birodalmi tanács, hogy ha a birodalmi pénzügyminiszter kifogása az új községi adóügyi szabályrendeletek életbeléptetését megakaszthatná, — a községek bevételei érezhetőleg megcsappannának. Ezenkívül a birodalom és az országok felségjogainak elhatárolása is bizonytalanná válnék akkor, ha a birodalmi pénzügyi hatóságokat a községi hatóságok ellenőrzésének jogosítványával is felruháznák, mert hisz a községi hatóságok ellenőrzése a felettes országos hatóságok jogát és kötelességét képezi. Végül pedig, — minden mástól eltekintve, — az országos hatóságok minden érdeket, tehát az adóköteles jogos érdekeit is kellő módon figyelembe vehetik.

A birodalmi tanács ezekre az indokokra való tekintettel a birodalmi törvényhozás elé oly javaslatot terjesztett, amely javaslat az eljárás egyszerűsítésének szempontjára is kellő figyelemmel volt.

A birodalmi kormány előterjesztése szerint ugyanis a birodalmi pénzügyminiszterrel kivétel nélkül minden új községi adóügyi szabályrendelet közzelendő lett volna, ezzel szemben a birodalmi tanács javaslata szerint a közlés kötelezettsége csak azokra az adóügyi szabályrendeletekre vonatkozik, amelyek a birodalom pénzügyi hatáskörét és pénzügyi érdekeit tényleg érinthetik, — aminők az országos kormányok által a községek részére kibocsátott adóügyi mintaszabályrendeletek (Mustersteuerordnungen), — továbbá az olyan új községi szabályrendeletek, amelyek valamely addig az illető országban ismeretlen adót léptetnek életbe stb.

Ilyenformán igen sok olyan új községi adóügyi szabályrendelet, amely a birodalmi pénzügyek érdekeit legkevésbé sem érinti, a jövőben a birodalmi pénzügyminiszterrel való közlés kötelezettsége nélkül életbe léptethető lesz.

E mellett a birodalmi tanács javaslata, — a községek érdekében, — amelyek a pénz egyre rohamosabb léptekkel haladó elértéktelenedése folytán mind nagyobb veszteségeket szenvedtek, a birodalmi kormány javaslatával szemben az eljárás lehető gyorsítása céljából, a kifogás megtételének határidejét is jelentékenyen lezsállította.

A birodalmi törvényhozás előtt a birodalmi pénzügyminisztérium mindamellett továbbra is azon fáradozott, hogy kifogás emelése esetén az új községi adóügyi szabályrendeletek életbeléptetése az eljárás befejeztéig felfüggesztessék. Attól félt ugyanis a pénzügyminiszter, hogy ha a kifogás felfüggesztő hatállyal nem ruháztatik fel, sem a birodalmi jog, sem pedig a birodalmi pénzügyek érdekei hatályosan megvédhetők nem lesznek. A kibocsátott szabályrendeletek utólagos érvénytelenítése pedig már a községek érdekei és tekintélye szempontjából is lehetőleg kerülendő s az adófizetőnek is joga van arra, hogy új adókat csak akkor vethessenek ki rá, ha azok kivetésének jogossága minden kétséget kizáró módon igazolást nyert.

A birodalmi pénzügyminiszter nézete szerint a kifogásnak halasztó hatállyal való felruházása a községek érdekeit sem csorbítaná. Arra is hivatkozott a pénzügyminiszter, hogy az országok az új községi adóügyi szabályrendeleteket elsősorban községeik érdekei és viszonyai szempontjából ítélik meg és községeik lehető támogatásának szempontját a birodalom érdekei fölé helyezik. Ezzel szemben a birodalomnak az új községi adóügyi szabályrendeletek intézkedéseinek felülbírálása alkalmával egyedül azt kell szem előtt tartania, hogy az új községi adó a birodalom adórendszerébe beilleszthető-e, annak rendelkezéseivel ellenkezik-e vagy sem?

A birodalmi törvényhozás azonban a birodalmi pénzügyminiszter mindezen kifogásai és aggodalmai ellenére is a birodalmi tanács javaslatát változtatás nélkül emelte törvény erejére.¹⁾

Véleményünk szerint a birodalmi pénzügyminiszter álláspontjának elfogadása a birodalom pénzügyei érdekeit sokkal hatályosabban biztosíthatta volna, mint a birodalmi tanácsnak törvény erejére emelt előterjesztése.

A birodalmi pénzügyminiszter által emelt kifogás érdemi eldöntése ugyanis néha csak hosszabb idő múlva történhetik meg s ha a kérdéses községi szabályrendeleteket az eljárás befejeztével érvényteleneknek mondják ki, — egyfelől a birodalom pénzügyi érdekei hosszabb időn át alig kiküszöbölhető csorbát szenvedtek, másfelől pedig — és ez a szempont semmivel sem kevésbé fontos, — az adófizetőknek hosszabb időn át kellett egy olyan

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 80—81. oldalát.

adót fizetniök, amelynek kivetése kezdettől fogva jogtalan volt. Mikor kapják vissza az adófizetők ezeket az összegeket, — hisz tudjuk, — hogy a befizetett összegek visszatérítésével a közhatóságok túlságosan sehol sem sietnek?

Talán helyesebb lett volna tehát a birodalmi törvénynek azt kimondania, hogy a birodalmi pénzügyminiszter által emelt kifogás nem ugyan az eljárás végéig, de bizonyos rövidebb ideig, — mondjuk a kifogás előterjesztésétől számított 3. hónap lejártáig az új községi adóügyi szabályrendeletek életbeléptetését megakasztja. Ilyen szabályozás szerintünk az önkormányzati testületek érdekeit sem csorbította volna.

Még nagyobb hiány és még nagyobb veszélyt jelenthet a birodalom pénzügyi érdekei és az adófizetők jogos érdekei szempontjából, hogy a birodalmi törvény az új községi adóügyi szabályrendeleteknek az országos kormányok által való előzetes jóváhagyását sem teszi általánosan kötelezővé.

Az ugyanis kétségtelen, hogy az országok a birodalmi pénzügyek érdekeit mégis csak jobban figyelembe veszik, mint a községek, másfelől pedig a községi adóügyi szabályrendeleteknek az országok által való kötelező előzetes jóváhagyása esetén a községi szabályrendeleteket mégis csak felülvizsgálják és megrostálják s aligha tételezhető fel, hogy bármelyik országos kormány is olyan községi szabályrendeletet jóváhagyna, amely nyilván a birodalmi pénzügyi jog alapelveibe ütközik.

A községi adóügyi szabályrendeleteknek kötelezőleg elrendelt előzetes országos jóváhagyása esetén tehát számos összeütközésnek és a birodalom pénzügyi érdekei sérelmének eleje lenne vehető. Miért nem javasolta tehát a birodalmi kormány, hogy az új községi adóügyi szabályrendeletek általában és kivétel nélkül kötelező előzetes országos jóváhagyás alá essenek, — ha már a kifogásnak halasztó hatállyal való felruházását a birodalmi gyűlés által elfogadtatni nem tudta?

Gondoljunk csak hazai viszonyainkra! Nálunk minden községi szabályrendelet előzetes kormányhatósági jóváhagyás alá esik, kizárt dolog tehát, hogy a községek szabályrendeletei az állam érdekeit csorbíthassák s a kötelező állami jóváhagyást mégsem tekintí senki az önkormányzat sérelmének vagy csorbításának, pedig a mi önkormányzatunk évszázados történelmi fejlődés eredménye!

Ezek után áttérünk az 1923. évi novella 5. §-ában foglalt rendelkezések részletes ismertetésére. Ezen rendelkezések értelmében az országos kormányok által községeik részére kibocsátott ú. n. adóügyi mintarendeletek (Mustersteuerordnungen), valamint azok a községi adóügyi szabályrendeletek, amelyek valamely, az illető országban addig ismeretlen új adónemet hoznak be, vagy amelyek az országos adóügyi mintarendeletek lényeges rendelkezéseitől eltérnek, végül azok a községi szabályrendeletek, amelyekben a megállapított adótételek a birodalmi pénzügyminiszter által az illető

adónemnél megengedhetőnek kijelentett legmagasabb adótételeket meghaladják, az országos kormány által a rendelet kibocsátása, illetőleg a községi szabályrendelet jóváhagyása előtt a birodalmi pénzügyminiszter elé terjesztendők.

Abban az esetben, ha a birodalmi pénzügyminiszter két hét alatt kifogást nem emel, az országos rendelet kiadható, illetőleg a községi szabályrendelet jóváhagyható.

Ellenkező esetben egyezkedési tárgyalások indulnak meg s ha ezek a tárgyalások a kifogás emelésétől számított egy hónapon belül megegyezésre nem vezetnek, ilyenkor az eset minőségéhez képest, vagyis a szerint, hogy jogi vagy pedig politikai kérdésről van-e szó, a birodalmi pénzügyi főtörvényszék (Reichsfinanzhof), vagy pedig a birodalmi tanács van hivatva a döntésre.

Ez az eljárás azonban nem képezi akadályát annak, hogy az országos rendelet kiadható, illetőleg a községi adóügyi szabályrendelet jóváhagyható legyen.

Azokban az országokban pedig, amelyekben a birodalmi pénzügyminiszter elé terjesztendő községi adóügyi szabályrendeletek előzetes országos jóváhagyását az illető ország el nem rendeli, az országos kormányok olyan rendelkezéseket kötelesek megállapítani, hogy a fentebb vázolt eljárás az ilyen községi adóügyi szabályrendeletek tekintetében is megvalósítható legyen.

Ebből az utóbbi rendelkezésből az a fontos következtetés vonható le, hogy, — ha kötelező országos jóváhagyás hiányában a községeknek olyan új adóügyi szabályrendeletei, amelyek az országos adóügyi mintarendelektől lényeges pontokban eltérnek, vagy az illető országban addig ismeretlen adónemet rendszeresítenek, vagy amely szabályrendeletek adótételei a birodalmi pénzügyminiszter által az illető adónemnél megengedhetőknél kijelentett legmagasabb adótételeket meghaladják, az országos joggal ellenkezhetnek is, — a birodalmi jogba bele nem ütközhetnek, mert a birodalmi joggal való összeütközés esetén a birodalmi pénzügyminiszter előterjesztésére a birodalmi pénzügyi főtörvényszék vagy a birodalmi tanács dönti el a vitás esetet s ha a kérdéses községi szabályrendelet a birodalmi jogba tényleg beleütközik, annak érvénytelenítése útján orvosolja a birodalmi jog sérelmét.

Azt mondhatnók tehát, hogy a községek ilyenkor közvetlenül a birodalmi jog alá vannak rendelve, — ami egészen kivételes eset, — mert a birodalmi jog alá rendszerint csak az országos jog útján tartoznak. A birodalom tehát ilyenkor a községek szabályrendeleteinek intézkedéseihöz közvetlenül hozzászólhat, illetőleg azokat közvetlenül felülvizsgálhatja, holott kötelező előzetes országos jóváhagyás esetén ezt nem teheti, mert ilyenkor az össze-

ütközés tulajdonkép a birodalom és az illető ország közt forog fenn, mint-hogy az illető ország kormánya a kérdéses községi adóügyi szabályrendelet jóváhagyásával annak rendelkezéseit mintegy magáévá teszi s érvényességüket állami tekintélyével fedezi.

Az 1923. évi novella fentebb ismertetett intézkedéseiből azonban más igen fontos következtetések is vonhatók le.

Ezekből a rendelkezésekből ugyanis kétségtelenül megállapítható, hogy az 1923. évi novella 5. §-a *általában véve*:

1. *a községek adóügyi szabályrendelet alkotási jogát a birodalommal szemben jelentékenyen kitágította*, amennyiben az 1920. évi törvény szerint a felettes országos kormány kivétel nélkül minden új községi szabályrendeletet köteles volt a birodalmi pénzügyminiszterrel közölni, — a birodalmi pénzügyminiszter tehát törvényes indok fennforgása esetén minden új községi adóügyi szabályrendelet ellen kifogást emelhetett és az eljárás eredményéhez képest a kifogásolt szabályrendelet érvénytelenítését kieszközölhette, — ellenben az 1923. évi novella 5. §-a szerint az új községi adóügyi szabályrendeletek a birodalmi pénzügyminiszterrel való közlés, illetőleg előterjesztés kötelezettsége alá általában véve nem esnek, mert az előterjesztés kötelezettsége csak a felsorolt speciális esetekre vonatkozik; —

2. *a felettes országokkal szemben a novella a községek adóügyi szabályrendelet alkotási jogát sem ki nem tágította, sem pedig meg nem szorította*, — mint-hogy az új községi adóügyi szabályrendeletek kötelező előzetes jóváhagyását el nem rendeli, az országoknak tehát abban a tekintetben, hogy az új községi adóügyi szabályrendeletek érvényességéhez előzetes országos jóváhagyás megkívántatik-e vagy sem, a jövőre is szabad kezét enged; —

3. *az országoknak a községi adóügyek irányítására vonatkozó jogkörét ellenben a novella bizonyos szempontból kétségtelenül megszorította*, amennyiben az országok községeik részére szóló adóügyi mintarendeleiteket a jövőben előzetesen a birodalmi pénzügyminiszter elé kötelesek terjeszteni, a birodalmi pénzügyminiszter az ilyen országos adóügyi mintarendeletek ellen törvényes indok fennforgása esetén kifogást emelhet s az eljárás eredményéhez képest a kifogásolt adóügyi mintarendelet érvénytelenítését vagy módosítását kieszközölheti. Az 1920. évi törvény intézkedései alapján az országok községeik részére kiadandó mintaadórendeleteiket a birodalmi pénzügyminiszterrel előzetesen közölni kötelesek nem voltak, mert a közlés kötelezettsége csak az új, igaz ugyan, — *hogy kivétel nélkül minden új községi adóügyi szabályrendeletre vonatkozott*, a törvény 6. §-a alapján azonban a birodalmi pénzügyminiszter *utólagosan* az ilyen országos mintaadórendeletek érvénytelenítését, illetőleg módosítását mindamellet kieszközölhette volna.

A novellának az országos mintaadórendeletekre vonatkozó intézkedése, minthogy az effajta rendeleteket egy-egy ország összes, vagy legalább is

számos községe részére bocsátják ki és azok a községi adónemek sarkalatos alapelveit foglalják magukban, kétségtelenül a legnagyobb mértékben üdvös és helyeselhető.

A hozadéki adók és a vigalmi adó azonban a fenti általános szabályok alól kivételt képeznek, ezeknél az adónemeknél ugyanis a novella egyfelől a szabályrendeletek alaki érvényessége, — másfelől pedig a szabályrendeletek tartalma, vagyis az anyagi jogi rendelkezések tekintetében a községek szabad elhatározási jogkörét jóval szűkebb korlátok közé szorítja, mint más községi adónemeknél.

A hozadéki adóknál és a vigalmi adónál különös vizsgálat tárgyává teendő tehát az a kérdés, minő korlátozásokat állapítanak meg a birodalmi törvények az ezen adókra vonatkozó községi szabályrendeletek alaki érvényessége és az anyagi jogi rendelkezések tekintetében?

Ami elsősorban a hozadéki adókat illeti, amelyeket az országok községeik (községi kötelei) részére egészben vagy részben átengedhetnek, — e tekintetben a novella 8. §-a a községek szabályrendelet alkotási jogkörét a birodalommal szemben részben tágította, részben korlátozta, míg a felettes országgal szemben úgy a szabályrendeletek tartalma, illetőleg anyagi jogi intézkedései, valamint az alaki érvényesség tekintetében is korlátozta.

Az 1920. évi törvény e tekintetben külön korlátozó intézkedéseket egyáltalán meg nem állapított, sőt a községeknek a hozadéki adókra vonatkozó szabályrendelet alkotási jogával nem is foglalkozott, — egyetlen intézkedése az volt, hogy az országok a hozadéki adókat községeik (községi kötelei) javára részben vagy egészben átengedhetik.

Az 1920. évi törvény szerint továbbá a hozadéki adókra vonatkozó községi szabályrendeleteket is, — amennyiben ilyen szabályrendeletek alkotása az országos jog értelmében egyáltalán lehetséges volt, — épen úgy, mint kivétel nélkül minden más új községi adóügyi szabályrendeletet az országos kormány a birodalmi pénzügyminiszterrel kétségtelenül közölni lett volna köteles, holott a novella 5. §-a szerint az ilyen szabályrendeletek a birodalmi pénzügyminiszter elé való terjesztés kötelezettsége alá általában véve nem esnek. Ebből a szempontból tehát az 1923. évi novella a községek szabad elhatározási jogkörét a birodalommal szemben kétségtelenül tágítja, amennyiben a hozadéki adókra vonatkozó községi szabályrendeletek alaki érvényessége tekintetében a birodalmi pénzügyminiszter elé való terjesztés kötelezettségét elejti.

Vizsont azonban az anyagi jogi rendelkezések tekintetében a községek jogkörét a birodalommal szemben jelentékenyen korlátozza. Az 1920. évi törvény ugyanis az anyagi jogi rendelkezések tekintetében korlátozásokat egyáltalán nem állapított meg, holott a novella 8. §-a szerint a községek a hozadéki adókra vonatkozó szabályrendeleteikben az adó-

tételek mérve tekintetében a megszabott korlátokhoz vannak kötve. Ebből a szempontból mellékes az, hogy ezeknek a korlátozásoknak közelebbi megállapítását és gyakorlati érvényesítését a birodalmi törvény az országos kormányokra bízta, mert az országos jog e tekintetbeni rendelkezései is a birodalmi törvény intézkedésein alapulnak.

Másfelől azonban kétségtelen az is, hogy a novella ugyanezzel az intézkedéssel a hozadéki adókra vonatkozó szabályrendeleteknél a községek szabad elhatározási jogkörét a felettes országgal szemben az anyagi jogi rendelkezések tekintetében jelentékenyen megszorította. S ugyanez mondható a szabályrendeletek alaki érvényességét illetőleg is, mert, — mint mindjárt rátérünk — az ilyen községi szabályrendeletek kötelező országos jóváhagyás alá esnek.

A hozadéki adókra vonatkozó községi szabályrendeletek tekintetében a birodalmi törvényhozás az alább részletesen ismertetendő korlátozó rendelkezéseket főleg azért léptette életbe, mert az országok és a községek az 1920. év óta háztartási szükségleteik fedezése céljából főleg a hozadéki adókra vannak utalva, amelyeket az 1920. évi törvény 7. §-a szerint, szükségleteik mérve szerint kötelesek is felhasználni. Ez a körülmény azután oda vezetett, hogy az országok és a községek a hozadéki adókat némileg tán túl is feszítették, amint ezt a polgári pártok különösen az ipari adóról állították és ellene védelmet követeltek.¹⁾

Szerintünk azonban nagyon valószínű az, hogy a fentebbi szemponton kívül a birodalmi törvényhozást a korlátozó rendelkezések életbeléptetésére az a megfontolás is késztette, hogy ezeknek a fontos adónemeknek kivetését mégsem lehet egészen a községek tetszésére bízni, hanem a kötelező országos jóváhagyás előírásával a birodalom területén legalább országonként bizonyos egyöntetűséget és a magasabb szempontok figyelembevételét feltétlenül biztosítani kell.

A novella 8. §-ának részletes intézkedései szerint, amennyiben az államok a hozadéki adókat községeik (községi kötelékeik) javára egészen vagy részben átengedik s a községek (községi kötelékek) ezeket az adókat saját szabályrendeleteik alapján vetik ki, — ezek a szabályrendeletek csak akkor érvényesek, ha azokat az illető ország kormánya jóváhagyja.

Továbbá, ha a községek (községi kötelékek) az országos jog értelmében jogosultak arra, hogy az átengedett föld-, ház- vagy ipari adót saját szabályrendeleteik alapján vessék ki, ebben az esetben az illető ország kormányának az adótételek legmagasabb mértékét (maximumát) meg kell állapítania. E legmagasabb mérték (maximum) vagy az országos jog által szabályozott adók bizonyos százalékában állapítandó meg, vagy pedig a községi szabályrendeletekben megszabott adózási ismérvek alapján.

¹⁾ L. a »Finanzarchiv« 1924. évi I. kötetének 82. oldalát.

Ha azonban valamely ipari üzem folytán egy községre olyan különös terhek hárulnak, amelyek a megállapított maximumok keretén belül kivetett adók bevételeiből nem fedezhetők, ilyenkor a legfelsőbb országos hatóság engedélyével a községi szabályrendelettel szabályozott adó mértéke a megállapított maximumot meg is haladhatja, de sohasem lehet azoknál a terheknél magasabb, amelyek az ipari üzem folytán a községre hárulnak, az adótételek mérvének megállapításánál pedig az illető üzem gazdaságosságára (életképességére) is figyelmet kell fordítani.

A legmagasabb adótételeknek az országok által való kötelező megállapítását egyébként Georg Schanz szerint, a célszerűség szempontjából több oldalról kifogásolták. A porosz kormány képviselője pedig úgy vélte, hogy a legmagasabb adótételek megállapítása nem mérséklőleg és korlátozólag fog hatni, hanem ellenkezőleg arra szolgáltat majd alkalmat, hogy minden község a megállapított legmagasabb adótételeket alkalmazza s valljuk be, hogy ez a vélekedés nem is egészen alaptalan, sőt sok igazság van benne.

A vigalmi adóra vonatkozó községi szabályrendeletek tekintetében, az 1923. évi novella 13. §-a a községek szabályrendeletalkotási jogát az anyagi jogi rendelkezések tekintetében még sokkal messzebbmenően korlátozta, mint a 8. §-a hozadéki adókra vonatkozó szabályrendeleteknél.

A vigalmi adóra vonatkozó szabályrendeletek a birodalmi pénzügyminiszterrel való közlés kötelezettsége alá általában véve ugyan szintén nem esnek s így az alaki érvényesség tekintetében a novella a községeket a birodalommal szemben kevésbé korlátozza, mint az 1920. évi törvény.

A szabályrendeletek anyagi jogi rendelkezése azonban a birodalmi tanács által megállapítandó határozmányoktól csak ezeknek a határozmányoknak keretében térhetnek el.

Ebből pedig az következik, hogy a vigalmi adónál a községek szabályrendeletalkotási joga az anyagi jogi rendelkezések tekintetében a birodalommal szemben is jelentékenyen meg van szorítva, mert a birodalmi tanács határozmányai a birodalmi törvény felhatalmazása alapján bocsátatván ki, — a birodalmi joggal kétségtelenül ugyanazon tekintet alá esnek. Az anyagi jogi rendelkezések tekintetében való ezen a korlátozást különben már az 1920. évi törvény is ismerte s az 1923. évi novella ebben a tekintetben ennek a törvénynek nyomába lépett.

A vigalmi adónál azonban az anyagi jogi rendelkezések tekintetében azért jóval jelentékenyebb a községek szabad elhatározási jogkörének megszorítása, mint a hozadéki adóknál, mert, — mint láttuk, — a hozadéki adóknál az országos kormányok csak a legmagasabb adótételeket kötelesek községeiket szabályrendeleteik alkotásánál általánosan kötelező módon megállapítani, — a községek korlátozása tehát elég szűk térre szorítkozik, —

holott a vigalmai adónál a községek a birodalmi tanács határozmányainak keretéhez országos jóváhagyás mellett is kötve vannak, ezek a keretek pedig a vigalmai adó anyagi jogi rendelkezéseinek túlnyomó részét felölelik.

A községek szabályrendeletalkotási jogának a vigalmai adónál való jelentékeny korlátozása nyilván abban a körülményben leli indokát, hogy a törvényhozó bár a vigalmai adó, mint speciálisan községi adónem tekintetében a községek szabad elhatározása elé áthághatatlan korlátokat emelni nem akart, mégis szem előtt tartotta, hogy a vigalmai adó kivetésénél és beszedésénél bizonyos egyöntetűségekre és egységes alapelvek felállítására feltétlenül szükség van, mert e nélkül a birodalom területén igen nagy egyenlőtlenségek, sőt igazságtalanságok is fordulhatnak elő s tán itt-ott meg nem illető kedvezmények nyújtására is alkalom adódnék.

Az 1923. évi novella 13. §-ának 2. bekezdése szerint a birodalmi tanács határozmányai és az országos kormányoknak (a birodalmi tanács határozmányaitól ugyan eltérő, de ezeknek keretében maradó) határozmányai a vigalmai adó tekintetében a birodalom minden községében egyaránt érvényesek, amennyiben a községek az országos kormány vagy az országos kormány által megbízott hatóság jóváhagyásával a birodalmi tanács határozmányainak keretében önálló szabályrendeleteket nem alkotnak.

Ebből a rendelkezésből nyilvánvaló 1. a birodalmi törvény intenciója, hogy a községek általában véve a birodalmi tanács, illetőleg a felettes ország által megállapítandó határozmányok alapján vessék ki és szedjék be a vigalmai adót, — szóval, hogy vigalmai adó tekintetében *önálló községi szabályrendelet alkotása* csak kivételes eset legyen, — 2. hogy az esetleges önálló községi szabályrendeletek épenúgy kötelező országos jóváhagyás alá esnek, — mint hozadéki adókra vonatkozó községi szabályrendeletek.

Megjegyezzük még, hogy a birodalmi tanács által a vigalmai adó tekintetében megállapított és a birodalmi pénzügyminiszter által 1926. évi június 12-én közzétett határozmányok III. cikkelyének 16. §-a szerint a községeknek a vigalmai adóra vonatkozó azok a szabályrendeletei, amelyek a birodalmi tanács határozmányjaival szemben csak a 2—15. §-ok szerint megengedett eltéréseket állapítják meg, a birodalom, az országok és községek közti pénzügyek átmeneti szabályozásáról rendelkező törvény 1926. évi április hó 27-én kelt szövegezésének 5. §-a értelmében *a birodalmi pénzügyminiszterrel nem közlendők*.

Véleményünk szerint ennek kimondása teljesen felesleges volt, mert az 1920. évi törvény 5. §-át az 1923. évi novella fentebb ismertetett 5. §-a hatályon kívül helyezte s a novella 5. §-ának szövegezését az 1926. évi április hó 27-én kelt törvény szószerint átvette. Az 1923. évi novella 5. §-a pedig taxatív felsorolja azokat az eseteket, amelyekben a községi szabályrendeletek a jövőben is közlendők, illetőleg előterjesztendők a birodalmi pénzügyminiszterhez. Ezeknek az eseteknek sorában pedig az 1926. évi június hó

12-én kelt Hivatalos Összeállítás III. cikkelyének 16. §-ában megjelölt eset nem szerepel és így a vigalmai adóra vonatkozó kérdéses községi szabályrendeletek a birodalmi tanács említett rendelkezésének hiányában sem lennének a birodalmi pénzügyminiszter elé terjesztendők.

Akkor sem lennének a vigalmai adóra vonatkozó községi szabályrendeletek a birodalmi pénzügyminiszterrel közlendők —, ha valamely ország a vigalmai adó tekintetében községei részére úgynevezett adóügyi mintarendeletet bocsátana ki s valamely község szabályrendeletében az adóügyi mintarendelet határozmányaitól akarna eltérni?

Ha az országos kormányok ilyen adóügyi mintarendeleket tényleg kibocsáthatnának, — ebben az esetben az ezektől eltérő községi adóügyi szabályrendeletek az 1923. évi novella 5. §-ának értelmében tényleg a birodalmi pénzügyminiszter elé lennének terjesztendők.

Amde az országos kormányok a vigalmai adóra vonatkozó mintarendeleket aligha bocsáthatnak ki, mert a novella 12. §-ának 1. bekezdése szerint a birodalmi tanács határozmányaival szemben csak eltéréseket állapíthatnak meg, — az eltérések megállapítására való felhatalmazás pedig adóügyi mintarendelet kibocsátására való felhatalmazásnak annál kevésbbé tekinthető, mert az országok a birodalmi tanács határozmányainak keretéhez eltérések megállapítása esetén is feltétlenül kötve vannak.

Ha tehát felesleges volt, miért került bele mégis az 1926. évi június hó 12-én kelt Hivatalos Összeállításba az említett rendelkezés?

Ez véleményünk szerint csak a következő módon magyarázható meg:

A vigalmai adóra vonatkozólag 1923. évi június hó 21-én megállapított, de a birodalmi pénzügyminiszter által csak 1923. évi július hó 7-én közzétett határozmányok kimondották, hogy a kérdéses községi szabályrendeletek az 1920. évi március hó 30-án kelt törvény 5. §-a alapján nem közlendők a birodalmi pénzügyminiszterrel. Az 1920. évi törvény 5. §-a szerint ugyanis, — mint láttuk, — kivétel nélkül minden új községi adóügyi szabályrendelet a birodalmi pénzügyminiszterrel közlendő volt. A birodalmi tanács rendelkezése tehát az 1920. évi törvény 5. §-ának rendelkezése alól állapított meg kivételt.

Az 1923. évi június hó 23-án, tehát a birodalmi tanács határozmányainak megállapítása után 2 nappal később kelt novella azonban a birodalmi pénzügyminiszterrel való közlés, illetőleg a birodalmi pénzügyminiszterhez való előterjesztés kötelezettségét csak a taxatív felsorolt községi szabályrendeletekre korlátozta, — ennél fogva alighanem elnézésből maradt benn a vigalmai adó tekintetében érvényes határozmányoknak a birodalmi pénzügyminiszter által 1926. évi június hó 12-én kiadott Hivatalos Összeállításban a III. cikkely 16. §-ának említett rendelkezése.

Ha azonban valamely község a vigalmai adó tekintetében megállapított határozmányoktól más módon kívánna eltérni, mint ez a 2—15. §-okban meg

van engedve, — ebben az esetben a községi szabályrendelet érvényességéhez úgy az országos kormány jóváhagyása, mint a birodalmi pénzügyminiszter hozzájárulása szükséges.

Kérdés, hogy ehhez a rendelkezéséhez honnan meríti a jogot a birodalmi tanács? Az 1923. évi novella 12. §-ának 1. bekezdése, illetőleg a birodalom, országok és községek közti pénzügyek szabályozásáról rendelkező törvény 1926. évi április hó 27-én közzétett szövegezésének ezzel szóról-szóra megegyező 14. §. 1. bekezdése értelmében ugyanis a birodalmi tanács csak arra nyert felhatalmazást, hogy a vigalmi adó tekintetében olyan határozmányokat állapíthasson meg, amelyek az adókötelezettség nemére, terjedelmére, a legkisebb adótételekre és a községek egyéb adóügyi jogosítványaira vonatkoznak. Honnan veszi tehát a birodalmi tanács azt a jogot, hogy a vigalmi adóra vonatkozó községi szabályrendeleteknek a fentemlített esetben való érvényességét a birodalmi pénzügyminiszter hozzájárulásához kösse, — hiszen azoknál a községi adóügyi szabályrendeleteknél is, amelyek az 1923. évi novella 5. §-a, illetőleg az 1926. évi április hó 27-én kelt Hivatalos Összeállítás 5. §-a szerint a birodalmi pénzügyminiszterrel közlendők, a birodalmi pénzügyminiszter csak kifogást emelhet, — a kifogás felett pedig az eset minőségéhez képest a birodalmi tanács vagy pedig a birodalmi pénzügyi főtörvényszék dönt.

Csakhogy, — ha mélyére tekintünk ennek a kérdésnek, — abban az esetben, ha a községek szabályrendeleteikben a vigalmi adó tekintetében megállapított határozmányoktól más módon, illetőleg esetekben óhajtanak eltérni, — mint ez az 1926. évi június hó 12-én kelt Hivatalos Összeállítás III. cikkelyének 2—15. §-aiban meg van engedve, ilyenkor nem is vitás kérdésről van szó, amely a kifogásolási eljárás eredményéhez képest lenne eldöntendő, — nem arról van szó, hogy a megállapított eltérések a birodalmi jog, illetőleg a birodalmi tanács határozmányai értelmében megengedhetők-e vagy sem? A birodalmi törvény ugyanis, — bár kifejezetten meg nem engedi, de viszont el sem tiltja, hogy a birodalmi tanács a vigalmi adó tekintetében megállapított határozmányokkal szemben nemcsak kifejezetten szabályozott általános eltéréseket, hanem egyes speciális esetekben különleges eltéréseket is engedélyezhessen. A birodalmi tanács tehát az általános rendelkezéssel eleve meg nem engedett eltérések engedélyezésére maga helyett teljes diszkrecionárius jogkörrel a birodalmi pénzügyminiszttert delegálta.

Dacára azonban annak, hogy ily módon a birodalmi pénzügyminiszter delegálása a birodalmi törvény rendelkezéseibe egyenesen bele nem ütközik, — a törvény intenciója alapján joggal lehetne két kérdést feltenni.

1. Ha a birodalmi tanács határozmányjaival szemben az eleve megengedett és szabályozott s rendkívül tágkörűeknek mondható eltéréseken felül még további, még messzebbmenő eltérések is lehetségesek, mi marad

meg akkor a birodalmi tanács határozmányainak abból a »keret«-éből, amely pedig a birodalmi törvény kötelező rendelkezéséhez képest a községeknek a vigalmi adóra vonatkozó szabályrendeleteiben is feltétlenül szem előtt tartandó?

2. Tekintettel arra, hogy a birodalmi törvény kifejezett rendelkezése szerint a vigalmi adó tekintetében kötelező határozmányokat mégis csak egyedül a birodalmi tanács van jogosítva megállapítani, — a birodalmi tanács nem a törvény intenciója ellenére járt-e el akkor, amikor épen a legfontosabb kérdésben, amelynél arról van szó, hogy a birodalmi tanács határozmányaiából akár csak egy betű is megmaradjon-e, maga helyett teljhatalommal és teljes jogkörrel a birodalmi pénzügyminisztert delegálta?

Ezt a két kérdést — ha tetszik —, döntsék el a német szakkörök!

IX. FEJEZET.

Statisztikai adatok.

A községeket érdeklő birodalmi, — országos, — valamint az önálló kivetési alapon nyugvó községi adókra vonatkozó tételes birodalmi jogi intézkedések ismertetése után ebben a fejezetben a községi adókra vonatkozó statisztikai adatokat közöljük s a statisztikai adatokból levonható tanulságokat ismertetjük.

Nem lenne azonban hű és teljes az a kép, amelyet ennek a fejezetnek a községi adónemek pénzügyi eredményéről nyújtania kell, ha a birodalmi és az országos adók pénzügyi eredményeinek ismertetését is nem vonnók tárgyalásunk körébe, mert, — mint az eddigiekből meggyőződhattunk, — a birodalmi és az országos adók a községi adókkal a legszorosabb kapcsolatban illetőleg összefüggésben vannak.

Kiinduló pontul a német birodalmi statisztikai hivatal által összeállított táblázatot¹⁾ mutatjuk be, s következtetéseinket ennek a táblázatnak adataihoz fűzzük. (L. a 146. és 147. olalakon lévő táblázatot.)

Erre a statisztikai táblázatra rápillantva, legszembeszökőbb az összes közületi, tehát úgy a birodalmi, mint az országos és a községi bevételeknek a békeévhez képest való rohamos növekedése. Ennek a növekedésnek százaléka a táblázatban ugyan kimutatva nincs, de könnyen kiszámítható.

A birodalom, az országok, községek és községi kötelek valamint a Hansavárosok összes bevételei ugyanis 1913/1914-ben 4040·6 millió márkát, 1925/1926-ban pedig 10·123·8 millió birodalmi márkát tettek ki, ami több mint 150%-os emelkedésnek felel meg.

¹⁾ Lásd Verwaltungsaufbau, Steuerverteilung und Lastenverteilung im Deutschen Reich, Berlin 1929. c. m. 132—133. o.

A birodalom, az országok és a községek (községi kötelek)

		1913/14. zárszámadási év*)				
A bevételek neve	Birodalom	Országok	Községek és községi kötelek	Hansa városok	Összesen	
		a Hansavárosok nélkül			millió márkában	az összes bevételek %/ében
	millió márkában					
A) Adók.						
I. Jövedelem- és vagyonadók (általában):						
1. Jövedelem- és társulati adó	—	530.4	780.5	78.7	1.389.6	34.4
2. (Kiegészítő) vagyonadó	—	78.8	—	—	78.8	2.0
3. Örökségi és ajándékozási adó	41.3	13.7	—	6.1	61.1	1.5
4. Egyszeri jövedelmi és vagyonadók	0.7	—	—	—	0.7	0.0
II. Ingatlan- és ipari adók:						
1. Föld- és házadó	—	27.4	378.7	29.4	435.5	10.8
2. Ipari adók (a különleges ipari adókat is ideértve)	—	16.2	161.6	1.5	179.3	4.4
3. Természetbeni szolgáltatások, az önálló gazdasági kerületek (Gutsbezirke) közterhei, egyéb birtokadók	—	—	50.7	2.9	53.6	1.3
III. Háztehermentesítési (Gebäudeentschuldung-) illetve házbér (Hauszins-)adó:						
1. Az általános pénzügyi szükséglet fedezésére	—	—	—	—	—	—
2. Az építési tevékenység előmozdítására...	—	—	—	—	—	—
IV. Forgalmi- és vagyonforgalmi adók:						
1. Forgalmi adó	—	—	—	—	—	—
2. Ingatlanszerzési (és értéknövekedési) adó	47.9	18.7	71.5	6.9	145.0	3.6
3. Különböző vagyonforgalmi adók (a bélyegadókat is ideértve)	159.1	81.3	4.5	4.6	249.5	6.2
V. Közlekedési adók:						
1. Szállítási adó	39.5	—	—	—	39.5	1.0
2. Gépjárművek adója	4.4	—	—	—	4.4	0.1
3. Egyéb szállítási adók	—	—	1.5	—	1.5	0.0
VI. Fogyasztási és fényüzési adók:						
1. Fogyasztási adók:						
a) italadók	348.0	51.3	28.2	0.2	427.7	10.6
b) dohányadó	50.3	—	—	—	50.3	1.2
c) cukoradó	161.1	—	—	—	161.1	4.0
d) egyéb fogyasztási adók	89.6	7.5	0.7	—	97.8	2.4
2. Fényüzési adók:						
a) vígalmi adó	—	0.0	16.0	1.1	17.1	0.4
b) kutyaadó	—	1.2	16.7	0.7	18.6	0.5
c) egyéb fényüzési adók	1.9	0.0	0.6	0.1	2.6	0.1
A) összesen	943.8	826.5	1.511.2	132.2	3.413.7	84.5
B) Vámok	640.5	—	—	—	640.5	15.8
C) Föl nem osztható adómaradványok és adó-visszatérítések	—	0.0	—13.6	0.0	—13.6	—0.3
A-B-C összege	1.584.3	826.5	1.497.6	132.2	4.040.6	100.0
D) Az országok fedezetlen anyakönyvi járuléka	46.3	—44.9	—	—1.4	—	—
A-B-C-D összege...	1.630.6	781.6	1.497.6	130.8	4.040.6	100.0
Az adóztató közjogi testületek részesedései %/okban	40.4	19.3	37.1	3.2	100.0	—
E) A londoni egyezményből folyó különleges szolgáltatások:						
a) A német bír. vasúti társaságot terhelő zálogjogból	—	—	—	—	—	—
b) Az ipari kötvényekből	—	—	—	—	—	—
A-B-C-D-E összege .	—	—	—	—	—	—
Az adóztató közjogi testületek részesedései %-ban	—	—	—	—	—	—

Jelmagyarázat. *) Az 1925. évi területi állomány szerint a Saar-medence nélkül.

*) Honvédelmi járulék. (Wehrbeitrag).

*) Rajna- és Ruhr-adó, üzemi adó, kenyérellátási adó, kötvényadó.

adó- és vámbevételei az 1913/14. és 1925/26. zárszámadási években.

1925/26. zárszámadási év						Fejenként egy-egy lakosra esik			
Birodalom	Országok	Községek és községi kötelezések	Hansa városok	Összesen		az 1913/14. zárszámadási évben márkában	az 1925/26. zárszámadási évben birodalmi márkában	a változás o/o-a 1925/26-ban 1913/14-hez képest	
	a Hansavárosok nélkül			millió birodalmi márkában	az összes bevételek % -ában				
millió birodalmi márkában									
	418·1	1.007·4	924·4	108·1	2.458·0	24·3	24·04	39·38	+ 63·8
	270·4	—	—	—	270·4	2·7	1·36	4·33	+218·4
	27·2	0·0	—	0·0	27·2	0·3	1·06	0·44	— 58·5
2)	60·7	—	—	—	60·7	0·6	0·01	0·97	—
—	—	329·3	510·2	32·2	871·5	8·6	7·53	13·96	+ 85·4
—	—	82·1	472·7	19·5	574·3	5·7	3·10	9·20	+196·8
—	—	—	69·5	—	69·5	0·7	0·93	1·11	+19·4
—	—	426·4	225·5	11·0	662·9	6·5	—	10·62	—
—	—	227·0	324·9	43·4	595·3	5·9	—	9·54	—
1.003·5	177·4	211·3	11·1	1.403·3	13·9	—	22·49	—	—
1·2	15·8	167·0	9·0	193·0	1·9	2·51	3·09	—	+ 23·1
242·2	69·5	6·8	3·3	321·8	3·2	4·32	5·16	—	+ 19·4
318·3	—	—	—	318·3	3·1	0·68	5·10	—	+650·0
2·3	18·8	36·1	0·8	58·0	0·6	0·08	0·93	—	—
—	1·2	6·9	0·3	8·4	0·1	0·03	0·14	—	+366·7
457·7	25·1	80·2	0·0	563·0	5·5	7·40	9·02	—	+ 21·9
615·6	—	—	—	615·6	6·1	0·87	9·86	—	—
236·2	—	—	—	236·2	2·3	2·79	3·79	—	+ 35·8
27·1	12·9	0·1	—	40·1	0·4	1·69	0·64	—	— 62·1
—	—	78·2	5·1	83·3	0·8	0·30	1·34	—	+346·7
—	2·0	56·2	1·9	60·1	0·6	0·32	0·96	—	+200·0
1·5	0·2	10·3	0·9	12·9	0·1	0·04	0·21	—	+425·0
3.682·0	2.395·1	3.180·3	246·4	9.503·8	93·9	59·06	162·28	—	+157·8
590·4	—	—	—	590·4	5·8	11·08	9·46	—	— 14·6
—	—	29·4	0·2	29·6	0·3	—0·23	0·48	—	—
4.272·4	2.395·1	3.209·7	246·6	10.123·8	100·0	69·91	162·22	—	+132·0
—	—	—	0·2	—	—	—	—	—	—
4.272·4	2.395·1	3.209·7	246·6	10.123·8	100·0	69·91	162·22	—	+132·0
42·2	23·7	31·7	2·4	100·0	—	—	—	—	—
396·4	—	—	—	396·4	—	—	6·35	—	—
62·5	—	—	—	62·5	—	—	1·00	—	—
4.731·8	2.395·1	3.209·7	246·6	10.582·7	—	69·91	169·57	—	+142·6
44·7	22·7	30·3	2·3	100·0	—	—	—	—	—

*) Útdadó, járművek és legesállatok adója.

*) Ecetsav-, sóadó, mesterséges édesítőanyagok adója, gyújtó- és világítószerszadó.

*) Vágatási (hús-)adó.

*) Játékkártyaadó.

Bár az állami és egyéb közbevételeknek a békeévvvel szemben való rohamos emelkedése a világháború után általános európai jelenségnek tekinthető, ez a növekedés mégis nagyon súlyosnak, sőt egyenesen aggasztónak tartható, mert a teherviselőképeség végletekig való igénybevételére és az adóprés rendkívüli megfeszítésére mutat.

Hasonló eredményre jutunk akkor is, ha a fejenkinti adóteher megoszlását vizsgáljuk a békeévben és az 1925/1926. zárszámadási évben. 1913/1914-ben ugyanis a fejenkinti közteher 69-91 márkát, 1925/1926-ban pedig 162-22 birodalmi márkát s ha a birodalom részére a londoni egyezmény végrehajthatása végett járó különleges szolgáltatásokból befolyt bevételeket is számbavesszük, — 169-57 birodalmi márkát tett ki. A fejenkinti átlagos köztehernek a békeévvvel szemben való emelkedése tehát a német birodalomban 1925/1926-ban 132, illetőleg 142-6%-ra rúgott.

Hazánkban az állam és az egyéb közjogi testületek bevételeinek összességű emelkedése jóval mérsékeltebb tempót követett. A legutóbb megjelent hivatalos adóstatisztika szerint ugyanis az összes közbevételek (a mai Csonka-Magyarországnak megfelelő területen) 1913-ban 704,157.034, — 1927-ben pedig 1.205,974.569 pengőt, tehát 501,817.535 pengővel többet tettek ki, ami körülbelül 71%-os emelkedésnek felel meg.

A fejenkint egy-egy lakosra eső közteher pedig hazánkban 1913-ban 89-45, — 1927-ben pedig 141-45 pengőre rúgott, a németek 132, illetőleg 142-6%-os emelkedésével szemben tehát az emelkedés nálunk csak 58-17%.

A fejenkinti átlagos közteher emelkedésének mértéke e szerint nálunk a német emelkedés mértékének felén is jóval alul marad. Természetesen nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk azt, hogy a bár szintén megcsonkított Németország jelenleg is gazdag és természetes segélyforrásokban bővelkedő birodalom, a Németországnál összehasonlíthatatlanul jobban megcsonkított Magyarország azonban, amelyet legfontosabb nyersanyagaitól és ipari területeinek túlnyomó részétől megfosztottak, koldusország lett, — mert, ha erre is tekintünk, bátran mondhatjuk, hogy a lakosság teherviselőképeségéhez mérten a közterhek emelkedése nálunk semmivel sem kevésbé nyomasztó, mint a németeknél.

Térjünk át mármost a részletekre és vizsgáljuk meg, hogy a német birodalomban az egyes adóztató közjogi testületek bevételei 1925/1926-ban a békeévvvel szemben mennyivel emelkedtek.

Ebben az esetben a következő kép tárul elénk:

1913/1914-ről 1925/1926-ra a birodalom bevételei 1630-6 millió márkáról 4731-3 millió birodalmi márkára, — az országok bevételei 781-6 millió márkáról 2395-1 millió birodalmi márkára, — a városok és községek bevételei 1497-6 millió márkáról 3209-7 millió birodalmi márkára, — a Hansa-városok bevételei 130-8 millió márkáról 246-6 millió birodalmi márkára emelkedtek.

Ezen statisztikai adatok alapján kiszámítva 1913/1914-ről 1925/1926-ra:

A birodalom bevételei 190%-kal, — az országok bevételei 215%-kal, a városok és községek bevételei 114%-kal, — a Hansavárosok bevételei 89%-kal növekedtek.

Feltűnő, hogy a birodalom és az országok bevételeinek emelkedése a községek és a városok, valamint a Hansavárosok bevételei emelkedésének mérvét mennyire meghaladta.

Hazánkban a hivatalos adóstatisztika szerint az egyes adóztató közjogi testületek bevételei 1913-ban és 1927-ben a következőkép alakultak:

		1913. év	1927. év
		p e n g ő	
Önkormányzati testületek	állam	561,066.923	944,768.250
	{ vármegyék	11,332.291	35,202.246
	{ törvényhatósági jogú városok	65,511.469	127,360.960
	{ rendezett tanácsú városok és községek .	55,802.952	78,622.808
	{ egyéb közjogi társulatok	10,443.399	20,020.305
Összesen		704,157.034	1.205,974.569

Ezen statisztikai táblázat alapján kiszámítva a békeévvvel szemben az állam bevételei nálunk 68, önkormányzati testületeink bevételei pedig 82%-kal emelkedtek.

Hazánkban tehát nemcsak az összes közbevételek emelkedésének tempója jóval szerényebb, mint a német birodalomban, hanem az egyes adóztató közjogi testületek bevételei is sokkal lassúbb ütemben emelkedtek. Mindamellett, ha azt látjuk, hogy a német birodalomban 1913/1914-ről 1925/1926-ra a birodalom bevételei 190, — az országok bevételei 215, — a városok és községek bevételei 114, — a Hansavárosok bevételei 89%-kal, nálunk pedig az állam bevételei a békeévvvel szemben 68, — míg az önkormányzati testületek bevételei 82%-kal emelkedtek —, akkor rögtön szemünkbe tűnik, hogy nálunk a német birodalommal homlokegyenest ellenkezőleg az önkormányzati testületek bevételei emelkedésének mérve haladta meg és pedig elég jelentékenyen az állami bevételek emelkedésének mérvét.

Nézzük mármost, hogy a német birodalomban az egyes adóztató közjogi testületek 1913/1914-ben és 1925/1926-ban az összes bevételekből hány százalék erejéig részesedtek?

A birodalmi statisztikai hivatal kimutatása szerint 1913/1914-ben a birodalom bevételei az összes bevételeknek 40·4, az országok bevételei 19·3, a városok és községek (községi kötelekek) bevételei 37·1, a Hansavárosok bevételei 3·2%-át, — 1925/1926-ban pedig 42·2, 23·7, 31·7, 2·4%-át s ha a birodalomnak a statisztikai táblázat E pontja alatti különleges bevételeit is számbavesszük 44·7, 22·7, 30·3, 2·3%-át tették ki.

A német birodalomban tehát 1913/1914-ről 1925/1926-ra a birodalomnak és az országoknak az összes bevételekből való százalékos részesedése emelkedett és ez az emelkedés a városok és községek, valamint a Hansavárosok rovására történt, amelyeknek, főleg azonban a városoknak és községeknek az összes bevételekből való százalékos részesedése a békeévhez képest jelentékenyen csökken.

A hivatalos adóstatisztika szerint nálunk 1913-ban és 1917-ben az egyes adóztató közigazgatási testületek az összes bevételekből az alábbi százalékokkal részesültek :

	1913. év	1927. év
állam	79·7%	78·3%
önkormányzati testületek { vármegyék	1·6%	2·9%
{ törvényhatósági joggal felruházott városok	9·3%	10·5%
{ rendezett tanácsú városok és községek ...	7·9%	6·5%
{ egyéb közigazgatási társulatok	1·5%	1·8%
	20·3%	22·7%

Ezekből a statisztikai adatokból kitűnőleg 1913-ról 1927-re a német birodalommal szemben nálunk az államnak az összes bevételekből való %-os részesedése nem emelkedett, hanem ellenkezőleg némileg csökkent, az önkormányzati testületek (vármegyék, törvényhatósági joggal felruházott, — rendezett tanácsú városok, községek és egyéb közigazgatási társulatok) részesedése pedig 20·3%-ról 22·7%-ra emelkedett.

Ez tehát éppen fordítottja a német állapotoknak. Ha azonban egyes önkormányzati testületeinket egyenként vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy rendezett tanácsú városainknak és községeinknek a közbevételekből való %-os részesedése 1913-ról 1927-re nálunk is jelentékenyen csökkent, többi önkormányzati testületeink részesedése pedig ezzel szemben emelkedett, vármegyéink, törvényhatósági joggal felruházott városaink és egyéb közigazgatási társulataink részesedése tehát az állam, a községek és a rendezett tanácsú városok részesedésének rovására emelkedett.

Más szempontból azonban első pillantásra is nagyon feltűnő az, hogy az államnak az összes bevételekből való részesedése az önkormányzati testületek részesedését mennyire meghaladta 1913-ban és 1927-ben is! Összes önkormányzati testületeinknek a közbevételekből való részesedése ugyanis a fentebbi statisztikai táblázat szerint 1913-ban 20·3, — 1927-ben pedig 22·7%-ot tett ki, ezzel szemben a német birodalomban a városok és községek (községi kötelek) és a Hansavárosok a közbevételekből 1913-ban 40·3%, — 1925—1926. pedig 34·1% erejéig részesedtek. Ha pedig a birodalmat a londoni egyezmény végrehajthatása végett megillető különleges szolgáltatásokat is tekintetbe vesszük, a német önkormányzati testületeknek és a Hansavárosoknak az összes bevételből való részesedése még így is 32·6%-ot tesz ki.

Vegyük ehhez még azt, hogy a német birodalomban kettős állami közigazgatás van : a birodalmi és az országos közigazgatás — s ha erre is

gondolunk, akkor aligha juthatunk más következtetésre, mint arra, hogy az állami közigazgatás nálunk a német viszonyokhoz képest erősen túl van méretezve, önkormányzati testületeink közigazgatása pedig jelentékenyen háttérbe szorítva.

Ha mármost a német birodalmi statisztikai hivatal által összeállított táblázat szerinti adóbevételeket 1. a városoknál és községeknél (községi kötelekeknel) és 2. a Hansavárosoknál olymódon csoportosítjuk, hogy az egyenesadók csoportjába az I., II., III. és VI/2. alatti, a forgalmi- és közlekedési adók csoportjába IV. és V. alatti, a fogyasztási adók csoportjába pedig VI/1. alatti adókat sorozzuk, ebben az esetben a következőkép táruelénk. (Megjegyezzük azonban, hogy a statisztikai táblázat VI. 2. pontja alatt a vigalmi, a kutya- és az egyéb fényűzési adók (játékkártyaadó) szerepelvén, ezen adók közül elméleti szempontból csak a kutyaadó tartozik az egyenesadók csoportjába, a vigalmi és az egyéb fényűzési adók pedig tulajdonképen közvetett adók. Ámde a VI. 1. pont alá foglalt a), b), c), d) alatti fogyasztási adók és az V. 1. alatti szállítási adó is közvetett adó, sőt a IV. 1. alatti forgalmi adóról is lehetne vitatni, hogy tulajdonképen nem egyenes-, hanem közvetett adó. Minthogy azonban az egyenesadók, forgalmi- és közlekedési adók és a fogyasztási adók csoportjait a hazai állapotainkkal való összehasonlítás kedvéért feltétlenül meg akarjuk tartani, mert a legutóbb megjelent magyar adóstatisztika is nem egyenes- és közvetett-, hanem egyenes-, forgalmi- és fogyasztási adók közt tesz különbséget, ennek folytán kizárólag gyakorlati szempontoktól vezérelve maradunk meg a csoportosítás mellett.)

Bevételek neve	1913/14. zárszámadási év		1925/26. zárszámadási év	
	Városok és községek (községi kötelekek)	Hansavárosok	Városok és községek (községi kötelekek)	Hansavárosok
	millió márkában		millió birod. márkában	
Egyenesadók	1.404·8	120·5	2.671·9	221·9
Forgalmi- és közlekedési adók	77·5	11·5	428·1	24·5
Fogyasztási adók	28·9	0·2	80·3	—
Összesen	1.511·2	132·2	3.180·3	246·4

Ebből a statisztikai táblázatból kitűnőleg, illetőleg ennek alapján kiszámítva 1913/1914-ben a német városok és községek összes bevételeinek : 92·9%-a esett az egyenesadókra, — 5·1%-a a forgalmi- és közlekedési adókra, — 2%-a a fogyasztási adókra ;

1925/1926-ban pedig : 84%-a esett az egyenesadókra, — 13·5%-a a forgalmi- és közlekedési adókra, — 2·5%-a a fogyasztási adókra.

A Hansavárosoknál az 1913/1914. zárszámadási évben az összes bevételeknek : 91·15%-a esett az egyenesadókra, — 8·70%-a a forgalmi- és közlekedési adókra, — 0·15%-a a fogyasztási adókra ; míg az 1925/1926. zárszámadási évben az összes bevételeknek : 90%-a esett az egyenesadókra, — 10%-a a forgalmi- és közlekedési adókra, — 0·0%-a a fogyasztási adókra.

A német városok és községek (községi kötelekek) tehát kiadásaiknak messze túlnyomó részét úgy a békeévben, mint az 1925/1926. zárszámadási évben az egyenesadókból fedezték.

Az 1913/1914. zárszámadási évben az egyenesadók mellett a forgalmi- és a közlekedési adókra eső 5-1% még számottevőnek mondható, a fogyasztási adókra eső 2% azonban az egyenesadók, valamint a forgalmi- és a közlekedési adók csoportjának százalékához képest egészen jelentéktelen.

A fejlődés 1913/1914-ről 1925/1926-ra abban az irányban haladt, hogy az egyenesadók százalékos arányszáma csökkent, míg a forgalmi- és közlekedési adók arányszáma jelentékenyen emelkedett, — amit kétségtelenül főleg az (általános) forgalmiadónak a világháború utáni életbeléptetése idézett elő, az (általános) forgalmiadó ugyanis a békeévben még ismeretlen volt.

A fogyasztási adók százalékos arányszáma ellenben a békeévhez képest csaknem változatlan.

Ezzel szemben a Hansavárosok bevételeik túlnyomó részét szintén az egyenesadókból fedezték és fedezik ugyan, a többi német várossal és községgel ellentétben azonban a forgalmi- és közlekedési adók százalékos arányszáma 8-70%-ról 10%-ra csak igen mérsékelt tempóban emelkedett.

Ennek oka részben az, hogy a Hansavárosoknak a birodalmi forgalmiadóból való részesedése a többi német városok és községek csoportjával szemben összecszerülve relatíve alacsonyabb, a jövedelem- és társulati adóból részesedése pedig relatíve jóval magasabb, — ezek a körülmények azután az egyenesadók javára billentették a mérleget, a forgalmi- és közlekedési adókból eredő bevételeknek a Hansavárosok háztartási szempontjából való jelentőségét pedig némileg csökkentették.

A fogyasztási adóknak a Hansavárosokban már a békeévben is egészen minimálisnak mondható szerepe az 1925/1926. zárszámadási évben teljesen megszűnt.

Ugyancsak a fentebbi statisztikai táblázat alapján megállapíthatjuk azt is, hogy 1913/1914-ről 1925/1926-ra a német városoknak és községeknek (községi kötelekeknek): az egyenesadókból eredő bevételei 90%-kal, — a forgalmi- és közlekedési adókból eredő bevételei 452%-kal, — a fogyasztási adókból eredő bevételei 181%-kal emelkedtek, tehát a forgalmi- és közlekedési adók bevételeinek abszolút emelkedése volt a legrohamosabb, az egyenesadóké pedig a legmérsékeltbb.

A Hansavárosokban 1913/1914-ről 1925/1926-ra: az egyenesadókból eredő bevételek 84%-kal, — a forgalmi- és közlekedési adókból eredő bevételek 113%-kal emelkedtek, míg a fogyasztási adók szerepe az 1925/1926. zárszámadási évben teljesen megszűnt. A Hansavárosoknál tehát a békeévhez képest szintén a forgalmi- és közlekedési adókból eredő bevételek abszolút emelkedése volt a legjelentékenyebb, az emelkedés tempója azonban az

egyeses- és még inkább a forgalmi- és közlekedési adóknál jóval mérsékeltebb, mint a többi német városban és községben.

Összehasonlítás céljából lássuk ismét hazai városainkat és községeinket.

Az 1929. évben megjelent hivatalos adóstatisztika alapján kimunkálva 1913 és 1927-ben összes önkormányzati testületeink bevételei az egyes adócsoportok közt következőleg oszlottak meg:

	1913. év pengő	1927. év pengő
Egyenesadók	110,546.093	169,593.765
Forgalmi adók	—	34,812.129
Fogyasztási adók	12,869.593	35,802.226
Illetékek	2,593.422	7,473.935
Vámok	17,081.003	13,524.264
Összesen	143,090.111	261,206.319

Ezen statisztikai táblázat alapján kiszámítva 1913-ban hazai önkormányzati testületeink bevételeinek 77%-a esett az egyenesadókra, — 9·5%-a a fogyasztási adókra, — 1·8%-a az illetékekre és 11·2%-a a vámokra, 1927-ben pedig az összes bevételeknek 65%-a esett az egyenesadókra, — 13·3%-a a forgalmiadókra, — 13·7%-a a fogyasztási adókra, — 2·8%-a az illetékekre és 5·2%-a a vámokra.

Eltekintve tehát a német községeknél és városoknál, valamint a Hansa-városoknál bevételi forrás gyanánt egyáltalán nem szereplő illetékektől és vámoktól, megállapítható, hogy *hazai önkormányzati testületeink is bevételeik túlnyomó részét az egyenesadókból fedezték és fedezik, az egyenesadókból eredő bevételek százalékos arányszáma azonban úgy a békeévben, mint 1927-ben jóval alacsonyabb, mint a német városokban és községekben, a békeévi — 92·9%-os német arányszámmal szemben ugyanis az egyenesadók 1913-ban nálunk csak 77, — az 1925/1926. évi 84%-os német arányszámmal szemben pedig 1927-ben csak 65%-kal szerepelnek.*

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ha a német községeknél és városoknál a birodalmi statisztikai hivatal táblázatának II. 3. pontja alatti természetbeli szolgáltatásokat figyelembe vesszük, amelyeket kénytelenek voltunk az egyenesadók csoportja alá foglalni, — bár tulajdonképpen egészen külön-eg és természetű szolgáltatások, ebben az esetben az egyenesadók százalékos arányszáma tekintetében az eltérés a német városok és községek és hazai önkormányzati testületeink között valamivel kisebb lenne.

Ugyancsak a fentebb közölt statisztikai adatokból megállapítható, hogy *az egyenesadókból eredő bevételek százalékos arányszáma hazai önkormányzati testületeinknél 1913-ról 1927-re éppen úgy csökkent, mint a németeknél, sőt jóval nagyobb mértékben, mint náluk.*

A forgalmiadók, amelyeknek a német városoknál és községeknél forgalmi- és közlekedési adók csoportja felel meg, — 1913-ban önkormányzati bevételek

gyanánt nálunk még egyáltalán nem szerepeltek, sőt a forgalmiadókból eredő bevételek 1927-ben is kizárólag az általános forgalmiadó bevételeiből való részesedésekre szorítkoztak. A forgalmiadókból eredő bevételek százalékos arányszáma egyébként hazai önkormányzati testületeinknél 1927-ben majdnem teljesen megegyezik a német arányszámmal. (Nálunk 13·3%, a németeknél pedig 13·5%).

Ellenben a fogyasztási adók százalékos arányszáma a németek 2 (1913/1914), illetőleg 2·5%-os (1925/1926) arányszámával szemben nálunk igen jelentékeny, t. i. 9·5 (1913/1914), illetőleg 13·7% (1925/1926).

Ez igen fontos és figyelemreméltó eltérés a német és a magyar önkormányzati testületek háztartásainak berendezése közt, mert — amint ezekből a százalékos arányszámokból kitűnik, — *hazai önkormányzati testületeink bevételeinek igen jelentékeny részét szerzik a fogyasztási adókból, a német önkormányzati testületeknél ellenben a fogyasztási adókból származó bevételek egészen jelentéktelenek és jóformán alig játszanak szerepet. Sőt a fejlődés iránya az, hogy míg a németeknél a fogyasztási adók szerepe stagnál, nálunk az önkormányzati háztartások szempontjából való fontosságuk erősen emelkedőben van, a 9·5%-ról 13·7%-ra való emelkedés ugyanis igen jelentékenynek mondható.*

További nagy különbség hazai önkormányzati testületeink és a német városok és községek háztartásainak berendezése közt az, hogy *a németeknél a vámok önkormányzati bevételek gyanánt egyáltalán nem szerepelnek, mert a vámok a német birodalomban kizárólag birodalmi bevételi forrás gyanánt jönnek számba, — nálunk ellenben az önkormányzati testületeknek igen fontos bevételi forrásait képezik, bár jelentőségük a békeévről 1927-re erősen csökkent (11·7, illetőleg 5·2%), — a fejlődésnek ezt az irányát kétségtelenül csak helyeselni lehet.*

Ami végül az illetékeket illeti, — amelyek a német birodalomban, mint önkormányzati bevételek a birodalmi statisztikai hivatal táblázata szerint egyáltalán nem szerepelnek —, ezek nálunk sem nagyon számottevő önkormányzati bevételi források, jelentőségük azonban emelkedőben van. (1913-ban 1·8%, 1927-ben pedig 2·8%.)

Ugyancsak a fentebb közölt statisztikai táblázat alapján megállapítható, hogy 1913-ról 1927-re hazai önkormányzati testületeinknek az egyenes adókból eredő bevételei 53%-kal, — a fogyasztási adókból eredő bevételei 178%-kal, — az illetékekből eredő bevételei 184%-kal emelkedtek, viszont a vámokból eredő bevételei 20%-kal csökkentek.

Az egyenes adókból eredő bevételek emelkedése tehát nálunk erősen a németeknél tapasztalható emelkedés mérve alatt maradt (90%-kal szemben nálunk 53%), ellenben a fogyasztási adók bevételeinek összszerszerű, illetőleg százalékos emelkedése majdnem teljesen megegyezik a német emelkedés mérvével (a németeknél 181, — nálunk pedig 178%).

A békeévekben önkormányzati testületeinknek forgalmiadókból eredő bevételei még egyáltalán nem voltak, e tekintetben tehát a német viszonyokkal való összehasonlítás nem lehetséges, mert a német községeknél és városoknál a forgalmi- és közlekedési adók már az 1913/14. zárszámadási évben is szerepeltek.

Ha pedig vármegyéinket és az egyéb közjogi társulatainkat, amelyeknek a hivatalos adóstatisztika szerint úgy 1913-ban, mint 1927-ben kizárólag csak egyenesadókból eredő bevételei voltak, figyelmen kívül hagyjuk, ebben az esetben törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városaink, valamint községeink bevételei a következőkép alakulnak:

	1913. évben	1927. évben
	pengőben	
Egyenesadók	88,770.403	114,371.214
Forgalmiadók	—	34,812.129
Fogyasztási adók	12,869.593	35,802.226
Illetékek	2,593.422	7,473.935
Vámok	17,081.003	13,524.264
Összesen	121,314.421	205,983.768

Ezen statisztikai táblázat alapján könnyen kiszámítható, hogy 1913-ban hazai városaink és községeink összes bevételeinek 73·2%-a esett az egyenesadókra, — 10·6%-a a fogyasztási adókra, — 2·1%-a az illetékekre és 14·1%-a esett a vámokra.

1927-ben pedig az összes bevételeknek 55·6%-a esett az egyenesadókra, 16·9%-a a forgalmiadókra, — 17·4%-a a fogyasztási adókra, — 3·6%-a az illetékekre és 6·5%-a a vámokra.

Ezeket az arányszámokat összes önkormányzati testületeink arányszámaival összehasonlítva, megállapítható, hogy városainknál és községeinknél 1913-ban az egyenesadók százalékos arányszáma még alacsonyabb volt, mint összes önkormányzati testületeink arányszáma (77%-kal szemben 73·2%), ellenben a fogyasztási adókból, illetékekből és vámokból származó bevételek százalékos arányszáma magasabb.

Városainknál és községeinknél 1913-ról 1927-re az egyenesadók százalékos arányszáma még erősebben csökkent (73·2%-ról 55·6%-ra), mint összes önkormányzati testületeinknél, amelyeknél ez a százalékos arányszám 77%-ról csak 65%-ra esett, jelentékeny mértékben csökkent a vámok százalékos arányszáma is (14·1%-ról 6·5%-ra), — viszont az illetékek százalékos arányszáma 1913-ról 1927-re erősen emelkedett.

Ezek után térjünk át annak a kérdésnek vizsgálatára, hogy

1. a német városoknál és községeknél (községi kötelekeknek),

2. a Hansa városoknál mostmár nem az egyes adócsoportokból (egyenes-, forgalmi-, közlekedési és fogyasztási adók), hanem a specialiter az egyes adónemekből származó bevételek 1913/1914-ről 1925/1926-ra

a) *összeg- és százalékszerűleg minő mértékben emelkedtek?*

Továbbá, hogy az egyes adónemeknek a városi és községi háztartások szempontjából való fontosságát megítélhessük, állapítsuk meg azt is, hogy

b) *az egyes adónemekből származó bevételek 1913/1914-ben és 1925/1926-ban a városok és községek, illetőleg a Hansavárosok összes bevételeinek hány százalékát tették ki?*

Ezeknek a kérdéseknek vizsgálatánál kiinduló pontul szolgál, hogy a német városok és községek (községi kötelékek) összes adóbevételei: 1913/1914-ben 1511·2 millió márkára, — 1925/1926-ban pedig 3180·3 millió birodalmi márkára rúgtak, — a Hansavárosok összes adóbevételei pedig: 1913/1914-ben 132·2 millió márkát, — 1925/1926-ban pedig 246·4 millió birodalmi márkát tettek ki.

Nem vesszük tehát figyelembe a birodalmistatisztikai hivatal statisztikai táblázata szerinti C—D pontok alatti fel nem osztható adómaradványokat, illetőleg fedezetlen anyakönyvi járulékokat.

A német városok és községek összes adóbevételei tehát 1913/1914-ről 1925/1926-ra 110·4%-kal, a Hansavárosok összes adóbevételei pedig 86·6%-kal emelkedtek.

A fentebb megjelölt kérdések megvizsgálhatása végett állítottuk össze a szemben lévő statisztikai táblázatot.

Ebből a statisztikai tabellából a következő tanulságok vonhatók le:

1. A német városok és községek (községi kötelékek) háztartása a világháború előtti időkben lényegileg a jövedelemadón nyugodott, amely adónem 1913/1914-ben a városok és községek (községi kötelékek) összes bevételeinek több mint 50%-kát szolgáltatta. Igen jelentős volt e mellett a békeévben a föld-, ház- és az ipari adók szerepe is (25·1, illetőleg 10·7%.) Ezeken az adókon kívül csak az ingatlanszerzési adó, valamint a természetbeni szolgáltatások nyújtottak még a városi és községi háztartások részére jelentékenyebb bevételeket (4·7, illetőleg 3·4%), a többi adónem szerepe ellenben a városi és községi háztartások szempontjából csekélynek, sőt szinte elenyészőnek mondható.

A Hansavárosoknál, — amelyek egyben szövetséges országok is —, a világháború előtt lényegileg hasonló volt a helyzet, de a jövedelemadóból eredő bevételek 59·6%-os arányszáma a többi német városok és községek csoportjának 51·7%-os arányszámát is jelentékenyen meghaladta. Nem szabad azonban elfelejtkeznünk arról, hogy a Hansavárosoknál a jövedelemadóból eredő bevételeknek az államra és a községre eső része elkülönítve nincs, — az eltérést ugyanis valószínűleg főként ez a körülmény idézte elő.

A többi német várossal és községgel szemben a Hansavárosokban jelentékenyebb szerepet játszottak a különböző vagyonforgalmi adók is, — amelyek 1913/1914-ben az összes bevételeknek 3·5, míg a többi német városok és községek csoportjánál csak 0·3%-át tették ki, — viszont a lényegileg országos

A német községek (községi kötelelékek) és Hansa városok adóbevétele 1913/14. és 1925/26. zárszámadási évben.

Az adó neve	1913/14. zárszámadási év				1925/26. zárszámadási év				Változás 1913/14-ről 1925/26-ra (+ vagy -)			
	Községek (kötelelékek) a Hansa- városok nélkül		Hansavárosok		Községek (kötelelékek) a Hansa- városok nélkül		Hansavárosok		Községek (kötelelékek) a Hansa- városok nélkül		Hansavárosok	
	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában	millió márkában	az összes adóbéve- telek %-ában
I. Jövedelem- és vagyonadók:												
1. Jövedelem- és tőrszámítási adó	780.5	51.7	78.7	59.6	924.4	29.0	108.1	43.8	+143.9	-43.9	+20.4	-26.5
2. Örökségi és ajándékozási adó	—	—	6.1	4.6	—	—	0.0	—	—	—	6.1	—
II. Ingatlan- és ipari adók:												
1. Föld- és házadók	378.7	25.1	29.4	22.3	510.2	16.0	32.0	13.0	+131.5	—36.3	+2.6	-41.7
2. Ipari adó (ideértve a különleges ipari adók is)	161.6	10.7	1.5	1.1	472.7	14.9	19.5	7.9	+311.1	+39.3	+18.0	+618.2
3. Természetbeni szolgáltatások, az önálló lőszákgazdálkodás, az önálló lőszákgazdálkodás közterhei, egyéb birtokadók	50.7	3.4	2.9	2.2	69.5	2.2	—	—	+18.8	-35.3	-2.9	—
III. Házterhermentesítési (Gebäudeentzuschul- dung), illetve házbéradó:												
1. Az ált. pénzügyi szükségletek fedezésére	—	—	—	—	225.5	7.1	11.0	4.5	—	—	—	—
2. Az építési tevékenység előmozdítására.	—	—	—	—	324.9	10.2	43.4	17.6	—	—	—	—
IV. Forgalmi- és vagyonforgalmi adók:												
1. Forgalmiadó	—	—	—	—	211.3	6.7	11.1	4.5	—	—	—	—
2. Ingatlanszerzési adó (ideértve az értékek- növekedési adót is)	71.5	4.7	6.9	5.2	167.0	5.3	9.0	3.7	+95.5	+10.6	+2.1	-28.8
3. Különböző vagyonforgalmi adók (ide- értve a bélyegadókat is)	4.5	0.3	4.6	3.5	6.8	0.2	3.3	1.3	+2.3	-33.3	+1.3	-62.8
V. Közlekedési adók:												
1. Gépjárművek adója	—	—	—	—	36.1	1.1	0.8	0.3	—	—	—	—
2. Egyéb közlekedési adók (útadó, jár- művek, igazsálatok adója)	1.5	0.1	—	—	6.9	0.2	0.3	0.1	+5.4	+100.0	—	—
VI. Fogyasztási- és fénnyüzési adók:												
1. Fogyasztásiadók:												
a) italadók	28.2	1.8	0.2	0.2	80.2	2.5	0.0	0.0	+52.0	+38.9	+0.2	—
b) egyéb fogyasztásiadók	0.7	0.0	—	—	0.1	0.0	—	—	-0.6	—	—	—
2. Fénnyüzési adók:												
a) vízgalmi adó	16.0	1.1	1.1	0.8	78.2	2.5	5.1	2.1	+62.2	+127.3	+4.0	+162.5
b) kutyaadó	16.7	1.1	0.7	0.5	56.2	1.8	1.9	0.8	+39.5	+63.6	+1.2	+60.0
c) egyéb fénnyüzési adók	0.6	0.0	0.1	0.0	10.3	0.3	0.9	0.4	+9.7	—	+0.8	—
Összesen.....	1.511.2	100.0	132.2	100.0	3.180.3	100.0	248.4	100.0	—	—	—	—

jellegű örökségi és ajándékozási adó, amelynek bevételei a Hansavárosoknál az 1913/1914. zárszámadási évben az összes bevételeknek 4-6%-kát szolgáltatták, a többi német városnál és községnél bevételi forrás gyanánt egyáltalán nem szerepel. Ellenben feltűnő az ipari adók arányszámának abszolút alacsony volta, amely szinte már a teljes jelentéktelenség határán áll, — a többi német város és község igen jelentékeny arányszámával szemben (a német városok és községek 10-7%-os arányszámával szemben a Hansavárosokban az ipari adók arányszáma az 1913/1914. zárszámadási évben csak 1-1%-ot tett ki).

2. Az 1925/1926. zárszámadási évben a német városokban és községekben a békeévvvel szemben igen lényeges változások következtek be s az egyenesadónemeknek a városi és községi háztartások szempontjából való relatív fontossága jelentős eltolódásokat mutat fel.

A legfontosabb és legjelentékenyebb változásnak tekinthető az, hogy a jövedelem- és a társulati adó bevételeinek százalékos arányszáma lényegesen lecsökkent és pedig a békeévi 51-7%-ról 29%-ra. Az 1925/1926. évi arányszámnak az 1913/1914. évi arányszámhoz képest való csökkenése tehát nem kevesebb, mint 43-9%-ot tesz ki.

Ezt a csökkenést legnagyobb részben kétségtelenül az idézte elő, hogy a világháború előtt a jövedelemadó országos adó volt, amelynek bevételeiben csak az országok és a községek osztoztak, ellenben a világháború után a jövedelemadó kivetésének a joga a birodalomra szállott át s úgy a jövedelemadó, mint az 1920. évtől kezdődőleg kivetett társulati adó bevételeiből az országok és a községek csak a megállapított részesedéseket kapják. A békeévvvel szemben tehát az 1925/1926. évben a jövedelemadó bevételeiben már nem 2, hanem 3 közbjogi testület osztozik, úgymint a birodalom, az országok és a községek, — ez a körülmény pedig a jövedelemadó pénzügyi eredményének a városok és községek többi bevételeivel szemben való aránylagos csökkenését eléggé megmagyarázza.

Sőt a csökkenés valószínűleg még jelentékenyebb lenne, ha az országok és az országok útján a városok és községek az 1920. évtől kezdődőleg kivetett birodalmi társulati adó bevételeiből is nem részesednének, a német birodalmi statisztikai hivatal statisztikai táblázata ugyanis a jövedelem és a társulati adóból eredő bevételeket az 1925/1926. zárszámadási évben nem elkülönítve, hanem egy összegben mutatja ki.

1913/1914-ről 1925/1926-ra a német városoknál és községeknél jelentékenyen csökkent a föld- és házadó bevételeinek százalékos arányszáma is és pedig 25-1%-ról 16%-ra, viszont az ipari adók százalékos arányszáma 10-7%-ról 14-9%-ra emelkedett. Az itiladók jelentősége növekedett (arány számuk a békeévi 1-8%-kal szemben 1925/1926-ban 2-5%), szintúgy növekedett a vigalmiadó (1-1%-kal szemben 2-5%) és a kutyaadó (1-1%-kal szemben 1-8%) relatív fontossága is.

A békeévvvel szemben lényeges változásokat szült 2 új adónemnek a világháború után történt rendszeresítése is, — amely adónemek egyike országos, másika pedig birodalmi adó.

Az országos adó a művelés alatt álló területek pénzértéktelenedést kiegyenlítő, vagy a statisztikai táblázat terminológiája szerint a háztelhermentesítési (házbér-) adó, amely adónak az általános pénzügyi szükségletek fedezésére fordítandó része a német városoknál és községeknél 1925/1926-ban az összes bevételeknek 7·1, az építési tevékenység előmozdítására fordítandó része pedig 10·2%-át tette ki.

A világháború után rendszeresített birodalmi adó pedig a forgalmiadó, amely adó bevételeiből való részesedések 1925/1926-ban a városok és községek összes bevételeinek 6·7%-ával értek föl.

Ennek a két adónak bevételei tehát az összes bevételeknek $7·1 + 10·2 + 6·7 = 24\%$ -át szolgáltatták és így a jövedelemadónak a békeévvvel szemben aránylag csekélyebb bevételeiből eredő hiányt a városok és községek háztartásában nagyjában kipótolják, bár nem szabad elfelejtenünk, hogy a háztelhermentesítési — (házbér-) adónak az építési tevékenység előmozdítására fordítandó része (10·2%) egészen speciális rendeltetéssel bír s a szoros értelemben vett városi és községi feladatok megoldására fel nem használható, — a lakásépítési tevékenység előmozdítása ugyanis a szoros értelemben vett városi és községi feladatok körén kívül esik és szinte már az önálló vállalkozás mezejére csap át.

A fel nem említett többi adónemek az 1925/1926. zárszámadási évben a német városok és községek háztartási szempontjából részint egészen jelentéktelenek voltak, részint pedig százalékos arányszámuk a békeévvvel szemben alig változott.

A Hansavárosokban lényegileg hasonló a helyzet, mint a többi német városok és községek csoportjánál, bár a részletekben elég sok eltérés konstátálható.

Mindenekelőtt feltűnő, hogy bár a jövedelem- és társulati adó %-os arányszáma a békeévről 1925/1926-ra a Hansavárosokban is csökkent (59·6%-ról 43·8%-ra), ez a csökkenés jóval mérsékeltebb, mint a többi német városoknál és községeknél, a százalékos arányszámok csökkenése ugyanis a német városok és községek 43·9%-os csökkenésével szemben csak 26·5%-ot tesz ki.

A jövedelem- és a társulati adó ehhez képest a Hansavárosokban a többi német községgel és várossal szemben az 1925/1926. zárszámadási évben is az összes bevételeknek felerészét szolgáltatta. Ennek oka valószínűleg az, hogy a Hansavárosokban az országos és a városi (községi) jelleg összeesvén, a fentemlített 43·8%-ban a jövedelem- és a társulati adónak az országokra eső része is bennfoglaltatik.

A föld- és házadó bevételeinek százalékos arányszáma a békeévvvel szemben a Hansavárosokban is csökkent és pedig a békeévi 22·3%-ról 13·0%-ra, ez a csökkenés a többi német város és község föld- és házadóból eredő bevételei csökkenésének mérvét is meghaladja.

Ellenben az ipari adók százalékos arányszáma, — amely a Hansavárosokban a többi német város és község igen jelentékeny arányszámával szemben a békeévben csak 1·1%-ra rúgott, — 1925/1926-ban 7·9%-ra emelkedett s így a német városok és községek 39·3%-os emelkedésével szemben a Hansavárosoknál az ipari adók arányszámának 618·2%-os emelkedése konstatálható.

A háztehermentesítési (házbér-) adónak az általános pénzügyi szükségletek fedezésére fordítandó része a Hansavárosokban 1925/1926-ban az összes adóbevételeknek jóval csekélyebb százalékát szolgáltatta, mint a német városoknál és községeknél (7·1%-kal szemben 4·5%), viszont ennek az adónak az építési tevékenység előmozdítására fordítandó része tekintetében a helyzet éppen az ellenkező, mert a német városok és községek 10·2%-os arányszámával szemben a Hansavárosoknál 17·6%-os arányszám mutatkozik.

A forgalmiadó jelentősége az 1925/1926. zárszámadási évben a Hansavárosok háztartása szempontjából csekélyebb volt, mint a német városok és községek háztartásai szempontjából, (6·7%-kal szemben 4·5%), ugyanígy áll a dolog az ingatlanszerzési adónál is (a német városok és községek 5·3%-os arányszámával szemben a Hansavárosoknál az arányszám csak 3·7%), míg azonban a német városoknak és községeknek utóbbi arányszáma a békeévi 4·7%-ról 1925/1926-ban 5·3%-ra emelkedett, ezzel szemben a Hansavárosoknál 5·2%-ról 3·7%-ra csökkent.

Az italadók a Hansavárosokban az 1925/1926. zárszámadási évben semmiféle szerepet nem játszottak, ilyen adókat a Hansavárosok egyáltalán nem vetettek ki, — ellenben a vigalmiadó jelentősége a német városokhoz és községekhez hasonlóan a békeévhez képest a Hansavárosokban is erősen emelkedett, amit a százalékos arányszámnak 0·8-ról 2·1-re való emelkedése mutat. Ezzel szemben a kutyaadó jelentősége a békeévvvel szemben alig változott.

3. *Összességérőleg a német városokban és községekben 1913/1914-ről 1925/1926-ra legnagyobb mértékben az ipari adókból eredő bevételek emelkedtek (+311·1 millió birodalmi márka), de a jövedelem és társulati adó (+143·9 millió birodalmi márka) és a föld- és házadó bevételei (+131·5 millió birodalmi márka) is hatalmas összegekkel emelkedtek. Jelentékenyebb összességérő emelkedést mutatnak még az ingatlanszerzési adóból — (+95·5 millió birodalmi márka), a vigalmiadóból (+62·2 millió birodalmi márka), — az italadóból (+52 millió birodalmi márka) — és a kutyaadóból (+39·5 millió birodalmi márka) eredő bevételek, a többi adók összességérő emelkedése csekélyebb.*

A Hansa városoknál a legnagyobb összagszerű emelkedés a jövedelem- és társulati adó bevételeinél konstatalható (+29·4 millió birodalmi márka), jelentékeny az ipari adók bevételeinek emelkedése is (+18 millió birodalmi márka) a többi adó összagszerű emelkedése a békeévvvel szemben jelentéktelen.

Az 1925/1926. zárszámadási évben a statisztikai táblázat szerint a német városok és községek bevételeinek 29%-át a jövedelem- és a társulati adó, 6·7%-át a forgalmiadó, 5·3%-át az ingatlanszerzési adó, 1·1%-át pedig a gépjárművek adója, illetőleg ezekből a birodalmi adókból való részesedések szolgáltatták. *Az 5 birodalmi adóból való részesedés tehát a német városok és községek összes bevételeinek 42·1%-át, azaz több mint $\frac{1}{3}$ részét szolgáltatta. Ez a körülmény tette indokolttá azt, hogy a birodalmi adókból való részesedésekre vonatkozó rendelkezéseket igen részletesen tárgyaltuk.*

A föld-, ház- és ipari adó, a háztehermentesítési (házbér-) adó, amely adóknak bevételei az összes bevételeknek $16+14·9+7·1+10·2=48·2\%$ -át szolgáltatják, elsősorban országos adók, amelyeknek kivetését egyes országok egészen átengedik a városoknak és községeknek, más országok pedig a kivetés jogában városaikkal és községeikkel osztoznak.

A birodalmi és az országos adók tehát a német városok és községek összes bevételeinek $42·1+48·2=90·3\%$ -át teszik ki, az önálló kivétési alapon nyugvó községi adókra és a városok és községek egyéb bevételeire tehát csak 9·7% esik, — amiből nyilvánvaló, hogy utóbbiak a birodalmi és az országos adók mellett a városoknak és községeknek sokkal kevésbbé jelentős bevételi forrásai.

A Hansa városoknál a birodalmi adókból való részesedések jelentősége a városi háztartások szempontjából még nagyobb, mint a többi német városok és községek csoportjánál, mert a jövedelem és társulati adó 43·8%-os, a forgalmiadó 7·5%-os, az ingatlanszerzési adó 3·7%-os és a gépjárművek adójának 0·3%-os arányszáma összegezve 52·3%-os arányszámot eredményez, szóval a Hansa városokban az összes bevételeknek több mint felerészét az 1925/1926. zárszámadási évben a birodalmi adókból való részesedések szolgáltatták. Az országos és községi adó jellegével bíró háztehermentesítési — (házbér-) adó, a föld- és házadó bevételei együttesen 43%-os arányszámot eredményeznek, az önálló kivétési alapon nyugvó sajátlagos községi adók szerepe tehát a Hansa városoknál még csekélyebb, mint a többi német városok és községek csoportjánál.

Ha mármost az összehasonlítás kedvéért hazai törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városainknál és községeinknél is vizsgálni akarnók az egyes adónemeknek a város, illetőleg községi háztartások szempontjából való relatív fontosságát, a német városokkal és községekkel nem sok megegyezésre, illetőleg hasonlatosságra találunk.

Alapvető különbség ugyanis a hazai városaink és községeink és a német városok és községek bevételi forrásai között, hogy nálunk az összes hozadéki

adók mindig kizárólagosan állami adók lévén, — városainkat és községeinket a hozadéki adók önálló kivetésének joga meg nem illette és meg nem illeti.

Megjegyzendő ugyan, hogy a házadót és egyéenként a földadót nálunk is a városi és községi közegek vetik ki, de kizárólagosan az állam részére, a városi, illetőleg községi közegek által eszközölt kivetés folytán tehát a föld- és házadó korántsem lesz nálunk városi, illetőleg községi adóvá s városaink és községeink ezeknek az adóknak bevételeitől részesedést nem is kapnak.

Ezzel szemben a német városokat és községeket a legfontosabb hozadéki adók, ú. m. a föld- és házadó, valamint az ipari adó önálló kivetésének joga számos német országban már a világháború előtt is megillette és bár — mint kifejtettük —, a fejlődés iránya az önálló kivetési alapon nyugvó községi hozadéki adók háttérbe szorításával az állami adók pótlékolásának irányában halad, — számos német országban jelenleg is megilleti.

Teljesen ismeretlen hazánkban a hozadéki adókból a városok és a községek részére való átutalások rendszere is, amelyet újabban nem egy német ország követ.

Az az eljárás azonban, hogy Poroszországban és Schaumburg-Lippeben az ipari adót ugyan maga az állam veti ki, de az adó összes bevételeit városai és községei részére átengedi, magának pedig csak az adó-alapok megállapítását tartja fenn, — nagyon hasonlít a mi általános kereseti adónk kivetése tekintetében követett eljáráshoz, csak hogy az általános kereseti adó nálunk személyi és nem hozadéki adó, sőt a jövedelemadó mellett valósággal a második speciális jövedelemadó, másfelől pedig ezt az eljárást a 18 német ország közül csak kettő követi, az országok túlnyomó többsége ellenben nem.

A hozadéki adók pótlékolásának rendszere azonban a németeknél joggal összehasonlítható a mi községi pótdadónkkal, amelyet a föld-, ház-, társulati és tantièmeadó után vethetnek ki városaink és községeink. Békében a községi pótdadó a kereseti adó után is kivethető volt, a békebeli kereseti adót azonban 1923-ban az általános kereseti adó váltotta fel, amely adó után a törvény kifejezett rendelkezése értelmében községi pótlékot kivetni nem szabad s ennek a körülménynek tulajdonítható jórészen az, hogy az 1929. évben megjelent hivatalos adóstatisztika szerint törvényhatósági joggal felruházott, — valamint rendezett tanácsú városainknak és községeinknek a községi pótdadókból való bevételei 1913-ról 1927-re oly feltűnő mérvben csökkentek és pedig törvényhatósági joggal felruházott városaink bevételei 2,581.875, — rendezett tanácsú városaink és községeink bevételei pedig 24,355.754 pengővel.

Megjegyzendő különben, hogy városi és községi pótdadók nálunk általában véve csak akkor vethetők ki, ha a rendes bevételi források a háztartási szükségleteket nem fedezik s ennyiben a pótdadók rendkívüli bevételi

forrásoknak tekinthetők. Mérvük pedig a fentemlített alapadóknak 50%-át rendszerint meg nem haladhatja, 50%-on felül külön felsőbb engedély alapján csak kivételes esetekben vethetők ki.

Igen fontos különbség a német és a magyar városok és községek bevételi forrásai közt az is, hogy a nálunk első ízben az 1915. évben kivetett jövedelemadó kizárólag állami adó, amelynek bevételeiből városaink és községeink részesedést semminő formában nem kapnak, holott, — mint láttuk —, a német városok és községek bevételeinek túlnyomó részét a világháború előtt a jövedelemadóból való részesedések szolgáltatták és összesszerűleg az 1925/1926. zárszámadási évben is a jövedelem- és a társulati adóból való részesedések alkották a bevételek legnagyobb kontingensét.

Viszont — mint fentebb említettük, — városaink és községeink rendes bevételi forrásaik elégtelensége esetében az állam által kivetett társulati és tantiemadó után is szedhetnek városi, illetőleg községi pótagót, — ami a német városoknak és községeknek nincs megengedve, — mert a jelenlegi jogállapot szerint a német városok és községek a birodalmi adók közül csak az ingatlanszerzési adó után vethetnek ki ami községi pótagótnkkal összehasonlítható pótlékokat.

A jövedelemadó azonban nálunk olyan szigorúan kizárólagos állami adó, hogy a törvény tiltó rendelkezése folytán helyhatósági pótagó sem vethető ki utána s így városaink és községeink a jövedelemadó bevételeiben kerülő úton, pótlékolás útján sem részesedhetnek.

Ellenben épen a jövedelemadó tekintetében csodálatosképen van nálunk, — legalább papíron —, egy olyan intézkedés, amelyre viszont a németeknél keresnénk hiába példát. *Ez az intézmény az önálló községi jövedelemadó intézménye.*

A jövedelem- és vagyonadóra vonatkozó 1927. évi 500. számú Hivatalos Összeállítás 71. §-a szerint ugyanis, amennyiben valamely törvényhatósági joggal felruházott vagy rendezett tanácsú városnak saját vagyonából, továbbá az általános kereseti adóból, a forgalmiadó kezeléséért járó részesedésből, a város által kivethető fogyasztási adókból, az italmérési illetékekből, az illető város által megállapított külön adókból, illetékekből, végül a községi pótagóból származó bevételei kiadásainak fedezésére nem elegendők, a város a hiány fedezése végett a területéről származó jövedelmek után külön községi jövedelemadót vethet ki, — a belügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértőleg megadott hozzájárulása alapján.

A községi jövedelemadó alapja az állami jövedelemadó kivetésének során megállapított adóalapnak az illető város területén fekvő jövedelemforrásokból származó jövedelmekre eső része. A községi jövedelemadó az adóalap 3%-át és a kivetett állami jövedelemadó 20%-át meg nem haladhatja. Ezen a határokon belül a város az adótételeket a belügyminiszter által a pénzügyminiszterrel egyetértőleg jóváhagyott szabályrendeletben állapítja meg.

Ezekből a rendelkezésekből kitűnik, hogy az ú. n. önálló községi jövedelemadó inkább különleges jövedelemadó pótléknak lenne nevezhető, mert a községi jövedelemadó alapját az állami jövedelemadó kivetésének során megállapított adóalap képezi.

Az ú. n. önálló községi jövedelemadó kivetésének megengedése tehát szerény véleményünk szerint a törvényhozó azon rendelkezésének intenciójával ellenkezik, hogy a jövedelemadó után helyhatósági pótlékot (pótadót) kivetni nem szabad.

Tudomásunk szerint azonban önálló községi jövedelemadót nálunk eddigelé egyetlen város sem vetett ki s így a törvény intézkedése csak írott malaszt maradt.

Teljesen hiányzanak hazai városaink és községeink világháború utáni adórendszeréből a német városok és községek háztelhermentesítési — (ház-bér-) adójának megfelelő adóformák is, amelyek pedig a német városok és községek háztartási kiadásainak igen jelentékeny hányadát fedezik, sőt a statisztikai táblázat szerint bevételeik %-os arányszáma közvetlenül a jövedelemadó legmagasabb arányszáma után következik.

A forgalmiadó bevételeiből ezen adó kezeléséért járó részesedések viszont joggal összehasonlíthatók a német városoknak és községeknek a forgalmiadó bevételeiből való részesedésével.

Összegezve az elmondottakat, városaink és községeink legfontosabb bevételi forrásait békében a pótadók képezték, jelenleg pedig a községi pótadók mellett az általános kereseti adó és az alkalmazottak kereseti adója, az általános kereseti adónak és az alkalmazottak kereseti adójának összes bevételeit ugyanis a városi és községi háztartások részére engedi át az állam. Törvényhatósági joggal felruházott városainknál ezenkívül a forgalmiadó kezeléséért járó részesedések is igen jelentékeny, sőt a bevételi eredményt tekintve, — az általános kereseti adónál és az alkalmazottak kereseti adójánál is jelentékenyebb bevételi forrást képeznek, — míg rendezett tanácsú városainknál a forgalmiadó kezeléséért járó részesedések jelentősége határozottan meg nem állapítható, — mert a hivatalos adóstatisztika rendezett tanácsú városaink és községeink bevételeit együttesen mutatja ki, már pedig a községek a forgalmiadóból részesedést nem kapnak. Mindamellett valószínű az, hogy a forgalmiadó kezeléséért járó részesedések rendezett tanácsú városainknak is számottevő bevételi forrásait képezik, ha jelentőségük tán nem is akkora, mint törvényhatósági joggal felruházott városainkban.

A hivatalos adóstatisztika fentebb ismertetett adatai szerint törvényhatósági joggal felruházott, valamint rendezett tanácsú városaink és községeink összes bevételei 1913-ban 121,314.421, 1927-ben pedig 205,983.768 pengőt tettek ki, a községi pótadókból eredő bevételeik pedig 1913-ban 70,353.136 pengőre, míg 1927-ben 43,415.507 pengőre rúgtak.

Ezen az alapon kiszámítható, hogy a községi pótagók törvényhatósági joggal felruházott, — valamint rendezett tanácsú városaink és községeink összes bevételeinek 1913-ban 58, — 1927-ben pedig 21%-át fedezték.

Ugyanezeknek az önkormányzati testületeknek az általános kereseti adóból és az alkalmazottak kereseti adójából eredő bevételei 1927-ben 46,261.163 pengőre rúgtak, tehát az összes bevételeknek 22·4%-át tették ki. Ilyenformán 1927-ben hazai városainknál és községeinknél a községi pótagóból és az általános kereseti adóból, valamint az alkalmazottak kereseti adójából eredő bevételek az összes bevételeknek $21 + 22·4 = 43·4\%$ -át, szóval az összes bevételeknek felerészét szolgáltatták.

Specialiter törvényhatósági joggal felruházott városainknál pedig a hivatalos adóstatistika szerint az összes bevételek 1927-ben 127,360.390, — a forgalmiadó kezeléséért járó részesedések pedig 31,122.493 pengőt tettek ki, szóval az összes bevételeknek 24·5%-át a forgalmiadó kezeléséért járó részesedések szolgáltatták.

A pótagó és kereseti adó mellett városainknál és községeinknél a fogyasztási adók és a vámok is jelentékenyebb bevételi forrásokat képeznek, holott, — mint láttuk, — a német városok és községek háztartásainak szempontjából a fogyasztási adók alárendelt szerepet játszanak, a vámok pedig teljesen hiányzanak.

X. FEJEZET.

Azon birodalmi adók főbb rendelkezéseinek ismertetése, amelyeknek bevételeiből a községek részesülnek.

A jelenlegi jogállapot szerint azok a birodalmi adók, amelyeknek bevételeiből a német községek az országok útján részesednek, a következők:

1. a jövedelem- és a társulati adó,
2. a forgalmiadó,
3. az ingatlanszerzési adó,
4. a gépkocsiadó,
5. a társasági adó.

Mint az előző fejezetben kifejtettük, — a német városok és községek adóbevételeinek 42·1%-át, tehát több, mint $\frac{2}{5}$ részét a birodalmi adókból való részesedések szolgáltatták, — nem lesz tehát érdektelen, sőt tárgyunk teljes kimerítése egyenesen megköveteli, hogy a fentemlített birodalmi adók főbb rendelkezéseit ismertessük.

A) A jövedelemadó.

A német birodalmi jövedelemadót az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény újonnan kodifikálta, — részletes intézkedéseiben pedig a mai napig több birodalmi törvény módosította.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény alapvető rendelkezése szerint jövedelemadó alá csak a természetes személyek jövedelme esik.

A személyes adókötelezettség terjedelmét a birodalmi törvény különböző módon állapítja meg :

- a) az úgynevezett korlátlanul adóköteles és
- b) az úgynevezett korlátozottan adóköteles személyeknél.

A korlátlanul adóköteles személyek összes (bárhonnan származó) jövedelme jövedelemadó alá esik.

Korlátlanul adókötelesek :

1. mindazok a természetes személyek, akik a német birodalom területén lakóhellyel vagy rendes tartózkodási hellyel bírnak. A rendes tartózkodási helyet a hat hónapon túl ugyanazon a helyen való tartózkodás állapítja meg.

2. A birodalom és az országok azon hivatalnokai és a véderő kötelékébe tartozó azok a személyek, akiknek lakóhelye szolgálati érdekből külföldön van.

A törvény a városok és községek tisztviselőit korlátlanul adóköteles személyek gyanánt nem jelöli meg, ha tehát valamely városi vagy községi tisztviselő szolgálati érdekből külföldön tartózkodnék, az ilyen tisztviselő a német birodalomban nem korlátlanul, — hanem csak korlátozottan adóköteles személy lenne.

Korlátozottan adókötelesek mindazok a természetes személyek, — amennyiben korlátlan adókötelezettség alá nem esnek, — akiknek belföldről húzott jövedelmük van. A korlátozott adókötelezettség csak a belföldről származó jövedelemre terjed ki. A törvény a belföldről húzott adóköteles jövedelmeket taxatív felsorolja, ezek a következők : belföldön folytatott mező- és erdőgazdaságból, — olyan ipari üzemből eredő jövedelem, amelynek belföldön üzemi helyisége vagy állandó képviselője van, — ingatlan vagy bérbe- vagy hasznóbérbeadásából eredő jövedelem, — belföldön folytatott önálló kereseti tevékenységből, — nem önálló munkából, — belföldi ingatlanokra bekebelezett jelzálogokból származó jövedelem, kamatok, osztalékok stb.

A birodalmi törvénynek ehhez a taxatív felsorolásához csak két rövid megjegyzést fűzünk és pedig, hogy :

1. a mező- vagy erdőgazdasági üzem bérbeadása esetén a tulajdonos mint az ingatlan bérbeadója, a bérlet pedig mint a tulajdonképeni gazdálkodó esik jövedelemadó alá, —

2. ipari üzemek alatt a kereskedelmi vállalatok is értendők. Az üzletét egyedül folytató kereskedő jövedelme, valamint a kereskedést folytató egyéni cégből az üzlet birtokosára háruló jövedelem tehát minden esetben jövedelemadó alá esik, — a társas vállalkozások, illetőleg cégek közül pedig az úgynevezett nyílt kereskedelmi társaságoknál, betéti társaságoknál és

az olyan társaságoknál, amelyeknél a társtagok a kereskedelmi üzem vállalkozóinak tekintendők, a társtagoknak az üzleti nyereségből való részesedése esik jövedelemadó alá. Ne gondoljuk tehát, hogy a kereskedő jövedelemadó alá nem esik, a kereskedő éppenúgy jövedelemadó alá tartozik, mint az iparos, a birodalmi törvény ugyanis sajátos szövegezésével ipar alatt a kereskedelmet is érti.

Az adókötelesnek az a jövedelme esik jövedelemadó alá, amelyet az adókivetési időszak folyamán szerzett.

Az adókivetési időszak:

1. azoknál az adóköteleseknél, akik mező- vagy erdőgazdaságból származó jövedelmet élveznek, a július hó 1-étől június hó 30-ig terjedő gazdasági év, —

2. azoknál az iparúzóknél, akik kereskedelmi könyveket vezetnek, az a gazdasági év, amelyre szabályszerű zárlatot készítenek, —

3. a többi adóköteleseknél a naptári év.

Levonható kiadások:

1. A termelési — regie — költségek,

2. az úgynevezett különleges szolgáltatások,

3. az adóssági kamatok, járadékok stb.

A termelési — regie — költségeket a bevételek megszerzésére, biztosítására és megtartására fordított kiadások képezik. Idetartoznak az ingatlan vagyon és az ipari üzem után kivetett adók és egyéb közterhek is, az adókötelesnek lakása és munkahelye közti utazásra fordított kiadásai stb., stb.

Levonható különleges szolgáltatások:

1. Az adóköteles által saját és önállóan meg nem adóztatott háztartási hozzátartozói részére fizetett betegségi, balesetbiztosítási, munkanélküli és rokkantsági biztosítási díjak;

2. a halál- vagy életbenmaradás esetére szóló biztosítások után fizetett díjak;

3. a temetkezési egyletek részére fizetett járulékok;

4. a hivatásban való továbbképzésre fordított kiadások stb.

A felsorolt 1—4. pontok alatti különleges szolgáltatások a jövedelemadó alapjánál összesen legfeljebb évi 480 birodalmi márka erejéig vonhatók le, ez az összeg azonban az adóköteles háztartásához tartozó feleség és gyermek létezése esetén fejenként 100 birodalmi márkával emelkedik. Az 1927. évi december hó 21-én kelt birodalmi törvény ezeket az összegeket 600, illetőleg fejenként 250 márkára emelte föl.

Kiadások gyanánt le nem vonhatók a vagyon növelésére és az üzlet kiterjesztésére fordított kiadások, az adóköteles háztartási kiadásai és az adóköteles által fizetett jövedelem- és egyéb személyes adók.

A korlátlanul adóköteles férj jövedelméhez felesége jövedelme is hozzászámítandó, amennyiben a feleség is korlátlanul adóköteles és férjétől tartósan különváltan nem él.

Ugyancsak a háztartás korlátlanul adóköteles fejének jövedelméhez a szintén korlátlanul adóköteles és a közös háztartáshoz tartozó kiskorú gyermekek jövedelme is hozzászámítandó.

A jövedelemadó az adókimvetési időszak lejártával vetendő ki és pedig a lefolyt adókimvetési időszak folyamán élvezett jövedelem alapján.

Az egyes jövedelemforrásokból eredő jövedelmek megállapítására vonatkozó rendelkezések közül fontosnak tartjuk annak megemlítését, hogy ipari üzemből eredő jövedelemnek számít az ipari üzemnek egészben vagy részben való elidegenítéséből, sőt abbanhagyásából eredő kimutatható nyereség is, — azonban csak akkor, ha kimutatható nyereség 10.000 bírodalmi márkát meghalad. (Hasonló kifejezett intézkedés a magyar jövedelemadó törvényben nincs.)

Az egyéb jövedelmi forrásokból eredő jövedelmek (Sonstige Leistungsgewinne) sorában különös kiemelést érdemel az eladási (elidegenítési) ügyletekből eredő jövedelem megadóztatása. Az ilyen jövedelmek a bírodalmi törvény szerint csak akkor adóztathatók meg, ha az eladási (elidegenítési) ügyleteket nyereszkesedési célzattal kötik meg. Nyereszkesedési célzattal bírónak pedig olyankor tekintendő az eladási (elidegenítési) ügylet, ha a megszerzés és az elidegenítés időpontja közt ingatlanoknál két évnél, — más tárgyaknál, különösen értékpapíroknál pedig három hónapnál kevesebb idő telt el. Azonban még ezeknek a feltételek fennforgása esetén sincs helye adókimvetésnek, ha: 1. az elidegenített tárgy az elidegenítő adóköteles vagyonához nem tartozik, vagy ha 2. az adókimvetési időszak folyamán az elidegenítési ügyletekből elért összes nyereség 1000 bírodalmi márkát el nem ér és végül 3. ha az adóköteles igazolja, hogy az elidegenített tárgyat nem azért szerezte, hogy nyereséggel ismét túladjon rajta.

Az összehasonlítás kedvéért megemlíjtük, hogy a magyar jövedelemadó-törvény szerint az ingatlanok eladásából származó nyereség jövedelemadó alá csak akkor esik, ha a szerzés visszsterhes szerződés alapján, — az eladás pedig a szerzéstől számított két éven belül történt. Az egyéb vagyontárgyak elidegenítéséből származó nyereség a magyar jövedelemadótörvény szerint abban az esetben adóköteles, ha az ilyen *foglalkozásból származó kereset* az általános kereseti adóról szóló törvény rendelkezései értelmében általános kereseti adó alá esik, vagy ha a vagyontárgyak adásvétele nyereszkesedés céljából történik. Általános kereseti adó alá pedig a Végrehajtási Utasítás értelmezése szerint az ilyen foglalkozásból eredő kereset akkor tartozik, ha az adóköteles különböző tárgyak adásvételénél nemcsak egyes kivételes esetekben, hanem *rendszeresen foglalkozik*. A német törvénnyel ellentétben a magyar jövedelemadótörvény a nyereszkesedési célzat fogalmát nem állapítja meg, — e tekintetben a Végrehajtási Utasítás állít fel normatívumokat.

Megadóztatás a fogyasztás alapulvételével. Ha a korlátlanul adóköteles személy megállapított jövedelme az összes körülmények tekintetbe vételével fogyasztási kiadásainak összegénél lényegesen alacsonyabb, ebben az esetben a jövedelemadó alapjául a fogyasztási kiadások megállapított összege vehető, ha csak az adóköteles nem igazolja azt, hogy fogyasztási kiadásait adómentes bevételekből fedezte, vagy hogy az általa a fogyasztás céljaira kiadott összegeket más adóköteleseknél jövedelemadóval már megadóztatták. A jövedelem a fogyasztásnál lényegesen alacsonyabbnak akkor tekintendő, ha a fogyasztási kiadások összege a megállapítható jövedelemnél legalább 50%-kal magasabb. Fogyasztás alapján való megadóztatásnak azonban az egyébkénti feltételek fennforgása esetén is csak akkor lehet helye, ha a fogyasztási kiadások megállapított összege legalább évi 1500 márkára rúg.

A magyar jövedelemadótörvénynek lényegileg hasonló intézkedése az, hogy abban az esetben, ha a bevallás aggályosnak mutatkozik, a becslés tekintetében pedig pontos adatok nem állnak rendelkezésre, a jövedelem nagysága külső ismertetőjelekből is megállapítható, ez a rendelkezés azonban, — mint látjuk, — korántsem oly határozott és precíz, mint a német birodalmi törvény intézkedése.

Adótételek. Ha az adóköteles évi bevételeinek összege 1100, illetőleg az 1925. évi december hó 19-én kelt birodalmi törvény szerint 1300 birodalmi márkánál kevesebbet tesz ki, jövedelemadó kivetésének helye nincs. Ez az összeg azonban ugyancsak az 1925. évi december 19-én kelt birodalmi törvény szerint az adóköteles háztartásához tartozó feleség és kiskorú gyermekek létezése esetén a következő összegekkel emelkedik:

feleség létezése esetén	100	birodalmi márkával,
az első gyermek után	100	« «
a második gyermek után . .	180	« «
a harmadik gyermek után .	360	« «
a negyedik gyermek után .	540	« «
az ötödik és minden további		
gyermek után	720	« «

A jövedelemadó kulcsa:

az első megkezdett vagy teljes	8000	márka jövedelem után	10%,
a további	« « «	4000	« « « 12½%,
« « «	« « «	4000	« « « 15%

és így tovább, a jövedelemnek 80.000 márkán felüli része után a jövedelemadó már 40%-os.

Ezek az adókulcsok a magyar jövedelemadótörvény adókulcsaival összehasonlítva valósággal drasztikusoknak mondhatók, mert a jövedelemadó legalacsonyabb adókulcsa nálunk 600 pengő jövedelmen felül 700 pengő jövedelemig 7 — (rendes adótétel), illetőleg 7-70 pengő (felemelt adótétel), szóval körülbelül 1%-os, — a 40%-ot pedig a jövedelemadó rendes adótétele csak 1,200.000 pengő jövedelmen felül éri el. Igaz ugyan, hogy a jövedelemadó felemelt adótétele nálunk a 900.000—925.000 pengő jövedelemosztályban a 40%-ot már meg is haladja, amennyiben 40-20%-ot, sőt 1,200.000 pengőn felül 44%-ot tesz ki, — igaz ugyan az is, hogy ezekben az esetekben nálunk az egész jövedelem 40, — illetőleg 40%-osnál is magasabb jövedelemadó alá, míg a német birodalomban csak a jövedelemnek 80.000 márkát meghaladó része után jár 40%-os jövedelemadó, magasabb jövedelmeknél azonban az eltérés jelentéktelen, mert pl. 500.000 márka jövedelemnél a német adókulcsok mellett is a jövedelem túlnyomó része mégis csak a legmagasabb 40%-os adókulcs alá esik.

A jövedelemadó lerovásának különös módjai ezek:

1. *A munkabérből való levonás.* Ez abban áll, hogy nem önálló munkából származó bevételek szerzése esetén a munkás helyett a munkaadó rója le a bér megfelelő részének visszatartása és beszolgáltatása által a jövedelemadót.

Az ilymódon beszédendő jövedelemadó az adóköteles illetmények 10%-ára rúg.

2. *A tőke hozadékából (kamatából, osztalékából stb.) való levonás.* A jövedelemadó ilymódon való beszédésének a kamatoknál, osztalékoknál stb. van helye, továbbá a kereskedelmi társaságokban részes csendestárs illetményeinek kiszolgáltatása, — végül a nyilvános adóssági könyvbe bejegyzett kölcsönök kamatainak kifizetése esetén.

Mindezekben az esetekben az adós a tőke hozadékának (kamatának, osztalékának stb.) esedékessége alkalmával a hozadék (kamat, osztalék stb.) 10%-át a hitelező számlájára visszatartja és saját illetékes birodalmi adóhivatalához beszolgáltatja.

A magyar jövedelemadó-törvény a jövedelemadónak a munkaadó által eszközözlendő levonás útján való beszédési módozatát nem ismeri, ellenben a kifizetett illetmények után járó ú. n. alkalmazott kereseti adót, — kivéve az állami, törvényhatósági és községi alkalmazottak illetményeit, — akiknél a levonás módozatait a pénzügyminiszter rendeletileg külön szabályozta, — a munkaadó köteles levonni és a saját üzletének helye szerint illetékes város (község) pénztárába beszolgáltatni. A jövedelemadónak a tőke hozadékából való levonás útján eszközözlendő beszédése nálunk szintén ismeretlen.

B) A társulati adó.

Az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény szerint összes jövedelmükkel társulati adó alá esnek (*korlátlanul társulati adókötelesek*), — feltéve, hogy a vezetés székhelye vagy helye belföldön van:

1. a kereseti társaságok, —
2. a magánjog szerinti összes többi testületek és vagyontömegek, —
3. a köztestületek üzei és igazgatási intézményei és az önálló jogi személyiséggel felruházott közüzemek és intézmények, még akkor is, ha
 - a) közhatalmat gyakorolnak, —
 - b) a lakosság oly életbevágó fontosságú szükségleteit elégítik ki, amelyeknek kielégíthetése végett a lakosság ezekre az üzemekre és intézményekre feltétlenül rászorul (ellátási üzemek, Versorgungsbetriebe), —
 - c) közhasznú vagy jótékonycélok, —
 - d) vallásos célok szolgálatában állanak.

Kereseti társaságoknak tekintendők az üzem minőségére való tekintet nélkül a részvénytársaságok, részvényekre alakult betéti társaságok, gyarmati társaságok, bányaművelést folytató jogképességgel felruházott egyesületek és jogképességgel nem bíró bányatársaságok, korlátozott felelősségű társaságok, szövetkezetek, továbbá az olyan gazdasági üzemet folytató más egyéb személyi egyesületek, amelyeknek célját elsősorban gazdasági előnyöknek az egyesülés vagy a tagok részére való megszerzése képezi.

Ellátási üzemeknek tekintendők az olyan üzemek és intézmények, amelyeknek célját a lakosságnak vízzel, gázzal, villamos árammal való ellátása vagy a nyilvános közlekedés (forgalom) lebonyolítása képezi.

Korlátozottan társulati adó kötelesek: 1. belföldről húzott jövedelmük után azok a testületek, vagyontömegek és a fentebb említett olyan üzemek és intézmények, amelyeknek székhelye vagy vezetésének helye külföldön van, —

2. belföldről húzott, tőkéből eredő jövedelmük után az összes köz- és magánjogi testületek és vagyontömegek, — tekintet nélkül — a székhelyükre, illetőleg — vezetésük helyére.

A magyar társulati adó-törvénynek az adóköteles társulatokat felsoroló intézkedése csak nagyjában véve hasonló a német törvény intézkedéséhez. Különösen fontos eltérés az, hogy nálunk az államnak, a törvényhatóságoknak és községeknek csak vállalatai, a német birodalomban pedig közhatalmat gyakorló intézményei is adókötelesek, — továbbá a közvilágítási és a vízvezetéki vállalatok nálunk a társulati adó alól állandóan mentesek, — Németországban ellenben adókötelesek.

Nem ismeri hazai törvényünk a korlátlan és korlátozott adókötelezettség szerinti megkülönböztetést sem, viszont az a vállalat is, amelynek székhelye Magyarországon van, rendszerint csak a magyar állam területéről

származó jövedelme után adózik, a külföldi telepe útján folytatott üzleteiből, külföldi ingatlanaiból származó jövedelme ellenben csak akkor adóköteles, ha az illető külföldi állammal az adókötelezettség tekintetében viszonyosság nem áll fenn.

A német törvénnyel ellentétben továbbá társulati adó-törvényünk állandó és ideiglenes adómentességeket ismer, — az ideiglenes adómentesség mérve és terjedelme a vonatkozó külön törvényekben van szabályozva.

A német birodalmi törvény szerint a társulati adó alól mentesek:

1. a német birodalmi posta, a birodalmi egyedáruságok, a német birodalmi vasúti társaság és az állami sorsjátéki vállalatok,
2. a birodalmi, — a járadék- és a német aranyleszámítolóbanc,
3. azok az állami bankok, amelyek rendeltetésük szerint főleg állam- és közgazdasági célú üzletekkel foglalkoznak,
4. azok a nyilvános takarékpénztárak, amelyek kizárólag a tulajdonképeni takarékpénztári üzlettel foglalkoznak stb.

Hogy milyen bevételek esnek társulati adó alá és hogy adóköteles jövedelem alatt mi értendő, e tekintetben a birodalmi törvény a jövedelem-adónál érvényes rendelkezésekre utal.

A társulati adó alá eső adóköteles jövedelem azonban nem lehet kisebb, mint azoknak a bárminemű javadalmazásoknak összege, amelyeket a felügyelőbizottság (tanács) tagjai részére az adókivetés időszak folyamán kiutaltak.

Ehhez a minimumhoz *hozzászámítható:*

1. azoknak a nyereségi részesedéseknek összege, amelyeket az adó-kivetési időszak folyamán kiutaltak, — amennyiben ezek a nyereségi részesedések nem olyan vagyonból erednek, amely keletkezése alkalmával az utolsó három éven belül társulati adó alá esett; —

2. azoknak a szerződésileg nem biztosított tantiémeknek, megtérítéseknek és jutalmazásoknak összege, amelyeket a vezetőség tagjai vagy a vezető állású tiszviselők részére az adókivetési időszak folyamán kiutaltak.

A magyar társulati adótörvény ilyen, bizonyos minimális adóösszeget garantáló rendelkezést nem ismer, mert szerinte az adó megállapításánál mindig a mérleg egyenlegéből kell kiindulni. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjainak, a választmányi tagoknak és a napibiztosoknak stb. juttatott javadalmazások azonban egészen külön adó, az úgynevezett tantiémadó alá esnek és ez az adó akkor is kivetendő, ha az adóhatóság által is elismert veszteség esetén társulati adó kivetésének helye nem lehet. Ha azonban nem az elnevezést, hanem a lényegét tartjuk szem előtt, akkor el kell ismernünk, hogy a magyar törvény rendelkezése bizonyos tekintetben hasonló a német törvény garanciális intézkedéséhez.

Adókivetési időszak: 1. azoknál az adóköteleseknél, akik rendes kereskedelmi könyveket vezetnek, az a gazdasági év, amelyre szabályszerű zárlatot készítenek; —

2. azoknál az adóköteleseknél, akik nem tartoznak az 1. alatt felsoroltak közé és mező-, illetőleg erdőgazdaságból származó jövedelmet élveznek, a július hó 1-től június hó 30-ig terjedő gazdasági év; —

3. a többi adóköteleseknél a naptári év.

Az adókövetési időszak tehát teljesen a jövedelemadó analógiájára van szabályozva, míg a magyar törvény szerint a jövedelemadótól egészen függetlenül és a jövedelemadó tekintetében irányadó rendelkezésektől részben eltérő módon.

A *társulati adó kulcsa* az adóköteles jövedelemnek általában véve 20, — 10, — 30, — illetőleg 10%-ra rug. A 10—30%-os adókulcs ú. n. *réteges* adókulcs, a 20 és 10%-os adókulcsok pedig *egységes* adókulcsok.

A magyar társulati adótörvény a német törvény sokféle és komplikált adókulcsával szemben a rendes adókulcs alól csak két kivételt statuál és pedig 1. az állami, törvényhatósági és községi üzemeknél, amelyeknél az adókulcs az adóköteles nyereség nagyságához képest 5%-tól 15%-ig emelkedik, — továbbá 2. bizonyos önszegélyző stb. szövetkezeteknél, amelyeknél a társulati adó az adóköteles nyereség 10%-át teszi ki. A társulati adó alá eső összes többi vállalatoknál ellenben az adókulcs 16—30% között mozog, ahhoz képest, hogy az adóköteles nyereség a vállalat saját tőkéjének hány százalékát teszi ki. És pedig 16%-os a társulati adó az adóköteles nyereség azon része után, amely a vállalat saját tőkéjének 10%-át meg nem haladja, — 30%-os pedig a nyereség azon része után, amely a vállalat saját tőkéjének 40%-át meghaladja.

C) A forgalmiadó.

A forgalmiadóra vonatkozó törvényes rendelkezéseket az 1926. évi május hó 8-án kelt Hivatalos Összeállítás újonnan szövegezte. Az új szövegezés 1. §-a értelmében *forgalmiadó alá esnek* :

1. azok a szállítások és egyéb teljesítmények, amelyeket valaki az általa önállóan folytatott ipari vagy kereseti tevékenység körében belföldön ellenszolgáltatás fejében teljesít. A törvény alkalmazása szempontjából *ipari tevékenységnek tekintendő az őstermelői és kereskedelmi tevékenység is*. Az adókötelezettség fennáll akkor is, ha a nyereszkesedési célzat hiányzik, ha valamely egyesület, társaság vagy szövetkezet csak tagjainak szállít vagy ha a szállítás törvényes vagy hatósági rendelkezés alapján eszközöltetik is.

2. Az adóköteles üzemből tárgyakkal kivétele, ha azokat oly célra használja fel vagy használja el, amely cél az ipari vagy kereseti tevékenység körén kívül esik.

3. az árverések alapján eszközölt szállítások és pedig még akkor is, ha az árverés megtartására megbízást adó személy ipari vagy kereseti tevékenységet nem folytat, sőt akkor is, ha az árverés a végrehajtási eljárás folyamán vagy örökösársak között a hagyaték felosztása végett tartatik meg, vagy ha az árverés ingatlanokat vagy olyan jogosítványokat érint is, amelyekre a magánjognak az ingatlanokra vonatkozó rendelkezései alkalmazandók.

A forgalmiadó törvény 1926. évi június hó 25-én kiadott Végrehajtási Utasítása a fenti rendelkezések kapcsán megállapítja, hogy a háziipar körében nem tekintendő önálló iparúzónek az, aki több megrendelővel (vállalkozóval) áll ugyan üzleti összeköttetésben, azonban legfeljebb csak egy munkással dolgozik, a háziipart folytató ilyen személy tehát az illető megrendelők (vállalkozók) részére teljesített szállítások után forgalmi adó alá nem esik.

Ugyancsak a végrehajtási Utasítás szerint azok a vakok, akik mint munkaadók 2-nél több munkást nem foglalkoztatnak, a forgalmiadó alól abban az esetben mentesek, ha az adómentesség feltételeit a gyámolító intézetek hivatalos formában igazolják.

A mezőgazdasági üzemeknél pedig a Végrehajtási Utasítás szerint a saját használatra, illetőleg elfogyasztásra kivett tárgyak értéke forgalmiadó alá nem esik abban az esetben, ha az előző gazdasági évben az összes bevételek (a saját használatra, illetőleg elfogyasztásra kivett cikkek értékének hozzászámításával) 10 ezer birodalmi márkánál többre nem rúgtak.

A magyar forgalmiadótörvény legfeltűnőbb eltérése a német törvénnyel szemben az, hogy az őstermelésből származó bevételeket általános forgalmiadó alá nem vonja. Továbbá a magyar törvény adóköteles áruszállítás alatt ingó dolgok visszerthes elidegenítését értvén, — az ingatlanoknak árverés útján való elidegenítését a német törvénnyel szemben forgalmiadóval meg nem rója.

A német birodalmi törvény a forgalmiadónál tárgyi és személyes adómentességeket különböztet meg.

Tárgyi adómentességek.

Forgalmiadó alá nem esik: 1a) a külföldről belföldre irányuló forgalom (behozatal), ha az áruk származásának bizonyítása tekintetében a birodalmi pénzügyminiszter által a birodalmi tanács jóváhagyásával kibocsátott rendelkezéseket megtartják. A gabonafélék és a hüvelyes vetemények tengeren való behozatal esetén a birodalmi pénzügyminiszter által a birodalmi tanács jóváhagyásával megállapítandó részletes szabályok értelmében az áru származási helyére való tekintet nélkül külföldről származóknak

minősíthetők s így adómentességben részesíthetők. A tengeri halászat zsákmányának belföldre való behozatala pedig minden esetben külföldről belföldre való behozatalnak tekintendő s így feltétlenül adómentes;

1b) Azoknak a külföldről behozott tárgyaknak első átruházása (forgalma) belföldön, amely tárgyakat a birodalmi pénzügyminiszter a birodalmi gazdasági tanács meghallgatásával és a birodalmi tanács jóváhagyásával közelebbről és részletesebben megjelöl. Ide sorolandók különösen a szükséges élelmi- és takarmánycikkek, valamint a nyersanyagok és félgyártmányok, amennyiben a behozatal után belföldön történt első átruházás a kiskereskedelem körén kívül (tehát a nagykereskedelem körében) eszközöltetik és az áru származási helyének bizonyítása tekintetében megállapítandó rendelkezéseket megtartják. (A Végrehajtási Utasítás szerint az átruházás akkor tekintendő a kiskereskedelem körén kívül, illetőleg a nagykereskedelem körében eszközöltnek, ha a tárgyakat továbbadás céljából szerzik meg s az árukat sem ki nem készítik, sem pedig fel nem dolgozzák.)

1c) A külföldre való kivitel, ha a birodalmi pénzügyminiszter által a birodalmi tanács jóváhagyásával az áru származási és rendeltetési helyének bizonyítása tekintetében megállapított határozmányokat megtartják. (A Végrehajtási Utasítás szerint a forgalmiadó alól mentesek a külföldről külföldre irányuló szállítások is és pedig még abban az esetben is, ha az áru külföldre belföldön át szállíttatik. Átszállítás: Durchfuhr.)

A magyar forgalmiadó törvény a behozatal alkalmával való adómentességet nem ismeri, mert behozatal alkalmával a törvény kifejezett rendelkezése értelmében az első belföldi szerző által az úgynevezett vámforgalmiadó fizetendő és pedig arra való tekintet nélkül, hogy az áru természetben átment-e birtokába, vagy sem.

Még kevésbé ismer a magyar törvény külföldről való behozatal esetén az első belföldi átruházás alkalmával adómentességet.

Áruknak külföldre való kivitele vagy külföldről belföldön át külföldre való szállítása esetén a magyar törvény is adómentességet biztosít.

A német birodalmi törvény szerint *forgalmiadó alá nem esik továbbá:*

2. a hitelnyújtásokból és pénzkövetelésekből származó forgalom, főleg pedig váltók, csekkek, értékpapírok, bankjegyek stb. forgalma (ezt a mentességet a magyar törvény is ismeri).

3. Nemesfémek és nemesfémekből készült ötvözetek forgalma a kiskereskedelem körén kívül (tehát a nagykereskedelem keretében) a birodalmi pénzügyminiszter által a birodalmi tanács jóváhagyásával megállapítandó részletes szabályok értelmében. A Végrehajtási Utasítás hangsúlyozza azonban, hogy a teljesen kész vagy az olyan félgyártmányok forgalma, amelyek

lényeges változtatás nélkül a kész vagy félgyártmányokba illeszthetők, adómentességben nem részesül. (Hasonló mentességet a magyar törvény nem ismer.)

4. Az ingatlanok és az ingatlanokkal magánjogi tekintetben egyenlő rendelkezések alá eső jogosítványok bérbe- vagy haszonbérbe adása, illetőleg az ebből származó forgalom kivéve a berendezett helyiségek bérbe vagy haszonbérbe adását. (Ezt a mentességet a magyar törvény majdnem szóról-szóra ugyanígy állapítja meg.)

5. A személy- és áruszállítás megadóztatására vonatkozó birodalmi törvény értelmében eszközölt szállítások. (A magyar törvény ezt a mentességet szintén ismeri.)

6. A kereseti társaságok felügyelő tanácsa tagjai részére juttatott javadalmazások. (A magyar törvény szerint ezek a javadalmazások szintén adómentesek).

7. A biztosítások megadóztatásáról rendelkező törvény értelmében eszközölt biztosítások. (A magyar törvény szerint a forgalmiadó alól szintén mentesek.)

8. Azok a természetbeni szolgáltatások (elszállásolás, élelmezés stb.), amelyeket a vállalkozó alkalmazottai és munkásai részére a teljesített szolgálat díjazása fejében nyújt. (A magyar törvény ezt a mentességet nem ismeri.)

9. Az olyan mezőgazdasági termékek forgalma, amely termékeket a mezőgazdasági munkások és alkalmazottak díjazás fejében kapnak. (A magyar törvény szerint az őstermelésből származó bevételek a forgalmiadó alól általában mentesek lévén, hasonló mentesítés szüksége nálunk fenn nem forog.)

Félreértések elkerülése céljából megjegyezzük e helyütt, hogy a fentebbi 8—9. pontok alatti törvényes rendelkezések folytán természetsszerűleg nem a természetbeni szolgáltatásokat élvező munkások, alkalmazottak és mezőgazdasági munkások vannak felmentve a forgalmiadó alól, — ezeknek az alkalmazottaknak és munkásoknak adókötelezettségét ugyanis az a körülmény zárja ki, hogy nem önálló vállalkozók, — hanem fel vannak mentve a forgalmiadó alól az illető vállalkozók. A vállalkozók ugyanis alkalmazottaik és munkásaik részére a fentemlítt esetekben élelmezést, elszállásolást nyújtanak, ennek a szolgáltatásnak ellenértékét pedig a fizetéseknek és munkabéreknek pénzben ki nem adott része képezi. Az említett szolgáltatások tehát az illető vállalkozók részéről forgalmiadóköteles ügyletek számába mennének, ha a birodalmi törvény arra való tekintettel, hogy bevétel ilyen esetben tulajdonképpen még sincs, mert az élelmezés, elszállásolás stb. értéke a fizetések vagy munkabérek pénzbe ki nem adott részével rendszerint egyenlő, ezeket a szolgáltatásokat a forgalmiadó alól kifejezetten nem mentesítené.

Személyes adómentességek.

Forgalmiadó alá nem esnek: 1. a birodalom és az országok a posta-, távirda- és távbeszélő forgalomból, valamint a szállító intézetek a szállítások eszközléséből *törvény alapján járó bevételeik után.* (A Végrehajtási Utasítás szerint a szállító vállalatok a forgalmiadó alól csak azon szállítások tekintetében mentesek, amelyeket törvényes szabályok alapján a posta részére teljesítenek.)

2. A birodalom, országok és községek (községi kötelékek) a vágóhidakból, gáz-, elektromos- és vízművekből eredő bevételeik után.

3. Az olyan vállalatok vagy a vállalatoknak olyan részei, amelyek kizárólag közhasznú vagy jótékony célot tartanak szem előtt, — az olyan forgalmi ügyletek tekintetében, amelyeket közvetlenül ezeknek a céloknak érdekében kötnek, amely forgalmi ügyleteknél továbbá az ellenszolgáltatás értéke a hasonló szolgáltatásokért a nyereszkedési célzattal alakult vállalatok által átlagosan követelt ellenszolgáltatás értékénél csekélyebb. (A Végrehajtási Utasítás megjegyzi, miszerint egymagában véve az a körülmény, hogy valamely vállalat bevételei a birodalom, országok vagy községek pénztárába folynak be, még nem bizonyítja, hogy az illető vállalat közhasznú intézmény, közhasznú intézménynek ugyanis csak az olyan vállalkozások tekintendők, amelyek az összeség anyagi, szellemi és az erkölcsi javainak előmozdítására szolgálnak.)

4. Az olyan nyilvánossági joggal fel nem ruházott iskolák és nevelőintézetek, amelyek állami felügyelet alatt állanak és kiadásait csak közsegélyből, alapítványokból stb. fedezhetik.

5. A magántudósok, művészek és írók, amennyiben az adókivetési időszak folyamán adóköteles forgalmuk (bevételeik) 6000 birodalmi márkát meg nem haladnak.

6. A kereskedelmi ügynökök és alkuszok, amennyiben könyveket vezetnek és az adókivetési időszak folyamán lebonyolított forgalmuk a 6000 birodalmi márkát meg nem haladja.

Az 1—2. pontok alatti személyes mentességeket nagyjában hasonló terjedelemben a magyar forgalmiadó törvény is ismeri.

A 3., 4., 5., 6. pontok alatti igen fontos személyes adómentességeket a magyar törvény nem ismeri.

Ha a vállalkozó bebizonyítja, hogy a külföldre szállított árukat belföldön szerezte meg és hogy a részére való szállítás adóköteles volt, ebben az esetben az adóhivatal a bevételezett vagy kölcsönös megegyezéssel megállapított eladási ár 1%-át részére megtéríti. (A Végrehajtási Utasítás ehhez a törvényes rendelkezéshez hozzáfűzi, hogy a kiviteli megtérítésben részesülő

árakat belföldön előzetesen nem szabad kikészíteni, átalakítani, vagy feldolgozni. Csekélyebb fontosságú, illetőleg nem lényeges kikészítés, átalakítás vagy feldolgozás esetén azonban a birodalmi pénzügyminiszter mindamellett jogosítva van a kiviteli megtérítést az illető vállalkozók részére engedélyezni.)

Ha ugyanazzal az áruval különböző vállalkozók bonyolítanak le forgalmi (átruházási) ügyleteket, csak azoknak a vállalkozóknak szállításai adókötelesek, akik közvetlenül az áru birtokát ruházzák át. (A Végrehajtási Utasítás szerint gabonának, hüvelyes veteményeknek, fának Kelet-Poroszországból a birodalom más területére való szállítása bizonyos feltételek mellett a forgalmiadó alól abban az esetben is mentes, ha a birodalom más részén lakó vállalkozó az áru közvetlen birtokát is megszerzi. Ha pedig szuperfoszfátot, cementet, szenet szállítanak Németország más részéről Kelet-Poroszország területére, ebben az esetben az a keletporoszországi vállalkozó, aki az áru közvetlen birtokát megszerezte, bizonyos feltételek mellett szintén adómentességben részesül. Ezeket az adómentességeket a Végrehajtási Utasítás az 1928. évi június hó 30-ig terjedő időig bezárólag eszközölt szállítások tekintetében nyújtotta, — az 1928. évi június hó 23-án kelt birodalmi pénzügyminiszteri rendelet azonban az 1930. évi június hó 30-áig bezárólag eszközölt szállításokra is kiterjesztette.

A magyar forgalmiadó törvény a forgalmiadó pénzügyi eredményének növelése érdekében, — e mellett azonban a felesleges közvetítő kereskedelem kiküszöbölése céljából is, — a német törvénnyel szemben pontosan az ellenkező szabályt állítja fel, — az áru ismételt átruházása esetén ugyanis a magyar törvény értelmében közömbös az, hogy maga az áru az egyes szerzőknek tényleges birtokába átment-e vagy sem, tehát a tényleges átruházásig eszközölt minden egyes közbeeső átruházási ügylet is forgalmiadó alá esik.

A német Hivatalos Összeállítás 1. §-ának fentebb ismertetett 1. és 2. pontjai esetében a forgalmiadó azoknak az ellenszolgáltatásoknak összege alapján számíttatik ki, amelyeket az adóköteles az adókivetési időszak folyamán bevételezett. Az adókivetési időszak ugyanaz, mint a jövedelmi- és a társulati adónál, vagyis általában véve egy év.

Az 1. §. 3. pontja esetében a birodalmi pénzügyminiszter a birodalmi tanács jóváhagyásával állapítja meg, hogy az adóztatás adókivetési időszakonként, vagy pedig esetről-esetre történjék-e?

Ha az adókivetési időszak a naptári évvel összeesik, vagy pedig a naptári év második részében végződik, — a forgalmiadó a naptári év letelte után, — ha pedig a naptári év első felében végződik, — az első naptári félév leteltével vetendő ki.

Az adóhivatal kérelemre megengedheti, hogy a forgalmiadó ne a bevételezett ellenszolgáltatások, hanem a tényleges bevételezésre való tekintet nélkül az adóköteles által teljesített szolgáltatásokért nyújtandó ellenszol-

gátlatások értékének összege alapján számíttassék ki. Ez a kérelem azonban csak abban az esetben teljesíthető, ha a vállalkozó rendes kereskedelmi könyveket vezet.

Az adóköteles az adóketési időszak lejártát követő hó folyamán adóbevallást köteles benyújtani. A bevallás beérkezése után az adóhivatal a forgalmiadót megállapítja és határozatáról az adókötelest értesíti.

A magyar törvény rendelkezései a forgalmiadó megállapítása és lerovása tekintetében a német törvénytől egészen eltérőek és mindjárt megállapíthatjuk azt is, hogy jóval praktikusabbak és az adminisztrációt a német törvénnyel szemben lényegesen egyszerűsítők. Nálunk ugyanis a forgalmiadó lerovása általában véve kétféle módon, úgymint bélyegjegyekkel és készpénzfizetés útján történik.

Bélyegjegyekkel való lerovás esetén a magyar törvény Végrehajtási Utasítása szerint az adóketési időszak *általában véve 1 nap* s az adóköteles az adóketési időszak leteltét követő 24 órán belül a forgalmiadó bélyeg forgalmiadó könyvében felragasztani köteles, — a forgalmiadónak bélyegjegyekkel való lerovása esetén tehát hatósági ketetésnek helye nincs, az adóköteles önmaga állapítja meg és rója le a fizetendő forgalmiadót. Sőt a készpénzben való lerovás esetén kötelezőleg előírt bevallás folytán sem kap az adózó rendes körülmények között végzést, hanem az adóketési időszak leteltétől számított 15 napon belül az adóköteles fizetések után járó forgalmiadót minden felszólítás és hatósági ketetés bevárása nélkül befizetni köteles. Fizetési meghagyást pedig az adózó csak akkor kap, ha 1. az adóhatóság a bevallást helyesnek és elfogadhatónak találta ugyan, de az adózó az adót be nem fizette, vagy ha 2. a bevallást az adóhatóság helytelennek találja és az adót a bevallástól eltérően magasabb összegben állapítja meg.

A német Hivatalos Összeállítás szerint az adóköteles nincs feljogosítva arra, hogy az általa fizetendő forgalmiadót a teljesítendő szolgáltatás ellenértékén felül a vevőnek külön felsámítsa s így azt vevőjére áthárítsa, a Végrehajtási Utasítás szerint azonban a fizetendő forgalmiadót a szolgáltatás árába, illetőleg ellenértékébe belekalkulálhatja.

Hasonló rendelkezést a magyar forgalmiadó törvény Végrehajtási Utasítása is ismer, maga a törvény ellenben erről a kérdéstről hallgat.

Az országok és községek sem az áruforgalom, — sem pedig a vendéglőkben, penziókban és magánházakban berendezett háló- és lakószobák használatért fizetendő díjak után adót ki nem vethetnek.

A forgalmiadó kulcsa 0.75%, — míg nálunk jelenleg 2%.

D) Az ingatlanszerzési adó.

Az ingatlanszerzési adó a mellett, hogy a bírodalmi átutalás folytán a városoknak és községeknek többé-kevésbé jelentős bevételi forrása, abból a szempontból is különösen figyelemre méltó, hogy 1919. évi október hó

1-től kezdődőleg azoknak az országos és községi adóknak helyébe lépett, amelyeket az országok törvényeik, a községek és községi kötelékek pedig szabályrendeletek alapján az ingatlanok átruházása után régebben kivetettek. Ilyen adókat ezek a köztestületek 1919. évi október hó 1-től kezdődőleg többé ki nem vethetnek, sőt a birodalmi törvény külön intézkedett abban a tekintetben is, hogy az országok és községek (községi kötelékek) 1919. évi október hó 1-től kezdődőleg olyan adókat sem vethetnek ki többé, amelyeknél az adókötelezettséget nem az ingatlan megszerzése, hanem már az eladási, illetőleg átruházási ügylet megkötése állapítja meg és az sincs megengedve, hogy az országok és községek (községi kötelékek) a kötött birtokokat és a személyi egyesülések, intézetek és alapítványok tulajdonát képező ingatlanokat évenként rendszeresen kivetendő adóval terheljék meg.

Egy kivételt azonban mégis statuál a birodalmi törvény, amikor megengedi, hogy ingatlanok lekötése esetén az országok és községek (községi kötelékek) egyszersmindenkorra szóló adókat továbbra is kivethessenek. Ez a kivételes jogosultság azonban csak azokat az országokat és községeket (községi kötelékeket) illeti meg, amelyek 1919. évi október hó 1-én ilyen adókat már kivetettek, ilyen adóknak kivétele tehát újonnan nem rendszerezhető.

Az ingatlanszerzési adóra vonatkozólag érvényben álló törvényes szabályokat a birodalmi pénzügyminiszter 1927. évi március hó 11-én hivatalos alakban közzétette. Ennek a Hivatalos Összeállításnak főbb rendelkezései a következők:

Belföldi ingatlanok tulajdonának átszállása (átruházása) esetén ingatlanszerzési adó vetendő ki. Az ingatlanok átszállásával (átruházásával) uratlan ingatlanok megszerzése azonos tekintet alá esik.

Ha valamely személyi egyesülésnek (résztvénytársaságnak, részvényekre alakult betéti társaságnak, korlátolt felelősségű társaságnak, bányatársaságnak, szövetkezetnek stb.), — amelynek vagyonához ingatlanok is tartoznak, — összes résztvényei, illetőleg részjegyei a tagok egyikének kezében egyesülnek, vagy az egyesülés után másra átruháztatnak, ilyenkor a résztvényeknek, illetőleg részjegyeknek egy kézben való egyesülése vagy az egyesülés után másra való átruházása az ingatlan tulajdonának átszállásával (átruházásával) hasonló elbírálás alá esik.

Az adókötelezettséget a jogváltozásnak a telekkönyvbe való bejegyzése, — vagy ha a tulajdon átszállása telekkönyvi bejegyzést szükségessé nem tesz, az a jogi esemény állapítja meg, amely a jogváltozást előidézi.

A tulajdon átruházására vonatkozó eladási szerződés is adóköteles abban az esetben, ha a tulajdon tényleges átruházása a szerződés megkötésétől számított egy év leteltével sem következik be.

Fontosabb tárgyi adómentességek.

Ingatlanszerzési adó alá nem esnek: 1. elhalálozás, vagy élők közti ajándékozás útján történt ingatlanszerzések, amennyiben az ajándékozás formája nem csupán arra szolgál, hogy az ingatlanszerzési adó fizetésének kötelezettségét elkerüljék; —

2. házastársi vagyonközösség alapítása, megváltoztatása, folytatása vagy megszüntetése folytán történt ingatlanszerzések; —

3. az olyan szerződések alapján való ingatlanszerzések, amely szerződéseket örökösársak vagy valamely házastársi vagyonközösség részesei a hagyatékhöz, illetőleg a vagyonközösséghez tartozó tárgyak felosztása végett kötnek; —

4. leszármazóknak szülőktől, nagyszülőktől vagy távolabbi felmenőktől, — szülőknak gyermekeiktől való ingatlanszerzései; —

5. belföldön levő ingatlanoknak kicserélése egyesítés céljából, szétosztán fekvő ingatlanoknak egyesítése, jobb gazdasági kihasználásuknak előmozdítása végett, ha ezek az ügyletek hatósági intézkedéseken alapulnak, vagy pedig az illetékes hatóság azokat célirányosaknak ismeri el; —

6. az olyan ingatlanátruházások, amelyeknek célját a síkföld benépesítése vagy pedig a szegényebb néprétegeknek egészséges kislakásokhoz való juttatása képezi, ha a szerző vagy pedig az eladó fél közttestület vagy olyan személyi egyesülés, amely a fentemlített feladatokkal foglalkozik. A személyi egyesülések azonban adómentességben csak akkor részesülnek, ha alapszabályaik értelmében a felosztandó tiszta nyereség a befizetett betéteknek legfeljebb 5%-os kamatozását biztosítja és ha az egyesülés feloszlása esetére a tagok közt csak a befizetett tőkebetéteket osztják fel, a vagyon fennmaradó részét pedig közhasznú célokra fordítják; —

7. nyilvános üdülőtelepek létesítésének és kibővítésének, valamint közutak, közterek létesítésének céljára szolgáló ingatlanszerzések. Ha az ilymódon megszerzett ingatlanokat az eladási (átruházási) szerződés megkötésétől számított második év leteltétől kezdve a tizenötödik év végéig más célokra fordítják, az ingatlanszerzési adót utólagosan ki kell vetni.

A kötött és a személyi egyesülések, intézetek, alapítványok birtokában levő ingatlanok megadóztatására vonatkozó különleges intézkedéseket már a birodalmi adókból való részesedések tárgyalása alkalmával ismertettük.

Az ingatlanszerzési adó az ingatlanak az adóköteles jogi esemény keletkezése, a fentebbi bekezdés esetén pedig az adókötelezettség bekövetkezése idején mutatkozó közönséges értékének alapulvételével vetendő ki.

Ha azonban az eladási ár magasabb, mint az ingatlan közönséges értéke, ilyenkor az adó alapjául az eladási ár veendő.

Ingatlanok kicserélése esetén az ingatlanszerzési adót mindegyik ingatlan után külön kell leróni.

Ingatlanszerzési adó fejében az ingatlan közönséges értékének 3%-a, a kötött és személyi egyesülések, intézetek és alapítványok birtokában levő ingatlanok közönséges értékének pedig 2%-a fizetendő. Ingatlanszerzési adó kivetésének azonban nincs helye, ha az ingatlan közönséges vagy az adó kiszámításánál alapulveendő értéke 50 birodalmi márkát meg nem halad.

Az adó 2%-kal emelkedik, ha valamely gazdasági egységet alkotó ingatlannak egy részét az adóköteles jogi esemény keletkezésétől számított 3 éven belül újra azért adják el, hogy a gazdasági egységet ily módon megszüntessék. (E célból az ingatlant egészben vagy részben feldarabolják.)

Az adó lerovásáért a szerző és az eladó fél egyetemlegesen felelősek, — kényszerárverés vagy kisajátítás útján való megszerzés esetén azonban az a fél, aki ellen az eljárás irányult, az adó megfizetésére nem kötelezhető.

A fontosabb személyes adómentességek.

Az ingatlanszerzési adó alól mentesek: azok a hadirokkantak és a háborúban elesett harcosok olyan hátramaradott hozzátartozói, akik katonai illetményeik megváltása gyanánt a katonai illetményeknek tőkében való megváltásáról rendelkező birodalmi törvény (Kapitalabfindungsgesetz) alapján szereztek ingatlanokat.

A kötött, továbbá a személyi egyesülések, intézetek és alapítványok tulajdonát képező ingatlanok után kivetendő ingatlanszerzési adó alól pedig fel vannak mentve:

- a) a birodalom, az országok és a községek (községi kötelékek), —
- b) a német egyházak és a valamely országban önálló jogi személyiséggel felruházott olyan intézmények, alapítványok és személyi egyesülések, amelyek kizárólag vallásos vagy közhasznú célokat tartanak szem előtt.

Az a) és b) pontok eseteiben az adómentesség azoknak az ingatlanoknak megszerzésére szorítkozik, amely ingatlanok közvetlenül a fentebb megjelölt célok megvalósítására rendelvek.

Az adóhatóság az ingatlanszerzési adót kérelemre elengedi, vagy megtéríti, ha

- 1. a szerződés alapjául szolgáló jogi esemény semmis, —
- 2. ha a szerződés feltételeinek nem teljesítése folytán az eladó az ingatlan tulajdonát visszaszerzi, —
- 3. ha az eladó az ingatlan tulajdonát az eladástól számított 2 éven belül (bármilyen módon) visszaszerzi, — stb.

Az adó elengedésére vagy visszatérítésére irányuló kérelem az adó megfizetésétől vagy behajtásától számított 1 éven belül terjeszthető elő.

A szerzőfélnek a telekkönyvbe való bejegyzése csak akkor történhetik meg, ha a telekkönyvi hatóságnál az adóhatóság oly értelmű bizonyítványát bemutatják, hogy az ingatlanszerzési adó megfizetésére az adóköteles halasztást nyert, vagy az előreláthatólag fizetendő összeg erejéig az adót megfizette, vagy hogy adókivetésnek az adott esetben helye nincs.

A telekkönyvi hivatalok a telekkönyvbe bejegyzett ingatlan tulajdonátruházási eseteket az adóhatósággal közölni kötelesek.

Az ingatlanszerzési adó megállapításáról az adóhatóság végzészt ad ki s végzését az adóköteles részére kikézbcsíti. A megállapított adó, — amennyiben az előzetesen befizetett összeget meghaladja, — a végzés kézbesítésétől számított 1 héten belül fizetendő.

Az adónak méltányosságból való elengedése iránt benyújtott kérelem felett hozott határozatnak a birodalom, az országok és a községek közti pénzügyeket szabályozó törvény (Finanzausgleichgesetz) alapján kivetett pótlékokra is ki kell terjednie.

Az ingatlanszerzési adónak megfelelő adó a magyar jogrendszerben nem fordul elő, mert nálunk az ingatlanok átruházása nem adó, hanem állami ingatlanátruházási illeték alá esik, a belügyminiszter azonban a pénzügyminiszterrel egyetértőleg megengedheti, hogy a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városok, sőt kivételes esetekben a nagyközségek is az ingatlanátruházások után városi (községi) ingatlanátruházási illetéket szedhessenek, — az ugyancsak a belügyminiszter által a pénzügyminiszterrel egyetértőleg jóváhagyandó szabályrendelet alapján, — a városi, illetőleg községi ingatlanátruházási illeték kulcsa azonban az állami ingatlanátruházási illeték alapjául szolgáló érték 1.5%-át meg nem haladhatja.

Ez az esetleg kivethető önálló városi és községi illeték felel meg bizonyos szempontból nálunk a német városokat és községeket a birodalmi ingatlanszerzési adó bevételeiből megillető részesedésnek.

D) *A gépjárművek adója.*

A gépjárművek adójáról rendelkező 1927. évi december hó 21-én kelt birodalmi törvény főbb rendelkezései a következők:

A közutakon gépkocsikkal való közlekedés a törvény értelmében adó alá esik.

Az adó alól mentesek: 1. a 200 köbcentiméternél nagyobb löket-térrel (Hubraum) nem bíró motorkerékpárok. (Az 1928. évi február hó 29-én kelt Végrehajtási Utasítás szerint, — motorkerékpároknak az olyan

gépjárművek tekintendők, amelyek legfeljebb 3 keréken járnak és önsúlyuk 350 kg-nál többre nem rúg.)

2. Az olyan gépjárművek, amelyek kizárólag munkaeszközöknek a munkahelyre szállítására s onnan visszaszállítására szolgálnak és az illető munkaeszközök hajtóerejét képezik, — továbbá az olyan gépjárművek, amelyeket a mezőgazdasági üzemekben ugyanezekre a célokra használnak és pedig utóbbiak még akkor is (adómentesek), ha rajtuk személyeket vagy árukat szállítanak.

3. A birodalom, országok és községek (községi kötelékek) birtokában levő olyan gépjárművek, amelyeket kizárólag a tűzoltóság használ, vagy amelyeket betegek szállítására, közutak építésére és utcák seprésére használnak.

4. Az olyan gépjárművek, amelyeket kizárólag a fegyveres (véd)erő vagy a rendőrség használ. Az adómentesség azonban nem terjed ki a fegyveres (véd)erő és a rendőrség olyan gépjárműveire, amelyeken az ülőhelyek száma 8-nál kevesebb. (Ezek tudniillik luxus gépkocsiknak tekintendők.)

A közúti gépjárművek közúti adójáról rendelkező 1928. évi VI. t.-c. szerint nálunk a gépjárművek közúti adója alá nem esnek a géperező úti hengerelők, valamint azok a vontatógépek (traktorok), amelyeknek közlekedése nincs forgalmi engedélyhez kötve.

A német törvénnyel szemben a magyar törvény a gépjárművek pótkocsijait is közúti adóval rója meg. Az adómentességek a magyar törvény szerint meglehetősen szűk térre szorúlnak, amennyiben csak az államfő, a magyar királyi honvédség gépjárművei, valamint a külföldi államfők és a külföldi diplomáciai képviselők által használt személyszállító gépkocsik mentesek a gépjárművek adója alól, ellenben például az önkéntes mentőegyesületek és a községi tűzoltóságok által használt gépjárművek az adó alól nem mentesek, hanem adójuk általánýösszegben és indokolt esetekben kedvezményesen is állapítandó meg.

A német birodalmi törvény szerint adóköteles a gépjármű tulajdonosa. (A magyar törvény szerint adóköteles az, akinek nevére a gépjármű forgalmi engedélye szól.)

Ha azonban a tulajdonosnak belföldön lakó- vagy rendes tartózkodási helye nincs, vagy ha a gépjárművet jogellenesen a tulajdonostól különböző személy használja, ebben az esetben az a személy adóköteles, aki a gépjárművet belföldön használja. (Hasonló rendelkezést sem a magyar törvény, sem pedig Végrehajtási Utasítása nem ismer.)

Az adótételek a következők: 1. robbanó készülék (Verbrennungsmaschine) által hajtott motorkerékpároknál, vagyis az olyan gépjárműveknél, amelyek legfeljebb 3 keréken járnak és önsúlyuk üzemképes állapot-

ban 350 kilogrammnál többre nem rúg, a lökettér (Hubraum) minden 100 köbcentimétere vagy ennek tört része után 8 birodalmi márka; —

2. robbanókészülék által hajtott személygépkocsiknál (az autobuszokat kivéve) a lökettér (Hubraum) minden 100 köbcentimétere vagy ennek tört része után 12 birodalmi márka; —

3. robbanókészülék által hajtott autobuszoknál és teherszállító gépkocsiknál az üzemképes állapotban lévő jármű önsúlyának minden 200 kilogrammja vagy ennek törtrésze után 30 birodalmi márka; —

4. villamos áram vagy gőz által hajtott gépjárműveknél, valamint áruk elhelyezésére szolgáló rakodótérrel fel nem szerelt vontató gépeknél az üzemképes állapotban levő gépjármű önsúlyának minden 200 kilogrammja vagy ennek törtrésze után 15 birodalmi márka *évenként*.

A magyar törvény a némettel ellentétben az adótételeknek csak kereteit, azaz maximális és minimális határait szabja meg, az adótételek nagyságának a megállapított kereteken belül való megállapítását pedig a kereskedelemügyi miniszternek a pénzügyminiszterrel egyetértőleg kiadandó rendeletére bízza. Eltérés az is, hogy a motorkerékpároknál és a személyszállító automobiloknál nem a lökettér (Hubraum) térfogata, hanem a lóerők száma szerint állapítandó meg a gépjárművek közúti adója. Ellenben az autobuszok és a tehergépkocsik a magyar törvény szerint is az önsúly nagyságának alapulvételével adóztatandók meg.

A német birodalmi törvény szerint az adó a gépjármű használatbavétele előtt adójegy váltása útján rovandó le. Az adójegy egy évi, fél- és negyedévi érvényességre szóló időtartamra állíttatik ki. Kérelemre megengedhető, hogy az adóköteles az adót negyed- vagy félévi egyenlő részletekben fizesse meg, de csak abban az esetben, ha az egyes részletfizetések legalább 50 birodalmi márkára rúgnak. (A magyar törvény szerint az adó negyedévi részletekben rovandó le.)

Minden egyes olyan adófizetés alkalmával, amely egy évnél rövidebb időtartamra esedékes adóra vonatkozik, az adón felül felpénz is fizetendő.

A felpénz összege negyedévre szóló fizetésnél az ezen időre járó adóösszegnek 6, félévre szóló fizetésnél pedig az ezen időre járó adóösszegnek 3%-át teszi ki. (A magyar törvény Végrehajtási Utasítása szerint késedelmes fizetés esetén a hátralékos összeg után évi 12%-os késedelmi kamat fizetendő.)

Ha az adóköteles több járművet használ, minden egyes járműre külön adójegyet köteles váltani.

Ha az adóköteles az adójegy érvényességének időtartamán belül az eddigi helyébe új járművet szerez be, illetőleg helyez üzembe, ebben az esetben az adójegyet az új járműre átirathatja, de csak akkor, ha az új jármű adója sem lenne magasabb, mint a régié volt.

Ha az adójegy érvényességének időtartamán belül az adóköteles személyében változás következik be, ilyenkor az új adóköteles az adójegyet

saját nevére szintén átirathatja és kötelezettsége csak a jegy alapján még járó adó megfizetésére szorítkozik. (A magyar törvény Végrehajtási Utasítása szerint ilyen esetben a forgalmi engedély átírásáról szóló értesítés kézhezvétele után a magyar királyi adóhivatal az eredeti adófőkönyvi számlán hivataltól az új tulajdonos nevét tünteti fel, ami azzal a következménnyel jár, hogy az új tulajdonos nemcsak a gépjármű forgalmi engedélyének átírásáról szóló értesítés kézhezvétele után esedékes részleteket, hanem esetleg a hátralékot is köteles megfizetni. A magyar törvény Végrehajtási Utasítása szerint tehát a közúti gépjárművek adója tárgyi, a német törvény szerint pedig inkább személyi adó).

Az adójegy kiállítása az adóhatóságnál legkésőbb a gépjármű használatbavétele, már használt gépeknél pedig a régi adójegy érvényességi időtartamának lejárta előtt 3 nappal kérelmezendő.

Az olyan gépjárművek részére, amelyek külföldről saját erejüktől hajtva érkeznek belföldre, az adójegy kiállítása a határ átlépése alkalmával azonnal, egyéb esetekben pedig a gépjárműnek belföldön való használatbavétele előtt a legközelebbi illetékes hatóságnál kérelmezendő.

A Végrehajtási Utasítás szerint a külföldről érkező járművek részére 60 napig terjedhető tartózkodásra érvényes adójegyek válthatók.

Ilyen adójegy kiállítása esetén minden belföldön egészen vagy részben eltöltött naptári napra motorkerékpár után 50 birodalmi fillér, — egyéb gépjárművek után 1 márka, — mindkét esetben azonban legalább 3 birodalmi márka adó fizetendő.

Ezek a szabályok csak abban az esetben alkalmazandók, ha az az állam, amelynek a gépjármű tulajdonosa honosa, a viszonyosság álláspontjára helyezkedik.

Ha pedig az olyan külföldről érkezett gépjárműnek belföldön való tartózkodását, — amely jármű után a fentebb említett 60 napig terjedhető időre érvényes adójegyet már kiváltották, több mint 60 közvetlenül egymásután következő napra meghosszabbítani szándékolják, — ebben az esetben az adójegy a belföldi járművekre érvényes szabályok szerint állítandó ki.

A magyar törvény szerint a nemzetközi úti igazolvánnyal külföldről érkező gépjárművek közúti adóját az ország határának a bejövetel alkalmával való átlépésekor kell leróni, — a Végrehajtási Utasítás azonban ezt a rendelkezést oda módosította, hogy az adót az országhatárnak a távozás alkalmával való átlépésekor kell megfizetni. (?)

A német birodalmi törvény szerint az adómentes belföldi gépjárművek részére a gépjármű használatbavétel előtt az adómentesség hivatalos bizonyítvány kiállítása útján kérelmezendő.

A gépkocsi vezetője az adójegyet vagy az adómentességi bizonyítványt útközben állandóan magánál tartani és az ellenőrző közegek kívánására felmutatni köteles.

Az olyan gépjárművek, amelyek átmeneti tartózkodás céljából érkeznek belföldre, az adó, valamint a büntetések és a költségek behajtásának biztosítása végett lefoglalhatók és pedig még akkor is, ha az adóköteles az illető járműnek nem is tulajdonosa. (Hasonló rendelkezést a magyar törvény nem ismer, ellenben a Végrehajtási Utasítás szerint, ha valamely közúti gépjármű közúti adóját a második sürgető felhívástól számított 15 nap alatt sem fizetik meg, — a forgalmi engedély elvonása iránt kell intézkedni.)

A német birodalmi törvény, a törvény kifejezett rendelkezése értelmében 1931. évi április hó 1-ével hatályát veszti.

E) A társasági adó.

A társasági adó (Gesellschaftssteuer) egyes kiszakított intézkedéseit már tárgyaltuk. Az ingatlanszerzési adó után kivethető országos és községi potlékoknak az 1927. évi április hó 27-én kelt birodalmi törvény szerinti korlátozása kapcsán ugyanis a társasági adó alá eső tőketársaságokat felsoroltuk és megemlítettük, hogy közülük mely társaságok élveznek a társasági adó alól mentességet.

Ugyancsak a társasági adó megfelelő rendelkezéseire hivatkozik a már szintén ismertetett, 1926. évi március hó 31-én kelt adócsökkentési törvény is, amely törvény az országoknak, illetőleg az országok útján a községeknek a társasági adó bevételeiből *bizonyos esetekben való* részesítéséről is rendelkezik.

Szükségesnek látszik tehát, hogy a társasági adóra vonatkozó törvényes rendelkezéseket is röviden és összefüggőleg ismertessük.

A társasági adót a német birodalmi törvényhozás a tőkeforgalmi adók (Kapitalverkehrssteuern) egyik neme gyanánt szabályozta.

Az 1922. évi április hó 8-án kelt birodalmi törvény szerint a tőkeforgalmi adóknak 4 faja van. Ezek a következők:

1. a társasági adó, —
2. az értékpapírok első megszerzése alkalmával fizetendő értékpapíradó, —
3. tőzsdei vételi ügyletek megadóztatására vonatkozó tőzseforgalmiadó, —
4. a tőketársaságok felügyelő tanácsának juttatott javadalmazások megadóztatására vonatkozó felügyelő tanácsi adó.

Az alaptörvény rendelkezéseit a későbbi idők folyamán az 1923. évi december hó 19-én kelt II. szükségadórendelet — az 1924. évi április hó 2-án kelt birodalmi pénzügyminiszteri rendelet — a birodalmi elnöknek 1924.

évi szeptember hó 14-én kelt, a gazdaságilag szükséges adókönnyítésekre vonatkozó rendelete, — a gazdasági helyzet megkönnyítésére szolgáló adómérséklésekre vonatkozó 1926. évi március hó 31-én kelt birodalmi törvény, — végül az 1927. évi július hó 16-án és 1928. évi november hó 28-án kelt, az adómérséklések időtartamának meghosszabbítására vonatkozó birodalmi törvények módosították.

A már felsorolt tőketársaságokon kívül társasági adó alá esnek még a kereseti társaságok és a többi belföldi jogi személyek és személyi egyesülések.

Társasági adóval rovandók meg: 1. azok a fizetések és szolgáltatások, amelyeket valamely belföldi társaság tagsági jogainak megszerzése végett az első megszerzőnek kell teljesítenie, — továbbá azok a fizetések és szolgáltatások, amelyeknek teljesítésére valamely belföldi társaság tagjai a társasviszony alapján vannak kötelezve. (További befizetések, pótbefizetések, pótlékok); —

2. a valamely belföldi társaság részére történt olyan önkéntes fizetések és szolgáltatások, amelyek ajándékozásoknak nem tekinthetők, feltéve, hogy az ellenszolgáltatás a társasági jogokban való részesedés mérvének felemelésében áll, vagy ha a fizetések és szolgáltatások a társasági jogok értékét emelni alkalmasak, — így különösen (törzs)részvényeknek elsőbbségi részvényekké való átváltoztatása, tárgyaknak a társaság részére való átengedése a tárgyak értékét el nem érő ellenszolgáltatás ellenében stb.; —

3. valamely belföldi társaság részére kölcsönök nyújtása, belföldi társaság ellenében olyan követelések megszerzése, amelyeknél a fizetési határidő ki van tolva, de csak abban az esetben, ha a kölcsön vagy egyéb követelések hitelezője társasági tag s ha a törvény által megkövetelt egyéb speciális feltételek is fennforognak; —

4. valamely belföldi társaság tagsági jogainak az első megszerző által való megszerzése mindazokban az esetekben, amelyekben fizetések és egyéb szolgáltatások a megszerzéshez nem szükségesek; —

5. valamely külföldi társaság alap- és üzemi tőkéjének belföldi fióktelep céljaira való fordítása.

Adóköteles a társaság, a kivetett adó megfizetéséért azonban a társaságon kívül az is szavatol, aki az adókötelezettséget megalapító jogi események által jogokat szerez, vagy akire ezekből a jogi eseményekből kötelezettségek hárulnak.

A társasági adó kulcsa az adótárgy értékének általában véve $7\frac{1}{2}\%$ -ára rúg. Ezt az adókulcsot azonban a birodalmi elnöknek 1924. évi szeptember hó 14-én kelt rendelete 5% -ra szállította le.

Az 1922. évi április hó 8-án kelt birodalmi törvény 12. szakaszát az 1923. évi II. szükségadórendelet új szövegezéssel helyettesítette, amely szerint tőketársaságok összeolvadása esetén, — amennyiben az egyik társaság vagyona a társasági jogokban való részesedés ellenében a beolvasztó társaságra egészben átruháztatik, a teljesített fizetések és szolgáltatások után járó társasági adó az adóköteles érték 4%-ára mérsékeltetik (az 1922. évi április hó 8-án kelt törvény szerint felszámolás esetében 5%-os volt az adó). Ezt az adótételt a birodalmi elnöknek 1924. évi szeptember hó 14-én kelt rendelete 4%-ról 2-5%-ra szállította le, az 1926. évi március hó 31-én kelt úgynevezett adócsökkentési törvény pedig 1%-ra mérsékelte s ennek a törvénynek az 1925. évi szeptember 1-től 1927. évi szeptember hó 30-ig bezárólag terjedő hatályát az 1927. évi július hó 16-án kelt birodalmi törvény 1928. évi szeptember hó 30-ig, az 1928. évi november hó 28-án kelt birodalmi törvény pedig 1929. évi szeptember hó 30-ig bezárólag meghosszabbította, — oly módon, — hogy ez a mérsékelt adótétel az 1928. évi szeptember hó 30-ig, illetőleg 1929. évi szeptember hó 30-ig bezárólag előfordult jogi események után járó adók kivetésénél alkalmazandó.

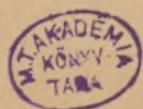
Az olyan belföldi tőketársaságok javára történt fizetések és szolgáltatások alkalmával, amelyeket valamely részvény- vagy részvényekre alakult betéti társaság alaptőkéjét vagy valamely korlátolt felelősségű társaság törzsvagyonát csorbító veszteségek fedezésére eszközöl, — a társasági adó az 1922. évi április hó 8-án kelt birodalmi törvény szerint az adótárgy értékének 3, — a birodalmi elnök 1924. évi szeptember hó 14-én kelt rendelete szerint 2, — az 1926. évi március hó 31-én kelt úgynevezett adócsökkentési törvény szerint pedig 1%-ában állapítandó meg.

A társasági adó az 1923. évi december hó 19-én kelt úgynevezett II. szükségadórendelet szerint az adótartozás keletkezésétől számított 1 (azelőtt 2) héten belül fizetendő.

Az országos adóhivatal az adóköteles kérelmére az adó összegszerű pontos megállapítását mellőzheti s a társasági adót általánosságban megállapíthatja.

A társasági adó eltitkolása az eltitkolt adó összegének 25-szörösével büntetendő.

Amennyiben a birodalmi törvény jogi eseményeket (jogügyleteket) adó alá von, az országok és községek (községi kötelekek) az ezekről a jogi eseményekről (jogügyletekről) kiállított okiratokat sem adóztathatják meg, *a társasági adóhoz hasonló adókat pedig a városok és a községek (községi kötelekek) az 1922. évi április hó 8-án kelt birodalmi törvény 84. §-ában felhívott 1920. évi március hó 30-án kelt úgynevezett országos adótörvény 2. §-a szerinti tiltó rendelkezés folytán nem vethetnek ki.*

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 5529 / 195. 1. sz.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Bevezetés	3
I. Fejezet. Az adóztatási főhatalom megosztása birodalom és országok között	4
II. « Az adóztatási főhatalom megosztása országok és községek között	6
III. « Az adóztatási főhatalomnak birodalom, országok és községek közt való megosztása az 1920. évi március hó 30-án kelt birodalmi törvény szerint	14
IV. « A birodalom, országok és községek kölcsönös adóztatási jogának szabályozása az 1925. évi augusztus hó 10-én kelt birodalmi törvény szerint	16
V. « Az országok és községek részesedése a birodalmi adók bevételeiből, illetőleg a birodalmi törvényeknek erre vonatkozó intézkedései	22
VI. « A birodalmi törvényeknek azokra az országos adókra vonatkozó rendelkezései, amelyeknek bevételeiből a községek is részesülnek	74
VII. « A birodalmi törvényeknek az önálló kivetési alapon nyugvó községi adókra vonatkozó intézkedései	98
VIII. « A birodalmi törvényeknek a községek adóügyi szabályrendeletalkotási jogára vonatkozó intézkedései	132
IX. « Statisztikai adatok	145
X. « Azon birodalmi adók főbb rendelkezéseinek ismertetése, amelyeknek bevételeiből a községek részesülnek	165

